

Thessaloniki
biennále: 5
of Contemporary Art
ΜΠΙΕΝΑΛΕ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Thessaloniki
biennále: 5
of Contemporary Art
ΜΠΙΕΝΑΛΕ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΚΡΑΤΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ
ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ
STATE MUSEUM
OF CONTEMPORARY ART

23/6 - 30/9/2015

ΠΑΛΙΕΣ ΔΙΑΣΤΑΥΡΩΣΕΙΣ / OLD INTERSECTIONS
MAKE IT NEW III

5η ΜΠΙΕΝΑΛΕ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΟΡΓΑΝΩΣΗ-ΠΑΡΑΓΩΓΗ
Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης
Τέχνης

ΦΟΡΕΙΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
Περιφερειάρχης
Απόστολος Τζιτζικώστας
ΕΝΔΙΑΜΕΣΗ
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ
Προϊσταμένη
Αγγελική Ωραιοπούλου

Παλιές Διασταυρώσεις
- Make it New III
23/6 - 30/9/2015

Διεύθυνση-Σχεδιασμός Μπιενάλε
Κατερίνα Κοσκινά

Τεχνικός Σύμβουλος &
Διαχείριση Έργου
Αθηνά Ιωάννου

Επιμελήτρια Κεντρικής Έκθεσης
Κατερίνα Γρέγου

Βοηθός Επιμελήτριας
Petra Csizek

Σχεδιασμός Κεντρικής Έκθεσης
Δανάη Γιαμαλάκη

Σήμανση Κεντρικού
Προγράμματος & Σχεδιασμός
Εκθέσεων ΚΜΣΤ
Γιάννα Σταυρουλάκη

Επιμελητές ΚΜΣΤ
Δόμνα Γούναρη
Αρετή Λεοπούλου
Θοδωρής Μάρκογλου
Γιάννης Μπόλης
Άννα Μυκονιάτη
Ειρήνη Παπακωνσταντίνου
Μαρία Τσαντσάνογλου
Συραγώ Τσιάρρα
Αγγελική Χαριστού

Δημόσιες Σχέσεις-Επικοινωνία-
Κέντρο Τύπου
Χρύσα Ζαρκαλή
Κλειώ Γούσιου

Εκδόσεις-Αρχείο
Κλεονίκη Χριστοφορίδου

Οργάνωση Δανεισμού-
Μεταφοράς Έργων Τέχνης
Αγγελική Χαριστού

Registrar-Παραλαβή-Έλεγχος
Έργων Τέχνης
Όλγα Φώτα

Ηλεκτρολόγος-Επιμέλεια
Φωτισμού
Κώστας Κοσμίδης

Βοηθός Διαχείρισης Έργου &
Επιμελητών
Γεωργία Λίλη

Γραμματεία-Πρόγραμμα
Εθελοντισμού & Πρακτικής
Άσκησης
Χριστίνα Πλευρίτου

Εκπαιδευτικά Προγράμματα-
Ξεναγήσεις
Εύη Παπαβέργου
Κατερίνα Παρασκευά

Έρευνα, Δια Βίου Μάθηση &
Συνέδρια
Κατερίνα Μαυρομιχάλη

Λογιστήριο
Δώρα Καϊπη
Αρετή Καραβασίλη
Μαρία Πούρνου

Υποδοχή ΚΣΤΘ
Ελένη Στεργίου

Αρχικό Γραφιστικό Δημιουργικό
KITCHEN.WAS

Ενέργειες Προβολής
CAT ADVERTISING A.E.

Οπτική Επικοινωνία
Pad Advertising

Γραφείο Τύπου
Χρύσα Νάνου

Documentation
Studio43

Εκτυπώσεις
Thess print A.E.
Pressious Αρβανιτίδης Α.Ε.

Παραγωγή-Εγκατάσταση
ΔΕΘ-HELEXPO A.E.

Υπεύθυνος Παραγωγής
Γιώργος Ευσταθουλίδης -
Constructivist

Οπτικοακουστικός εξοπλισμός
M-SPIRIT MON.ΕΠΕ.
Χρήστος Καραγιαννίδης
Δημήτρης Κοκκινίδης
Κώστας Περήφανος

Μεταφορά Έργων Τέχνης
Ορφεύς Βεϊνόγλου Α.Ε.

Ασφάλιση Έργων Τέχνης
Gras Savoye Willis Hellas S.A.

Εποπτεία Εκθέσεων &
Εκδηλώσεων
ΑΡΩΓΗ ΑΜΚΕ
Συνεργάτες
Κυριάκος Αγκούτογλου
Δήμητρα Αλμαλιώτη
Ανδρέας Βουδούρης
Στέργιος Γούσιος
Φωτεινή Μπαξεβάνου
Μαρία Ράπη
Γιώργος Τσαγιόπουλος
Γιάννης Φουρκιώτης

Διερμηνεία
Γλώσσημα & Βέρχαιμ

Μεταφράσεις
Γιώργος Χρηστίδης

Φιλοξενία
Grand Hotel Palace

Μετακινήσεις καλεσμένων
GS Travel S.A.

Υπηρεσίες στίσης
συμμετεχόντων
Μίλτος Ζαχαροπλαστεία Α.Ε.

Καθαριότητα
Στέργιος Λόλας - Συνεργείο
Καθαρισμού ΝΕΦΕΛΗ
Μαρία Βακού
Θωμάς Κατρανά

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Παραγωγή
Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης
Τέχνης

Διεύθυνση Έκδοσης
Κατερίνα Κοσκινά

Επιμέλεια
Γιάννης Μπόλης
Κλεονίκη Χριστοφορίδου

Επιμέλεια Κειμένων
Γλώσσημα & Βέρχαιμ
Γιάννης Μπόλης
Κλεονίκη Χριστοφορίδου
και οι συγγραφείς

Βιογραφικά
Δόμνα Γούναρη
Γιάννης Μπόλης

Μεταφράσεις
Γιώργος Χρηστίδης

Σχεδιασμός
Pad Advertising

Εκτύπωση - Βιβλιοδεσία
Thessprint A.E.

ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Marieke Van Hal
Ιστορικός τέχνης, Manifesta
Foundation
Beral Madra
Ιστορικός τέχνης, επιμελήτρια
εκθέσεων
Jan-Erik Lundström
Ιστορικός τέχνης, συνεπιμελητής
της 1ης Μπιενάλε Σύγχρονης
Τέχνης Θεσσαλονίκης
Gabriela Salgado
Ιστορικός τέχνης, συνεπιμελήτρια
της 2ης Μπιενάλε Σύγχρονης
Τέχνης Θεσσαλονίκης
Thierry Raspail
Καλλιτεχνικός διευθυντής του
Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης της
Λυών

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Μαρία Τσαντσάνογλου
Διευθύντρια του ΚΜΣΤ
Συραγώ Τσιάρρα
Διευθύντρια του ΚΣΤΘ
Έλλη Χρυσίδου
Αντιδήμαρχος Πολιτισμού, Δήμος
Θεσσαλονίκης
Ηρακλής Παπαϊωάννου
Μελετητής φωτογραφίας, Μουσείο
Φωτογραφίας Θεσσαλονίκης
Ξενής Σαχίνης
Κοσμήτορας της Σχολής Καλών
Τεχνών του Α.Π.Θ.

ΜΕ ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ, ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ & ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
Δήμαρχος
Γιάννης Μπουτάρης
Αντιδήμαρχος Πολιτισμού
Έλλη Χρυσίδου

ΔΕΘ - HELEXPO A.E.
Πρόεδρος
Αναστάσιος Τζήκας
Διευθύνων Σύμβουλος
Κυριάκος Ποζρικίδης

ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΑΜΑΡΙΑΣ -
ΠΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ ΚΟΔΡΑ
Δήμαρχος
Θεοδόσης Μπακογλίδης
Εντεταλμένος Δημοτικός
Σύμβουλος για θέματα
Πολιτισμού
Ματθαίος Αμπατζίδης
Chief Director / Κεντρικός
Επιμελητής ΠΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ
ΚΟΔΡΑ
Δημήτρης Μιχάλαρος

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
Διευθύντρια
Πολυξένη Αδάμ-Βελένη

ΜΟΥΣΕΙΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
Διευθύντρια
Αγαθονίκη Τσιλιπάκου

ΤΕΛΛΟΓΛΕΙΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΤΕΧΝΩΝ Α.Π.Θ.
Πρόεδρος
Περικλής Μήτκας
Γενική Γραμματέας
Αλεξάνδρα Γουλάκη-Βουτυρά

ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ
ΠΟΛΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
Προϊστάμενος
Σταμάτιος Χονδρογιάννης

ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
Πρέσβης
Jean Loup Kuhn-Delforge

ΓΑΛΛΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΕΛΛΑΔΑΣ
Διευθυντής
Olivier Descotes

ΠΡΟΞΕΝΕΙΟ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ
ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ / ΓΑΛΛΙΚΟ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
Γενικός Πρόξενος / Διευθυντής
Christophe Le Rigoleur

ΓΕΝΙΚΟ ΠΡΟΞΕΝΕΙΟ
ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ ΣΤΗ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ / GOETHE-
INSTITUT ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
Πρόξενος
Dr. Ingo von Voss

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΜΕΓΑΡΟΥ
ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
Πρόεδρος
Αλέξανδρος Μπακατσέλος

ΜΟΥΣΕΙΟ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
Διευθυντής
Βαγγέλης Ιωακειμίδης

THESSALONIKI PRIDE
LOVE DIFFERENCE

ΚΡΑΤΙΚΟΣ ΑΕΡΟΛΙΜΕΝΑΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
«ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ»
Αερολιμενάρχη
Αχιλλέιος Τοπούζας

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΑΣΤΙΚΩΝ
ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΩΝ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
Πρόεδρος
Χρήστος Στεφανίδης

ΚΡΑΤΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Διοικητικό Συμβούλιο:
Πρόεδρος
Ανδρέας Τάκης

Αντιπρόεδρος
Σοφία Καϊτατζή-Γουίτλοκ

Γραμματέας
Γιώτα Μυρτσιώτη

Μέλη
Γεώργιος Διβάρης
Αλίκη Κωστάκη
Αλέξανδρος Μπαλτζής
Αναστάσιος Νικάκης
Λόης Παπαδόπουλος
Γεώργιος Τσακίρης

Διευθύντρια ΚΜΣΤ
Μαρία Τσαντσάνογλου

Διευθύντρια Κέντρου
Σύγχρονης Τέχνης
Θεσσαλονίκης (ΚΣΤΘ)
Συραγώ Τσιάρρα

STATE MUSEUM OF CONTEMPORARY ART

Board of Trustees:

President
Andreas Takis

Vice President
Sophia Kaitatzi-Whitlock

Secretary
Giota Myrtsioti

Members
Alexandros Baltzis
George Divaris
Aliki Kostaki
Anastasios Nikakis
Lois Papadopoulos
George Tsakiris

Director of SMCA
Maria Tsantsanoglou

**Director of Contemporary
Art Center of Thessaloniki
(CACT)**
Syrago Tsiara

5th THESSALONIKI BIENNALE OF CONTEMPORARY ART

ORGANISATION - PRODUCTION
State Museum of
Contemporary Art

FUNDING AUTHORITIES

**REGION OF CENTRAL
MACEDONIA**

Head
Apostolos Tzitzikostas

**INTERMEDIARY MANAGING
AUTHORITY**

Head
Angeliki Oraiopoulou

Old Intersections- Make it New III 23/6 - 30/9/2015

Direction & Concept of Biennale
Katerina Koskina

**Technical Advisor & Project
Management**
Athina Ioannou

Curator of Main Exhibition
Katerina Gregos

Assistant Curator
Petra Csizsek

Main Exhibition Design
Danae Giamalaki

**Main Programme Signage &
Design of SMCA Exhibitions**
Gianna Stavroulaki

Curators SMCA
Yannis Bolis
Angeliki Charistou
Domna Gounari
Areti Leopoulou
Thodoris Markoglou
Anna Mykoniati
Eirini Papakonstantinou
Maria Tsantsanoglou
Syrago Tsiara

**Public Relations-Communication-
Press Office**
Chrysa Zarkali
Cleo Gousiou

Editions-Archives
Kleoniki Christoforidou

**Coordination of Loans-
Transportation of Artworks**
Angeliki Charistou

Registrar-Artworks Conservator
Olga Fota

Electrician-Lighting Supervisor
Kostas Kosmidis

**Project Management Assistant &
Curators' Support**
Georgia Lili

**Secretary-Volunteering &
Internship Programme**
Christina Plevritou

**Educational Programmes-Guided
Tours**
Evi Papavergou
Katerina Paraskeva

**Research, Lifelong Learning &
Conferences**
Katerina Mavromichali

Accountants Department
Dora Kaipi
Areti Karavassili
Maria Pournou

CACT Reception
Eleni Stergiou

Initial Graphic Design
KITCHEN.WAS

Promotion Activities
CAT ADVERTISING S.A.

Visual Communication
Pad Advertising

Press Office
Chryssa Nanou

Documentation
Studio43

Printing
Thess print S.A.
Pressious Arvanitidis S.A.

Production-Installation
TIF-HELEXPO S.A.

Production Supervisor
Yiorgos Efstathoulidis -
Constructivist

Audiovisual
M-SPIRIT LTD
Christos Karagiannidis
Dimitris Kokkinidis
Kostas Perifanos

Artwork Transportation
Orphee Beinoglou S.A.

Artwork Insurance
Gras Savoye Willis Hellas S.A.

Gallery & Events Supervisors
AROGI NPO
Collaborators

Kyriakos Agkoutoglou
Dimitra Almalioti
Andreas Voudouris
Stergios Gousios
Fotini Baxevanou
Maria Rapti
Georgios Tsagiopoulos
Ioannis Fourkiotis

Interpreting
Glossima & Wehrheim

Translations
Giorgos Christides

Accommodation
Grand Hotel Palace

Guests' Transportation
GS Travel S.A.

Cleaning
Stergios Lolos - NEFELI Cleaning
Maria Vakou
Thomay Katrana

CATALOGUE

Production
State Museum of Contemporary
Art

Editor
Katerina Koskina

Editing Supervisors
Yiannis Bolis
Kleoniki Christoforidou

Proofreading
Yiannis Bolis
Kleoniki Christoforidou
Glossima & Wehrheim
and the authors

Biographies
Yiannis Bolis
Doman Gounari

Translations
Giorgos Christides

Design
Pad Advertising

Printing - Binding
Thessprint S.A.

INTERNATIONAL ADVISORY COMMITTEE

Marieke Van Hal
Art historian, Manifesta
Foundation

Beral Madra
Art historian, curator
Jan-Erik Lundström
Art historian, co-curator of the
1st Thessaloniki Biennale of
Contemporary Art

Gabriela Salgado
Art historian, co-curator of the
2nd Thessaloniki Biennale of
Contemporary Art

Thierry Raspail
Artistic director of the Museum of
Contemporary Art in Lyon

ORGANIZING COMMITTEE

Maria Tsantsanoglou
Director of the SMCA
Syrago Tsiara
Director of the Contemporary Art
Center of Thessaloniki / SMCA
Elli Chryssidou
Vice-Mayor for Culture, City of
Thessaloniki
Hercules Papaioannou
Photography researcher,
Thessaloniki Museum of
Photography
Xenis Sachinis
President of the AUTH Fine Arts
School

WITH THE COOPERATION, COLLABORATION & SUPPORT OF

**MUNICIPALITY OF
THESSALONIKI**
Mayor
Yiannis Boutaris
Deputy Mayor of Culture
Elli Chryssidou

TIF - HELEXPO S.A.
President
Anastasios Tzikas
Managing Director
Kyriakos Pozrikidis

MUNICIPALITY OF KALAMARIA
- ACTION FIELD KODRA
Mayor
Theodosios Mpakoglidis
Consultant on Culture
Matthaios Abatzidis
Chief Director / Main Curator
ACTION FIELD KODRA
Dimitris Michalaros

**ARCHAEOLOGICAL MUSEUM OF
THESSALONIKI**
Director
Polyxeni Adam-Veleni

**MUSEUM OF BYZANTINE
CULTURE**
Director
Agathoniki Tsilipakou

**TELOGLION FOUNDATION OF
ART AUTH**
President
Pericles Mitkas
General Secretary
Alexandra Goulaki-Voutyra

**EPHORATE OF ANTIQUITIES,
THESSALONIKI**
Head
Stamatios Chondrogiannis

**AMBASSADE DE FRANCE EN
GRECE**
Ambassador
Jean Loup Kuhn-Delforge

INSTITUT FRANÇAIS EN GRÈCE
Directeur
Olivier Descotes

**CONSULAT GENERAL DE
FRANCE A THESSALONIQUE
/ INSTITUT FRANÇAIS DE
THESSALONIQUE**
**Consul Général de France /
Directeur**
Christophe Le Rigoleur

**DEUTSCHES
GENERALKONSULAT IN
THESSALONIKI / GOETHE-
INSTITUT OF THESSALONIKI**
Generalkonsul
Dr. Ingo von Voss

THESSALONIKI CONCERT HALL
ORGANISATION
Chairman
Alexandros Bakatselos

**THESSALONIKI MUSEUM OF
PHOTOGRAPHY**
Director
Vangelis Ioakimidis

THESSALONIKI PRIDE
LOVE DIFFERENCE

**INTERNATIONAL AIRPORT OF
THESSALONIKI "MAKEDONIA"**
Airport Manager
Achillios Topouzas

**ORGANIZATION OF URBAN
TRANSPORTATION OF
THESSALONIKI**
President
Christos Stefanidis

Ευχαριστίες

Το ΚΜΣΤ, η διεύθυνση και οι συντελεστές της 5ης Μπιενάλε απευθύνουν ξεχωριστές ευχαριστίες στον πρόεδρο και τα μέλη του απερχόμενου Διοικητικού Συμβουλίου, οι οποίοι βοήθησαν τα μέγιστα στην πρόοδο της διοργάνωσης, και συγκεκριμένα στους κ.κ. Μιλτιάδη Παπανικολάου, Γεώργιο Βασιλακάκη, Δέσποινα Τσοούρκα-Παπαστάθη, Θεοφάνη Βάρβογλη, Αρσέν Καλφαγιάν, Ματθίλδη Καράσσο-Καββασιάδη, Αλίκη Κωστάκη, Γεώργιο Τσακίρη, Τραϊανό Χατζηδημητρίου. Πολύτιμη ήταν η βοήθεια της νομικής συμβούλου του ΚΜΣΤ, Άννα Δεσποτίδου, για τα θέματα νομικής καθοδήγησης. Ζωτικής σημασίας για την διεξαγωγή της Μπιενάλε ήταν η βοήθεια του ΥΠΟΠΑΙΘ και ειδικότερα των κκ. Παναγιώτη Δούρου και Αικατερίνης Παπανικολάου από το Γραφείο Υπουργού καθώς και των συνεργατών από τη Γενική Διεύθυνση Σύγχρονου Πολιτισμού, τους οποίους ευχαριστούμε θερμά.

Οι θερμές ευχαριστίες απευθύνονται επίσης προς όλους τους συντελεστές, καλλιτέχνες, συνεργάτες, υποστηρικτές, χορηγούς επικοινωνίας, εθελοντές και φίλους της Μπιενάλε. Ιδιαίτερα στους εθελοντές που ο αριθμός τους αυξάνεται κάθε χρονιά. Συγκεκριμένα, ευχαριστούμε για τη συνεργασία στο πλαίσιο της πρακτικής τους άσκησης: Κλεοπάτρα Αλαγιάλογλου, Φαίδρα Βασιλειάδου, Μαρία Κυριάκου, Μάγδα Ρούπα, Ειρήνη Τσιούση - ΔΠΜΣ Μουσειολογίας, ΑΠΘ, Κων/νο Σαλαμπάση - Παν/μιο Ιωαννίνων, Μαριάνη Νούτσου, Αγγελική Παπαδοπούλου - Παν/μιο Φλώρινας, Κυριακή Χατζηπαναγιωτίδου - Παν/μιο Πατρών, καθώς και τους εθελοντές: Χριστίνα Αζοπούλου, Ιωάννη Ανδρονικήδη, Κλαίρη Καλοστάνου, Σοφία Παπαγεωργίου, Ανδρονίκη Παπατέρπου, Βανέσα Σούλη, Δέσποινα Φατεσίδου, Ιωάννη Χαλά, Θανάση Χρυσοβαλάντη.

Για δεύτερη χρονιά τα ξενοδοχεία Domotel Les Lazaristes, Capsis Hotel Thessaloniki City Hotel, Excelsior Hotel, Holiday Inn Thessaloniki, Mediterranean Palace Hotel, Vergina Hotel ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμά μας για τη διευκόλυνση προς τους φίλους-επισκέπτες της διοργάνωσης. Τους ευχαριστούμε και ελπίζουμε η συνεργασία μας να συνεχιστεί.

Για την επίλυση ποικίλων ζητημάτων σχετικά με τη διοργάνωση, τη χρηματοδότηση και την παραγωγή της, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τους εξής: Δήμητρα Δελνηδημήτη, Χρυσούλα Καραπαναγιώτου, Αντώνη Κρυσταλλίδη, Μαριάνη Παπαστάθη, Φραγκίσκο Πλατή - Ενδιάμεση Διαχειριστική Αρχή / Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας | Ηλιοστάλαχτη Ιωαννίδου - Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης | Άννα Βούλγαρη, Άννα Κωνσταντίνου, Σπύρο Πέγκα, Ελένη Σωτηρίου, Γιώργο Μπασμαδέλη - Δήμος Θεσσαλονίκης | Δήμο Ελευσίνας - Φεστιβάλ «ΑΙΣΧΥΛΕΙΑ» | Αλέξη Ταξιλρή, Αριστείδη Γραμμένο, Ευσταθία Σιδέρη - ΔΕΘ-HELEXPO A.E. | Αγνή Αποστολίδου - Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης | Μαριάνη Πάσχου - Γαλλικό Ινστιτούτο Θεσσαλονίκης | Άρη Καλόγηρο - Goethe-Institut Θεσσαλονίκης | Adrian Blanco Paradelo - Πρεσβεία Ισπανίας στην Αθήνα | Μαρία Δ. Καγιαδάκη, Κώστα Ράπτη - Εφορεία Αρχαιοτήτων Πόλης Θεσσαλονίκης | Παρασκευή Μανάνκου, Αλεξία Ξαφοπούλου - Δημοτική Πινακοθήκη Θεσσαλονίκης | Μηνίτσα Χασάπη, Γιώργο-Εμμανουήλ Λαζαρίδη, Απόστολο Ανδρίτη, Παναγιώτη Κουντούρη, Πρόδρομο Μοναστηρίδη, Μαρία Ροδokaλάκη, Κάλλια Κεραμέως - Οργανισμός Μεγάλου Μουσικής Θεσσαλονίκης | Ηρώ Πούλιου, Κυριακή Ντόκα - Κρατικός Αερολιμένας Θεσσαλονίκης «ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ» | Θεόφιλο Κιρκμαλή - Οργανισμός Αστικών Συγκοινωνιών Θεσσαλονίκης | Λάζαρο Κωνσταντινίδη, Ελένη Γιαννέλου - Φεστιβάλ Μονής Λαζαριστών | Cyprus International Performance Art Festival | Κώστα Γεράρδο - Studio Vis Motrix | Πάνο Δανελάτο - Θέατρο Ανδρέα Βουτσινά | Γιάννη Βούρο | Απόστολο Ρίζο - Les Yper Yper | Μάκη Ντονόπουλο - Donopoulos International Fine Arts | Αλίκη Τσιρλιάγκου - Nitra Gallery | Γιάννη Ανδρουλιδάκη - Πολυχώρος TABYA | Θωμά Χαρέλα - Black Box | Βαγγέλη Γεροβασιλείου, Αργύρη Γεροβασιλείου, Βασιλική Γεροβασιλείου, Μαγδαληνή Λειβαδιώτη - Κτήμα Γεροβασιλείου | Θούλη Μισιρόγλου | Αλέξανδρο Πλωμαρίτη | Κατερίνα Γουλέτη, Ιωάννα Άρτερη Σιγκούνη, Ελευθερία Βασιλοπούλου, Ευαγγελία Πρέντζα - για τον υποτιτλισμό του φιλμ του Ulay | Λάμψη Ταγματάρχη, Ιωάννα Καβαλλιέρου - EPT A.E. | Λάζαρο Θεοδωρακίδη, Βασίλη Κοντογουλιδη, Διογένη Μαργιόλη, Φίλιο Στάγκο - Δημοτική Εταιρεία Πληροφόρησης, Θεάματος & Επικοινωνίας | Άννα Μπαντουράκη - ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ | Φώτη Γεωργαλέ, Στέφανο Τσιτσόπουλο - ATHENS VOICE | Καλλιόπη Αλπίτση, Βαρβάρα Σαββίδη - elculture.gr | Κώστα Μαργαρώνη, Μαριάνα Παπάκη - culturenow.gr | Μαρία Φαρδέλλα - ΕΞΩΣΤΗΣ | Κατερίνα Γκαβοπούλου, Κωνσταντίνο Μιαούλη, Νεκταρία Παπαδούλη, Πένυ Τουμπόγλου - CAT ADVERTISING A.E. | Μελίνα Μαλτσίδου, Νίκη Ταμπάκη - Pad Advertising | Δημήτρη Μέρμηγκα, Νεκτάριο Μπασδέκη, Γιάννη Σίμο - Studio 43 | Κωνσταντίνο Βλάχο | Νίκο Ασφή, Χρήστο Δημητρόπουλο - GSH | Ευάγγελο Καφάση, Νικολέτα Νέστορα, Ελένη Ξεξάκη, Αναστασία Τρικαλίδη, Μαρία Χαρίτου - ALPHA BANK | Δημήτριο Μουλά, Μαρία Αγγελοπούλου, Νικόλαο Σαρίδη - Μουλές Δημήτριος και ΣΙΑ Ε.Ε. | ουζερί Αριστοτέλους | restaurant Ayhan.

Acknowledgments

The State Museum of Contemporary Art, the director and the 5th Biennale's collaborators would like to express a special thanks to the president and members of the Museum's former Board of Administration, for their invaluable contribution to the success of the 5th Thessaloniki Biennale of Contemporary Art, and particularly to: Miltiades Papanikolaou, George Vassilakakis, Despina Tsourka-Papastathi, Theofanis Varvoglis, Arsen Kalfayan, Matthildi Karasso-Kavasiadi, Aliki Kostaki, George Tsakiris, Traianos Hatzidimitriou. Thanks are also addressed to SMCA legal advisor Anna Despotidou for her help in managing legal matters. We offer our warmest thanks to the Ministry of Culture, Education and Religious Affairs, especially to Panayiotis Douras and Aikaterini Papanikolaou at the Minister's office and to all the collaborators at the General Directorate of Contemporary Culture for their vital support.

Our warmest thanks also go to all the contributors, artists, collaborators, supporters, media sponsors, and friends of the Biennale, and especially to our volunteers, whose numbers are steadily growing each year. In particular, we would like to thank the following interns for their valuable contribution: Kleopatra Alagialoglou, Maria Kyriakou, Magda Roupa, Eirini Tsiaoussi, Faidra Vassiliadou - IPP Museology, Aristotle University, Konstantinos Salabassis - University of Ioannina, Marianthi Noutsou, Aggeliki Papadopoulou - University of Florina, Kyriaki Hatzipanagiotidou - University of Patras, and our volunteers, Ioannis Andronikidis, Christina Azopoulou, Ioannis Chalas, Thanasis Chrysovalantis, Despoina Fatesidou, Clairi Kalostanou, Sophia Papageorgiou, Androniki Papaterpou, Vanesa Souli.

For a second year, the following hotels responded to our call in helping accommodate vital visitors and friends of the Biennale: Domotel Les Lazaristes, Capsis Hotel Thessaloniki City Hotel, Excelsior Hotel, Holiday Inn Thessaloniki, Mediterranean Palace Hotel, Vergina Hotel. We thank them and hope that this partnership will continue in the future.

For their contribution in solving many issues relating to the organisation, funding and implementation of the 5th Thessaloniki Biennale of Contemporary Art, we would like to extend our thanks to the following: Dimitra Delidimitri, Chryssoula Karapanagiotou, Antonios Krystallidis, Marianthi Papastathi, Frangiskos Platis - Intermediary Managing Authority / Region of Central Macedonia | Iliostalachtli Ioannidou - Regional Development Fund | Anna Voulgari, Anna Konstantinou, Spiros Pengas, Eleni Sotiriou, Yiorgos Basmadelis - Municipality of Thessaloniki | Municipality of Eleusina - Aeschylia Festival | Alexis Taxirlis, Aristides Grammenos, Efstathia Sideri - TIF-HELEXPO S.A. | Agni Apostolidou - Archaeological Museum of Thessaloniki | Marianthi Paschou - Institut Français de Thessalonique | Aris Kalogiros - Goethe-Institut Thessaloniki | Adrián Blanco Paradelo - Embassy of Spain in Athens | Maria D. Kagiadaki, Kostas Raptis - Ephorate of Antiquities, Thessaloniki | Paraskevi Manakou, Alexia Xafopoulou - Municipal Art Gallery of Thessaloniki | Militsa Hasapi, George - Emmanuel Lazaridis, Apostolos Andrias, Panagiotis Kountouris, Prodromos Monastiridis, Maria Rodokalaki, Kallia Kerameos - Thessaloniki Concert Hall Organisation | Iro Pouliou, Kyriaki Doka - International Airport of Thessaloniki "MAKEDONIA" | Theofilos Kirkmalis - Organization of Urban Transportation of Thessaloniki | Lazaros Konstantinidis, Eleni Giannelou - Moni Lazariston Festival | Cyprus International Performance Art Festival | Kostas Gerardos - Studio Vis Motrix | Panos Danelatos - Theater Andreas Voutsinas | Giannis Vouras | Apostolos Rizos - Les Yper Yper | Makis Donopoulos - Donopoulos International Fine Arts | Aliki Tsiirliagou - Nitra Gallery | Yannis Androulidakis - Tabya | Thomas Charelas - Black Box | Vaggelis Gerovassiliou, Argyris Gerovassiliou, Vassiliki Gerovassiliou, Magdalini Livadioti - Gerovassiliou Estate | Thouli Misirloglou | Alexandros Plomaritis | Katerina Gouleti, Ioanna Artemis Sigouni, Eleftheria Vassilopoulou, Evangelia Prentza for subtitling Ulay's film | Lambis Tagmatarchis, Ioanna Kavallierou - ERT S.A. | Lazaros Theodorakidis, Vassilis Kontogoulidis, Diogenis Mariolas, Filios Stangos - Municipal Organisation for Information and Communication of Thessaloniki - DEPTHE | Anna Bandouraki - KATHIMERINI | Fotis Georgeles, Stefanos Tsitsopoulos - ATHENS VOICE | Calliope Alpitsi, Varvara Savvidi - elculture.gr | Kostas Margaronis, Marianna Papaki - culturenow.gr | Maria Fardella - EXOSTIS | Katerina Gavopoulou, Konstantinos Miaoulis, Nektaria Papadoulis, Penny Touboglou - CAT ADVERTISING S.A. | Melina Maltsidou, Niki Tabaki - Pad Advertising | Dimitris Mermigas, Nektarios Basdekis, Yiannis Simos - Studio 43 | Konstantinos Vlachos | Nikos Asfis, Christos Dimitropoulos - GSH | Evangelos Kafasis, Nikoleta Nestora, Eleni Xexaki, Anastasia Trikalidi, Maria Charitou - ALPHA BANK | Dimitrios Moulas, Maria Aggelopoulou, Nikolas Saridis - Moulas Dimitrios & Co. LP. | ouzeri Aristotelous | restaurant Ayhan.

Η Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης εγκαινιάζεται για πέμπτη φορά με διοργανωτή το Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης και τη συνεργασία του Δήμου Θεσσαλονίκης, της Κίνησης των 5 Μουσείων Θεσσαλονίκης, και πολλών άλλων πολιτιστικών και εκπαιδευτικών φορέων και ιδρυμάτων. Για 100 ημέρες η Θεσσαλονίκη γίνεται κέντρο της σύγχρονης εικαστικής δημιουργίας με 14 σημαντικές εκθέσεις, στις οποίες πάνω από 100 καλλιτέχνες απ' όλο τον κόσμο παρουσιάζουν τα έργα τους, με συμπόσια και εκδηλώσεις λόγου για την τέχνη, ένα δημοφιλές φεστιβάλ περφόρμανς με μεγάλη διασπορά στον δημόσιο χώρο, εργαστήρια νέων καλλιτεχνών, προβολές ταινιών, ξεναγήσεις και εκπαιδευτικά προγράμματα.

Υπό τον γενικό τίτλο «Παλιές Διασταυρώσεις - Make it New III» η 5η Μπιενάλε Θεσσαλονίκης μας θυμίζει πως η σύγχρονη τέχνη μπορεί να δώσει απρόσμενες, ακόμη και λυτρωτικές απαντήσεις σε μια σειρά από ερωτήματα που σχετίζονται με την κοινωνική αδικία και την προσπάθεια του ανθρώπου να υπερβεί τα εμπόδια και να δει το μέλλον.

Επιπλέον, ενισχύει επιτυχημένα τον διάλογο για την τέχνη, την επικοινωνία ανάμεσα σε δημιουργικές ομάδες και καλλιτέχνες από πολλά διαφορετικά μέρη του κόσμου, καθώς και τη δικτύωση με αντίστοιχες διοργανώσεις του εξωτερικού.

Την ίδια στιγμή η Θεσσαλονίκη αποδεικνύει για μιαν ακόμη φορά ότι είναι μια πόλη που διαθέτει όλα τα χαρακτηριστικά που θα μπορούσαν να την αναδείξουν σε ευρωπαϊκή πόλη σύγχρονου πολιτισμού. Ακόμη και τα σπουδαία βυζαντινά μνημεία της είναι ζωντανά και μάλιστα πολλά από αυτά προσφέρονται για να φιλοξενήσουν έργα τέχνης της Μπιενάλε. Συγχαίρω θερμά όλους όσοι εργάστηκαν για την επιτυχημένη πραγματοποίηση της 5ης Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης.

Νίκος Ξυδάκης

Αναπληρωτής Υπουργός Πολιτισμού

This is the 5th Thessaloniki Biennale of Contemporary Art, to be organized by the State Museum of Contemporary Art. Our collaborators include the Municipality of Thessaloniki, the 5M Thessaloniki Museum Movement and numerous other cultural and educational institutions and foundations. Over the space of 100 days, Thessaloniki becomes the focus of modern art, with 14 important exhibitions, featuring works of more than 100 artists from around the world. Also included in the Biennale are conventions and events concerning art, a popular performance festival which transforms public spaces across the city, workshops for young artists, film screenings, guided tours and educational programmes.

Under the general title "Old Intersections - Make it New III", the 5th Thessaloniki Biennale reminds us that art can offer unexpected, and often redeeming answers to a long line of questions about social injustice and man's struggle to overcome obstacles and see the future.

Furthermore, the Biennale succeeds in encouraging and promoting dialogue about art, forging links between creative art collectives and individual artists from across the world, and establishing networks with similar institutions abroad.

As for Thessaloniki, it proves once again that this is a city possessing all the characteristics of a major European city of modern culture. Even the city's renowned Byzantine monuments are still very much alive: indeed many of them are ideal to host art productions of the Biennale.

I wish to warmly congratulate all the people who worked and contributed in the success of the 5th Thessaloniki Biennale of Contemporary Art.

Nikos Xydakis

Alternate Minister for Culture

Η Θεσσαλονίκη καλωσορίζει την 5η Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης και αγκαλιάζει 100 μέρες σύγχρονης δημιουργικής έκφρασης.

Με κεντρικό άξονα τη Μεσόγειο συνεχίζει και φέτος το ταξίδι της, με γενικό τίτλο «Παλιές Διασταυρώσεις - Make it New III», για να δηλώσει μέσα από τη σύγχρονη καλλιτεχνική ματιά εκείνα τα στοιχεία που ενώνουν και εκφράζουν δημιουργούς από όλο τον κόσμο, και σηματοδοτούν τον πολιτισμό και την αέναη ανταλλαγή ιδεών και κουλτούρας στην πορεία του χρόνου.

Η Θεσσαλονίκη παραμένει διαχρονική και ακμαία. Κουβαλά την ιστορία της και την μετουσιώνει σε σύγχρονη πραγματικότητα μέσα από την ώσμωση και ανάδειξη εκθέσεων σύγχρονης τέχνης, από 100 καλλιτέχνες διεθνούς βεληνεκούς, σε συνεργασία με τα σημαντικότερα μουσεία, εκθεσιακούς χώρους, γκαλερί και φορείς της πόλης, σηματοδοτώντας έτσι το προφίλ της, όπως αυτό συνεχώς εξελίσσεται και προσαρμόζεται στα νέα παγκόσμια καλλιτεχνικά δεδομένα και ενδιαφέροντα.

Η 5η Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης μας καλεί όλους να παρακολουθήσουμε τις εξαιρετικές και πρωτοποριακές ιδέες ως την καλλιτεχνική κραυγή σύγχρονων δημιουργών, να γίνουμε κοινωνοί σε μια νέα πραγματικότητα, εναλλακτική, ανοικτή και ανεκτική στο διαφορετικό, να ανταλλάξουμε εικόνες κι εμπειρίες.

Χαιρετίζω και συγχαίρω από καρδιάς τους καλλιτέχνες για τα έργα τους αλλά και όλους όσοι προσέφεραν στην οργάνωση της 5ης Μπιενάλε, και εύχομαι κάθε επιτυχία και στη φετινή διοργάνωση.

Γιάννης Μπουτάρης
Δήμαρχος Θεσσαλονίκης

The city of Thessaloniki welcomes the 5th Biennale of Contemporary Art and embraces 100 days of modern creative expression.

The Mediterranean is once again the central theme of this year's Biennale under the general title "Old Intersections - Make it New III." Through the eyes of contemporary art, the Biennale presents the common elements that unite and represent artists from around the world, defining culture and the endless exchange of ideas through the course of time. Thessaloniki remains a timeless and thriving city. Proud of its history, but also able to transform it into a contemporary reality through osmosis and the promotion of contemporary art exhibitions featuring more than 100 internationally renowned artists, in collaboration with major museums, exhibition venues, art galleries and institutions in the city, thereby outlining its profile, as it constantly evolves and adapts to the latest developments and interests in the art world.

The 5th Biennale of Contemporary Art invites us all to enjoy a celebration of the arts with exquisite and innovative ideas and works that represent the cry of modern artists. The Biennale invites us to partake in a new reality, one that is alternative, open and tolerant, and to exchange images and experiences.

I would like to extend a heartfelt welcome and congratulations to all the artists for their work, and also to all who contributed to organising the Biennale, and I wish every success to this year's event.

Yiannis Boutaris
Mayor of Thessaloniki

Έχουν περάσει πάνω από οκτώ χρόνια από τότε που το Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης σχεδίασε και διοργάνωσε για πρώτη φορά την Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης ως ένα μεγάλο διεθνές φεστιβάλ εικαστικών τεχνών που απλώνεται σε όλη την πόλη, σε εκθεσιακούς χώρους και μνημεία αλλά και σε δημόσιους χώρους. Συνεργάζεται με τα άλλα μουσεία, τα πανεπιστήμια, τους πολιτιστικούς φορείς και προβάλλει δημιουργικές ιδέες, νέες και πειραματικές εικαστικές προτάσεις, περφόρμανς, δράσεις και έργα τέχνης από όλο τον κόσμο. Φέτος έχουμε τη χαρά να διοργανώνουμε την 5η Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης. Η μεγάλη κεντρική έκθεση με τίτλο «Από την απαισιοδοξία της νόησης στην αισιοδοξία της πράξης» φέρει την επιμέλεια της Κατερίνας Γρέγου, ενώ μια σειρά από άλλες σημαντικές εκθέσεις, δράσεις, φεστιβάλ περφόρμανς, εργαστήρια, συμπόσια, συναντήσεις, ξεναγήσεις και εκπαιδευτικά προγράμματα συνθέτουν το πρόγραμμα της φετινής διοργάνωσης.

Όπως κάθε φορά, έτσι και φέτος ζητούμενο είναι να δώσουμε βήμα σε δημιουργούς και σε καλλιτεχνικές ομάδες και να αντιληφθούμε, μέσα από τη δική τους κατάθεση, την πολυμορφία των αισθητικών μέσων και τον κοινωνικό ρόλο της εικαστικής δημιουργίας. Για να αποτελέσει η Μπιενάλε ένα σημαντικό και μεγάλης εμβέλειας καλλιτεχνικό γεγονός εργάστηκαν πολλοί άνθρωποι από διαφορετικούς εργασιακούς τομείς: από τις μεταφορές, την ασφάλιση, τις κατασκευές, τις ηλεκτρικές και ηλεκτρονικές εγκαταστάσεις, το catering, τα ξενοδοχεία και τα ταξιδιωτικά πρακτορεία, την καθαριότητα, τον γραφιστικό σχεδιασμό, τις εκδόσεις, τις μεταφράσεις. Πρόκειται για ένα κατεξοχήν ομαδικό έργο για τον πολιτισμό, γι' αυτό ευχαριστούμε θερμά όλους ανεξαιρέτως τους συνεργάτες μας, εντός και εκτός του Μουσείου, καθώς και το νυν αλλά και το απερχόμενο Δ.Σ. του ΚΜΣΤ, το Υπουργείο Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων, τον Δήμο Θεσσαλονίκης, την Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, την κίνηση των 5 Μουσείων Θεσσαλονίκης, τους υποστηρικτές μας, τα προξενία και τα ξένα ινστιτούτα και ιδρύματα, τους χορηγούς επικοινωνίας. Ιδιαίτερα ευχαριστούμε τους καλλιτέχνες και το φιλότεχνο κοινό που για μια ακόμη φορά απέδειξαν ότι η Θεσσαλονίκη είναι ένα κέντρο που υποστηρίζει τον σύγχρονο πολιτισμό. Η 5η Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης είναι η τελευταία διοργάνωση του τριμερούς σπονδυλωτού προγράμματος που ξεκίνησε το 2011 με τον γενικό τίτλο «Παλιές Διασταυρώσεις - Make it New» και υλοποιείται μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος Μακεδονία-Θράκη 2007-2013 του ΕΣΠΑ που συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης) και την Ελλάδα, με διοργανωτή το Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης. Τη διεύθυνση αυτού του τριμερούς προγράμματος είχε η Κατερίνα Κοσκινά και πραγματοποιήθηκε με τη συμμετοχή και συνεργασία της «Κίνησης των 5 Μουσείων Θεσσαλονίκης» και άλλων πολιτιστικών και εκπαιδευτικών φορέων, ινστιτούτων και ιδρυμάτων της πόλης και με τη στήριξη του Υπουργείου Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων, της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας και του Δήμου Θεσσαλονίκης.

Μαρία Τσαντσανόγλου

Διευθύντρια του Κρατικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης

It has been more than eight years since the State Museum of Contemporary Art (SMCA) planned and undertook the first edition of the Thessaloniki Biennale of Contemporary Art, an ambitious, international festival of the visual arts, hosted in exhibition areas, around monuments and other public spaces across the city. Collaborating closely with other museums, universities and cultural institutions, it showcases creative ideas, novel and experimental artistic proposals, performances, actions and art works from around the world. For 2015, it gives us great pleasure to be organising the 5th edition of the Thessaloniki Biennale of Contemporary Art. The large, main exhibition, titled "Between the Pessimism of the Intellect and the Optimism of the Will" is curated by Katerina Gregos, while a series of other important events are taking place on this year's programme including exhibitions, performance festivals, workshops, symposia, meetings, tours and educational programmes.

As in previous editions, the 2015 Thessaloniki Biennale has one major objective: to give individual artists and art groups a platform on which to present their work and allow the audience to understand and appreciate, through that work, the diversity of art forms and the social role of artistic creation. Many people from a great number of fields have worked tirelessly to ensure that this Biennale represents an art event of the highest order and resonance. These people include transporters, insurers, construction workers, electricians and IT specialists, hoteliers, travel agents, cleaners, graphic designers, publishers and translators. As this is in essence a cultural team project, we wish to offer our warmest thanks to all our museum staff and outside partners and contributors; we would also like to thank the current and outgoing SMCA board of directors, the Hellenic Ministry of Culture, Education and Religious Affairs, the Municipality of Thessaloniki, The Regional Government of Central Macedonia, the 5 Museum Movement, our sponsors, the foreign consulates, institutes and foundations of Thessaloniki, and our media sponsors. A special thanks goes to the artists and art lovers who proved once more that Thessaloniki is an urban centre that actively supports contemporary culture.

The 5th Thessaloniki Biennale of Contemporary Art is the last segment of a three-part programme which started back in 2011 under the general title "Old Intersections - Make it New", funded under the NSRF's Operational Programme Macedonia-Thrace 2007-2013, co-financed by the European Union (European Regional Development Fund) and Greece and organised by the State Museum of Contemporary Art. The three-part programme was directed by Katerina Koskina and was realized through the participation and collaboration of the "Thessaloniki 5 Museum (5M) Movement" and other cultural and educational bodies, institutes and foundations of the city, with the support of the Ministry of Culture, Education and Religious Affairs, the Regional Government of Central Macedonia and the Municipality of Thessaloniki.

Maria Tsantsanoglou

Director of the State Museum of Contemporary Art

28

Κατερίνα Κοσκινά,
Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης
Θεσσαλονίκης 2011-15: Οι στόχοι,
η διαδρομή, ο απολογισμός, η
προοπτική.

34

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

**Από την απαισιοδοξία της νόησης
στην αισιοδοξία της πράξης**

36 Κατερίνα Γρέγου,
Προς μια αισιοδοξία της νόησης
44 Καλλιτέχνες

130

ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ
ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

132 Ο Καζιμίρ Μαλέβιτς και οι
μαθητές του. 100 χρόνια από το
Μαύρο Τετράγωνο. Έργα ρωσικής
πρωτοπορίας από τη Συλλογή
Κωστάκη του ΚΜΣΤ
144 Σχετικές κινήσεις: Ευαγγελία
Κρασιώτη - Julien Prévieux
152 Ταυτοετερότητα
172 Hel(l)as! Παντού!
176 Ταξιδεύοντας στην ανατολική
Μεσόγειο μέσα από το Ψηφιακό Αρχείο
Ελληνικού Πολιτισμού του Θ. Κορρέ
(Α.Π.Θ.)
180 Δώρα της γης με αντοχή
στο χρόνο
184 4ο Φεστιβάλ Περφόρμανς
Θεσσαλονίκης
196 5ο Εργαστήριο Νέων
Καλλιτεχνών: Romance
206 Συμπόσιο: Ο ρόλος των Μπιενάλε
στη Μεσόγειο σήμερα
210 Love Difference Table /
Michelangelo Pistoletto

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ INDEX

214

ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

216 Χρόνης Πechλιβανίδης - Ένα ταξίδι
στον κόσμο του Σουφισμού
220 Έφη Σαββίδη: Transplantation
224 Άννη Καλτσιόδου: Εικαστικές
διασταυρώσεις στη Ρωμαϊκή Αγορά
της Θεσσαλονίκης
228 1ο Διεθνές συμπόσιο θεραπειών
μέσω τέχνης «Ζωή και τέχνη είναι ένα»
232 Νίκος Παναγιωτόπουλος -
Πηνελόπη Πετσίνη
Aufarbeitung: The wall
236 Δημιουργικά στερεότυπα

240

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

246

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

272

ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΕΙΣ-ΠΑΡΑΓΩΓΕΣ
ΕΡΓΩΝ / ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ-
ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΕΣ

28

Katerina Koskina,
Thessaloniki Biennale of
Contemporary Art 2011-15:
The goals, the journey, a final
assessment and the prospects
of the institution.

34

MAIN EXHIBITION

**Between the Pessimism
of the Intellect and the Optimism
of the Will**

37 Katerina Gregos,
Towards an optimism of the intellect
45 Artists

130

MAIN PROGRAMME
EXHIBITIONS & EVENTS

132 Kazimir Malevich and his students.
100 years after the Black Square.
Russian avant garde works from the
Costakis Collection of the SMCA
144 Relative motions: Evangelia
Kranioti - Julien Prévieux
152 Identalterity
172 Hel(l)as! Everywhere!
176 Travelling in the eastern
Mediterranean through the Digital
Archive of Greek Culture of Th. Korres
(A.U.Th.)
180 Earth's enduring gifts
184 4th Thessaloniki Performance
Festival
196 5th Young Artists' Workshop:
Romance
206 Symposium: The role of the
Biennales in the Mediterranean today
210 Love Difference Table /
Michelangelo Pistoletto

214

PARALLEL PROGRAMME

216 Chronis Pechlivianidis - A journey
into the world of Sufism
220 Efi Savvides: Transplantation
224 Anni Kaltsidou: Visual
intersections at Thessaloniki's Roman
Agora
228 1st International symposium of art
therapies "Life and art as one"
232 Nikos Panayotopoulos -
Penelope Petsini
Aufarbeitung: The wall
236 Creative stereotypes

240

EDUCATIONAL PROGRAMMES

246

BIOGRAPHIES

272

COURTESIES-PRODUCTIONS
OF THE WORKS /
CONTRIBUTORS-SUPPORTERS

Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης 2011-15: Οι στόχοι, η διαδρομή, ο απολογισμός, η προοπτική.

Για περισσότερο από μια πενταετία η Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης έθεσε στο κέντρο της έρευνας και των εκδηλώσεών της την καλλιτεχνική πραγματικότητα στην περιοχή της Μεσογείου. Η «διασταύρωση» ιστοριών, πεποιθήσεων, ιδεολογιών, αφηγήσεων, παραδόσεων, οι ομοιότητες και οι διαφορές, πόσο μάλλον υπό το πρίσμα της ρευστής και αβέβαιης σημερινής κατάστασης που από τις αρχές της δεκαετίας επιδεινώνεται συνεχώς σε κοινωνικό, οικονομικό και κυρίως ανθρωπιστικό επίπεδο, εκφράζονται όχι μόνο στον τίτλο της, «Παλιές διασταυρώσεις - Make it New», αλλά ορίζουν και το εννοιολογικό και αφηγηματικό της πλαίσιο.

Μια Μπιενάλε τέχνης δεν είναι μόνο μια μεγάλη έκθεση τέχνης, όσο σημαντικό και αν είναι αυτό, που εικονογραφεί τη σύγχρονη καλλιτεχνική και πνευματική παραγωγή ενός τόπου ή μιας ευρύτερης περιοχής. Οφείλει να είναι πριν από οτιδήποτε άλλο, συνδιαλλαγή αρχών, σεβασμός της ετερότητας, διακίνηση και διασταύρωση ιδεών και δημιουργιών, παραγωγή πολιτισμού, συνάντηση δημιουργών, γόνιμος διάλογος, διασκέδαση και ανάταση, εξωστρέφεια και ανάπτυξη, προβολή σκέψεων και προτάσεων ικανών να οδηγήσουν σε αναθεωρήσεις, δράσεις ακόμη και προτάσεις. Πρέπει να λαμβάνει υπόψη την ιστορική συγκυρία και ενδεχομένως να αναθεωρεί θέσεις που λειτούργησαν ως στερεότυπα. Ειδικότερα η συγκεκριμένη, που αναφέρεται σε αυτήν τη σύνθετη και ευαίσθητη γεωπολιτική περιοχή, οφείλει να επανεξετάζει τα ιδεολογικά δίπολα που δίχασαν για μεγάλο διάστημα τη Μεσόγειο. Στόχος της είναι να τα εντοπίσει, να τα επανεξετάσει, ακόμη και να τα αμφισβητήσει, μετατρέποντάς τα σε γεννήτριες συσχετισμών, αλληλοσυμπληρώσεων, διασταυρώσεων και διαλόγου. Μια Μπιενάλε, πέρα από την προσφερόμενη ενημέρωση και παιδεία, οφείλει να συμβάλει στην ανάπτυξη του τόπου, όχι μόνο πνευματικά αλλά και οικονομικά, να φέρει κόσμο, να επιτύχει συνεργίες και εκτεταμένη συμμετοχή των πολιτών και επισκεπτών στις δράσεις της. Να υποδεικνύει, να καταγγέλλει, να αναδεικνύει, να προκαλεί με τη γλώσσα της τέχνης που είναι ευρέως προσλαμβανόμενη, ανεκτική σε διαφορές, επιδεκτική διαλόγου.

Η Θεσσαλονίκη είναι μια κατεξοχήν μεσογειακή πόλη, ένας τόπος από τον οποίο διήλθαν και προέλασαν, έζησαν και έδρασαν διαφορετικές εθνικές και θρησκευτικές κοινότητες, μετατρέποντάς την σε ένα ζωντανό παλμπήστο πολιτισμικών διαστρωματώσεων. Παρά τη διατήρηση της ελληνικής της ταυτότητας για πάνω από τρεις χιλιάδες χρόνια, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της, αρχιτεκτονικά και ιδιοσυγκρασιακά, μαρτυρούν, τόσο στον αστικό της ιστό όσο και στη πληθυσμιακή της σύσταση, την αφομοίωση εθίμων, παραδόσεων και εκφάνσεων που της επιτρέπουν να διατηρεί τον τίτλο της μητρόπολης και της κοσμοπολίτισσας.

Είναι αυτονόητο ότι μια μικρή ομάδα ατόμων, όπως αυτή του Κρατικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης και των συνεργατών του, δεν μπορεί -παρά τα μέσα που της παρέχει η χρηματοδότηση του ΕΣΠΑ, η ακάματη δουλειά της διοργάνωσης και των επιμελητών, η παρουσία των καλλιτεχνών και των θεωρητικών, η στήριξη της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, η εργασία των τεχνικών και των θελοντών, η συνεργασία των άλλων πολιτιστικών και εκπαιδευτικών φορέων της περιοχής και οι προσφορές των φίλων και των χορηγών- να εξαντλήσει τα περιθώρια μιας προσπάθειας τέτοιου χωρικού και πολιτισμικού διαμετρήματος, ούτε να καταλήξει σε αδιαμφισβήτητα συμπεράσματα. Οι τρεις, όμως, συνεχόμενες διοργανώσεις της Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης της Θεσσαλονίκης που έθεσαν στο επίκεντρό τους τη Μεσόγειο, τόπο δημιουργίας μεγάλων υλικών και άυλων έργων, τόπο-σύμβολο απαρχής, λίκνο ενός πολυπρόσωπου πολιτισμικού ιδιώματος, χώρο διακίνησης αγαθών και παραθερισμού αλλά και πεδίο μαχών και υγρό μαζικό τάφο, συνιστούν μια σοβαρή εικαστική προσέγγιση ενός θέματος που αποτέλεσε και θα αποτελέσει, αναμφίβολα, πεδίο περαιτέρω διεπιστημονικής και διαθεματικής έρευνας. Η διαχρονικότητα και η πολιτισμική και συμβολική βαρύτητα της συγκεκριμένης περιοχής, τόσο για τον δυτικό όσο και για τον ανατολικό κόσμο, η επικαιρότητα και η ανατροπή δεδομένων μας επηρεάζει και μας αφορά ως μεμονωμένα άτομα, ως χώρα και συστατικά του ανθρώπινου και γεωγραφικού αυτού μωσαϊκού.

Η βαριά κληρονομιά του παρελθόντος της Θεσσαλονίκης, «παγίδευσε» για καιρό τη φυσιογνωμία και τη φήμη της ως μιας πόλης με σπουδαία ιστορία και πολιτισμικό στίγμα στο

Thessaloniki Biennale of Contemporary Art 2011-15: The goals, the journey, a final assessment and the prospects of the institution.

For more than five years, the Thessaloniki Biennale of Contemporary Art has been focusing its research and activity on the state of the arts in the Mediterranean region. The Biennale's general title, "Old Intersections-Make it New" defines the institution's conceptual and narrative context—never more important than in these volatile and uncertain times, as we witness the steady deterioration of conditions—which is to explore the "intersection" of stories, beliefs, ideologies and narratives, as well as similarities and differences at the social, economic and, primarily, humanitarian level.

A Biennale is not simply a large-scale exhibition of artworks—no matter how important this aspect undoubtedly is—that only illustrates the contemporary artistic and intellectual production of a country or region. It should also be a place where principles are exchanged, diversity is respected, concepts and artworks are presented and interact, and culture is produced. It should be a place where artists meet, a place of extroversion and development, where thoughts and ideas travel freely, leading to revisions, actions or even concrete proposals. As an institution, a Biennale needs to take the historical context into consideration, potentially allowing us to revisit positions that have slipped into stereotypes. This Biennale especially, whose reference point is such a culturally complex and geopolitically sensitive region, should critically examine the ideological dichotomies that have long been fuelling divisions in the Mediterranean. Its goal is to identify, reexamine, and even challenge such stereotypes, turning them into sources of new associations, interrelations, intersections and dialogue. The role of a Biennale is not limited to informing and educating its audience; a Biennale should also strive to contribute to the wider intellectual and economic growth of the country, to attract audiences, to achieve synergies and the widest possible participation of citizens and visitors in its events and actions. Its goals also include presenting concrete suggestions, correcting failures and shortcomings, highlighting praiseworthy elements, and using the language of art—which is universal, tolerant and open to dialogue—to challenge established norms and beliefs.

Thessaloniki is the definitive Mediterranean city; a place where a multitude of national and religious communities have thrived, passed through and advanced from. This history has turned the city into a living palimpsest with its many layers of cultural history. While maintaining its Greek identity for more than three thousand years, the city's unique architectural and idiosyncratic characteristics provide ample proof—manifest in its urban tissue and the composition of its population—of the assimilation of customs, traditions and norms, that have allowed the city to retain the title of a metropolis and a true cosmopolitan centre.

Our small team at the State Museum of Contemporary Art clearly could not have exhausted the potential of such a grand spatial and cultural project, despite the support provided by EU funds, the tireless work and effort of organisers and curators, the presence of artists and art theorists, the help of local authorities, the work of technicians and volunteers, the cooperation with other cultural and educational institutions and the support of friends and sponsors. Nor would it ever be possible to reach definitive conclusions. Nevertheless, the three consecutive editions of the Thessaloniki Biennale of Contemporary Art constitute a seminal artistic approach to a subject that inspires and will, no doubt, continue to inspire interdisciplinary and cross-curricular research and investigation by focusing on the Mediterranean—a birthplace of major material and intellectual works, a region that is a symbol and the cradle of a multifaceted cultural idiom, an area that has long served as a crossroads for commerce and a vacation spot, and at other times, however, as a battlefield and a mass watery grave. Given the timelessness and cultural and symbolic importance of this region for both the Western and the Eastern worlds, the current juncture and reversals afflicting the Mediterranean affect us all as individuals, as a state, and as constituent parts of this human and geographic mosaic.

For a long time, the rich heritage of Thessaloniki's past had "condemned" it to have

παρελθόν, την αρχαιότητα, τους βυζαντινούς και τους οθωμανικούς χρόνους. Όμως, η Θεσσαλονίκη αποτελεί μια σύγχρονη, ζωντανή πόλη, τη μεγαλύτερη πανεπιστημιούπολη της Ελλάδας και μια από τις σημαντικότερες στην περιοχή. Έχει, λοιπόν, πολύ νέο πληθυσμό και κατά συνέπεια δυναμική και δυναμισμό. Η Μπιενάλε ήρθε να προστεθεί, ουσιαστικά από το 2005, επίσημα από το 2007, στις σημαντικές διοργανώσεις της πόλης, που τονίζουν το σύγχρονό της πρόσωπο, διεκδικώντας για αυτήν, μέσα από μια δύσκολη και εκτεταμένη διοργάνωση, μια θέση στη διεθνή εικαστική σκηνή. Παρουσιάζοντας έργα πρωτότυπα και εμβληματικά, φιλοξενώντας εκατοντάδες καλλιτέχνες με διαφορετικές καταβολές, πορείες, κοσμοθεωρίες, αναζητήσεις και πειραματισμούς, παράγοντας και εκθέτοντας έργα, συμμετέχει στην επαναανάκτηση μιας πόλης, με παρελθόν αλλά και μέλλον. Παγκόσμιο και αυτόχθον, κέντρο και περιφέρεια, προέλευση και εξέλιξη, εγγενές και επίκτητο, παλιό και νέο, είναι μερικά από τα θέματα που διέτρεξαν τις Μπιενάλε 3, 4 και 5 από το 2011 έως σήμερα. Τα έργα και οι δράσεις της εκτείνονταν σε ολόκληρη την πόλη, προέβαλαν τις διαφορετικές περιόδους της και επιβεβαίωναν ότι προέκυψαν από αμφισβητούμενες κανονικότητες και γεωγραφίες, εγείροντας απορίες μεταξύ παγκόσμιου και τοπικού. Οι δημιουργοί τους ταξιδεύουν, συνδιαλέγονται, διαφωνούν, συνεργάζονται, εντάσσονται και αντιπαράτιθενται στο περιβάλλον τους, στον χώρο και στον χρόνο, δημιουργώντας ένα δυναμικό δίκτυο, κάποτε γνωστό και ορατό και κάποτε κρυμμένο, που περιμένει την κατάλληλη στιγμή για να εμφανιστεί και να θέσει ερωτήματα.

Μέσα στο θολό, αμφίσημο και δραματικό σημερινό τοπίο των αλλαγών, επαναπροσδιορισμών και διεκδικήσεων, ο ίδιος θεματικός άξονας και οργανωτική δομή του προγράμματος της 3ης και 4ης Μπιενάλε καθόρισαν και την 5η διοργάνωση, μετατρέποντας ξανά την πόλη σε ένα εργαστήριο παραγωγής ιδεών και εκθετήριο έργων τέχνης. Δεν θα μπορούσε, δε, να βρεθεί καλύτερο θεωρητικό πλαίσιο από τα *Τετράδια της φυλακής* του πολιτικού διανοούμενου Antonio Gramsci, που επελέγησαν εμπνευσμένα από την επιμελήτρια της κεντρικής έκθεσης κ. Κατερίνα Γρέγου ως τίτλος της για να περιγραφεί καλύτερα η κατάσταση στη Μεσόγειο και ειδικότερα στην Ελλάδα. Οι δράσεις της 5ης Μπιενάλε εμπλούτισαν την πλατφόρμα διατομεακών συνεργασιών, εναλλακτικής εκμάθησης, κοινωνικής διάδρασης και συμμετοχικότητας, προτείνοντας τη Μεσόγειο ως «ιδέα» και τόπο με γνώρισμα και, ίσως, προνόμιο την ασταθή αλλά ενδιαφέρουσα ταλάντευση μεταξύ κοινού και ετερόδοξου.

Σήμερα, ο ρόλος της τέχνης σ' έναν κόσμο διαρκώς μεταβαλλόμενο, που αδυνατεί να υψώσει τη φωνή του ενάντια στην κοινωνική αδικία, την ηθική κρίση και οδηγείται σταθερά προς τη σίγαση της πολυφωνίας του, αποκτά βαρύνουσα σημασία. Οι καλλιτέχνες που συμμετείχαν στις τρεις τελευταίες Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης κλήθηκαν να αποδείξουν και να αναδείξουν εκ νέου την ουσιαστική λειτουργία της τέχνης σε μια πόλη που έχει γνωρίσει σε βάθος χρόνου σωρεία πολιτισμικών, εθνικών, θρησκευτικών και κοινωνικών επιρροών, συνυπάρξεων και πόνου. «Εποίκνησαν» την πόλη, «κατέλαβαν» τα μνημεία, τα μουσεία αλλά και τους δημόσιους χώρους της, διεκδίκησαν την προσοχή, την αντίδραση και την επαφή με τους πολίτες. Μια τέτοιου είδους «μετανάστευση» αποτελεί αντίστιξη αυτού που παρακολουθούμε καθημερινά στα ΜΜΕ και προβάλλει διακριτικά την αλήθεια και, ίσως, μια λύση.

Επιχειρώντας έναν απολογισμό των τριών τελευταίων διοργανώσεων της Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης της Θεσσαλονίκης, θα πρέπει να επισημάνουμε ότι το όλο εγχείρημα συνιστούσε, ταυτόχρονα, πρόκληση και πρόταση, στην οποία προσπαθήσαμε να ανταποκριθούμε με συνέπεια και στρατηγικό σχεδιασμό, έχοντας γνώση των δυσκολιών και των αντιξοοτήτων αλλά και ψάχνοντας τρόπους για την υπέρβασή τους. Η Θεσσαλονίκη, έγινε τόπος συγχρωτισμού και ανταλλαγής απόψεων εκατοντάδων καλλιτεχνών από ολόκληρο τον κόσμο, σε μια διοργάνωση, που έδωσε προοπτική στους νέους Έλληνες δημιουργούς και τοποθέτησε την πόλη στον χάρτη της παγκόσμιας εικαστικής σκηνής. Οι καλλιτέχνες τόνισαν την πρωταρχική της λειτουργία, αυτήν της επικοινωνίας. Έργα, σύγχρονα και δυνατά, με θέματα που εκτείνονταν από τις σύγχρονες πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές πραγματικότητες, την κρίση και την αναγκαστική μετανάστευση, τη βία, και τον πόλεμο, τους φανατισμούς και τις διαχωριστικές γραμμές, τους προσδιορισμούς της ταυτότητας και της κοινότητας, ως τη θέση και τις συμπεριφορές του ανθρώπου σε ένα ρευστό, μεταβατικό και συχνά εχθρικό περιβάλλον, ανέδειξαν την κατάρρευση των ιδεολογιών και

the reputation of a city with a great and colourful history that stretches across ancient, Byzantine and Ottoman times. Thessaloniki, however, is also a modern, living city, hosting the largest university in Greece and one of the most important campuses in the region. It is a youthful city, whose young population gives it great energy and dynamism. The Biennale was added to the lineup of important events that take place in the city (essentially in 2005 but formally in 2007), highlighting its contemporary and modern character. The Biennale, a complex and large-scale event, helped Thessaloniki claim a place on the international art scene. By presenting both original and iconic works; by hosting hundreds of artists from different places, on different career paths, and expressing different worldviews, interests and experiments, through creating and exhibiting works, it has contributed greatly to the rediscovery of a city, that has not only a past but also a future.

The global and the indigenous, the centre and the periphery, origins and evolution, the intrinsic and the acquired, the old and the new, have all served as themes that were put under the spotlight during the third, fourth and fifth editions of the Biennale since 2011. The works and activities of the Biennale were spread across the city, showcasing different eras of its history, attesting to the fact that they were born out of disputed regularities and geographies, raising questions about the global and local. Participating artists moved freely, conversed, disagreed, collaborated, were integrated by and confronted with their temporal and spatial milieu, creating a dynamic network—sometimes explicit and visible, but often hidden—waiting for the right moment to emerge and raise questions.

Against the backdrop of today's blurred, ambiguous and dramatic landscape of change, redefinitions and assertions, the 5th edition of the Biennale retained the theme of the previous ones, turning the city once again into a workshop for the production of ideas and the exhibition of artworks. One could not have imagined a theoretical framework more ideal than the *Prison Notebooks* of political intellectual Antonio Gramsci—an inspired choice by the curator of the main exhibition Ms. Katerina Gregos, who chose a title that aptly describes the present state of the Mediterranean in general and Greece in particular. The activities of the 5th Biennale enriched the platform of cross-sectional collaborations, alternative learning, social interaction and participation, suggesting that the Mediterranean can be seen as an “idea”, a land distinguished by the trait—or perhaps the privilege—of hosting a volatile but seminal oscillation between the orthodox and the heterodox.

The role of art is especially crucial today, in our ever-changing world, a world seemingly incapable of raising its voice against social injustice and moral crisis, a world that appears poised to eliminate pluralism. The artists who were invited to participate in the last three editions of the Thessaloniki Biennale of Contemporary Art were asked to prove and reaffirm the essential position and function of art, in a city that has long been affected by a cornucopia of cultural, national, religious and social influences, co-existence and shared pain. The artists “settled” in the city, “took over” its monuments, museums and public spaces, and evoked the reaction of and contact with its denizens. This kind of “immigration” stands as a counterpoint to the one churned out daily by the media, discretely suggesting the truth and, perhaps, even a solution.

In our attempt to make an appraisal of the last three editions of the Thessaloniki Biennale of Contemporary Art, we would be remiss if we did not point out that the whole project was both a challenge and a proposal. We have done our best to rise to the occasion, deploying consistency and strategic planning, fully aware of the difficulties and adversities, but also actively trying to find ways to overcome them. Thessaloniki became a place where hundreds of artists from around the world came together and exchanged their views, in an institution that opened new prospects to young Greek artists and put the city on the global art map. Artists highlighted art's primary function: communication. Powerful contemporary artworks dealt with a number of issues, commenting on political, economic and social realities, investigating contemporary phenomena like the financial crisis, compulsory immigration, violence and war, fanaticism and divisions, identity and community characteristics, and the stance and behaviour of people in our volatile, transitional and often hostile environment, showcasing the collapse of ideologies and

των πολιτικών συστημάτων. Οι έννοιες της μνήμης, της παράδοσης και της ανατροπής, του χρόνου και της ιστορίας, της τέχνης ως πράξη αντίστασης και εναντίωσης, άρθρωσης λόγου και σκέψης προβλήθηκαν ως εναλλακτικές αξίες μέσα από έργα, πολλά από τα οποία δημιουργήθηκαν ειδικά για την Μπιενάλε. Διεθνώς καταξιωμένοι δημιουργοί αλλά και νέοι, κλήθηκαν να προσδιορίσουν τη δυναμική υπόσταση της τέχνης και να αφηγηθούν ιστορίες, προσωπικές και συλλογικές, να δώσουν τη δική τους απάντηση σε μια σειρά κρίσιμων ερωτημάτων, να μορφοποιήσουν τις εμπειρίες και τα βιώματά τους σ' έναν κόσμο που έχει χάσει τις σταθερές του και αγωνιά για την επώδυνη συνθήκη στην οποία ολοένα και περισσότερο βυθίζεται ο σύγχρονος άνθρωπος.

Με κατευθυντήριο άξονα την κεντρική έκθεση - πλαίσιοιωμένη από ένα μεγάλο αριθμό άλλων εκθέσεων-δράσεων-συμποσίων-εικαστικών παρεμβάσεων στον ιστό της πόλης, ενταγμένων στο κεντρικό ή στο παράλληλο πρόγραμμα, με διοργανώσεις που πλέον έχουν εδραιωθεί, όπως το Εργαστήριο Νέων Καλλιτεχνών και το Φεστιβάλ Περφόρμανς, αποτέλεσε ένα πρωτίστως εικαστικό γεγονός που ξεπέρασε τα όρια της πόλης και της τέχνης. Η Μπιενάλε ενίσχυσε και διέυρνε τουριστικούς προορισμούς, προσελκύοντας εξειδικευμένο κοινό. Επεκτάθηκε σε συνεργασίες με τη μέση εκπαίδευση, παρεμβαίνοντας εικαστικά με τοιχογραφίες στην εξωτερική επιφάνεια δύο σχολικών κτιρίων με τη συνεργασία street artists, δασκάλων και μαθητών. Οι εικαστικές αυτές παρεμβάσεις, δυστυχώς, δεν εμπλουτίστηκαν και με τοποθετήσεις μόνιμων έργων σε εξωτερικούς χώρους. Όμως, η Μπιενάλε με τις περφόρμανς στα μαγαζιά, το κέντρο και το λιμάνι, την καρδιά δηλαδή της πόλης, επιχείρησε μια «κάθετη» παρέμβαση στον δημόσιο χώρο, θέλοντας αυτές να αποτελέσουν περιβάλλον και έναυσμα για δημόσια συζήτηση που θα ενίσχυε την ιδέα της Αγοράς, με την πρωταρχική της έννοια. Ένα άλλο στοίχημα που επιχειρήθηκε να κερδηθεί είναι εκείνο της διασύνδεσης σύγχρονης τέχνης και εκπαίδευσης, που, σύμφωνα με τις πιο έγκυρες παιδαγωγικές και μουσειολογικές θεωρίες, ορίζει ένα από τα πιο διευρυμένα και προωθημένα ζητούμενα. Εκτός από τις συστηματικές ξεναγήσεις για το ευρύτερο κοινό από τους επιμελητές και τους εκπαιδευτικούς του Κρατικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης, σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν προγράμματα για μαθητές όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης και για ενήλικες. Προγράμματα, που τα χαρακτήριζε η αμεσότητα και η αίσθηση του παιχνιδιού, που κινητοποιούσαν και εξωτερίκευαν τις πιο δημιουργικές τάσεις των παιδιών, και, που ενημέρωναν, ευαισθητοποιούσαν και προβληματίζαν μικρούς και μεγάλους για τα κρίσιμα προβλήματα της εποχής. Μέσα από τις Μπιενάλε της Θεσσαλονίκης, η τέχνη ελπίζουμε ότι επέστρεψε ξανά στην καθημερινότητα και ότι εγκαταστάθηκε στα βιώματα των παιδιών και τη συνείδηση των πολιτών και επισκεπτών της για να συμβάλει ενεργά στη διαμόρφωση νέων τρόπων σκέψης, να αποτελέσει τον κοινό προνομιούχο χώρο ιδεών, ελεύθερης έκφρασης και εναλλακτικής θέασης του κόσμου και του κοινωνικού περιβάλλοντος.

Με αυτά θα μπορέσει να οδηγηθεί στον αναστοχασμό των δεδομένων και σε εναλλακτικούς τρόπους αντίδρασης. Να αντιτάξει στην κατάρρευση και την αγριότητα τη δημιουργία και την ελπίδα. Να υπενθυμίσει τις πρωταρχικές ανάγκες του ανθρώπου. Να προχωρήσει υπερβαίνοντας σύνορα και όρια. Να προτείνει στάση ζωής που θα αντιστέκεται στα στερεότυπα κοινωνικοπολιτικά μοντέλα και θα παρακινεί στην εξωτερίκευση αισθημάτων ανθρωπιάς.

Με την ελπίδα ότι «ο κύβος ερρίφθη», ας μου επιτραπεί να απευθύνω ένα ειλικρινές ευχαριστώ σε όλους τους συμμετέχοντες, μόνιμους και περιστασιακούς, στο κοινό στοίχημα αυτών των χρόνων, στους συνοδοιπόρους μου στο ΔΣ του ΚΜΣΤ, τους επιμελητές, τους καλλιτέχνες, τους συνεργάτες των άλλων Μουσείων και Ιδρυμάτων, τον Δήμο, την Περιφέρεια, τους υποστηρικτές, τους εθελοντές, τους φίλους και να ευχηθώ από καρδιάς καλή επιτυχία στις επόμενες διοργανώσεις.

Κατερίνα Κοσκινά

Διευθύντρια των 3ης, 4ης και 5ης Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης

political systems. Their works, many of which were created specifically for the Biennale, pointed out that the concepts of memory, tradition and reversal, of time and history, of art as an act of resistance and opposition and a means to articulate words and thoughts, can all serve as alternative values. Internationally acclaimed but also emerging artists were asked to identify the dynamic essence of art and narrate individual and collective stories, to give their personal answers to a series of crucial questions, and to give shape to their experiences, in a world that has lost its bearings and is agonising over the painful condition that humanity is steadily sinking into.

With the main exhibition as its guiding axis—accompanied by a large number of parallel exhibitions, actions, symposia and art interventions within the urban fabric of the city as part of the main and parallel programme, with events that are important in their own right, such as the Young Artists Workshop and the Performance Festival—the Biennale was primarily an art event, but also an event that managed to cross the boundaries of its host city and art. The Biennale has boosted and expanded tourist destinations by attracting a niche audience. It reached across education with the collaboration of high school teachers and students, commissioning street artists to use the walls of two school buildings as their canvass. Unfortunately, these art interventions were not complemented by permanent art installations on school grounds. The Biennale did, however, attempt a “vertical” intervention in public spaces by organising performances that took place in the shopping district, the city centre and the port—the “heart” of the city—aspiring to create an environment that fosters public debate and showcases the concept of the Agora, in the original sense of the word. Another challenge the Biennale aspired to meet was to connect contemporary art with education, which, according to the most authoritative research in the fields of education and museology, is one of the most advancing—and advanced—desiderata in education. In addition to offering organised tours to the general audience, given by the curators and educators of the State Museum of Contemporary Art, the Biennale planned and implemented a number of programmes addressed to adults and students of all ages. The main characteristic of those programmes was their immediacy and sense of play, which motivated children to express their creative instincts, while also informing and raising awareness in both young and old alike on the crucial problems of our time. We hope that the Thessaloniki Biennale helped bring art back to daily life and the experiences of children and establish its place in the hearts and minds of its citizens and visitors, thereby contributing to the formation of new ways of thinking, becoming a shared and privileged space, where ideas, free expression and an alternative view of the world and social milieu can flourish. Thus, in this way, it will be able to reflect on reality and alternative ways to react; to counter collapse and savagery with creation and hope; to remind us of the genuine, essential needs of human beings; to move beyond borders and limitations; to suggest a way of life that opposes the clichéd sociopolitical models, encouraging the expression of humanitarian feelings.

Hoping that “the die has been cast”, this allows me to offer my sincerest thanks to all the permanent and occasional partners who took part in this common project all those years: to my fellow directors at the SMCA Board; curators and artists; our partners from other Museums and Foundations; the Municipality of Thessaloniki; Regional Authorities; and, of course, to our supporters, volunteers and friends. From the bottom of my heart, I wish you all good luck in the future editions of the Biennale.

Katerina Koskina

Director of the 3rd, 4th, and 5th Thessaloniki Biennales of Contemporary Art

KENTRIKH EKΘΕΣΗ MAIN EXHIBITION

Προς μια αισιοδοξία της νόησης

Πηγή έμπνευσης για τον τίτλο της 5ης Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης της Θεσσαλονίκης. Από την *απαισιοδοξία της νόησης στην αισιοδοξία της πράξης* στάθηκε ένας αφορισμός που επαναλαμβάνεται στα *Τετράδια της Φυλακής* (*Quaderni del carcere*) του Μαρξιστή στοχαστή Antonio Gramsci, που γράφτηκαν μεταξύ του 1929 και 1935, την περίοδο που τον είχε φυλακίσει το φασιστικό καθεστώς της Ιταλίας. Στο πολύτομο αυτό έργο, ο Gramsci έγραψε: «Η πρόκληση της νεωτερικότητας είναι να ζεις δίχως ψευδαισθήσεις μα και δίχως απογοήτευση [...] Είμαι απαισιόδοξος λόγω νόησης και αισιόδοξος λόγω θέλησης». Ο δυϊσμός, που η φράση αυτή επικαλείται, αποτελεί αφετηρία για μια διερεύνηση της κρίσης που πλήττει την περιοχή της Μεσογείου -και πώς μπορεί αυτή η κρίση να ξεπεραστεί-, ζήτημα που βρίσκεται στο επίκεντρο του προβληματισμού της Μπιενάλε. Η επιλογή να οργανωθεί μια έκθεση με αφετηρία έναν αφορισμό του Gramsci που γράφτηκε πριν από 90 χρόνια βασίζεται στην πεποίθησή μου πως αποτυπώνει ιδανικά τη μετέωρη και αντιφάσκουσα στιγμή στην οποία βρισκόμαστε, όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά στην Ευρώπη γενικότερα. Η κρίση, εξάλλου, δεν είναι ελληνική αλλά μεσογειακή, ευρωπαϊκή και παγκόσμια.

Καθώς αποτελεί ψηφιδωτό πολιτισμών, θρησκειών, εθνοτήτων, γλωσσών, παραδόσεων και εθίμων -αλλά και το σταυροδρόμι τριών μεγάλων θρησκειών και ηπείρων- είναι πολύ δύσκολο να ορίσουμε τη Μεσόγειο με μη γεωγραφικούς όρους. Μάλιστα γίνεται μεγάλη συζήτηση για το κατά πόσον μπορούμε να μιλήσουμε ακόμα και για μια μεσογειακή ταυτότητα, κουλτούρα ή έστω γεωγραφική περιοχή. Αντίστοιχα είναι αδύνατον να αντιμετωπίσουμε τις χώρες της περιοχής ως ένα αδιαφοροποιήτο σύνολο ή να καταλήξουμε σε μία και μοναδική σύλληψη των πραγμάτων που συγκροτούν «τη Μεσόγειο». Πρόκειται για έναν χώρο που ανήκει εξίσου στην πραγματικότητα και στο φαντασιακό. Οι αντιλήψεις για τη Μεσόγειο έχουν χρωματιστεί και διαμορφωθεί από έναν συνδυασμό ειδυλλιακών και αρνητικών στερεοτύπων και παρερμηνειών. Σε κάθε περίπτωση, όμως, οι περισσότερες από τις 26 χώρες που εκτείνονται περιμετρικά της λεκάνης της βρίσκονται σήμερα αντιμέτωπες με μια σειρά από σοβαρές κρίσεις (κοινωνικές, οικονομικές ή πολιτικές), ενώ στην περιοχή εντοπίζονται πολλές εμπόλεμες ή εύφλεκτες ζώνες. Για την ακρίβεια, δεν θα ήταν υπερβολή να περιγράψει κανείς τη σημερινή Μεσόγειο ως μια ζώνη κρίσης. Την ώρα που γράφονται αυτές οι γραμμές, η Ελλάδα βρίσκεται στην κόψη του ξυραφιού. Οι περισσότερες άλλες χώρες της Νότιας Ευρώπης είναι επίσης εν μέσω οικονομικής και κοινωνικής κρίσης, ενώ ένα μεγάλο μέρος των νότιων ακτών της Μεσογείου παραδίδεται στον πολιτικό και κοινωνικό αναβρασμό, καθώς οι δημοκρατικές διαδικασίες τίθενται υπό απειλή ή ακόμη και ακύρωση, και οι ανατολικές ακτές της παραμένουν βυθισμένες σε εμπόλεμες συγκρούσεις και επί μακρόν ανεπίλυτες πολιτικές, θρησκευτικές και εδαφικές διαμάχες. Την ίδια στιγμή, δεκάδες χιλιάδες μετανάστες διασχίζουν τη Μεσόγειο για να ξεφύγουν από τις διώξεις ή τον πόλεμο, αναζητώντας μια καλύτερη ζωή. Πολλοί από αυτούς χάνουν τη ζωή τους προσπαθώντας.

Διακυβεύεται το ίδιο το μέλλον της Ευρώπης. Οι κρίσεις στη Νότια Ευρώπη έχουν κλονίσει τα θεμέλια του ευρωπαϊκού πρότζεκτ και είναι πλέον σαφές ότι το κοινό νόμισμα δεν επαρκεί ως στοιχείο διασφάλισης της συνοχής της Ευρώπης. Καθώς το κοινωνικό κράτος διαρκώς θυσιάζεται στον βωμό των πολιτικών λιτότητας και το μοντέλο του νεοφιλελευθερισμού υιοθετείται από όλο και περισσότερες χώρες, η κοινωνική ισορροπία έχει φτάσει στα όριά της. Καταλήξαμε σε ένα σημείο, όπου η οικονομία και οι αγορές έχουν αναδειχθεί σε ρυθμιστικούς παράγοντες της πολιτικής, ενώ η κοινωνική πολιτική, πρόνοια και αλληλεγγύη περνούν σε δεύτερη μοίρα. Οι περισσότεροι άνθρωποι πλέον ψηφίζουν κυρίως με οικονομικά κριτήρια (π.χ. το κόμμα που υπόσχεται λιγότερους φόρους) αντί να σκέφτονται εάν θα ήθελαν να ζουν σε μια κοινωνία με καλύτερη εκπαίδευση, υγεία ή πολιτισμό. Όπως έχει επισημάνει ο Franco 'Bifo' Berardi στο βιβλίο του *The Uprising: Poetry and Finance*, «[...] δύσκολα μπορεί κανείς να μην δει το μέλλον της Ευρώπης σαν έναν δυσοίωνα συνδυασμό τεχνο-οικονομικού απολυταρχισμού και λαϊκιστικής επιθετικής αντίδρασης». Δυστυχώς, η τρέχουσα κατάσταση στην Ελλάδα επιβεβαιώνει τους φόβους του συγγραφέα.

Ωστόσο, έχει αποδειχθεί επάδυνα και πέραν πάσης αμφιβολίας ότι η οικονομία και οι αγορές δεν μπορούν να λειτουργήσουν ως τελικός κοινός παρονομαστής του τρόπου δόμησης των κοινωνιών μας. Ειδικά σε χώρες όπως η Ελλάδα, το χρέος έχει αναδειχθεί όχι μόνο ως οικονομικό αλλά και ως ηθικό ζήτημα. Όπως τονίζει ο Berardi, «(το χρέος) λειτουργεί πλέον ως συνθήκη για την τελική αρπακτική αφαίρεση: η ζωή μετατρέπεται σε χρόνο έκτισης ποινής για την αποπληρωμή ενός μεταφυσικού χρέους. Η ζωή, η νόηση, η χαρά, η ανάσα - ο ανθρωπισμός, όλα θυσιάζονται στον βωμό της αποπληρωμής αυτού του μεταφυσικού χρέους». Τα πράγματα πρέπει να αλλάξουν. Πρέπει να ανακαλύψουμε, όπως υποστηρίζει ο ίδιος, «ένα νέο νόημα για τα πράγματα, τις δραστη-

Towards an optimism of the intellect

The title of the main exhibition of the 5th Thessaloniki Biennale, *Between the Pessimism of the Intellect and the Optimism of the Will*, is inspired by an aphorism invoked by Antonio Gramsci in *The Prison Notebooks* (*Quaderni del carcere*) that he wrote between 1929 and 1935 while he was imprisoned by the Fascist regime in Italy at the time. In these voluminous writings which he composed during his eleven years of incarceration Gramsci repeatedly cites a particular phrase; in one of the letters he writes: "The challenge of modernity is to live without illusions and without becoming disillusioned [...] I'm a pessimist because of intelligence, but an optimist because of will". This duality constitutes a point of departure to talk about the current situation of crisis -and how to overcome it- that governs much of the Mediterranean, which is once again the conceptual point of departure for the Biennale. The choice to base the concept on an aphorism by Antonio Gramsci -written almost 90 years ago- is based on the fact that I believe it perfectly expresses the contradictory moment in which we find ourselves today, not only in Greece but in Europe in general. After all, the crisis is not only Greek, it is also Mediterranean, European as well as global.

As a diverse blend and composite of cultures, religions, ethnicities, languages, traditions and norms -and the crossroads of three principal religions and continents- it becomes very difficult to define the Mediterranean area, except in geographic terms. Indeed there is much debate on whether we can even speak of a Mediterranean identity, culture or even region; and equally, it is impossible to treat the countries of the area as an undifferentiated group, nor arrive at a singular understanding of what constitutes "The Mediterranean". It is as much a real as an imagined space, whose perception has been determined and coloured by idyllic as well as negative stereotypes and misperceptions. But what many of the 26 countries seem to face today are a series of serious ongoing crises (whether social, economic, or political) as well as several zones of armed conflict. In fact, it would not be an exaggeration to call the Mediterranean a crisis zone of sorts. As I write this text, the future of Greece hangs in the balance; most other countries of Southern Europe are in the throes of economic and social crises, while a large part of the Southern shores of the Mediterranean simmer with political and social unrest as democracy is being challenged, and the Eastern shores remain mired either in armed conflict or decades long unresolved political, religious and territorial disputes. At the same time tens of thousands of migrants cross the Mediterranean to escape persecution or war, and search for a better life, often paying with their lives.

The future of Europe itself is at stake. The crises in Southern Europe have fundamentally shaken the European project and it has become clear that a common currency is not a strong enough glue to keep Europe united. With the welfare state constantly being undermined in favour of austerity politics, and the neo-liberal model being increasingly adopted in several countries, social equilibrium is being stretched to its limits. We have reached a point where economics and finance seem to be the determining political factors, while social policy, welfare and solidarity become a backdrop. Most people now vote with economic questions as a primary criterion (less taxes, for example) rather than thinking of whether they would like to live in a society with better education, healthcare or culture. As Franco 'Bifo' Berardi has pointed out in his book *The Uprising: Poetry and Finance*, "[...] it is difficult not to see the future of Europe as a dark blend of techno-financial authoritarianism and aggressive populist reaction". The current situation in Greece, unfortunately, confirms this belief.

It has become painfully clear, however, that economics and finance cannot be the ultimate common denominator for the way we structure our societies. Particularly in countries like Greece, debt has become not only a financial, but a moral issue. As Berardi says, "(debt) is now acting as a condition for the final predatory abstraction: life turned into time for repaying a metaphysical debt. Life, intelligence, joy, breathing - humanity is going to be sacrificed in order to pay metaphysical debt". Things need to change. We need to find, as he says, "a new meaning of things, activity, and love". Thankfully, there are currents fermenting which are advocating alternatives to the techno-financial capitalism that Berardi so incisively critiques. Not surprisingly, these are coming from some of the countries of the Mediterranean.

ριότητες και την αγάπη». Ευτυχώς, αναπτύσσονται ρεύματα που αναδεικνύουν εναλλακτικές του τεχνο-οικονομικού καπιταλισμού, στον οποίο ασκεί τόσο αιχμηρή και διορατική κριτική ο Berardi. Δεν εκπλήσσει το γεγονός ότι τα ρεύματα αυτά αναπτύσσονται στις μεσογειακές χώρες που μαστιζονται από την κρίση.

Έτσι, ενώ η Μεσόγειος δεν μπορεί να οριστεί στη βάση μιας κοινής ταυτότητας, δείχνει εντούτοις να αποτελεί σήμερα εστία μερικών από τα σοβαρότερα προβλήματα της εποχής μας, όπως αυτά της κοινωνικής και οικονομικής ισότητας, της δημοκρατίας, των πολιτικών δικαιωμάτων, της μετανάστευσης και κίνησης των πολιτών, του ευρύτερου πεδίου στο μεταίχμιο μεταξύ τάξης και σταξίας. Πράγματι, πολλές χώρες της περιοχής αντιμετωπίζουν σήμερα μια κατάσταση αδιεξόδου, το οποίο επιτείνεται από τις παρατεταμένες και ανεπίλυτες κρίσεις. Ο ίδιος ο Gramsci όρισε την κρίση ως εκείνη τη συγκυρία κατά την οποία «το παλιό πεθαίνει και το καινούργιο αδυνατεί να γεννηθεί» και πρόσθεσε ότι «στο μεσοδιάστημα αυτό κάνει την εμφάνισή της μια μεγάλη ποικιλία από νοσηρά συμπτώματα». Δεδομένης της αποτυχίας τόσο της πολιτικής όσο και της πολιτικής φαντασίας, αυτό που απομένει σε πολλές περιοχές του μεσογειακού κόσμου είναι η προσδοκία εναλλακτικών και η ελπίδα για έναν καλύτερο κόσμο. Η φράση του Gramsci είναι ιδιαίτερα επίκαιρη σήμερα, καθώς αποτυπώνει αυτήν ακριβώς τη μεταίχμιακή κατάσταση. Στο μεσοδιάστημα αυτής της γκρίζας ζώνης αναμονής βρισκόμαστε σήμερα, καθώς αφενός επιζητούμε την αλλαγή, αφετέρου προσγειωνόμαστε από την πραγματικότητα και τη *realpolitik*. Επαφίεται στους καλλιτέχνες, στους ανθρώπους του πολιτισμού και στους ακτιβιστές των κινημάτων βάσης να κάνουν πράξη τη δημιουργική και «ριζοσπαστική φαντασία», για να δανειστούμε μια φράση του Κορνήλιου Καστοριάδη, ούτως ώστε να αναλύσουν κριτικά την παρούσα συγκυρία (εξασκώντας έτσι την απαισιοδοξία της νόησης) αλλά και να οραματιστούν ή να δείξουν τον δρόμο προς έναν άλλο τρόπο ύπαρξης (ενεργοποιώντας την αισιοδοξία της θέλησης).

Είναι ενδεικτικό το γεγονός ότι φιλόσοφοι, όπως ο Franco Berardi, αλλά και κοινωνιολόγοι, όπως ο Paul Gilroy, συμφωνούν ότι οι καλλιτέχνες βρίσκονται σήμερα στην πρωτοπορία πολλών εκ των σημαντικότερων συζητήσεων. Σύμφωνα με τον Gilroy, οι καλλιτέχνες, και όχι οι πολιτικοί, οι φιλόσοφοι ή οι ακαδημαϊκοί, είναι αυτοί που ηγούνται της δημόσιας σκέψης σήμερα, ενώ, σύμφωνα με τον Berardi, «το φως μιας δυνητικής νόησης και ανοιχτότητας μοιάζει να εκπορεύεται όχι από τη φιλοσοφία αλλά από την τέχνη». Αυτή ακριβώς η δημιουργική φαντασία (καλλιτεχνική ή άλλη) είναι που τροφοδοτεί την «αισιοδοξία της θέλησης», η οποία απουσιάζει σήμερα σε μεγάλο βαθμό από την πολιτική και τις ασκούμενες πολιτικές στην Ευρώπη, τη Μεσόγειο, αλλά και σε ολόκληρο τον κόσμο. Η κεντρική έκθεση αξιοποιεί τις ιδέες του Gramsci ως σημείο αφετηρίας για να πραγματευτεί τη σημερινή κατάσταση της ύπαρξης ανάμεσα σε δύο καταστάσεις – μία νοητική και μία συνδεδεμένη άρρηκτα με την προβληματική «πραγματικότητα» που μας περιβάλλει.

Η «αισιοδοξία της νόησης» μπορεί να ερμηνευτεί ως η εξέταση του κόσμου ως είναι, με όλα του τα ελαττώματα, αλλά ταυτόχρονα και ως αμφισβήτηση των βεβαιωτήτων και της κινδυνολογίας που ενσπεύρουν οι κατέχοντες την εξουσία από τον φόβο μήπως την απολέσουν. Η απαισιόδοξη νόηση συνεπάγεται την κριτική εξέταση και αμφισβήτηση των πραγμάτων. Βλέπει με κριτικό βλέμμα τον κόσμο, αμφισβητεί τα θέσφατα και αυτό αποτελεί προϋπόθεση της προόδου. Από μια άποψη, η απαισιοδοξία της νόησης είναι πραγματιστική αλλά όχι κατ' ανάγκη κυνική. Η «αισιοδοξία της θέλησης» από την άλλη μεριά δεν υποδηλώνει υποχρεωτικά κάποια αφελή άποψη του κόσμου – αντίθετα, επικαλείται τη φαντασία, το όραμα και την πνευματική δύναμη που απαιτεί η υπέρβαση των δυσκολιών, μια ικανότητα που είναι εγγενής στους περισσότερους ανθρώπους, και την οποία το είδος μας έχει κατακτήσει από αρχαιότατων χρόνων, εξ ου και καταφέρνει να ξεπερνά τις αντιξοότητες και να προχωρά προς τα εμπρός. Η «αισιοδοξία της νόησης» δεν ισοδυναμεί υποχρεωτικά με μια πεποίθηση ότι τα χειρότερα έπονται, αλλά περιγράφει μια ρεαλιστική πρόσληψη του κόσμου. Χωρίς όμως να είμαστε υποχρεωμένοι να αποδεχόμαστε άκριτα το παραμικρό. Μπορούμε να αμφισβητούμε όσα λέγονται και όλα όσα έχουμε διδαχθεί. Ο σκεπτικισμός μας οδηγεί στην «αισιοδοξία της θέλησης», που σημαίνει ότι δεν είμαστε υποχρεωμένοι να αποδεχόμαστε το status quo. Εφόσον μπορούμε να φανταστούμε έναν καλύτερο κόσμο από αυτόν στον οποίο ήδη ζούμε, πρέπει να χρησιμοποιούμε τη θέλησή μας για να πραγματώσουμε αυτόν τον εναλλακτικό κόσμο. Ο ίδιος ο Gramsci αποτελεί φωτεινό παράδειγμα της «αισιοδοξίας της θέλησης», παρά τις προσωπικές, πολιτικές και σωματικές δυσκολίες που αντιμετώπισε. Ο ιδεαλισμός και ο ουμανισμός που τον διέκρινε –ακόμα και στις πιο δύσκολες στιγμές του, τον βλέπουμε στα γραπτά του να ενδιαφέρεται περισσότερο για τους άλλους παρά για τον εαυτό του– δίνει κατά τη γνώμη μου ένα ηχηρό μήνυμα για την ατομικιστική εποχή μας.

So, while the Mediterranean cannot be defined in terms of a common identity, it constitutes a hotbed for some of the more burning issues of the moment including social and economic equality, democracy, civil and political rights, migration and mobility, the overall area treading the fine line between order and disorder. Many of its countries are, in fact, to a large extent facing a situation of impasse, which is engendered by prolonged or unresolved crises. Gramsci himself defined crisis as precisely that situation where “the old is dying and the new cannot be born” and added that, “in this interregnum a great variety of morbid symptoms appear”. Given the failure of both politics and the political imagination, what remains in many parts of the Mediterranean world is an anticipation of alternatives and the hope for a better world. Gramsci’s quote is particularly relevant today, because it well describes the current situation of impasse. It is in the vacuum or grey zone of this anticipation that we find ourselves today, fuelled by desire but bogged down by reality but also *realpolitik*. It rests with artists, cultural practitioners and grass roots activists to exercise the creative and “radical imagination”, to borrow a phrase by Cornelius Castoriades, in order to critically dissect what is happening right now (thus engaging the pessimism of the intellect) as well as to envisage or allude to another way of being (by harnessing the optimism of the will).

It is telling that philosophers like Franco Berardi, but also sociologists like Paul Gilroy seem to agree that artists are today leading many of the most important discussions. Gilroy stated that it is artists rather than politicians, philosophers or academics who are leading the discourse today, while Berardi states that “a light of possible intelligence and openness seems to come not from philosophy, but art”. It is precisely the creative imagination (artistic or otherwise) that fuels this “optimism of the will” that appears lacking today in much of the politics and policies that govern Europe, the Mediterranean, indeed the world. The exhibition takes Gramsci’s ideas as a point of departure to reflect on the current situation of being in between two situations – one conceptual, a state of mind, the other very much tied to the problematic “real” surrounding us.

“Pessimism of the intellect” might mean looking at the world as it is with all its flaws, but at the same time challenging the certainties and scaremongering that are propagated by those in power who fear losing it; the pessimistic intellect entails putting things under scrutiny and into doubt. It views the world critically, puts things and givens into question, which is the basis for any advancement. In a sense the pessimism of the intellect is pragmatic, but not necessarily cynical. “Optimism of the will”, on the other hand does not necessarily denote a naïve view of the world but rather evokes the imagination, vision and mental strength necessary to bypass adversity, something that most humans inherently possess, and have also harnessed since time immemorial to get through times of hardship and move forward. “Pessimism of the intellect” does not necessarily mean accounting for the worst to come, but rather seeing the world as it is. However, we do not have to accept anything at face value. We can doubt what we are told, and question everything we have learned. Being skeptical brings us to the “optimism of the will”, which means that we don’t have to accept the status quo. If we can imagine a better world than the one we live in, we should use our will to realise it. Gramsci himself is a shining example of the “optimism of the will”, despite the insurmountable difficulties he encountered in his personal, political but also physical life. The idealism and humanism that characterised him –even in his worst moments his writings show him to always think more about the others than of himself– seems to me to send a strong message for our individualistic, atomised times.

In light of the general fatalism and lack of vision that governs many aspects of politics, economics, and public life today, as well as the dominant view that capitalism is “inevitable”, Gramsci’s phrase seems as relevant as it was when first written. That aside, as David Harvey has correctly pointed out in his seminal book *Spaces of Hope*, Gramsci’s remark has become “a virtual law of human nature”, indicating the ecumenical significance of the phrase. It is the optimism of the will that, when implemented, finally sparks change and can sow the seeds for a better future. What we seem to lack now, more than ever, is the optimistic will put into action.

Gramsci’s aphorism could also provide an inspirational point of departure for looking beyond crisis, at a time increasingly characterized by apathy and a general defeatist attitude

Υπό το φως της διάχυτης μοιρολατρίας και του κυνισμού που χαρακτηρίζει πολλές όψεις του σύγχρονου πολιτικού, οικονομικού και δημόσιου βίου, καθώς και της δεσπόμενης άποψης που θέλει την επικράτηση του καπιταλισμού «αναπόφευκτη», η φράση του Gramsci είναι τόσο επίκαιρη όσο και όταν πρωτογράφτηκε. Αλλά και πέραν αυτού, όπως έχει ορθά επισημάνει ο κοινωνιολόγος David Harvey στο μνημειώδες έργο του *Spaces of Hope*, επισημαίνοντας την οικουμενική σημασία της φράσης, η παρατήρηση του Gramsci έχει εξελιχθεί σε έναν «κοινών νόμο της ανθρώπινης φύσης». Πραγματωμένη, η αισιοδοξία της θέλησης θέτει τα θεμέλια ενός καλύτερου μέλλοντος, γεννά τη σπίθα της αλλαγής. Αυτό που φαίνεται να μας λείπει σήμερα περισσότερο από ποτέ είναι η ενεργοποίηση της αισιόδοξης θέλησης.

Ο αφορισμός του Gramsci μπορεί, επίσης, να γίνει το έναυσμα και η αφετηρία για μια αναζήτηση διεξόδων από την κρίση, σε μια εποχή που δείχνει να αφήνεται ολοένα και περισσότερο στην απάθεια, σε ένα γενικευμένο αίσθημα ήττας ενώπιον του εντατικοποιημένου καπιταλισμού, των κασμάτων της κοινωνικής και οικονομικής ανισότητας που διευρύνονται αλματώδως, του επαπειλούμενου αφανισμού των κοινωνικών προγραμμάτων και του κράτους πρόνοιας, όχι μονάχα στην περιοχή της Μεσογείου αλλά και σε ολόκληρη την Ευρώπη. Η Μπιενάλε θα επιχειρήσει έτσι να επισημάνει μερικά από τα κρίσιμα ζητήματα που συνθέτουν και επηρεάζουν την πραγματικότητα της Μεσογείου, αλλά θα συμπεριλάβει και έργα με περισσότερο οικουμενική σημασία. Έτσι, ο γεωπολιτικός και φαντασιακός χώρος της Μεσογείου γίνεται το εφελτήριο για μια συζήτηση πάνω σε κρίσιμα ζητήματα που υπερβαίνουν τα σύνορα της περιοχής.

Η Μεσόγειος θεωρείται πλέον μια ζώνη κρίσης, όμως η κρίση αυτή σε καμία περίπτωση δεν περιορίζεται στην περιοχή. Παρότι η τρέχουσα παγκόσμια κρίση αποτελεί το ευρύτερο υπόβαθρο, η έκθεση αφήνει επίσης το απαραίτητο περιθώριο σε αυτό που ο Ernst Bloch ονόμασε «προοδευτική ονειροπόληση», απαραίτητη συνθήκη για την υπέρβαση των αδιεξόδων που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα σήμερα. Ως προς αυτό, είναι καθοριστικός ο ρόλος που καλείται να διαδραματίσει η τέχνη, υπό τη μορφή μιας κριτικής, απελευθερωτικής και ιδεαλιστικής πράξης. Οι καλλιτέχνες που συμμετέχουν στην Μπιενάλε ασχολούνται με κριτικές, αντιθετικές πολιτισμικές πρακτικές και ασκούν την ελευθερία της φαντασίας, «συνομιλώντας» ως εκ τούτου συμβολικά με τον αφορισμό του Gramsci. Ο Gramsci ίσως μάς δίνει το κλειδί για να αντιμετωπίσουμε τη σημερινή απελπισία, η οποία, όπως έχει ορθά επισημάνει ο David Graeber, δεν αποτελεί φυσική κατάσταση: «Η απελπισία δεν είναι φυσικό αλλά τεχνητό προϊόν. Εάν θέλουμε να κατανοήσουμε αυτήν την κατάσταση, οφείλουμε να ξεκινήσουμε από τη συνειδητοποίηση ότι τα τελευταία τριάντα χρόνια σημειώθηκε η οικοδόμηση ενός κολοσσιαίου γραφειοκρατικού μηχανισμού, που παράγει και αναπαράγει την απελπισία, μιας γιγάντιας μηχανής, που είναι καταρχήν και πρωτίστως σχεδιασμένη να καταστρέφει κάθε υποψία εναλλακτικών που οδηγούν σε ένα διαφορετικό μέλλον [...] ο μηχανισμός αυτός υπάρχει να να κομματιάζει και να κοριοποιεί την ανθρώπινη φαντασία, να καταστρέφει τη δυνατότητά μας να οραματιζόμαστε ένα εναλλακτικό μέλλον». Η τέχνη είναι ένας από τους τρόπους με τους οποίους μπορούμε να αμφισβητήσουμε αυτή την αίσθηση του αναπόφευκτου, καθώς ανοίγει νέους τρόπους εναλλακτικής άποψης του κόσμου, όχι μόνο στην υπάρχουσα αλλά και στη δυνητική, εναλλακτική μορφή του. Η τέχνη έχει τη δύναμη να εκφράζει και να εισηγείται πράγματα τα οποία είναι απαραίτητα αλλά απουσιάζουν από την κοινωνία. Μπορεί να αμφισβητεί τα δεδομένα, τις προκαταλήψεις, τις εμπεδωμένες απόψεις, δίνοντας έτσι το έναυσμα στους ανθρώπους να σκέφτονται διαφορετικά. Συνεπώς, μιλώντας γενικότερα, η τέχνη και η δημιουργικότητα είναι οι βασικές πηγές όχι μόνο της κριτικής αλλά και της αισιοδοξίας, ανοίγοντας ένα παράθυρο που υπερβαίνει την έλλειψη πολιτικής φαντασίας, τη «βία του χρηματοπιστωτικού καπιταλισμού» (για να δανειστούμε τον τίτλο του βιβλίου του Christian Marazzi) και τις ισοπεδωτικές πρακτικές ομοιογενοποίησης της παγκοσμιοποίησης, του κορπορατισμού και των διοικητικών γραφειοκρατιών. Όπως το έχει θέσει ο Rasheed Araeen «η Τέχνη έχει τη δυνατότητα να υπερβαίνει ή να δραπετεύει από κάθε τι το περιοριστικό».

Στην έκθεση συμμετέχουν 44 καλλιτέχνες και μία καλλιτεχνική κολεκτίβα με περισσότερα από 40 μέλη, από χώρες της Μεσογείου και όχι μόνο. Το έργο τους ασχολείται με πολιτικούς αλλά και αλληγορικούς και ποιητικούς τρόπους με την κατάσταση και τη γεωπολιτική της περιοχής - μιας περιοχής που αναμφίβολα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένα είδος «ζώνης κρίσης». Ορισμένοι καλλιτέχνες δεν καταπιάνονται στενά με τη Μεσόγειο, αλλά εγείρουν ζητήματα που είναι αλληλένδετα με την πολιτική της κρίσης. Οι καλλιτέχνες συμμετέχουν με ήδη υπάρχοντα έργα αλλά και με 14 εξ ολοκλήρου νέες παραγωγές ειδικά για την Μπιενάλε. Μέσα από το έργο αυτών των καλλιτεχνών, η έκθεση διερευνά τα πολλαπλά νοήματα της διττής φράσης του Gramsci που

in relation to the intensification of capitalism, growing social and economic inequalities, and the threat of socially oriented programmes and protections, not only in the Mediterranean, but throughout Europe in general. The Biennale thus sheds light on some of the critical issues springing from Mediterranean problematics, but will include works whose meaning has a more ecumenical significance. Thus, the geo-political and imaginary space that is the Mediterranean will be a springboard to talk about critical issues that go beyond this region. The Mediterranean has come to be seen as a crisis zone, but this crisis is by no means only limited to this region. Though the current global crisis forms the wider sub-text of the exhibition, the exhibition also makes room for what Ernst Bloch has called “forward dreaming”, so essential to move beyond the many stalemates and challenges that humanity faces at the moment. In this case, art has a seminal role to play as a form of emancipatory and visionary praxis. The artists in the Biennale engage in critical, oppositional cultural practices, and exercise the freedom of the imagination thus symbolically engaging with Gramsci’s aphorism. The latter perhaps provides the key to counter the situation of hopelessness today, which as David Graeber correctly has pointed out, is not a natural state of affairs: “Hopelessness isn’t natural. It needs to be produced. If we want to understand this situation, we have to begin by understanding that the last thirty years have seen the construction of a vast bureaucratic apparatus for the creation and maintenance of hopelessness, a kind of giant machine that is designed, first and foremost to destroy any sense of possible alternative futures [...] this apparatus exists to shred and pulverize the human imagination, to destroy the possibility of envisaging alternative futures”. Art is one of the ways that this sense of inevitability can be challenged by opening up critical ways of looking at the world not only as it is, but as it could be. Art has the power to articulate and propose things that should be present in our society but are lacking. It can challenge givens, biases and cemented opinions, thus prompting people to *think differently*. Art and creativity in general are thus key sources not only of criticality, but of optimism, providing a window that transcends the lack of political imagination, the “violence of financial capitalism” (to borrow the title of the homonymous book by Christian Marazzi) and the leveling, homogenising practices of globalization, corporatism and administrative bureaucracies. Or, as Rasheed Araeen has pointed out, “Art has the ability to transcend or escape from what becomes restrictive”.

The exhibition includes 44 artists, and 1 collective, with over 40 artists, from the Mediterranean region and beyond. Their work addresses the situation and geopolitics of the region -which one could no doubt call a “zone of crisis” of sorts- in ways that are both political but also allegorical and poetic. Some of the artists don’t necessarily engage with the Mediterranean per se, but raise issues that are inter-connected with crisis politics. Apart from the pre-existing works, 14 new productions were commissioned by the Biennale. Through the work of these artists the exhibition explores the multiple meanings of the dual phrase of the title borrowed from Gramsci, as well as mining that grey zone in between. The exhibition also aims to evoke the ambiguity of the current moment, rather than just literally re-presenting crisis problematics and issues.

And, as art imitates life, in the case of the Biennale life came to imitate art.

The title of the exhibition came to seal the reality of the event. Gramsci’s aphorism took on very real dimensions in the organization and implementation of this project, the outcome of which is nothing short of a small miracle. Due to absurd and inexplicable political - bureaucratic delays imposed by the Ministry of Culture, the Biennale almost did not take place, though the funds were secured. Four days after the exhibition opened the prime minister of Greece, Alexis Tsipras, declared a referendum (to decide whether Greece would accept the bailout conditions in the country’s debt crisis put forth by the European Commission, the International Monetary Fund and the European Central Bank) and soon after capital controls were imposed (and are still in place). The fact that the project materialised is only due to the hard work, altruism, tenacity and boundless optimism of the will of all those people who worked for it, as well as the fact that it occurred in a tiny “window” of opportunity, a small time-frame that presented itself in between all these momentous events. Had the opening (which took place on the 23rd June) been planned just 5 days later, with banks shut, the Biennale would most probably not have happened. Thanks

ενέπνευσε τον τίτλο της, καθώς και την ενδιάμεση γκρίζα ζώνη. Η έκθεση στοχεύει επίσης στην ανάδειξη της αμφισβησίας της τρέχουσας συγκυρίας, αντί να ανα-παριστά απλώς την προβληματική και τα ζητήματα που συνδέονται με την κρίση.

Και ενώ η τέχνη μιμείται τη ζωή, στην περίπτωση της Μπιενάλε η ζωή ήρθε να μιμηθεί την τέχνη. Ο τίτλος της έκθεσης λειτούργησε ως επιστέγασμα της αλήθειας της πραγμάτωσής της. Ο αφορισμός του Gramsci μετουσιώθηκε σε πράξη από τη διοργάνωση και υλοποίηση της έκθεσης, η οποία αποτελεί πραγματικά ένα μικρό θαύμα. Εξαιτίας των ανεξήγητων πολιτικών και γραφειοκρατικών καθυστερήσεων από το Υπουργείο Πολιτισμού, η Μπιενάλε κινδύνεψε να ακυρωθεί, παρότι οι πόροι για τη διεξαγωγή της ήταν διασφαλισμένοι. Τέσσερις ημέρες μετά τα επίσημα εγκαίνια της έκθεσης, ο πρωθυπουργός της Ελλάδας προκήρυξε δημοψήφισμα (για την αποδοχή ή απόρριψη των όρων δανεισμού και χρηματοδότησης που έθεσαν στη χώρα η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή), ενώ λίγο αργότερα επιβληθήκαν έλεγχοι στην κίνηση κεφαλαίων. Το γεγονός ότι η έκθεση έγινε κανονικά οφείλεται αποκλειστικά στη σκληρή δουλειά, τον αλτρουισμό και την αστείρευτη αισιοδοξία όλων των συντελεστών, αλλά και χάρη σε ένα μικρό «παράθυρο» ευκαιρίας που παρουσιάστηκε εν μέσω όλων αυτών των κρίσιμων γεγονότων. Χάρη στο σθένος και την επιμονή όλων των εμπλεκόμενων και χάρη στους καλλιτέχνες -οι οποίοι πάντοτε μας προσφέρουν έναν ορίζοντα, τη μόνη αναγκαία συνθήκη της ελπίδας- η έκθεση έγινε κανονικά. Γιατί η τέχνη δεν είναι μόνο μια πράξη ελευθερίας και φαντασίας αλλά και μια πράξη γενναιοδωρίας.

Ας επιστρέψουμε όμως στον Gramsci: αξίζει να επανέλθουμε στα σχόλια του David Harvey για τον αφορισμό του που ενέπνευσε την 5η Μπιενάλε, συνδεοντάς την με την τρέχουσα κατάσταση. Αναφερόμενος στον Gramsci στο βιβλίο του *Spaces of Hope*, ο Harvey δηλώνει ότι αυτό που μας λείπει σήμερα είναι μια «αισιοδοξία της νόησης» για να συνοδεύει την «αισιοδοξία της θέλησης»: «Η αδυναμία μας να εντοπίσουμε μια 'αισιοδοξία της νόησης' που θα μας επιτρέψει να επεξεργαστούμε εναλλακτικές έχει αναδειχθεί σε ένα από τα μεγαλύτερα εμπόδια που αντιμετωπίζει η προοδευτική πολιτική». Ο συγγραφέας συγκρίνει μάλιστα τη σημερινή κατάσταση με εκείνη που επικρατούσε την εποχή του ίδιου του Gramsci. «Δεν διαμαρτυρόταν άλλωστε και ο ίδιος ο Gramsci με πικρία πριν από τη φυλάκισή του, για την απαισιοδοξία που παρήγαγε και τότε, όπως και σήμερα, τούτη η παθητικότητα, η πνευματική αποχαύνωση και ο σκεπτικισμός για το μέλλον; Δεν είναι επίσης χρέος μας προς εκείνον, από σεβασμό για το είδος της δύναμης και του πολιτικού πάθους που επιδεικνύει, να μετουσιώσουμε αυτή τη φράση σε ενεργό αναζήτηση της αισιοδοξίας της νόησης, ώστε αυτή, σε συνδυασμό με την αισιοδοξία της θέλησης, να μας επιτρέψει να χτίσουμε ένα καλύτερο μέλλον; [...] Στη σημερινή ιστορική συγκυρία, καλούμαστε να επιτύχουμε κάτι πραγματικά σπουδαίο, να πραγματώσουμε την αισιοδοξία της νόησης, προκειμένου να ανοίξουμε νέους δρόμους σκέψης που επί μακρόν παρέμεναν κλειστοί». Για να το επιτύχουμε αυτό, απαιτείται «η εκμάθηση της ελπίδας», όπως είχε υποστηρίξει ο Ernst Bloch πριν από περισσότερα από εξήντα χρόνια. Τέλος, το είδος των κοινωνικά ενεργών πρακτικών των καλλιτεχνών που συμμετέχουν στην κεντρική έκθεση της 5ης Μπιενάλε μπορεί να θεωρηθεί ότι λειτουργεί αφενός κριτικά, αφετέρου «σωφρονιστικά» έναντι των κυρίαρχων ηγεμονιών της εποχής: του έθνους-κράτους, των μεγάλων επιχειρήσεων και πολυεθνικών εταιρειών, και των media ιδιωτικών συμφερόντων. Σε μια εποχή που οι περισσότερες πτυχές της δημόσιας (αλλά και της ιδιωτικής) ζωής αποτελούν όλο και περισσότερο αντικείμενο ρύθμισης, ελέγχου και παρακολούθησης, η δυνατότητα της τέχνης να λειτουργεί μέσα σε ένα από τα τελευταία οχυρά της ελεύθερης έκφρασης έχει ανεκτίμητη αξία.

Κατερίνα Γρέγου

Επιμελήτρια κεντρικής έκθεσης

Βιβλιογραφία:

Cornelius Castoriades, *The Imaginary Institution of Society*, μετάφραση: Kathleen Blamey, MIT Press, Μασσachusέτς, 1987

Antonio Gramsci, *Selections from the Prison Notebooks*, Lawrence & Wishart, Λονδίνο, 1973

David Graeber, *Revolutions in Reverse: Essays on Politics, Violence, Art, and Imagination*, Minor Compositions, Λονδίνο, 2011

David Harvey, *Spaces of Hope*, University of California Press, 2000

Ernst Bloch, *The Principle of Hope*, MIT Press, 1995

Franco Berardi, *The Uprising: Poetry and Finance*, Semiotext(e), 2012

to the perseverance of all involved, and to the artists -who always provide us with a horizon, which is the only prerequisite for hope- the exhibition became a reality. And that is because art is not only an act of freedom and fantasy but also an act of generosity.

To return to Gramsci, however, and to conclude, it is worth re-visiting David Harvey's comments on the aphorism from which the main exhibition for the 5th Thessaloniki Biennale takes its cue, connecting it to the present situation. Referring to Gramsci in his book *Spaces of Hope*, Harvey states that what we miss today is an "optimism of the *intellect*" that can go hand-in-hand with the "optimism of the will": "The inability to find an 'optimism of the intellect' with which to work through alternatives has now become one of the most serious barriers to progressive politics". He also compares today's situation with that of Gramsci's own lifetime, "Did not Gramsci also bitterly complain before his incarceration, at the pessimism which produced then the same kind of passivity, intellectual torpor and skepticism towards the future as it does now in ours? Do we not also owe it to him, out of respect for the kind of fortitude and political passion he exhibited, to transform that phrase in such a way as to seek an optimism of the intellect that, properly coupled with an optimism of the will, might produce a better future? [...] in this moment of our history we have something of great import to accomplish by exercising an optimism of the intellect in order to open up new ways of thinking that have for too long remained foreclosed". In order to do this, "It is a question of learning hope", as Ernst Bloch suggested more than 60 years ago. Finally, the kind of socially engaged practices by artists such as those who exhibit in the main exhibition of the 5th Thessaloniki Biennale, can be seen as being both critical and "correctional" *vis à vis* the dominant hegemonies: the nation-state, big business, and media conglomerates. At a time when most aspects of public (but also private) life are being increasingly regulated, controlled, and surveyed, the capacity of art to function within one of the last invisible frontiers of predominantly unregulated expression, as well as functioning as the conscience of society, is invaluable.

Katerina Gregos

Main exhibition curator

Bibliography:

Cornelius Castoriades, *The Imaginary Institution of Society*, translated by Kathleen Blamey, MIT Press, Massachusetts, 1987

Antonio Gramsci, *Selections from the Prison Notebooks*, Lawrence & Wishart, London, 1973

David Graeber, *Revolutions in Reverse: Essays on Politics, Violence, Art, and Imagination*, Minor Compositions, London, 2011

David Harvey, *Spaces of Hope*, University of California Press, 2000

Ernst Bloch, *The Principle of Hope*, MIT Press, 1995

Franco Berardi, *The Uprising: Poetry and Finance*, Semiotext(e), 2012

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ

CARLOS AIRES	HAYV KAHRAMAN
CAN ALTAY & JEREMIAH DAY	ANNIKA KAHRS
IVÁN ARGOTE	ELENH KAMMA
MARWA ARSANIOS	MIXAHΛ KAPIKHΣ
BERTILLE BAK	ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΚΟΥΜΙΑΝΑΚΗ
TAYSIR BATNIJI	ERIK VAN LIESHOUT
JAMES BECKETT	THOMAS LOCHER
ADELITA HUSNI BEY	ANGELA MELITOPOULOS & ANGELA OLGA ANDERSON
DAVID BROGNON & STÉPHANIE ROLLIN	TOM MOLLOY
MARIANNA ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΟΥ	ΝΙΚΟΣ ΝΑΥΡΙΔΗΣ
DEPRESSION ERA	PAVEL PEPPERSTEIN
NINAR ESBER	ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΙΤΤΑΣ
MOUNIR FATMI	ΘΟΔΩΡΗΣ ΠΡΟΔΡΟΜΙΔΗΣ
PETER FRIEDL	MERİÇ ALGÜN RINGBORG
GANZEER	ANILA RUBIKU
MEKHITAR GARABEDIAN	MARINELLA SENATORE
PIERO GILARDI	NEDKO SOLAKOV
MARINA ΓΙΩΤΗ	ΝΙΚΟΣ ΤΡΑΝΟΣ
HAMZA HALLOUBI	THOMAS WEINBERGER
NICK HANNES	OLAV WESTPHALEN
SVEN JOHNE	QIU ZHIJIE

Όλα τα κείμενα έχουν συνταχθεί από την Κατερίνα Γρέγου, εκτός από όσα φέρουν υπογραφή των καλλιτεχνών

ARTISTS

CARLOS AIRES	HAYV KAHRAMAN
CAN ALTAY & JEREMIAH DAY	ANNIKA KAHRS
IVÁN ARGOTE	ELENI KAMMA
MARWA ARSANIOS	MIKHAIL KARIKIS
BERTILLE BAK	CHRYSANTHI KOUMIANAKI
TAYSIR BATNIJI	ERIK VAN LIESHOUT
JAMES BECKETT	THOMAS LOCHER
ADELITA HUSNI BEY	ANGELA MELITOPOULOS & ANGELA OLGA ANDERSON
DAVID BROGNON & STÉPHANIE ROLLIN	TOM MOLLOY
MARIANNA CHRISTOFIDES	NIKOS NAVRIDIS
DEPRESSION ERA	PAVEL PEPPERSTEIN
NINAR ESBER	ANTONIS PITTAS
MOUNIR FATMI	THEO PRODROMIDIS
PETER FRIEDL	MERİÇ ALGÜN RINGBORG
GANZEER	ANILA RUBIKU
MEKHITAR GARABEDIAN	MARINELLA SENATORE
PIERO GILARDI	NEDKO SOLAKOV
MARINA GIOTI	NIKOS TRANOS
HAMZA HALLOUBI	THOMAS WEINBERGER
NICK HANNES	OLAV WESTPHALEN
SVEN JOHNE	QIU ZHIJIE

All texts are written by Katerina Gregos, except those signed by the artists

Στις 15 Μαΐου του 2011, οι *indignados* (αγανακτισμένοι) κατέλαβαν τις πλατείες της Ισπανίας για να διαμαρτυρηθούν για το γεγονός ότι η οικονομία λειτουργεί αποκλειστικά προς όφελος των τραπεζών και όχι του λαού. Φαίνεται πως το χρήμα είναι σήμερα πιο σημαντικό από ποτέ. Το χρήμα εξασφαλίζει στον κάτοχό του ελευθερία και ανεξαρτησία. Αποτελεί την έκφραση μιας οικονομικής ισορροπίας ισχύος.

Όσο περισσότερο χρήμα διαθέτεις, τόσο πιο ισχυρός είσαι. Το χρήμα λειτουργεί σαν γενικό ισοδύναμο στην ανταλλαγή εμπορευμάτων. Το χρήμα αποτελεί την καρδιά της οικονομίας. Το χρήμα λειτουργεί συχνά, επίσης, ως θέμα και υλικό στο έργο του Ισπανού καλλιτέχνη Carlos Aires. Ο Aires προσεγγίζει την υλική, εννοιολογική και μεταφορική μορφή του, συχνά με παιγνιώδεις και ειρωνικό πνεύμα. Το *Cabaret* βασίζεται στους στίχους του τραγουδιού *Money makes the world go round* από την ταινία του 1972, *Cabaret*. Οι λέξεις των στίχων του τραγουδιού είναι φτιαγμένες από αληθινά χαρτονομίσματα διαφορετικών χωρών, τα οποία καταλήγουν ελικοειδώς σε ένα δυσανάγνωστο, θολό κέντρο, σαν η συσσώρευση να μειώνει την αξία τους. Ο Aires έχει δανειστεί τον τίτλο και το κείμενο του έργου του *Sweet Dreams are Made of This* (2015) από τη μεγάλη επιτυχία του γνωστού ποπ συγκροτήματος Eurythmics (1982). Το έργο αποτελείται από κομμάτια αληθινών χαρτονομισμάτων που κυκλοφορούσαν στις 30 πλουσιότερες χώρες του κόσμου (με κριτήριο το ΑΕΠ τους το 2013). Το τυπογραφικό στυλ, που το συναντάμε και σε άλλα έργα της σειράς του Aires για το χρήμα, μας θυμίζει εκείνο του ναζισμού και άλλων φασιστικών καθεστώτων, καθώς ο καλλιτέχνης θέλει να υποδηλώσει την παρεμφερή δυναστική εξουσία που ασκεί το χρήμα στη σύγχρονη κοινωνία. Παρότι απουσιάζει η λέξη «χρήμα» από το έργο, το νόημα είναι σαφές. Ένα άλλο έργο που δημιούργησε ο καλλιτέχνης με χαρτονομίσματα είναι το *This is not just fucking business* (2013). Το εριστικό επιφώνημα προφανώς αποτυπώνει τη ριζική αντίθεση του καλλιτέχνη στην εμπορευματοποίηση της τέχνης, παρότι το χρήμα μοιάζει να έχει εδραιώσει την κυριαρχία του και στον νεοφιλελεύθερο κόσμο της τέχνης. Παρεμπιπτόντως, ο Antonio Gramsci «ποτέ δεν συνέδεσε την περιγραφή της κοινωνίας των πολιτών με την κοινωνική λειτουργία του χρήματος». Αυτή η σύνδεση του διέφυγε εντελώς.

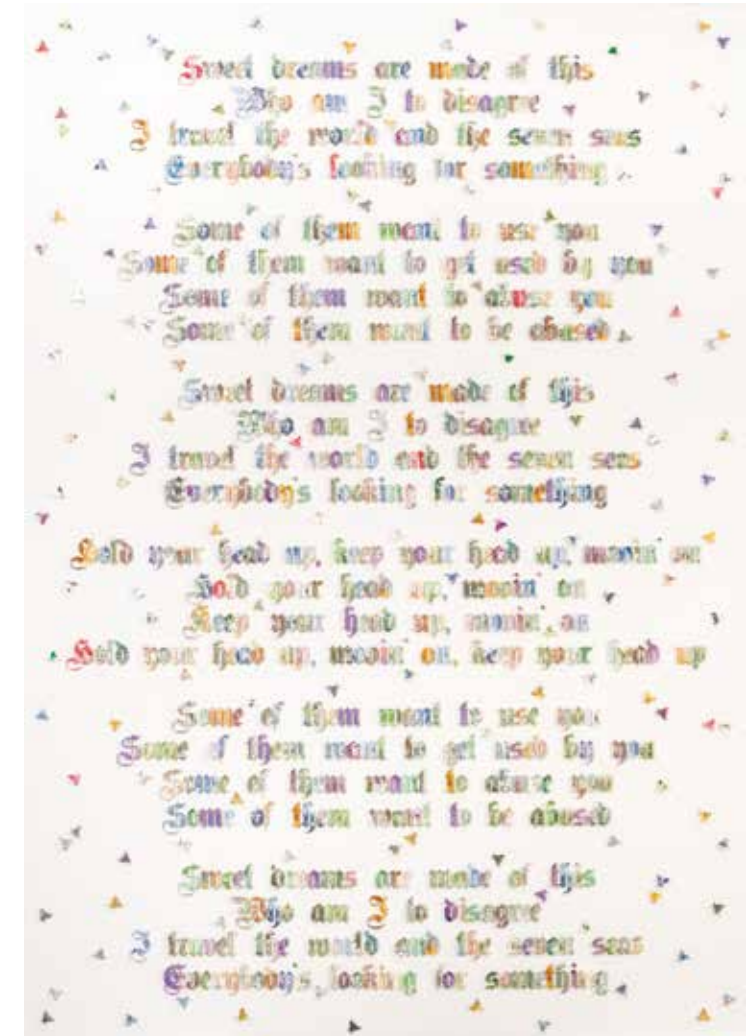
On May 15, 2011 the *indignados* (the outraged) took over the squares in Spain to protest against the economy being run for the benefit of the banks instead of for the people. Money matters, now more than ever, it seems. Money provides freedom and independence. It represents an economic power balance. The amount of money one owns equals the extent of one's power. Money functions as a general equivalent in the exchange of commodities. Money is at the heart of the economy. Money is frequently the subject matter and material matter of Spanish artist Carlos Aires' work. He deals with it in a physical, conceptual, metaphorical but also playful and ironic way. *Cabaret* is based on the lyrics of the song *Money Makes the World go round* from the film *Cabaret* (1972). The words of the song are cut out of real banknotes from different countries and spiral down into a finally unreadable, blurred centre, as if their value diminishes in concentration. The title as well as the text of Aires' work *Sweet Dreams are Made of This* (2015) are borrowed from the 1982 hit by the pop group Eurythmics. The work is a cutout of actual banknotes of the 30 richest countries in the world (based on 2013 Gross Domestic Product). The typography, which is repeated in other works of Aires' money series, is the kind that was used by the Nazi regime and other fascist dictatorships, suggesting the same kind of dictatorial grip that money exercises on today's society. Though the word "money" is not explicitly mentioned in the work, the allusion is clear. Another text-work made in the same way out of bank notes is *This is not Just Fucking Business* (2013). The confrontational exclamation seems to express the desire that art should be more than just a commodity, even if money seems to be the essence of the neoliberal art world. Antonio Gramsci, by the way, "never connected his account of civil society to the social function of money". It basically escaped his gaze.

Sweet dreams (are made of this) 2015

αυθεντικά χαρτονομίσματα από τις 30 πλουσιότερες χώρες του κόσμου (σύμφωνα με τα στοιχεία του ΑΕΠ 2014), πασπαρτού, αφρός, ξύλινη κορνίζα επικαλυμμένη με φύλλο χρυσού, χρυσές καρφίτσες, αντι-ανακλαστικό γυαλί 190 x 135 x 7 εκ.

Sweet dreams (are made of this) 2015

original banknotes from the 30 richest countries in the world (based on the GDP 2014), passepartout, foam, wooden frame covered with gold leaf, golden pins, antireflective glass 190 x 135 x 7 cm

CARLOS
AIRES

Από τότε που συναντήθηκαν στο Cork Caucus το 2005, οι Can Altay και Jeremiah Day διατηρούσαν ανοιχτούς διαύλους επικοινωνίας και διαλόγου για την καλλιτεχνική πρακτική τους. Συνεργάστηκαν στο *You Don't Go Slumming* κατά τη διάρκεια ενός residency στην Platform Garanti (πλέον SALT) της Κωνσταντινούπολης το 2009. Την περίοδο εκείνη ανήλθαν στην επιφάνεια για πρώτη φορά, με δραματικό τρόπο, τα τοπικά και εθνικά δημόσια ζητήματα που απασχολούν την Τουρκία. Ζητήματα που λίγο αργότερα θα έρχονταν στο επίκεντρο του παγκόσμιου ενδιαφέροντος, με αφορμή τα σχέδια της τουρκικής κυβέρνησης για την ανάπτυξη του Πάρκου Γκεζί, η οποία προϋπέθετε την κατεδάφιση μιας ιστορικής γειτονιάς της Πόλης, το Ταρλάμπασι. Ο ισχυρός δεσμός του Ταρλάμπασι με την Ελλάδα στάθηκε η αφορμή να επανέλθουν στο πρότζεκτ τους για την Μπιενάλε της Θεσσαλονίκης. Η περιοχή αυτή, που έχει πλέον ισοπεδωθεί σε μεγάλο βαθμό, στέγαζε τις ακμάζουσες κοινότητες των Ελλήνων και Αρμενίων της Πόλης μέχρι το 1955, όταν ξέσπασαν τα γεγονότα που είναι γνωστά ως Σεπτεμβριανά - το οργανωμένο πογκρόμ με αφορμή μια σκηνοθετημένη προβοκάτσια, τη βομβιστική επίθεση στο πατρικό σπίτι του Ατατούρκ στη Θεσσαλονίκη. Πολλά χρόνια μετά, τα εγκαταλελειμμένα κτίρια της γειτονιάς κατέληξαν να στεγάζουν ανθρώπους του περιθωρίου της Πόλης, οι οποίοι υποχρεώθηκαν και πάλι να τα εκκενώσουν. Στην ίδια γειτονιά γεννήθηκαν και τα Midye Dolma -γεμιστά μύδια- ένας αγαπημένος αλλά ημι-παράνομος και συχνά επικίνδυνος για την υγεία μεζές. Προϊόν παράνομης αλιείας, παραγόταν σε παραπήγματα και πουλιόταν στη μαύρη αγορά σε διάφορες γωνιές της πόλης. Τα μύδια έμοιαζαν με αινίγματα που καλούσαν τους καλλιτέχνες να τα ανοίξουν. Έτσι κατέληξαν στο βορειότερο σημείο της πόλης, αναζητώντας την προέλευση του οστράκου. Εκεί συνάντησαν έναν ψαρά, ο οποίος σχολίασε αρνητικά την έρευνά τους. Η δική του προβληματοποίηση της «παρουσίας» αποτελεί σήμερα το ηχητικό μέρος του έργου. Συνδυάζοντας τη σχεδόν αστική προσέγγιση της οικολογίας της πόλης από τον Altay με το ενδιαφέρον του Day για την αφήγηση και τη μνήμη, το έργο σκιαγραφεί μια αποσπασματική έρευνα των ροών (ανθρώπων, εμπορικών, υδάτινων) στην πόλη. Τα ίδια τα μύδια είναι γνωστά και ως «νεφρά του Βοσπόρου», καθώς φιλτράρουν τα χημικά από το κανάλι, απορροφώντας ίχνη της μόλυνσης. Σύμφωνα με τους καλλιτέχνες, φιλτράρουν και απορροφούν, όμως, και διάφορα άλλα, περισσότερο αφηρημένα ίχνη. Η ανίχνευση του οστράκου και του μεζέ δίνει την ευκαιρία στους καλλιτέχνες να παρουσιάσουν διάφορες ιστορίες και τοπογραφίες, οι οποίες (σαν ρεύματα) διασχίζουν την παγκόσμια οικονομία και πολιτική. Σε αυτή τη νέα εκδοχή του έργου, την οποία δημιούργησαν για την Μπιενάλε, πολλαπλασιά-

Having met in the 2005 Cork Caucus, Can Altay and Jeremiah Day established an evolving dialogue between their related practices ever since. Their collaboration *You Don't Go Slumming* emerged during a residency period at Platform Garanti (now SALT) in Istanbul in 2009. In this period the intersecting local and national public issues in Turkey which later famously came into focus around the proposed redevelopment of Gezi Park were first being made dramatically visible with an emerging plan to demolish an entire historic neighborhood of the city - Tarlabasi. Tarlabasi's crucial connection to Greece motivated Altay and Day to revisit this project for the Thessaloniki Biennale. Now largely flattened, the area was home to the city's thriving Greek and Armenian communities until 1955 and what came to be known as the Events of September - an explosion of violence that was ignited by a false news report of a bombing at Ataturk's birthplace in Thessaloniki. Many years later the neighborhood's abandoned buildings came to house marginalized populations of the city, only to be evacuated again. This neighborhood was also the home of Midye Dolma -stuffed mussels- a popular but semi-legal and often dangerous street food. Fished illegally, produced in squats, sold informally on corners of the city - Midye Dolma seemed as a puzzle to be opened, leading the artists to the city's northern edges to find the origin of the shellfish, and to encounter a fisherman who reflected critically on their search and whose problematization of "showing" now makes up the audio-track for the work. Combining Altay's almost urbanistic approach to the ecology of the city with Day's concern for storytelling and memory, the work sketches a fractured investigation of the flows (of populations, commodities, waterways) within the city. The mussels themselves, known as "the kidneys of the Bosphorus," chemically filtering the waterway, absorbing traces of pollution, are found by Altay and Day to filter and absorb all kinds of other, more abstract, traces. Tracking the animal and the food, allow the artists to draw out various histories and geographies that (like currents) flow through global economy and politics. In this new iteration of the work produced for the Biennale, the routes and layers that Altay and Day are drawing out multiply,

ζονται οι διαδρομές και τα στρώματα, καθώς οι Altay και Day ενσωματώνουν στοιχεία από την επίσκεψή τους σε εκτροφεία μυδιών δυτικά της Θεσσαλονίκης, τοποθετώντας τα πλάι σε εικόνες από τον προβοκατόρικο βομβαρδισμό του πατρικού του Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ. Σε αυτό το νέο έργο δεν έχουμε απλώς μια αναδιάταξη, αλλά μια περαιτέρω συσσώρευση πραγμάτων για τα οποία μπορούν να μιλήσουν οι καλλιτέχνες με όχημα τα μύδια. Ένα από αυτά είναι η «κρίση», εν μέσω της οποίας βρέθηκαν οι δύο καλλιτέχνες καθώς δημιουργούσαν αυτό το έργο - το εκπληκτικό είναι ότι πρόκειται για την ίδια «κρίση» που αποτελούσε το φόντο της αρχικής δημιουργίας τους τον χειμώνα του 2008-2009.

as they incorporate elements from their visit to mussel farms where the shellfish are harvested in the west of Thessaloniki, alongside images from the allegedly bombed birthplace of Mustafa Kemal Atatürk. The new work consists not only of reconfiguration but also further accumulation of things that the mussels allow the artists to speak of, including "the crisis" of which Altay and Day were sitting amidst the constant conversations while developing this work; and incredibly the same "crisis" that was the backdrop for the work's first production in the winter of 2008-9.

You Don't Go Slumming

2009-2015

εγκατάσταση με φωτογραφίες, σχέδια, αποκόμματα εφημερίδων, ξύλινες κατασκευές, ζωγραφική, ενσωματωμένο βίντεο, περιβάλλοντες ήχοι μεταβλητές διαστάσεις Άποψη της εγκατάστασης στην Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης, 2015

You Don't Go Slumming

2009-2015

installation with photographs, drawings, newspaper clippings, wooden structures, paint, integrated video, ambient sound dimensions variable Exhibition view at the Thessaloniki Biennale of Contemporary Art, 2015

CAN ALTAY &
JEREMIAH DAY

Το έργο του Iván Argote καταπιάνεται με κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα και ζητήματα που αφορούν την ιστορία της τέχνης. Ο καλλιτέχνης χρησιμοποιεί πολλά διαφορετικά εκφραστικά μέσα, όπως το βίντεο, η φωτογραφία, το κολάζ, η γλυπτική, η ζωγραφική και η περφόρμανς. Συχνά αντλεί έμπνευση από προσωπικές εμπειρίες και αναμνήσεις, όπως οι ιδιωτικές οικογενειακές ιστορίες από τη χώρα καταγωγής του, την Κολομβία. Τη δεκαετία του 1970, ο πολιτικά ενεργός και ακτιβιστής πατέρας του, δάσκαλος στο επάγγελμα, οργάνωσε μια «τάξη διαμαρτυρίας» με τους μαθητές του δημοτικού σχολείου όπου δίδασκε. Αυτή η πρωτοβουλία ενέπνευσε το διαρκές πρότζεκτ *Activissime*, μια σειρά εργαστηρίων τα οποία οργανώνει ο Argote από το 2011. Σε συνεργασία με παιδιά ηλικίας 4 έως 9 ετών, οργανώνει κινητοποιήσεις διαμαρτυρίας σε δημόσιους χώρους για ζητήματα που απασχολούν τα ίδια τα παιδιά. Στο πλαίσιο της Μπιενάλε, ο καλλιτέχνης οργάνωσε ένα εργαστήρι με μια ομάδα παιδιών από τοπικά σχολεία της Θεσσαλονίκης. Σύμφωνα με τη βασική ιδέα του πρότζεκτ, ο καλλιτέχνης ζητά από τα παιδιά να διατυπώσουν με κριτικό βλέμμα ερωτήσεις που αφορούν την κατάστασή τους, ενώ στη συνέχεια τα βοηθά να χρησιμοποιήσουν τον δημόσιο χώρο σαν μια διαδραστική παιδική χαρά, όπου μπορούν ελεύθερα να εκφράσουν και να μοιραστούν τις ιδέες τους. Η δράση αυτή δεν αφορά μόνο την απόλαυση της ομαδικής δημιουργίας -για παράδειγμα των αφισών και πλακάτ με συνθήματα που βασίζονται στις ερωτήσεις και προτάσεις των παιδιών- αλλά έχει επίσης στόχο να ευαισθητοποιήσει τους συμμετέχοντες όσον αφορά τη σημασία της υπευθυνότητας του πολίτη, της κοινωνικής δράσης και της δημόσιας συμμετοχής. Το *Activissime* αναγνωρίζει επίσης τη διαπλαστική δύναμη της εκπαίδευσης και υπογραμμίζει τη σημασία ορισμένων θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως η ελευθερία της έκφρασης και το δικαίωμα στη διαμαρτυρία, την οποία θα πρέπει να γνωρίσουν τα παιδιά από μικρή ηλικία. Πέρα από το *Activissime*, ο Argote παρουσιάζει και δύο ακόμη έργα στην έκθεση: το *Μωβ* (2015) και το *Μόνοι* (2011 - σε εξέλιξη). Το *Μωβ* είναι μια προβολή διαφανειών και μιας σειράς κολάζ, που συνδέουν το λανθάνον ιδεολογικό υπόβαθρο ξεθωριασμένων φωτογραφιών Kodachrome και Ektachrome με κοινωνικές και χειραφετικές στιγμές των δεκαετιών του '60 και του '70. Το *Μόνοι* είναι μια σειρά φωτογραφικών στιγμιότυπων, στα οποία πρωταγωνιστούν σκύλοι που μένουν δεμένοι σε δημόσιους χώρους, έξω από καταστήματα ή σούπερ μάρκετ, περιμένοντας τους ιδιοκτήτες τους να επιστρέψουν. Η στάση των σκύλων -υπομονετική, λυπημένη αλλά παρ' όλα αυτά ελπιδοφόρα- μαρτυρά την αισιόδοξη προσδοκία τους ότι σύντομα θα πάψουν να είναι πια δεμένα. Το κοινό υπόβαθρο όλων αυτών των έργων είναι η διερεύνηση της ιδέας του δημόσιου χώρου, της κοινωνίας των πολιτών και του ρόλου μας σε αυτήν.

Iván Argote's work engages social, political and art historical issues through diverse media such as video, photography, collage, sculpture, painting and performance. Often personal experiences and memories, such as private family stories from Colombia, his country of origin, form the starting point of his work. In the 1970's, his politically engaged father, a school teacher by profession, organised a "protest class" with his primary school pupils. This provided the inspiration for Argote's ongoing project *Activissime*, a series of workshops Argote has been organising since 2011. With groups of schoolchildren from 4 to 9 years old, he orchestrates protest movements in public space on issues the children feel concerned about. For the Biennale the artist organised a workshop with a group of local schoolchildren from Thessaloniki. The idea of the project is to ask the children to formulate critical questions about their own situation, and to have them use public space as an interactive playground, where they can freely express and share their ideas. The action is not only about the pleasure of making things together, such as posters and panels with slogans based on the questions and suggestions of the children, but it is moreover about raising awareness about the importance of civil responsibility, social action, and public participation. *Activissime* also acknowledges the formative power of education, and highlights the importance of certain basic human rights -such as freedom of expression or the right to protest- which children should be made aware of at an early stage. Apart from *Activissime*, Argote also presents another two works in the exhibition: *Reddish Blue* (2015) and *Alone* (2011 - ongoing). *Reddish Blue* features a slide projection and series of collages which link the ideological underpinnings underlying the colours of faded Kodachrome and Ektachrome photographs with social and emancipatory moments of the 1960s and 1970s; *Alone* is a series of snapshot photographs of dogs, temporarily tied in public spaces outside shops or supermarkets, waiting for their owners to return. The patient, sad, but nevertheless hopeful demeanour of the dogs reflects their optimistic belief that they will soon be unleashed again. Underlying all these works is an interrogation of the notion of public space, civil society, and our role within it.

Activissime 2015 (έκδοση Θεσσαλονίκης)
περφόρμανς, εγκατάσταση, μονοκάναλο
βίντεο, χρώμα, ήχος
19' 50"

Activissime 2015 (Thessaloniki edition)
performance, installation, single channel
video, colour, sound
19' 50"

IVÁN
ARGOTE

Το έργο της Marwa Arsanios *Μετά τον Δοξιάδη, πρόταση για ένα νέο κοινωνικό οικιστικό πρόγραμμα* (2013 – σε εξέλιξη) έχει ως αφετηρία το οικιστικό σχέδιο που είχε παρουσιάσει ο Δοξιάδης το 1958 για πόλεις του Λιβάνου. Ο Κωνσταντίνος Δοξιάδης (1913-1975) ήταν Έλληνας αρχιτέκτονας και πολεοδόμος, γνωστός κυρίως για το έργο του ως επικεφαλής της ομάδας αρχιτεκτόνων που σχεδίασαν την πρωτεύουσα του Πακιστάν, Ισλαμαμπάντ. Το 1957 ανατέθηκε στον Δοξιάδη από την αμερικανική αποστολή στον Λίβανο να εκπονήσει μελέτη για τους διαφορετικούς τύπους εργατικών κατοικιών στη Μεσόγειο, δηλαδή κατοικιών που αποσκοπούσαν στη στέγαση οικογενειών χαμηλού εισοδήματος. Το σχέδιο εγκαταλείφθηκε το 1958, όταν ξέσπασε ο πρώτος εμφύλιος πόλεμος μετά την ανεξαρτησία και άλλαξε το καθεστώς. Η αποτυχία του σχεδίου αντανάκλα την αποτυχία της πολιτικής κοινωνικής κατοικίας του Λιβάνου, που είχε ως σκοπό την παροχή αξιοπρεπούς στέγης σε όλους, αλλά και την αποτυχία του κράτους και των δυνατοτήτων του να υπηρετήσει την κοινωνική δικαιοσύνη διασφαλίζοντας ότι κανένας πολίτης δεν θα είναι ανέσπιος. Χρησιμοποιώντας το σχέδιο Δοξιάδη ως έναυσμα διαλόγου με θέμα τον ρόλο της κοινωνικής κατοικίας σήμερα, η Arsanios εισηγείται ένα οικονομικά βιώσιμο σχέδιο κοινωνικής κατοικίας για τη Βηρυτό, το οποίο θα αναπτυχθεί σε συνεργασία με αρχιτέκτονες, πολεοδόμους και ερευνητές. Για την εγκατάστασή της με τίτλο *Μετά τον Δοξιάδη, πρόταση για ένα νέο κοινωνικό οικιστικό πρόγραμμα* δημιούργησε μοντέλα δύο σπιτιών που είχαν σχεδιαστεί από τον Δοξιάδη για τη Βηρυτό, τα οποία συμπληρώνει με κολάζ, φωτογραφίες και αρχειακό υλικό από την πρόταση του 1958, καθώς και με ένα νέο σχέδιο κοινωνικής κατοικίας για την πόλη, το οποίο δημιούργησε μαζί με αρχιτέκτονες, πολεοδόμους και ερευνητές. Χρησιμοποιώντας ένα αποτυχημένο αλλά προοδευτικό σχέδιο ως σημείο αναφοράς, η Arsanios μετατρέπει, με μια *détournement* (οικειοποίηση), κάτι ανυλοποιήτο σε δυναμικά υλοποιήσιμο, δείχνοντας ποια θα μπορούσε να είναι η μορφή ενός νέου προγράμματος κοινωνικής κατοικίας σήμερα. Παράλληλα, διατυπώνει τη δική της ανάλυση για τη στεγαστική κρίση που μαστίζει σήμερα τη Βηρυτό, η οποία οφείλεται στις οικονομικές ανισότητες και στην ανάληψη πολιτική ακινήτων του Λιβάνου. Υπό αυτή την έννοια, το *Μετά τον Δοξιάδη* θα μπορούσε να ερμηνευτεί ως προσχέδιο για την ανακούφιση των αστικών δυσλειτουργιών στη Μεσόγειο, οι οποίες εμφανίζουν πολλά παρόμοια χαρακτηριστικά, είτε μιλάμε για τη Βηρυτό είτε για πολλές άλλες πόλεις της Μεσογείου, όπως η Θεσσαλονίκη.

Marwa Arsanios' work *After Doxiadis, a proposal for a new social housing project* (2013 – ongoing) takes the Doxiadis social housing project that was planned in 1958 for different cities in Lebanon as its starting point. Constantinos Doxiadis (1913-1975) was a Greek architect and urban planner, best known for his work as the lead architect of Islamabad, the capital of Pakistan. Commissioned by the United States Operations Mission in Lebanon in 1957, he worked on a study into different types of Mediterranean social housing, designed to accommodate lower income families. In 1958 the project had to be abandoned due to the first post-independence civil war and its consequent change of government. The failure of the project reflects the failure of Lebanon's social housing policy, meant to provide decent accommodation for everyone, and also reflects the failure of the state and what it can offer in terms of social justice with a house for every person. Taking the Doxiadis project as a point of departure to spark a debate about the role of social housing today, Arsanios proposes an economically sustainable social housing project for Beirut, to be developed together with architects, urban planners and researchers. For her installation *After Doxiadis, a proposal for a new social housing project* she made models of two houses originally designed by Doxiadis for Beirut, which she complements with collages, photographs and archival documents from his 1958 proposal, together with a new plan developed together with architects, urban planners and researchers for new social housing in Beirut. Taking a failed progressive project as a reference point, Arsanios exercises a *détournement* of something unrealized into a future potentiality, demonstrating what a social housing project could look like today, and aiming to offer a way to reflect on the current housing crisis in Beirut, created by economic disparities and a ruthless real estate policy. *After Doxiadis* could thus be read as a blueprint to alleviate urban dysfunction in the Mediterranean, which shows similar characteristics, not only in Beirut but also many other Mediterranean cities, Thessaloniki included.

Μετά τον Δοξιάδη, πρόταση για ένα νέο κοινωνικό οικιστικό πρόγραμμα (λεπτομέρεια) 2013 – σε εξέλιξη
εγκατάσταση, μοντέλα, αρχειακό υλικό
μεταβλητές διαστάσεις
Άποψη της εγκατάστασης στο πλαίσιο της έκθεσης
Meeting Points, Beirut Art Center, Βηρυτός, 2014

After Doxiadis, a proposal for a new social housing project (detail) 2013 – ongoing
installation, models, archival material
dimensions variable
Installation view at Meeting Points, Beirut Art Center, 2014

MARWA
ARSANIOS

Το Barlin στη Βόρεια Γαλλία, ένα πρώην χωριό μεταλλωρύχων, είναι το σκηνικό του βίντεο *Faire le mur (Building the Wall)*, 2008. Αφετηρία της ταινίας είναι οι αδικίες που υφίστανται οι κάτοικοι του χωριού, που κινδυνεύουν να δουν τα σπίτια τους να γκρεμίζονται στον βωμό της οικιστικής ανάπτυξης. Στην ταινία βλέπουμε τους κατοίκους να αντιστέκονται στις επιβαλλόμενες αλλαγές. Η Bertille Bak μεταμορφώνει τις διαμαρτυρίες τους σε μια ηρωική μάχη με έναν αόρατο εχθρό, τον οποίο εκπροσωπεί στο φιλμ ένας τεράστιος εκσκαφέας. Το βίντεο εκτυλίσσεται σαν ένα παραμύθι γυρισμένο με τη μορφή ντοκιμαντέρ, δημιουργώντας μια σουρεαλιστική ατμόσφαιρα, όπου μπερδεύονται το αληθινό με το πλασματικό, η φαντασία με την πραγματικότητα. Η εξέγερση των χωρικών -οι οποίοι αποκλείουν έναν δρόμο, χτίζουν έναν τοίχο, πετάνε τούβλα, ρυμουλκούν τροχόσπιτα, οδηγούν συγκρουόμενα αυτοκινητάκια που έκλειψαν από το τοπικό λούνα παρκ- παρουσιάζεται σε μια μεγαλειώδη, ποιητική, θεατρική μορφή, που εμπλουτίζει την επαναστατική συμπεριφορά τους με τα στοιχεία του παιχνιδιού και του χιούμορ. Η Bertille Bak δημιουργεί μια μεγεθυμένη πραγματικότητα, όπου τα τοπικά έθιμα και οι παραδόσεις αποκτούν διαστάσεις που ξεπερνούν τα ανθρώπινα μέτρα. Στο έργο της *Rayonnage*, 2015, η καλλιτέχνης προσκάλεσε τους διωγμένους κατοίκους του χωριού να δημιουργήσουν μια ταπισερί με θέμα τη *Σχεδιά της Μέδουσας* του Gericault, ως σύμβολο της δικής τους μοίρας. Στη συνέχεια τους ζήτησε να δημιουργήσουν κι άλλες ταπισερί με βάση έργα ζωγράφων, όπως οι Poussin, Goya και Scheffer κ.ά., που παρουσιάζουν διάσημες σκηνές διώξεων. Το έργο της Bak προσφέρει ένα εναλλακτικό όραμα της πραγματικότητας και μας δείχνει πώς μπορούμε να προσεγγίσουμε με θετικό και ελπιδοφόρο πνεύμα ακόμα και μια απειλητική κατάσταση, τιθασειύοντας τη φαντασία μέσω της κοινωνικής συνοχής και της συλλογικής δράσης.

The former mining village of Barlin in Northern France forms the backdrop for the video *Faire le mur (Building the Wall)*, 2008. The starting point of the film are the injustices suffered by its residents as their homes are threatened to be demolished because of renovation plans, and it portrays their resistance to the enforced changes. Bertille Bak transforms their protests into a heroic battle against an invisible enemy, represented here by a huge excavator. The video unfolds like a fairytale filmed in a documentary style, creating a surreal atmosphere, mixing fact and fiction, imagination and reality. The public rebellion of the villagers -blocking a street, building a wall, throwing bricks, pulling houses on wheels, driving in bumper cars stolen from a local amusement park- is staged in a grandiose poetic theatrical form, adorning their rebellious behaviour with playfulness and humour. Bertille Bak creates a magnified reality in which local customs and traditions are translated into larger than life proportions. For another work *Rayonnage*, 2015, she invited the expelled inhabitants of the village to embroider together a tapestry of Gericault's *Raft of the Medusa*, as a symbol of their fate. Consequently she asked them to make more tapestries, based on paintings by Poussin, Goya, Scheffer and others, depicting iconic scenes of persecution. Bak's work offers an alternative vision on reality and it shows us how a threatening situation can be given a hopeful and positive perspective when imagination is harnessed through social cohesion and collective action.

Faire le Mur (στιγμιότυπο) 2008
μονοκάναλο βίντεο, χρώμα, ήχος
17'

Faire le Mur (video still) 2008
single channel video, colour, sound
17'

BERTILLE
BAK

Ο Taysir Batniji, γεννημένος στη Γάζα, είναι ένας από τους κορυφαίους εννοιολογικούς καλλιτέχνες της Παλαιστίνης. Ο Batniji έφυγε για πρώτη φορά από τη Γάζα σε ηλικία 25 ετών, και έκτοτε ταξιδεύει περιστασιακά από το Παρίσι, τον σημερινό τόπο κατοικίας του, στη γενέτειρά του την Παλαιστίνη. Η κατάσταση της μετακίνησης ανάμεσα στις δύο πόλεις και τους δύο πολιτισμούς άσκησε μεγάλη επιρροή στο έργο και στην καλλιτεχνική του ταυτότητα - πρόκειται για έναν άνθρωπο και δημιουργό με και χωρίς χώρα. Ως εκ τούτου, το έργο του αποτυπώνει τις σκέψεις του για το θέμα της μετακίνησης, της εξαφάνισης, του αποχωρισμού και της απώλειας. Η κενότητα, η απουσία και ο διχασμός απαντώνται επίσης στο έργο του, το οποίο βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην εμπειρία του Παλαιστινιακού Ζητήματος και του αγώνα του παλαιστινιακού λαού. Ο πρώτο Αραβοϊσραηλινός Πόλεμος του 1948 ονομάζεται στα αραβικά al-Nakba («Η Καταστροφή»), καθώς εκατοντάδες χιλιάδες Παλαιστίνιων αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τα σπίτια και την προαιώνια πατρίδα τους. Σήμερα, ο αριθμός των Παλαιστινίων προσφύγων ξεπερνά τα τέσσερα εκατομμύρια. Το Ισραήλ αρνείται στους πρόσφυγες το δικαίωμα να επιστρέψουν στις νόμιμες οικίες τους. Η ειρωνεία του πράγματος είναι ότι το ίδιο εκείνο έτος, το 1948, η Γενική Συνέλευση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών υιοθετούσε την Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα ως κοινό πρότυπο για όλα τα έθνη και τους λαούς. Το Άρθρο 13 της Διακήρυξης ορίζει: «Καθένας έχει το δικαίωμα να κυκλοφορεί ελεύθερα και να επιλέγει τον τόπο της διαμονής του στο εσωτερικό ενός κράτους. Ο καθένας έχει το δικαίωμα να εγκαταλείπει οποιαδήποτε χώρα, ακόμα και τη δική του, και να επιστρέφει σε αυτή». Αντανάκλαση της αβεβαιότητας της κατάστασης του καλλιτέχνη είναι το γεγονός ότι ο Batniji επιλέγει συχνά να δουλεύει με ασταθή ή εφήμερα υλικά. Το έργο του *Ουκ επ' άρτω μόνω ζήσεται άνθρωπος* παρουσιάζει τη γαλλική μετάφραση του άρθρου 13, σμιλεμένη σχολαστικά σε μπάρες σαπουνιού. Ο τίτλος αναφέρεται φυσικά στην αποστέρηση του δικαιώματος κυκλοφορίας, ενώ το υλικό που επέλεξε ο καλλιτέχνης παραπέμπει στην έλλειψη τροφίμων, αναλώσιμων και ανέσεων που αντιμετωπίζουν οι Παλαιστίνιοι. Σμιλεμένο στο σαπούνι, το άρθρο 13 μετατρέπεται σε μια αμφίσημη δήλωση διαλυτότητας και προσωρινότητας. Άραγε θα ξεπλυθεί και θα χάσει την υπόστασή του, όπως δείχνει η ισχύουσα κατάσταση, ή το Παλαιστινιακό Ζήτημα και η προσφυγική κρίση θα βρουν επιτέλους τη λύση τους;

The Gazan-born artist, Taysir Batniji, is one of Palestine's leading conceptual artists. Batniji first left Gaza when he was 25 years old, and has travelled intermittently between his current place of residence, Paris, and his native Palestine. The condition of displacement between two cities and two cultures has had a strong influence on his work and artistic identity - a person and a practice within and without a country. Batniji's artistic practice thus reflects on notions of displacement, disappearance, separation and loss. Emptiness, absence, and disunity are also recurring concepts in an oeuvre that is very much grounded in the experience of the Palestinian question and plight. The Jewish-Palestinian war of 1948 is called al-Nakba ("The Catastrophe") in Arabic, because hundreds of thousands of Palestinians had to flee from the war, and lost their traditional lands and homes, where they had been living for centuries. Today, the number of Palestinian refugees exceeds four million. Israel denies them the right to return to their lawful homes. Ironically, in the same year, 1948, the United Nations General Assembly adopted the Universal Declaration of Human Rights as a common standard of achievement for all peoples and all nations. Article 13 of the Declaration states that "Everyone has the right to freedom of movement and residence within the borders of each state. Everyone has the right to leave any country, including his own, and to return to his country." Reflecting the instability of the situation he comes from, Batniji often works with unstable or ephemeral materials. *Man Does Not Live on Bread Alone* consists of the French translation of article 13, carved meticulously into blocks of household soap. The title of course refers to the lack of the right to mobility, whereas the material infers the lack of supplies, utilities and amenities that the Palestinians face. Carved in soap, article 13 becomes an ambiguous statement of dissolvability and impermanence. Will the article itself be washed away, as the current situation attests, or will the Palestinian question and the refugee crisis finally be resolved?

Ουκ επ' άρτω μόνω ζήσεται άνθρωπος #2 2012
Άρθρο 13 της Παγκόσμιας Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων χαραγμένο σε σαπούνι Μασσαλίας 253, 5 x 81 x 4 εκ.
Άποψη από την έκθεση *Ici, ailleurs, Friche la Belle de Mai*, Μασσαλία, 2013

Man does not live on bread alone #2 2012
Article 13 of the Universal Declaration of Human Rights engraved in Marseille soaps 253, 5 x 81 x 4 cm
View of the exhibition *Ici, ailleurs, Friche la Belle de Mai*, Marseille, 2013

TAYSIR
BATNIJI

Και ποιος δεν θα ήθελε να φέρει ενώπιον της δικαιοσύνης εκείνους τους μεγαλοτραπεζίτες και επενδυτές που έθεσαν σε κίνδυνο, υπέσκαψαν και εν τέλει ανέτρεψαν την παγκόσμια οικονομική σταθερότητα; Το έργο *Δικαιοσύνη Βουντού για τους οικονομικούς παράγοντες* του James Beckett αποτελείται από μια σειρά πορτρέτων -σχεδιασμένων με σινική μελάνη- 38 διευθυνόντων συμβούλων τραπεζών και χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων αλλά και άλλων κορυφαίων παραγόντων της παγκόσμιας οικονομίας (προέδρων και ανώτατων στελεχών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, όπως η Goldman Sachs και η Morgan Stanley, από τον Bernie Madoff, τον πρώην πρόεδρο του χρηματιστηρίου NASDAQ που έχει καταδικαστεί σε 150 χρόνια κάθειρξη, μέχρι την Christine Lagarde, τη νυν γενική διευθύντρια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου). Ως πρωταγωνιστές των απερίσκεπτων χρηματοοικονομικών χειρισμών και πρωταίτιοι της οικονομικής κρίσης του 2008, έγιναν τα σύμβολα της διαφθοράς και του κακού που πρέπει να εξορκιστούν. Με βάση πραγματικά στοιχεία αλλά και τη δική του φαντασία, ο Beckett αναζήτησε λεπτομέρειες από τα πρώτα χρόνια της ζωής τους -σε ποια νοσοκομεία γεννήθηκαν, σε ποια μέρη πέρασαν την παιδική ηλικία και την εφηβεία τους κτλ.- για να δια φωτίσει το κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο μεγάλωσαν. Τα πορτρέτα σχηματίζουν τελετουργικές συνθέσεις μαζί με τις πέτρες που τα συνοδεύουν και υποτίθεται ότι προέρχονται από τον τόπο γέννησης των πρωταγωνιστών. Δημιουργούνται έτσι μικρά αλλά και απειλητικά εργαλεία που προσδίδουν τα στοιχεία της έντασης και της ανησυχίας στην εγκατάσταση. Ακολουθώντας μια σχεδόν λαϊκή τεχνοτροπία, ταυτόχρονα ηδονοβλεπτική και δυσοίωνη, τα σχέδια και τα αντικείμενα στο έργο του Beckett μεταφέρουν τον θεατή σε έναν κόσμο επαρχιακής ηρεμίας αλλά και απειλητικών υπαινιγμών. Οι ηγέτες του οικονομικού κόσμου, οι οποίοι διενεργούν κρίσιμες και περίπλοκες πράξεις από τις οποίες κρέμεται η ζωή εκατομμυρίων ανθρώπων (π.χ. στην περίπτωση της αναδιάρθρωσης του ελληνικού δημοσίου χρέους), χάνουν έτσι τον αέρα της παντοδυναμίας τους και παρουσιάζονται σαν πεσμένα είδωλα ή καλτ φετικιστικές φιγούρες.

Who doesn't want to bring to justice those bankers and financiers who endangered, harmed or perverted the financial stability in the world? James Beckett's *Voodoo Justice for People of Finance* consists of a portrait gallery -drawn in Indian ink- of 38 CEO's of banks and financial institutions, and major players in global finance: chairpersons and executives of institutions such as Goldman Sachs and Morgan Stanley, from Bernie Madoff, the former chairman of the NASDAQ stock market, now convicted to 150 years imprisonment, to Christine Lagarde, the present managing director of the International Monetary Fund. Protagonists of reckless financial manoeuvres and often key figures in inducing the crisis of 2008, they become the subjects of a metaphorical exorcism of corruption and evil. Guided by a logic halfway between evidence and imagination, Beckett investigated the details of their early lives -from the hospitals in which they were born to the places of their childhood and adolescence- to shed light on the social context in which they grew up. The portraits are presented in ritualistic arrangements together with rocks supposedly taken from the individuals' places of birth. These form modest, but at the same time potentially harmful, instruments that convey a sense of unease to the installation. Rendered in an almost folk art style that is at once voyeuristic and sinister, Beckett's drawings and objects delve the viewer into a world of provincial tranquillity and sinister sub-text. The leaders of the financial world, engaged in crucial and complicated operations that determine the lives of millions of people (as in the case of the restructuring of the Greek sovereign debt), are thus deprived of their almighty aura and presented as fallen idols or cultic fetishes.

Δικαιοσύνη Βουντού για τους οικονομικούς παράγοντες (λεπτομέρεια) 2013
σινική μελάνη σε χαρτί, ξύλινες βάσεις, πέτρες
38 έργα συνολικά, 29x36 εκ. το καθένα,
μεταβλητές διαστάσεις
Άποψη της εγκατάστασης στο steirischer
herbst, Γκρατς, Αυστρία, 2013
100 x 70 εκ.

Voodoo Justice for People of Finance
(detail) 2013
Indian ink on paper, wooden supports, rocks
38 pieces in total, 29 x 36 cm each,
dimensions variable
Installation view at steirischer herbst, Graz,
Austria, 2013
100 x 70 cm

JAMES
BECKETT

Η Adelita Husni-Bey δανείστηκε το σύνθημα της Παγκόσμιας Τράπεζας, *Εργαζόμενοι για έναν κόσμο ελεύθερο από φτώχεια* (2014), για τον τίτλο της φωτογραφικής της εγκατάστασης. Η Παγκόσμια Τράπεζα είναι ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα που υπάγεται στον ΟΗΕ και χορηγεί δάνεια σε αναπτυσσόμενες χώρες. Ο διακηρυγμένος στόχος της Παγκόσμιας Τράπεζας είναι η καταπολέμηση της φτώχειας, ενώ η πολιτική της εστιάζει στην προώθηση των ξένων επενδύσεων και στην ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου. Σκοπός του ιδρύματος είναι να διευκολύνει τις επενδύσεις κεφαλαίου στις υπανάπτυκτες χώρες. Οι στρατηγικές της Παγκόσμιας Τράπεζας διέπονται από αμιγώς οικονομική φιλοσοφία και βασίζονται σε ποσοτικές σχέσεις και αριθμούς. Όμως, ο ορισμός της ανάπτυξης των χωρών με αποκλειστικό κριτήριο τη μεγέθυνση του οικονομικού προϊόντος είναι προβληματικός, καθώς αγνοεί τις σημαντικές διαφορές από χώρα σε χώρα όσον αφορά τις κοινωνικές και πολιτισμικές αξίες, οι οποίες μπορεί να σημαίνουν ότι κάθε χώρα προκρίνει ή προτάσσει διαφορετικούς τομείς ανάπτυξης. Το πρότζεκτ της Husni-Bey συνθέτουν εικόνες, οι οποίες οπτικοποιούν τα πιο πρόσφατα στατιστικά στοιχεία που έχουν δημοσιεύσει η Παγκόσμια Τράπεζα, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας και αφορούν τομείς όπως η δημόσια εκπαίδευση, ο ανταγωνισμός, η απασχόληση, η οικονομική ανάπτυξη και οι στρατιωτικές δαπάνες. Τα στατιστικά στοιχεία χρησιμοποιούνται από τις ηγεσίες για τη λήψη αποφάσεων και νομιμοποιούν τις πρακτικές αυτών των θεσμών. Όμως, όπως υποστηρίζει η Husni-Bey, είναι αδύνατη η σύνθεση τόσο περίπλοκων συνόλων δεδομένων χωρίς απώλειες πολύτιμων πληροφοριών. Συνήθως τα στοιχεία αυτά χρησιμοποιούνται για να εξωραίσουν καταστάσεις. Η απόδοση περίπλοκων, σύνθετων δεδομένων μέσα από απλοποιημένες στατιστικές συχνά αποκρύπτει τα πραγματικά προβλήματα. Η καλλιτέχνης οπτικοποιεί, λοιπόν, αυτά τα στατιστικά στοιχεία για να αποκαλύψει την απλούστευση περίπλοκων ζητημάτων, ενώ χρησιμοποιεί χρωματιστά γλυκίσματα M&M για να δείξει πώς τα στατιστικά στοιχεία, λόγω της αφαιρετικής φύσης τους, απλοποιούν τα γεγονότα και τα απογυμνώνουν από τον ανθρώπινο παράγοντα. Δυστυχώς, το σκεπτικό που κρύβεται πίσω από τα στοιχεία σπανίως συμβαδίζει με τις πραγματικές ανάγκες των ανθρώπων. Τέλος, το έργο θέλει να αναδείξει το ιδεολόγημα που διαπνέει την παραγωγή, ανάλυση και διανομή των στατιστικών στοιχείων από εκείνους τους διεθνείς οργανισμούς που ορίζουν το νόημα και την κατεύθυνση της «ανάπτυξης», την οποία αντιλαμβάνονται σχεδόν αποκλειστικά με οικονομικούς όρους.

For the title of the photographic installation *Working for a World Free of Poverty* (2014) Adelita Husni-Bey borrowed the slogan of the World Bank, a United Nations financial institution, providing loans to developing countries. The World Bank's official goal is the reduction of poverty, and its policy focuses on the promotion of foreign investment and international trade. It aims to facilitate capital investment in underdeveloped countries. The World Bank's strategies are based on purely economic arguments and quantitative relationships. But defining the world's development by the growth of economic wealth alone is problematic, because countries may differ significantly in cultural and social values and thus may emphasise or prefer other fields of development. Husni-Bey's project consists of a series of images that visualise a selection of the most recent statistical data of the World Bank, the International Monetary Fund and the World Health Organisation, concerning public education, market competition, employment figures, economic growth and military spending. Statistics are used for policy making, and they legitimise the practices of these institutions. But, as Husni-Bey argues, complex sets of data cannot be put together without loss of valuable information. They generally are used to make things look better than they really are. Translating complex data into simplified statistics may hide the real problems. She thus visually translates these statistics to reveal their simplification of complicated affairs, and uses coloured M&M-sweets to elucidate how statistical data are dehumanising because of their abstraction, banalisation and simplification of the facts. The rationale behind the figures unfortunately rarely necessarily reflects the real needs of the people. Finally, the series seeks to highlight the ideological construct behind the production, analysis, and distribution of data by global organizations that define the current significance and direction of "development", which almost invariably is understood in purely financial terms.

Εργαζόμενοι για έναν κόσμο ελεύθερο από φτώχεια 2014
ψηφιακή εκτύπωση σε αρχειακό χαρτί, επικολλημένο σε μεταλλικά στηρίγματα
100 x 70 εκ.

Working for a World Free of Poverty 2014
C-print on pearl archive paper, mounted on Leger (metal bracket) supports
100 x 70 cm

ADELITA
HUSNI-BEY

Οι καλλιτέχνες David Brognon και Stéphanie Rollin δουλεύουν συνεργατικά, ακολουθώντας διαφορετικές αλλά συμπληρωματικές προσεγγίσεις ως προς την καλλιτεχνική δημιουργία. Ο Brognon δημιουργεί με βάση το ένστικτο και βλέπει την πράξη της δημιουργίας σαν παιχνίδι. Η Rollin χαρακτηρίζεται από μια ποιητική ευαισθησία και ακολουθεί μια περισσότερο θεωρητική προσέγγιση. Ένα επαναλαμβανόμενο μοτίβο στο αυστηρά μινιμαλιστικό έργο τους είναι η ευαίσθητη αντίθεση ανάμεσα στον υλικό και άυλο κόσμο. Οι εγκαταστάσεις και τα βίντεο που δημιουργούν καθορίζονται από το ενδιαφέρον τους για τα περιθωριακά θέματα και τα ζητήματα που αφορούν το κοινωνικό περιθώριο. Παίζοντας με διφορούμενα νοήματα και πολλαπλές αναφορές, το έργο τους φέρνει το κοινό αντιμέτωπο με αμφιλεγόμενες καταστάσεις που χαρακτηρίζονται από την ένταση ανάμεσα στις ατομικές εμπειρίες και τις κοινωνικές συμβάσεις. Εδώ, το ενδιαφέρον τους για τη μελέτη των απάνθρωπων συστημάτων εγκλεισμού και ελέγχου αποτυπώνεται σε ένα έργο για το σύστημα των φυλακών, το οποίο παραπέμπει παράλληλα στους περιορισμούς της ύπαρξής μας σε μια αποξενωμένη κοινωνία. Στο *8m Μοναξιάς* (2012-2013) αναλύουν διεξοδικά και ορίζουν τη σχέση ανάμεσα στον χρόνο και τον χώρο υπό συνθήκες εγκλεισμού. Ένα δωμάτιο οκτώ τετραγωνικών, όσο ένα τυπικό κελί φυλακής, ορίζει τις χωρικές παραμέτρους του έργου. Στο εσωτερικό, βλέπουμε ένα μεγάλο, όρθιο ρολόι, φτιαγμένο από αλουμίνιο, που είναι εξοπλισμένο με έναν ανιχνευτή κίνησης. Μόλις μπει κάποιος στο δωμάτιο, το ρολόι σταματά, για να ξεκινήσει όταν το δωμάτιο μείνει και πάλι άδειο. Το ρολόι δουλεύει μόνο όταν δεν υπάρχει κανείς στον χώρο. Μετρά τον χρόνο ενός φυλακισμένου που εκτελεί την ποινή του σε ένα κελί δύο επί τέσσερα. Με τον τρόπο αυτό, η εγκατάσταση συνενώνει δύο αλληλένδετα στοιχεία: τα όρια του εγκλεισμού και το πέρασμα του χρόνου. Ερχόμαστε σε επαφή με έναν κόσμο όπου όχι μόνο ο χρόνος μοιάζει να παγώνει, αλλά και όπου η ίδια η έννοια του χρόνου υποβιβάζεται σε ένα πολύ περιορισμένο πλαίσιο, αυτό της φυσικής ύπαρξης στον κόσμο. Υπ' αυτές τις συνθήκες, η μοναδική απόδραση είναι με τον νου.

The artists David Brognon and Stéphanie Rollin, who work collaboratively, have different but complementary approaches to making art. Brognon works instinctively, and regards the act of creation as a game. Rollin has a poetic sensibility and a more theoretical approach. A recurrent motif in their rigorous minimalist work is the sensitive contrast between the material and the immaterial world. Their installations and videos are determined by their interest in marginal subject matter and issues relating to the fringes of society. While playing with double meanings and multiple references, their work presents the visitor with ambiguous situations marked by the tension between individual experiences and social conventions. Their fascination for ruthless systems of confinement and control is translated here into a work that refers to the prison system and alludes to the confines of our existence in an alienated society. In *8m2 Loneliness* (2012-2013) they meticulously analyse and define the relation of time and space in a situation of confinement. A room of eight metres square, the size of a standard prison cell, defines the work's spatial parameters. Inside one sees a large upright clock, made out of aluminium and supplied with a movement detector. Whenever someone enters the room, the clock stops and it starts running again when the room is left empty. It only resumes the time when no one is around. The clock counts the time of a prisoner in his cell of two by four metres, doing time. The installation unites two inextricable elements under these conditions: the limits of incarceration and the passage of time. We are introduced into a world not only in which time seems to be suspended, but also where the notion of time is reduced to a very limited frame regarding the physical experience of the world. Under these circumstances, the only escape is through the mind.

8m Μοναξιάς 2013
αλουμίνιο, ρολόι, ανιχνευτής κίνησης
190 x 40 x 8 εκ.

8m² Loneliness 2013
aluminium, clock, movement detector
190 x 40 x 8 cm

DAVID BROGNON &
STÉPHANIE ROLLIN

Τι είδους συνειρμούς πυροδοτεί η θέα μιας σφηκοφωλιάς στο κουρτινό-ξυλο ενός δωματίου σε ένα εγκαταλελειμμένο ελληνικό ξενοδοχείο; Το έργο ... *τι θα συνέβαινε αν έβρισκες μια σφηκοφωλιά στο δωμάτιο ενός ξενοδοχείου;* (2012) παντρεύει τη φωτογραφική αποτύπωση αυτής της

εικόνας με ένα φαινομενικά επιστημονικό κείμενο για τα στρώματα του φλοιού της Γης. Προστέθηκαν υποσημειώσεις, επεξηγήσεις γεωλογικών όρων (π.χ. ο όρος εφίπνευση από τον νότο αναφέρεται στους τρέχοντες κοινωνικούς και πολιτισμικούς μετασχηματισμούς και αλλαγές), η συγγραφή της ιστορίας, η έννοια του ενδημικού, η μετατόπιση των συνόρων. Τι συνδέει τεκτονικά το αμετακίνητο πέτρωμα με τη συνειδητοποίηση ότι δεν είναι πια ανιχνεύσιμοι οι τόποι της προσωπικής ιστορίας του ατόμου; Πού εμφανίζονται συμπτώσεις ανάμεσα στο τεκτονικό μίγμα και τη Μεσόγειο Θάλασσα ως «ζώνη ασφαλείας» της ΕΕ; Τα ύδατα της Δυτικής Μεσογείου είναι πιο ψυχρά και λιγότερο αλατώδη σε σχέση με αυτά της Ανατολικής Μεσογείου, καθώς εισρέουν από τον Ατλαντικό μέσω του Στενού του Γιβραλτάρ. Από πολύ παλιά, από την εποχή των πολέμων κατά των Μαυριτανών, αξιοποιείται η αρχαία μυθολογία για να υπηρετήσει τους σκοπούς της πολιτικής προπαγάνδας - το *non plus ultra* των Ηράκλειων Σηπλών παραμένει και σήμερα σε ισχύ. Μύθοι της αρχαιότητας χρησιμοποιούνται ακόμα και σήμερα στην ονομασία των θαλάσσιων επιχειρήσεων ελέγχου της μετανάστευσης. Σε αυτές δίνονται ονόματα θεών της θάλασσας ή ανθρώπων που εξορμούν στην ανοικτή θάλασσα και τιμωρούνται για την αναϊδεία τους. Αξιοποιώντας μια αεροφωτογραφία αρχείου ενός χώρου στάθμευσης αυτοκινήτων κοντά στην Πράσινη Γραμμή στη Λευκωσία, ο οποίος έχει οριοθετηθεί ξανά και ξανά, η Χριστοφίδου επανεξετάζει τα υδάτινα ρεύματα και την κυκλοφορία τους στη Μεσόγειο, στο έργο της ...*τι θα συνέβαινε αν συναντούσες έναν Θεό στην ανοικτή θάλασσα;* (2014). Προσθέτει υποσημειώσεις σε μια ωκεανολογική μελέτη, μέσα από ένα καλειδοσκοπικό επιστημονικών πεδίων: ιστοριογραφία, λογοτεχνία, στρατιωτική ορολογία. Πώς επηρεάζει η *δύναμη Κοριόλις* την ακρίβεια των πυραύλων; Μπορούμε να παρατηρήσουμε ένα κύμα σε όλες του τις διαστάσεις; Στα κινηματογραφικά δοκίμια *Οι μέρες ενδιάμεσα* (2015) και *Μαύρο Βουνό* (2015) η καλλιτέχνης, με επανειλημμένες επισκέψεις στα Βαλκάνια τα τελευταία τέσσερα χρόνια, αναζητά παραμεθόριες τοποθεσίες δίπλα σε ποταμούς και λίμνες, εκεί όπου η πορεία των συνόρων αλλάζει διαρκώς. Το πρώτο μέρος του υλικού της καταστράφηκε και η ανάκτηση των δεδομένων από τον σκληρό δίσκο του υπολογιστή ήταν αδύνατη, με αποτέλεσμα να πρέπει να ξεκινήσει και πάλι από το

What associations are triggered when one enters a room in an abandoned hotel in Greece and comes across a hornets' nest attached to a curtain rail? In the work What if you find a hornets' nest in a hotel room? (2012) a photograph of the scene is embedded in a seemingly scientific text concerning the layered composition of the earth's crust. Footnotes on geological terms such as thrust from the south were added referring to current social and cultural fluxes - the writing of history, the notion of the endemic, the shifting of borders. What connects tectonically non-shifted rock with the realisation that places of one's personal history can't be detected any longer? Where do parallels appear between geological melange and the Mediterranean Sea as an EU-buffer zone? The waters in the Western Mediterranean Sea are colder and less saline than in the Eastern Mediterranean since they flow in from the Atlantic through the Strait of Gibraltar. Here, already during the battle against the Moors, ancient mythology was drawn on as part of political propaganda - the non plus ultra of the Pillars of Hercules is again in force today. Even for the naming of the operations at sea to control migration, ancient myths are used. They bear names of gods who rule the sea or of humans who venture onto the high sea and are therefore punished. Employing an archival aerial view of a parking lot close to the UN-Buffer zone in Nicosia that has been marked anew over and over again, Christofides reconsiders the water currents and their circulation in the Mediterranean in the work What if you meet a God on high sea? (2014). To an oceanologic essay she adds footnotes that look through a kaleidoscope of disciplines: historiography, literature, military terminology. What is the impact of the Coriolis effect on missile accuracy? Can one observe a sole wave in every single aspect? For the film essays Days In Between (2015) and Black Mountain (2015) the artist has been recursively visiting the Balkans for the past four years seeking out sites along borders lying by rivers and lakes, where the course of the boundary remains uncertain. After having lost the entire first block of footage, the data on the hard drive not being retrievable, she sets out anew, only to witness that the places do not exist

μηδέν. Διαπίστωσε όμως ότι οι τοποθεσίες που είχε κινηματογραφήσει δεν υπήρχαν πια με την ίδια μορφή. Μέσα σε έναν χρόνο η τοπογραφία είχε αλλάξει τόσο πολύ, που τοπία ολόκληρα έμοιαζαν να έχουν εξαφανιστεί. Οι αρχικές παρατηρήσεις της ήταν συνεπώς παρωχημένες. Η οπτική της ταινίας μετατοπίστηκε αναλόγως, εστιάζοντας πλέον στην απώλεια των εικόνων - εσωτερικών και εξωτερικών. Το ίδιο το πρότζεκτ έγινε ρευστό: Εξελίχθηκε σε μια επαναλαμβανόμενη προσπάθεια προσέγγισης - η διαρκής αποτυχία και επανεκκίνηση της διαδικασίας γίνεται κομμάτι μιας ποιητικής αφήγησης. Έρχεται έτσι στο προσκήνιο το αβυσσαλέο κενό των στερεοτύπων και μεταφορών που χαρακτηρίζει την οπτική της Δύσης για την περιοχή.

anymore in the same way. The topography had changed within a year insomuch that landscapes seemed to have vanished and observations were no longer current. The approach of the film extended accordingly, so that it now focused on the loss of images - internal and external. The project itself got into a flow: as a recurring attempt to approach - the very constant failure and beginning anew within this process becomes part of a poetic narrative. The spiralling vacuum of stereotypes and metaphors that characterize the gaze of the West onto the region comes to the fore.

Οι μέρες ενδιάμεσα
(στιγμιότυπο) 2015
κινηματογραφικό
δοκίμιο, φιλμ 16mm
ψηφιακά μεταγραμμένο,
ασπρόμαυρο & χρώμα,
ήχος
48' 27"

Days In Between
(film still) 2015
film essay, 16mm
film digitally
transferred, colour &
black-and-white, sound
48' 27"

MARIANNA ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΟΥ
MARIANNA CHRISTOFIDES

Για την κεντρική έκθεση της Μπιενάλε, η κολεκτίβα Depression Era εγκαθιστά ένα ομαδικό έργο μέσα σε ένα δωμάτιο 8x9 μέτρα. Φτιάχνει ένα συλλογικό δοκίμιο για την εποχή και τον τόπο. Όταν κάποιος βρίσκεται σε συνεχή και βαθιά κρίση, σταδιακά χάνει δύο κυρίως πράγματα: τη δυνατότητα επιβίωσής του -εργασία, φαγητό, κεφάλαιο, ζωτικές υπηρεσίες- αλλά και την ορατότητά του. Η προσωπική του ιστορία δεν υπάρχει για τους άλλους. Δεν έχει την ευκαιρία να τον δει ή να τον ακούσει κανείς. Η Depression Era επανεμφανίζει, στη δημόσια σφαίρα, κάποιες χαμένες ιστορίες, ενθέτοντάς τες σε ένα νέο δίκτυο ιστοριών: ένα μωσαϊκό εικόνων, βίντεο και κειμένων που μας φέρνει πέρα από την εποχή όπου τα πράγματα είχαν αίσιο τέλος. Η εγκατάσταση περιλαμβάνει έργα των μελών της κολεκτίβας και ενόπτες έργων από τη συνεργασία της με έναν ευρύτερο κύκλο νέων καλλιτεχνών τον τελευταίο χρόνο, μέσω σειράς καλλιτεχνικών εργαστηρίων. Το έργο δεν έχει αρχή μέση και τέλος. Δημιουργεί διασταυρώσεις και συνεχείς περιπλέξεις στις οριζόντιες και κατακόρυφες επιφάνειες του δωματίου, απέναντι από ένα ψηφιακό live feed εικόνων που τροφοδοτούν καθημερινά, καθ' όλη τη διάρκεια της Μπιενάλε, τα μέλη της κολεκτίβας - μια διαρκής, αυτόνομη ροή χωρίς ανάσα ή επιστροφή. Ο χώρος οργανώνεται με βάση την περιστροφή ενός ορθογωνίου 8x9 πάνω στον εαυτό του. Προκύπτει μια αναντιστοιχία. Ένα παράδοξο που ενεργοποιεί συσσωρεύσεις εικόνων και νοημάτων, συσχετισμούς και κενά. Διαφορετικά σημεία και ενόπτες ευθυγραμμίζονται με το ένα ή το άλλο ορθογώνιο, στις εξοχές του αρχικού και στις γκριζές ζώνες-εσοχές της περιστροφής του δεύτερου. Το έργο μας παραμένει υπό συνεχή διαμόρφωση, εξαρτώμενο κάθε φορά από την πορεία που αποφασίζει ο θεατής να ακολουθήσει. Οι ενόπτες του συγκρούονται, ενώνονται και διαφοροποιούνται καθώς συναντούν τις δύο βασικές συνθήκες της Μπιενάλε: την απαισιοδοξία της γνώσης και την αισιοδοξία της θέλησης.

For the main exhibition of the Biennale the Depression Era has installed a group project inside a room of 8x9 metres, forming a common thesis about our place and time. When in a constant and deep crisis, people lose mainly two things: their sustenance -work, food, capital, basic resources- but also their visibility - the possibility for their story to exist and be heard or seen by others. Depression Era makes some of these lost stories visible and heard again, presenting them to the public in a new web of stories: a mosaic of images, video and texts taking us past the age of happy endings. The installation features works of the members of Depression Era and projects produced through the collective's year-long collaboration with young artists in a series of artistic workshops. The project has no beginning, middle, or end. It creates intersections and continuous entanglements on the room's vertical and horizontal surfaces, against a digital live image feed by members of the collective, running for the entire duration of the Biennale - a constant, autonomous flow without pause or turning back. The installation is organized around a rotating square-within-a-square. The ensuing discontinuity creates a paradox, filled by accumulation, correlations and sequential voids. Different points and modules align with either of the two squares, on the bays or protrusions created by the rotation. Our collective project remains in a constant state of becoming, its readings changing along the different tracks of the audience. The project's points and modules collide, unite or set themselves apart as they encounter the Biennale's constituent states, between the optimism of the will and the pessimism of the intellect.

Κολεκτίβα Depression Era 2015
φωτογραφίες, βίντεο, κείμενα
Άποψη της εγκατάστασης στην Μπιενάλε Σύγχρονης
Τέχνης Θεσσαλονίκης, 2015

Depression Era collective 2015
photographs, videos, texts
Exhibition view at the Thessaloniki Biennale
of Contemporary Art, 2015

DEPRESSION
ERA

Ανεξάρτητα από το μέσο που επιλέγει κάθε φορά, η Ninar Esber παρουσιάζει με τα έργα της πράξεις πολιτικής ανυπακοής που αμφισβητούν εκφάνσεις της ανδρικής κυριαρχίας. Αποκηρύσσει τις διακρίσεις και ανισότητες που αποτελούν απότοκο των πατριαρχικών συστημάτων. Με τις περφόρμανς, τα βίντεο, τη φωτογραφία και τη γλυπτική ασκεί κριτική στην υποταγή των γυναικών στις ανδροκρατούμενες κοινωνίες -ειδικά του αραβικού κόσμου- δίνοντας στο κοινό το έναυσμα να προβληματιστεί για τις σχέσεις των δύο φύλων σήμερα. Στο βασισμένο σε κείμενα βίντεο *Τρίγωνο για τις γυναίκες που απειθούν* (2012) μεταφράζει την εξέγερσή της ενάντια στα καθεστώτα καταπίεσης και λογοκρισίας των γυναικών σε μια χιουμοριστική και συμβολική γλώσσα αντίστασης. Το βίντεο αποτελείται από μια ατέρμονη απαρίθμηση αυταρχικών εντολών που απαγορεύουν συγκεκριμένες συμπεριφορές σε όσες γυναίκες, λόγου χάριν, «δείχνουν τα μαλλιά ή το πρόσωπό τους», «φορούν παντελόνια», «κάθονται δίπλα σε άνδρες στο λεωφορείο», «οδηγούν αυτοκίνητο» ή «ζητούν διαζύγιο». Το μονότονο σάουντρακ ηλεκτρονικής μουσικής που συνέθεσε ο Jacno υπογραμμίζει τη λοβοτομή που προκαλεί αυτή η ανατριχιαστική λίστα φετβάδων (πρόκειται για νομικές γνωμοδοτήσεις ή διατάγματα που διακηρύσσονται από θρησκευτικούς ηγέτες του Ισλάμ). Ο τίτλος *Τρίγωνο* παραπέμπει επίσης στη ναζιστική κατοχή της Ευρώπης, όταν άνθρωποι διαφορετικών θρησκειών, φυλών, σεξουαλικού προσανατολισμού και πολιτικών πεποιθήσεων (όλοι τους θύματα διακρίσεων) υποχρεώνονταν να φορούν αναγνωριστικά (ανεστραμμένα) τρίγωνα διαφορετικού χρώματος στα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Η τριγωνική μορφή επανεμφανίζεται στο *Η Πύλη της Ανυπακοής* (2014), ένα φωτεινό, πολύχρωμο γυάλινο παράθυρο, φτιαγμένο από περισσότερα από 100 χρωματιστά γυάλινα τρίγωνα. Η καλλιτέχνης εμπνεύστηκε το έργο από την Πύλη της Ιστάρ, μία από τις οκτώ πύλες της Βαβυλώνας, η οποία ήταν αφιερωμένη στην Ιστάρ, στην ασσυριακή θεά της γονιμότητας, της αγάπης, του πολέμου και του έρωτα. Η Ιστάρ ήταν μια αντιφατική θεά, που συμβόλιζε τη γέφυρα ανάμεσα στο θηλυκό και το αρσενικό. Εδώ, το τρίγωνο αποκτά εντελώς διαφορετικές συνδηλώσεις: ακτινοβολεί φως μέσα από το στοιχείο της καταπίεσης και των διακρίσεων, ενώ ενέχει έναν λυτρωτικό και διαφωτιστικό συμβολισμό, που θυμίζει το σθένος όσων πολεμούν καθημερινά για τα δικαιώματα των ανδρών και των γυναικών.

Ninar Esber's work in several media presents us with acts of civil disobedience that challenge manifestations of male domination. She denounces discriminatory inequalities, engendered by patriarchal systems. Through performances, video, photography and sculpture she criticises the subordinate status of women in male-dominated societies, particularly in the Arab world, compelling us to reflect on male - female relations today. In her text-based video, *Triangle for Women Who Disobey* (2012), she translates her rebellion against oppressive regimes and censorship towards women in a humorous symbolic language of resistance. The video consists of an endless enumeration of interdictions and authoritarian bans on women's conduct, such as: "Women who show their hair or their face", "Women who wear trousers", "Women who sit next to a man on a bus", "Women who drive cars", "Women who ask for a divorce", etc. The repetitive electronic musical soundtrack by Jacno underscores the blunting effect of this gruelling list of *fatwas* (legal opinions or decrees handed down by an Islamic religious leader). The title *Triangle* also refers to the Nazi occupation of Europe, when people of different religions, races, sexual orientation or political opinions (who were discriminated against) were obliged to wear distinctive coloured triangular signs in the concentration camps in order to be identified. The triangular form reappears in *Gate of Disobedience* (2014), a radiant multi-coloured stained glass window, consisting of more than 100 coloured glass triangles. Here, it is inspired by the Ishtar Gate, one of the eight gates of Babylon, honouring the Assyrian goddess Ishtar, goddess of fertility, love, war, and sex; Ishtar was a contradictory force that symbolised the bridge between the feminine and the masculine. Here, the triangle acquires a different connotation entirely: from the repressive and discriminatory it radiates light and suggests a redemptive and enlightening symbolism, which recalls the persistence of those who fight for the rights of men and women on a daily basis.

Η πύλη της ανυπακοής 2014

χρωματιστό γυαλί και μεταλλική κατασκευή, φωτισμός
230 x 120 εκ.

The Gate of Disobedience 2014

stained glass and metal structure, light
230 x 120 cm

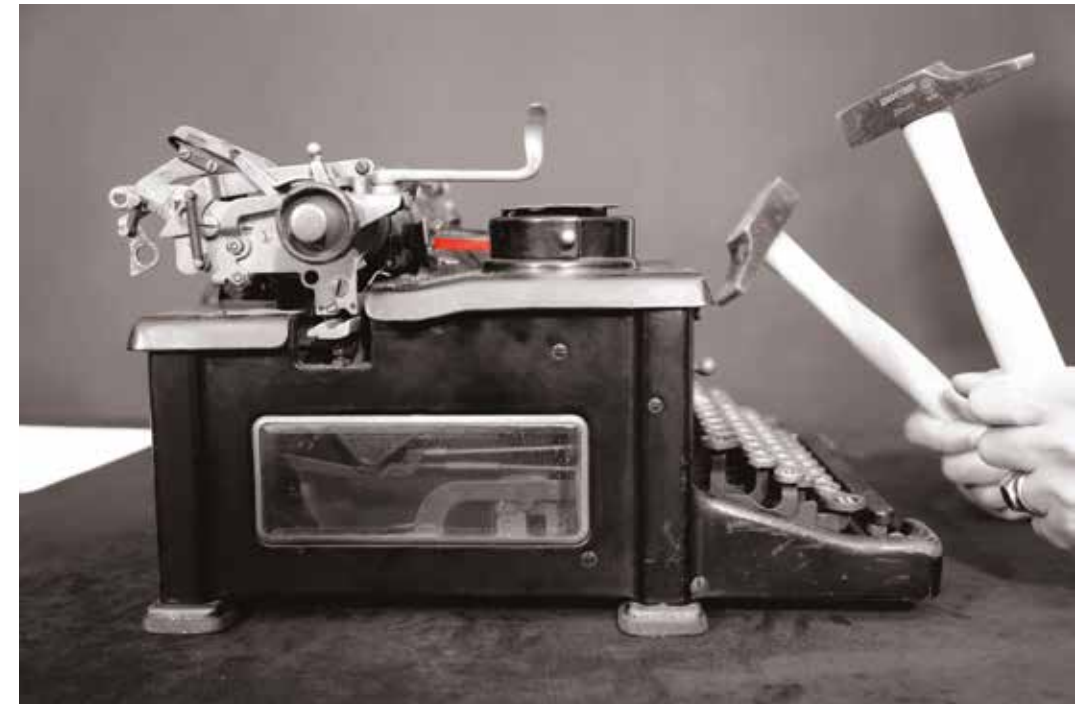
NINAR
ESBER

Το έργο του Mounir Fatmi σε κάθε μορφή του -βίντεο, εγκαταστάσεις, σχέδιο, ζωγραφική και γλυπτική- μελετά την ευάλωτη ανθρώπινη φύση και αναδεικνύει πολιτικές, κοινωνικές και θρησκευτικές στερεότυπες πεποιθήσεις και προκαταλήψεις. Συχνά ο καλλιτέχνης διερευνά κείμενα και διάφορες μορφές επικοινωνίας, από στίχους του Κορανίου ή της μυστικιστικής σουφιστικής ποίησης, μέχρι δοκίμια του Σπινόζα και μυθιστορήματα του Salman Rushdie. Η βίντεο εγκατάσταση *Η Ιστορία δεν είναι δική μου* γεννήθηκε ως αντίδραση του καλλιτέχνη σε κάτι που συνέβη το 2012 στην έκθεση *Printemps de Septembre* στην Τουλούζη, που είχε τίτλο *The History is Mine* (*Η Ιστορία είναι δική μου*). Επειδή κάποια μέλη της μουσουλμανικής κοινότητας θεώρησαν «βλάσφημο» το έργο του *Technologia* (2010), με το οποίο συμμετείχε στην έκθεση, ο καλλιτέχνης υποχρεώθηκε να το αποσύρει από το φεστιβάλ. Το βίντεο εκείνο συνέδεε την αρχαία αραβική καλλιγραφία με τα «rotoreliefs», τους χαρακτηριστικούς οπτικούς δίσκους του Marcel Duchamp, τις πρώτες δημιουργίες οπτικής τέχνης στο πλαίσιο της σύγχρονης βιομηχανοποιημένης κοινωνίας. Ο καλλιτέχνης δημιούργησε το *Η Ιστορία δεν είναι δική μου* θέλοντας να εκφράσει την απογοήτευσή του, αλλά και να απαντήσει στη λογοκρισία του έργου του. Το βίντεο δείχνει κάποιον να προσπαθεί απεγνωσμένα να γράψει τον τίτλο του έργου σε μια γραφομηχανή, χρησιμοποιώντας δύο σφυριά. Η αυτο-επιβαλλόμενη δυσχέρεια και μανία του καταλήγουν σε ένα δυσανάγνωστο κείμενο που αποκαλύπτει τα συναισθήματα απογοήτευσης και εκνευρισμού. Το έργο είναι ένα καυστικό σχόλιο για τη λογοκρισία, η οποία ασκείται πάντοτε διά της βίας. Το *Ποιος είναι ο Joseph Anton?* είναι μια σειρά φωτομοντάζ που συνδυάζει πορτρέτα τριών συγγραφέων: των Joseph Conrad, Anton Chekhov και Salman Rushdie. Ο καλλιτέχνης εμπνεύστηκε το έργο από το ψευδώνυμο *Joseph Anton* που χρησιμοποιούσε ο Rushdie όταν κρυβόταν από τους διώκτες τους μετά τον φετβά που εκδόθηκε σε βάρος του, συνδυάζοντας τα μικρά ονόματα των Conrad και Chekhov, δύο αγαπημένων συγγραφέων του Rushdie. Κινούμενο ανάμεσα στο αξιοπερίεργο και το δυσοίωνα, το έργο είναι μια μελέτη πάνω στη δυσκολία της σύλληψης ενός αληθινού πορτρέτου, στις εφήμερες ταυτότητες και στις θυσίες που υποχρεώνονται συχνά να κάνουν οι καλλιτέχνες και οι διανοούμενοι για να ασκήσουν την ελευθερία της έκφρασης.

Mounir Fatmi's work in video, installation, drawing, painting, and sculpture, examines human vulnerability and puts into the spotlight political, social and religious preconceptions and prejudices. He also often probes different texts and types of communication, from verses of the Koran and mystical Sufi poetry to essays by Spinoza or novels by Salman Rushdie. The video installation *History is Not Mine* is a reaction to an incident that took place during the 2012 *Printemps de Septembre* exhibition in Toulouse, which was entitled *The History is Mine*. Because some members of the Muslim community considered his work *Technologia* (2010), which was being shown there, as being "blasphemous" his work was withdrawn from the festival. The video linked ancient circular Arabic calligraphy and Marcel Duchamp's "rotoreliefs," the first manifestations of optical art produced in the context of modern industrialized society. *History is Not Mine* is motivated by his disillusion and is a response to the censorship the artist has suffered. The video shows someone desperately trying to write the title of the work on a typewriter, using two hammers. The self-imposed difficulty and fury in the act of typing makes it impossible to achieve a readable result, making the disillusion and frustration visible. The work is a poignant comment on how censorship is always exercised by force. *Who is Joseph Anton?*, on the other hand, consists of a series of photomontages, superimposing three writer's portraits: Joseph Conrad, Anton Chekhov and Salman Rushdie. The work is inspired by *Joseph Anton*, the pseudonym used by Rushdie when hiding due to the fatwa imposed on him, combining the first names of Conrad and Chekhov, two of Rushdie's favourite writers. Hovering between the intriguing and the sinister, the work is a study on the difficulty of capturing a true portrait, on fugitive identities, and on the sacrifices that artists and intellectuals often have to make in order to exercise their freedom of expression.

Η Ιστορία δεν είναι δική μου (λεπτομέρεια) 2013
γραφομηχανή, σφυριά, A4 χαρτί σε γραφείο,
βίντεο σε επίπεδη οθόνη, παιχνίδι Bilboquet,
δακτυλογραφημένα φύλλα χαρτιού

History is not mine (detail) 2013
typewriter, hammers, A4 paper on office
desk, video on flatscreen, Bilboquet game,
framed typed sheets

MOUNIR
FATMI

Ο Peter Friedl αναλύει στο έργο του πολιτικά, ιστορικά και πολιτισμικά πλαίσια, και διερευνά συνθήκες και τύπους αναπαράστασης, όπως τα γλωσσικά συστήματα και οι απεικονίσεις. Εξετάζει πώς παράγεται το νόημα και πώς ενίοτε η διαδικασία αυτή γεννά παρερμηνείες. Το έργο του καλλιτέχνη αναδεικνύει την τεταμένη σχέση αισθητικής και πολιτικής επίγνωσης, η οποία ορισμένες φορές προκαλεί ρήγμα ανάμεσα στο επιθυμητό νόημα και σε αυτό που τελικά γίνεται αντιληπτό. Σχετικό παράδειγμα είναι η μεγάλη επιγραφή από νέον, που αναπαριστά μια χειρόγραφη φράση από τα *Τετράδια Φυλακής* (*Quaderni dal Carcere*) του Antonio Gramsci: «Io posso trovare fantasie dove non c'è nessuno». Ο συγγραφέας επιχειρεί να μεταφράσει ένα απόσπασμα από το θεατρικό έργο *Magnificence* του εκκεντρικού ποιητή και ουμανιστή John Skelton. Πρόκειται για ένα «ηθικοπλαστικό έργο» με αλληγορικούς χαρακτήρες, όπου το καλό υπερισχύει στη μάχη με το κακό. Στον στίχο 1040, ο Fancy, ένας από τους ήρωες, λέει: «I can find fantasies where none is» (Μπορώ να βρω τη φαντασία εκεί όπου δεν υπάρχει καμία). Ο Gramsci αποδίδει λανθασμένα τη φράση ως: «Io posso trovare fantasie dove non c'è nessuno» (Μπορώ να βρω τη φαντασία εκεί όπου δεν υπάρχει κανείς). Ορισμένοι έχουν υποστηρίξει ότι αυτό το «φροϋδικό» ολίσθημα, αυτή η παραδρομή, πιθανόν οφείλεται στην απομόνωση του Gramsci, που έγραφε εγκλειστος στη φυλακή. Σε κάθε περίπτωση, το λάθος του επιτρέπει εναλλακτικές ερμηνείες της πρότασης. Παρόλο που η μετάφραση είναι εσφαλμένη, αυτό που έχει σημασία είναι ότι ερχόμαστε αντιμέτωποι με μια νέα ρήξη μεταξύ μικρο- και μακρο-πολιτικής. Μέσα από αυτή τη λεπτή, αθέλητη σχισμή καταφέρνει να διεισδύσει η επιθυμία ή, για να το θέσουμε πιο εμφατικά, το βάρος της καταστολής. Το συγκεκριμένο έργο είναι ένα παράδειγμα του πώς ο Friedl χρησιμοποιεί την εννοιολογική ανάλυση της γλώσσας και των εικόνων ως μορφή τέχνης, εμπλέκοντας τον παρατηρητή όχι ως παθητικό θεατή αλλά ως ενεργό παραγωγό νοήματος. Το δεύτερο έργο, *Επιτοίχια Ζωγραφική, Χωρίς Τίτλο* (1999), πραγματεύεται τη δυσκολία μας να εμπιστευτούμε όσα νομίζουμε ότι ξέρουμε. Οι τοίχοι του εκθεσιακού χώρου είναι βαμμένοι μονοχρωματικά με ένα ασημί χρώμα μέχρι το ύψος των 151 εκατοστών - ένα εκατοστό ψηλότερα από το ύψος του ίδιου του Gramsci (ο οποίος υπέφερε από κύφωση που απέτρεψε τη φυσιολογική ανάπτυξή του). Το έργο έχει αμφιλεγόμενο νόημα: από τη μία, ο χώρος δίνει μια «αντικειμενική πληροφόρα» για τον Gramsci, χωρίς να τεκμηριώνει την αξιοπιστία της. Από την άλλη, ανακαλεί με ασαφή και αποκλειστικά αφαιρετικό τρόπο μια παρουσία. Δίχως να συνιστά τυπικό φόρο τιμής, κριτική ή αγιογραφία, αυτό το εννοιολογικό «πορτρέτο» του Gramsci (αν μπορεί κανείς να το χαρακτηρίσει έστω κι έτσι) καλεί τον θεατή να καταλήξει μόνος του στα δικά του συμπεράσματα για την κληρονομιά αυτής της ιστορικής προσωπικότητας και τη θέση της στον σύγχρονο κόσμο. Με εργαλείο την εννοιολογική ανάλυση, το έργο του Friedl ωθεί τον θεατή να ασκήσει την κριτική σκέψη του.

Peter Friedl's work analyses diverse political, historical and cultural contexts, and scrutinises conditions and types of representation, such as language systems and imagery, in particular. He questions how meaning is created and how this sometimes can lead to misinterpretation. His work emphasizes the friction between aesthetic and political awareness, occasionally resulting in the rift between what is really meant and what is actually understood. An example is his large neon sign, representing a handwritten sentence from Antonio Gramsci's *Prison Notebooks* (*Quaderni dal Carcere*): "Io posso trovare fantasie dove non c'è nessuno" where the author attempted to translate a passage from *Magnificence*, a play by the eccentric English poet and humanist John Skelton. *Magnificence* is a "morality play," with allegorical figures in which good prevails over evil. In verse 1040 Fancy, one of the characters, says: "I can find fantasies where none is." Gramsci translates the sentence incorrectly: "Io posso trovare fantasie dove non c'è nessuno." (I can find fantasies where there is no one). The suggestion is that the "Freudian" mistake might be caused by his solitude, being incarcerated in prison, and this of course opens the sentence to other forms of interpretation. The translation may be wrong but what is important is that we find ourselves facing a new collapse between micro- and macropolitics. It is through this narrow and unwanted crack that desire, or to be more emphatic, the weight of suppression creeps in. The work is an example of the way Friedl uses conceptual analysis of language and images as an art form, in which he involves the observer, not as a passive onlooker, but as an active producer of meaning. A second work, *Wall Painting, Untitled* (1999) deals with the difficulty to trust what we think we know. The walls of the exhibition space are painted in a monochrome silvery colour up to a height of 151 centimeters, which is one centimeter higher than the height of Gramsci (who suffered from a malformation of the spine that stunted his growth). The work has ambiguous connotations: on the one hand the space presents us with a "fact" about Gramsci, without giving us a clue about its reliability; on the other, a presence is evoked opaquely by entirely abstract means. Resembling neither a classical tribute, nor critique, or hagiography, Gramsci's conceptual "portrait" (if one could even call it that) again asks the viewer to work to draw his own conclusions about the heritage and contemporary position of this historic figure. Using conceptual analysis as a tool, Friedl's work engages the viewer in the exercise of critical thinking.

Χωρίς τίτλο 1995/2015
επιτοίχια ζωγραφική με χρώμα αλουμινίου
μεταβλητές διαστάσεις
Αποψη της εγκατάστασης: Neuer Berliner
Kunstverein, Βερολίνο, 1999

Untitled 1999/2015
aluminum wall painting
dimensions variable
Installation view: Neuer Berliner
Kunstverein, Berlin, 1999

PETER
FRIEDL

Ο Ganzeer (γνωστός και ως Mohammed Fahmy) είναι Αιγύπτιος καλλιτέχνης δρόμου, γραφίστας, εικονογράφος, εικαστικός καλλιτέχνης, μπλόγκερ και ακτιβιστής, αν και ο ίδιος μπορεί να μην αποδεχόταν όλες αυτές τις ετικέτες. Είναι γνωστός για τις τοιχογραφίες του, που απεικονίζουν τους μάρτυρες της Αραβικής Άνοιξης, για τα στένσιλ και τα γκράφιτι που εκθέτουν την πολιτική καταπίεση στην Αίγυπτο, αλλά και ως αιχμηρός επικριτής του στρατιωτικού συμβουλίου που κυβερνά τη χώρα. Η δουλειά του ενέπνευσε σε μεγάλο βαθμό την άνθιση του γκράφιτι πολιτικού και επαναστατικού περιεχομένου στους δρόμους του Καΐρου. Τα έργα και τα σχέδιά του αποτελούν σύμβολα της εξέγερσης, στην οποία προσέδωσαν μια εμβληματική οπτική γλώσσα που έχει απήχηση στον δημόσιο χώρο μέχρι και σήμερα. Το έργο του με τίτλο *The Mask of Freedom*, για παράδειγμα, που κυκλοφόρησε με τη μορφή αφισών, αυτοκόλλητων και t-shirts, δείχνει έναν άνδρα φιμωμένο, με τα μάτια δεμένα και με μικρά φτερά στο δεξί και αριστερό μέρος του κεφαλιού του: μια σκόπιμη αναφορά στην ιδέα της ελευθερίας. Η λεζάντα γράφει, «Χαιρετισμός του Ανωτάτου Συμβουλίου των Ενόπλων Δυνάμεων προς τους Αγαπημένους Γιους του Έθνους». Η οπτική γλώσσα εδώ είναι άμεση, συμβολική και ξεκάθαρη, ενώ το ειρωνικό αντιμιλιταριστικό μήνυμα του έργου είναι σαφές. Ο Ganzeer ανήκει σε μια γενιά γενναίων, θαρραλέων, πολιτικά ενεργών καλλιτεχνών, οι οποίοι με όλες τους τις δυνάμεις προσπαθούν να φέρουν την αλλαγή στην Αίγυπτο. Για πρώτη φορά στην ιστορία της χώρας, οι καλλιτέχνες αυτοί διεκδικούν τον δημόσιο χώρο, παρουσιάζοντας σε αυτόν δημιουργίες και έργα με κριτικό πνεύμα. Όταν όμως το 2014 αποκαλύφθηκε το πραγματικό όνομα του Ganzeer, ο καλλιτέχνης αποκηρύχθηκε από την κρατική τηλεόραση ως «ενεργούμενο της Μουσουλμανικής Αδελφότητας». Δύο ημέρες μετά το γεγονός αυτό, το οποίο ακολούθησε η δίωξη του καλλιτέχνη, κατέφυγε στις Ηνωμένες Πολιτείες. Αρνήθηκε όμως να ζητήσει πολιτικό άσυλο, κάτι που θα σήμαινε ότι θα αποκέρυττε την αιγυπτιακή του ταυτότητα και το δικαίωμα ψήφου. Συνεχίζει να δημιουργεί από τον προσωρινό τόπο διαμονής του, τη Νέα Υόρκη, πάντοτε με στόχο την ευαισθητοποίηση του κοινού όσον αφορά την κατάσταση στην Αίγυπτο. Στην έκθεση παρουσιάζει μια εγκατάσταση αποτελούμενη από ένα κολάζ με αντιστασιακές αφίσες που σχεδιάστηκαν και αναρτήθηκαν σε δημόσιους χώρους στην Αίγυπτο το διάστημα 2011-2014. Το φόντο είναι το αντίγραφο μιας τοιχογραφίας που δημιούργησε στο Κάιρο το 2013, που παρουσιάζει μια μεγάλη γάτα, ένα σύμβολο για τον αιγυπτιακό λαό.

Ganzeer (also known as Mohammed Fahmy) is an Egyptian street artist, graphic designer, illustrator, visual artist, blogger and activist although he would probably reject all of these labels. He has become known for his murals depicting the martyrs of the Arab Spring; for his graphics stencils and graffiti exposing political repression in Egypt; and for his outspoken criticism of the Egypt's ruling military council. His work became one of the driving forces of political and revolutionary graffiti on Cairo's streets. His street art and graphic work have become emblematic of the uprising, and at the same time have given it an iconic visual language that has resonated in public space to this day. *The Mask of Freedom*, for example, which circulated as posters, stickers and t-shirts, depicts a man who is gagged and blindfolded with tiny wings on each side of his head: a deliberately decorative idea of freedom. The caption beneath reads, "Salute from the Supreme Council of the Armed Forces to the Loving Sons of the Nation." The visual language here is direct, symbolic, and unequivocal, while the ironic anti-militarist message is crystal clear. Ganzeer is part of a generation of courageous, outspoken politically engaged artists who have been actively working to effect change in Egypt, and who have -for the first time in the country- claimed public space through critically creative means of expression. In 2014, however, Ganzeer was identified by his real name and denounced on state television as a "recruit of the Muslim Brotherhood." Two days after this event which opened the way for persecution, the artist left for the US, though he refuses to ask for political asylum and thus relinquish his Egyptian identity and right to vote. He continues to work from his temporary home, New York, to raise awareness about the situation in Egypt. In the exhibition, he shows an installation comprised of a collage of resistance posters designed and used in Egypt between 2011-2014, against the backdrop of a reproduction of a mural painted in Cairo in 2013 of a large cat, a symbol for the Egyptian people.

4 χρόνια να ονειρεύεσαι επικίνδυνα 2011-2014
κολάζ αντιστασιακών πόστερ, που σχεδιάστηκαν και χρησιμοποιήθηκαν στη Αίγυπτο μεταξύ 2011-2014, σχηματίζει το φόντο μιας τοιχογραφίας που ζωγραφίστηκε στο Κάιρο το 2013
9,7 x 3,2 μ.
Άποψη της εγκατάστασης στην Μπιενάλε
Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης, 2015

4 Years of Dreaming Dangerously 2011-2014
collage of resistance posters designed and used in Egypt between 2011-2014 forms the backdrop for a reproduction of a mural painted in Cairo in 2013
9,7 x 3,2 m
Exhibition view at the Thessaloniki Biennale of Contemporary Art, 2015

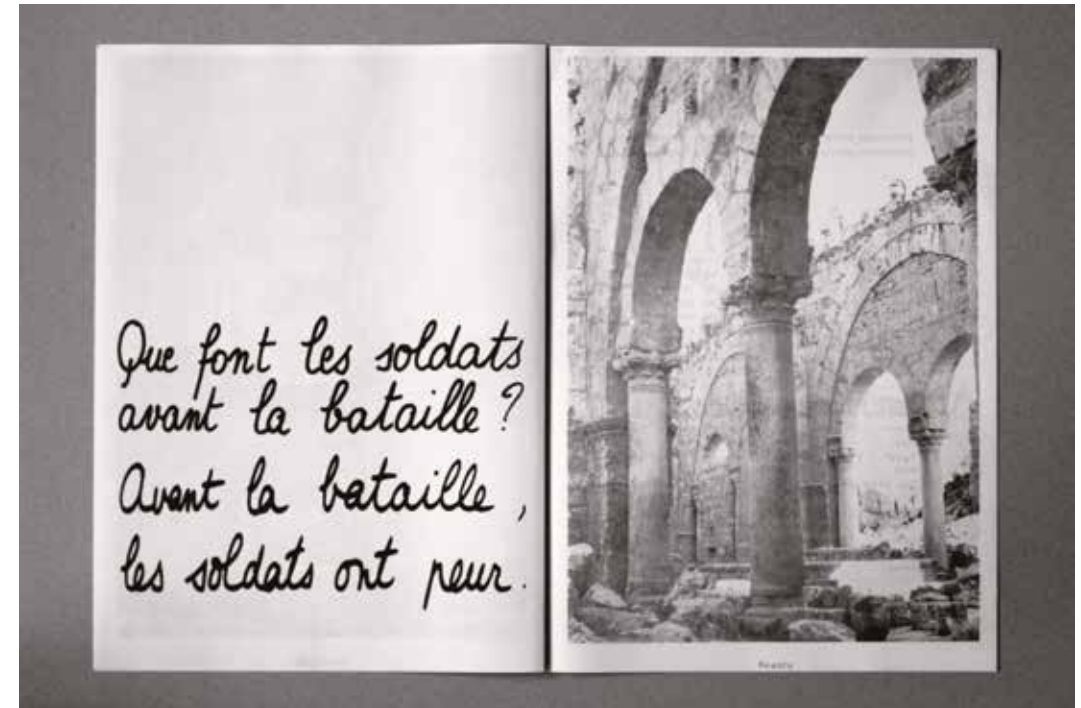
GANZEER

Ο αρμενικής καταγωγής Mekhitar Garabedian πέρασε την παιδική του ηλικία στη Συρία και σπούδασε στο Βέλγιο. Λόγω της «υβριδικής» καταγωγής του, το ζήτημα της ταυτότητας κατέχει κεντρική θέση στο έργο του. Είτε εξερευνά τη δική του ταυτότητα και καταγωγή, αντλώντας έμπνευση από την ιστορία και τις μνήμες του παρελθόντος, είτε διερευνά γενικότερα τις διαδικασίες σχηματισμού του υποκειμένου, το έργο του πάντοτε έχει ως επίκεντρο τη θέση του ατόμου σε έναν σύγχρονο κόσμο που διαμορφώνεται από τα μεταναστευτικά και αποδημητικά ρεύματα. Εξετάζει τις ποικιλόμορφες ρήξεις που προκαλεί η μετανάστευση, ενώ ενδιαφέρεται για τον τρόπο με τον οποίο η γλωσσική σφαίρα δομεί την ψυχή μας και τη θέση μας στον κόσμο. Όπως και η προσωπική του πορεία στη Διασπορά χαρακτηρίζεται από πολλαπλά στρώματα και επίπεδα, έτσι και το έργο του βρίθκει από παραπομπές στη λογοτεχνία, τη μουσική, τη φιλοσοφία και τις εικαστικές τέχνες. Ο κινηματογράφος λειτουργεί συχνά ως σημείο αναφοράς στη δουλειά του. Στην έκθεση παρουσιάζονται δύο κειμενικά έργα, *Το γράμμα του Αλεξ, από την ταινία Οι Εραστές της Γέφυρας (1991)* (2013-2014) και *Το γράμμα της Μισέλ, από την ταινία Οι Εραστές της Γέφυρας (1991)* (2013-2014). Και τα δύο προέρχονται από την ταινία *Οι Εραστές της Γέφυρας* του Leos Carax. Τα κείμενα αναφέρονται στην ερωτική σχέση ανάμεσα στους δύο πρωταγωνιστές. Τα έργα αυτά διερευνούν τον ιδιαίτερο χαρακτήρα και τις ιδιοτυπίες της γραφής, όπου η μορφή και το περιεχόμενο αποτελούν έκφραση του ίδιου συναισθήματος, εν προκειμένω της αγάπης χωρίς ανταπόκριση. Ένα όμορφο καλοκαίρι ακόμα (2014) είναι ο αισιόδοξος αλλά γλυκόπικρος τίτλος μιας εγκατάστασης με τη μορφή σειράς αντιγράφων μιας αιωρούμενης 16σέλιδης εφημερίδας. Ο τίτλος προέρχεται από μια κάρτα τίτλων της ταινίας *Οι Καραμπινιέροι* του Jean-Luc Godard, που έχει ως θέμα τις θηριωδίες του πολέμου. Η εφημερίδα παρουσιάζει κείμενα από την ταινία, που μιλούν για τη ματαιότητα του πολέμου και αντιπαραβάλλονται με εικόνες από αρχαιολογικούς τόπους και μνημεία στη Συρία. Το *Le cinéma, ça sert à ça, Exergue (Pour C.B.)* (2015) είναι ένα νέο έργο, το οποίο δημιούργησε ο καλλιτέχνης ειδικά για την Μπιενάλε Θεσσαλονίκης. Πρόκειται για μια ζωντανή περφόρμανς, που θα πραγματοποιείται απροειδοποίητα και σε διαφορετικούς χρόνους στον εκθεσιακό χώρο. Ένας τροβαδούρος τριγυρνά στον χώρο και τραγουδά ξανά και ξανά τα ίδια δύο τραγούδια, αλλάζοντας όμως κάθε φορά το ύφος. Τα δύο τραγούδια ακούγονται σε σκηνές κινηματογραφικών ταινιών: το *Parce que*, σε πρώτη εκτέλεση του Charles Aznavour, προέρχεται από σκηνή της ταινίας *Η Δική μας Νύχτα* του Leos Carax, ενώ το *Allo, tu m'entends*, το οποίο τραγούδησε ο Guy Béart, είναι από σκηνή της ταινίας του Jean-Luc Godard *Ένα Σαββατοκύριακο*. Το δεύτερο τραγούδι θυμίζει επίσης στο κοινό τη δημοφιλή εκτέλεση από τη Dalida. Το έργο ανήκει σε μια σειρά που καταπιάνεται με τον κινηματογράφο (ως οδηγό της ζωής), ενώ αποτελεί και έναν στοχασμό πάνω στην επιθυμία, τη νοσταλγία, τη λαχτάρα και, εν τέλει, την ίδια την ύπαρξη.

Mekhitar Garabedian is of Armenian origin, spent his childhood in Syria and studied in Belgium. Coming from this hybrid background, identity forms a key issue in his practice. Whether he explores his own identity by researching his ancestry, inspired by history and recollections of his past, or whether he interrogates more generally the processes of subject formation, his work always probes the place of the individual in a contemporary world shaped by migration and diaspora. He examines the ruptures caused by migration using diverse media, and examines how the linguistic domain structures our psyche and position in the world. Just as his personal diasporic history is layered, Garabedian's work echoes with a multiplicity of references to literature, music, philosophy and visual arts. Cinema often forms a frequent reference point in his work. Shown in the exhibition are two text works, *Lettre d'Alex, from Les Amants du Pont-Neuf (1991)* (2013-2014) and *Lettre de Michèle, from Les Amants du Pont-Neuf (1991)* (2013-2014). Both are taken from the film *Les Amants du Pont-Neuf* by Leos Carax. The texts refer to the amorous relation between the two main characters. These works represent an investigation into the special character and peculiarities of handwriting, where form and content are an expression of the same sentiment, in this case an unrequited love. *Un bel été quand même* (2014) is the optimistic but bittersweet title of an installation consisting of a publication in the form of a series of copies of a suspended 16 page newspaper. The title is taken from an inter-title of *Les Carabiniers*, a Jean-Luc Godard movie about the atrocities of war. The newspaper features texts from the film that refer to the futility of war, juxtaposed with images of ancient sites and monuments in Syria. *Le cinéma, ça sert à ça, Exergue (Pour C.B.)* (2015) is a new production for the Thessaloniki Biennale, a live performance, which will take place unexpectedly, over time, in the exhibition space. A guitar player walks through the space as a troubadour and sings two songs over and over again in different moods. The two songs refer to film scenes. *Parce que*, originally sung by Charles Aznavour, is from a scene in *Mauvais Sang* of Leos Carax, and *Allo, tu m'entends* sung by Guy Béart is from a scene in Jean-Luc Godard's *Weekend*, which also evokes a popular version by Dalida. The work is part of a series of works investigating cinema (as a guide for life), as well as a meditation on desire, nostalgia, longing, and finally existence itself.

Ένα όμορφο καλοκαίρι ακόμα (λεπτομέρεια) 2014-2015
έκδοση (ασπρόμαυρη, 16σελ., 41,5 x 30 εκ.), σύρμα,
25 μεταλλικά κλιπ
μεταβλητές διαστάσεις

Un bel été quand même (detail) 2014-2015
publication (b&w, 16pp., 41,5 cm x 30 cm), wire,
25 foldover clips
dimensions variable

MEKHITAR
GARABEDIAN

Ο Piero Gilardi είναι περισσότερο γνωστός για τα *tappeti-natura*: τις επιδαπέδιες εγκαταστάσεις και τα επιτοιχία ανάγλυφά του, φτιαγμένα από αφρό πολυουρεθάνης στη μορφή φυτών, φρούτων, πετρωμάτων κτλ. Τα έργα αυτά εντάσσονται σε μια ιδιαίτερη ενότητα, που χαρακτηρίζεται από την έντονη οικολογική συνείδηση του καλλιτέχνη. Λιγότερο γνωστά είναι τα πολιτικά έργα και οι ιδεαλιστικές προσπάθειές του να χτίσει γέφυρες ανάμεσα στην τέχνη και την κοινωνία. Οι θεωρητικές του έρευνες πάνω σε αυτό το ζήτημα υπήρξαν σημαντικές για την κοινωνικά στρατευμένη τέχνη, ενώ η συμβολή του αναγνωρίζεται πλέον σήμερα ως μείζονος σημασίας. Αν και πρωτοπόρος της Arte Povera, στις αρχές της δεκαετίας του 1970 ο Gilardi κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το επαναστατικό πνεύμα και οι ιδεαλιστικές αρχές του κινήματος είχαν αρχίσει να ξεθωριάζουν. Τον ενοχλούσε η εντεινόμενη εμπορευματοποίηση του κόσμου της τέχνης, από τον οποίο ο ίδιος ξέκοψε απότομα. Τη δεκαετία του 1970, μια δεκαετία γενικότερης κοινωνικής αναταραχής και διαμαρτυρίας, έγραψε θεωρητικές αναλύσεις για την κοινωνία και τον πολιτισμό. Διοργάνωσε δράσεις και διαμαρτυρίες σε εργοστάσια αλλά και θεατρικά δρώμενα, ενώ συμμετείχε σε κοινωνικές και πολιτικές πρωτοβουλίες. Το 1983 επανήλθε στον καλλιτεχνικό κόσμο, δημιουργώντας διαδραστικές εγκαταστάσεις και σχεσιακά έργα, με κοινοτικές και ακτιβιστικές δράσεις και κοινωνικές δραστηριότητες, επιχειρώντας να συνδέσει την τέχνη, τη φύση και την κοινωνία. Στην Μπιενάλε παρουσιάζει την *Επιλεγμένη τεκμηρίωση για στρατευμένη τέχνη, 1972-1981*, μια συλλογή αφισών διαμαρτυρίας, σατιρικών σκίτσων και φυλλαδίων από τις δεκαετίες του 1970 και του 1980, την εποχή της έντονης πολιτικής του δράσης. Η ενότητα περιλαμβάνει σχέδια, σκίτσα και φωτογραφίες με θεματολογία εμπνευσμένη από αντι-βιομηχανικές δράσεις, τα εργατικά δικαιώματα και αντικαπιταλιστικά συνθήματα. Ορισμένα στρέφονται κατά της Fiat, του προπυργίου της βιομηχανίας του Τορίνο. Το Τορίνο υπήρξε το επίκεντρο του εργατικού κινήματος στην Ιταλία, με καθοριστική τη συμβολή του Gilardi. Οι αφίσες, που παρουσιάζονται στη βιτρίνα πλάι στα κείμενα τεκμηρίωσης, έχουν επίσης θεματολογία διαμαρτυρίας και αντίστασης, ενώ εμπνέονται από τα εργατικά και φοιτητικά κινήματα της εποχής. Φέρουν ομοιότητες με την αισθητική του Μάη του '68, αν και ορισμένα είναι πιο πολύχρωμα και ψυχεδελικά, ενώ αποτυπώνουν μια πολύ σημαντική στιγμή για τη συλλογική κοινωνική συνείδηση στη Νότια Ευρώπη - μια στιγμή ιδιαίτερα επίκαιρη σήμερα, σε μια περίοδο κρίσης στην περιοχή. Ο πολιτικός ακτιβισμός του Gilardi παραμένει στις μέρες μας ισχυρός, πειστικός και επίκαιρος. Η κατηγορηματική καλλιτεχνική θέση του, η προσήλωσή του στον στόχο της κοινωνικής αλλαγής και η άποψή του ότι η τέχνη μπορεί να αποτελέσει εργαλείο στον αγώνα κατά της αδικίας και της ανισότητας, έχει να μας διδάξει πολλά.

Piero Gilardi is probably best known for his *tappeti-natura*: floor installations and wall reliefs made of polyurethane foam in the form of plants, fruits, rocks, etc., which are part of a distinct oeuvre with a strong environmentalist position. Lesser known are his political works and idealistic endeavours to bridge art and society. His theoretical research in that field has been important for the application of art in society, and his contribution in that field is being re-examined today as being of particular significance. As one of the early practitioners of Arte Povera, by the early 1970's Gilardi felt that the revolutionary spirit and idealistic principles of Arte Povera were fading away; he felt uneasy with the growing commercialisation of the art world, and he withdrew abruptly from the art world. During the 1970's, a decade of social unrest and protest, he wrote theoretical analyses of society and culture. He organised actions and protests in factories, as well as street theatre, and participated in social projects and political initiatives. In 1983 he rejoined the art world again with interactive installations and relational art projects, including political activism and community actions and outreach programmes, with the purpose to connect art, nature and society. In the Biennale he presents *Selected documentation about militant art, 1972-1981*, a selection of protest posters, satirical cartoons and flyers from the 1970's and 1980's, the time of his intense political activity. This ensemble includes drawings, cartoons and photographs related to anti-industrial action, workers rights, and anti-capitalist slogans. Some of it is directed at Fiat, the bastion of Turin's industry. The city itself has been the epicentre of the workers' movement in Italy, and Gilardi was very much implicated in this. The posters, which are shown alongside the documentation in the vitrine, also relate to dissent and resistance, and the workers and students movements of the time. Similar to the aesthetics of May 1968, though sometimes more colourful and psychedelic, they are a testimony to an important moment of collective social awareness in Southern Europe, which is worth re-visiting in the light of the current crisis. Today, Gilardi's political engagement remains strong, convincing and relevant. His unequivocal artistic position, committed to social change, and his view of art as a tool in the fight against injustice and inequality, still has a lot to teach us.

6 πολιτικές αφίσες 1969-1981 και
Επιλεγμένη τεκμηρίωση για στρατευμένη τέχνη 1972-1981
μεταξοτυπίες σε χαρτί, 70 x 50 εκ. η κάθε μία
και 20 έργα: σχέδια, προτάσεις, φωτογραφίες 90 x 160 εκ.
Άποψη της εγκατάστασης στην Μπιενάλε
Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης, 2015

6 political posters 1969-1981 and
Selected documentation about militant art 1972-1981
serigraphies on paper, 70 x 50 cm each
and 20 pieces: drawings, projects, photos, 90 x 160 cm
Exhibition view at the Thessaloniki Biennale of
Contemporary Art, 2015

PIERO
GILARDI

«Στην πραγματικότητα το τοπίο δεν ήταν τοπίο, αλλά ένα ιδιαίτερο είδος ηλιοστύπας ενός ειδυλλιακού κόσμου καταπιεστικού μεγαλείου, που απέτυχε να κατακτήσει την αθανασία και αυτοκαταστράφηκε. Περιπλανιόμουν σε μια κινούμενη εικόνα, για την οποία δεν είχα ξεκάθαρη εικόνα».
Robert Smithson, *A Tour of the Monuments of Passaic New Jersey*

Στο δοκίμιο που έγραψε το 1967 με τίτλο *The Monuments of Passaic, New Jersey* (Τα Μνημεία του Passaic, Νιου Τζέρσεϊ) ο Smithson οργάνωσε και κατέγραψε ένα πείραμα: μια παρωδία ενός ημερολογίου ταξιδιού στη γενέτειρά του, το προάστιο Passaic του Νιου Τζέρσεϊ. Στο δοκίμιο παίζει τον ρόλο του αρχαιολόγου που παρατηρεί από το μέλλον τα ερείπια στα οποία έχουν μετατραπεί οι αστικές δομές του σήμερα. Γυρισμένο σε διάστημα τριών ετών, σε διαφορετικές εποχές του χρόνου και ώρες της ημέρας, το βίντεο *As to Posterity* ακολουθεί σε γενικές γραμμές τη μεθοδολογία του Smithson, αυτή τη φορά όμως ο τόπος δεν είναι τα προάστια του Νιου Τζέρσεϊ αλλά μια αρχαία μητρόπολη, η δική μου γενέτειρα, η Αθήνα, στα χρόνια της κορύφωσης της οικονομικής κρίσης. Το βίντεο είναι μια συλλογή οπτικών στοιχείων από την ερμηνωμένη Αθήνα του εγγύς μέλλοντος. Οι κάτοικοι της πόλης έχουν εξαφανιστεί μυστηριωδώς, αφήνοντας πίσω τους ένα *tableau mourant* από οπλισμένο σκυρόδεμα και μεταλλικά και πλαστικά χαλάσματα, που συνυπάρχουν με το ξακουστό μάρμαρο και την τοπική χλωρίδα και πανίδα. Η ταινία ανήκει εν μέρει στο είδος της επιστημονικής φαντασίας και εν μέρει σε αυτό του αρχαιολογικού μυστηρίου. Ο θεατής συμμετέχει σε μια παραστατική περιήγηση στα ερείπια της νέας Ελλάδας, μέσα από μια παρουσίαση ευρημάτων που χρησιμεύουν ως στοιχεία για την τύχη των αγνοούμενων πρωταγωνιστών του φιλμ, των κατοίκων της Αθήνας, που λάμπουν διά της απουσίας τους. Η αρχική μου σκέψη ήταν να καταγράψω το άλλοτε οικείο αστικό περιβάλλον, καθώς υφίσταται βίαιες και ραγδαίες αλλαγές. Για κάποιους άγνωστους σε εμένα λόγους, η άλλοτε σφύζουσα από ζωή αλλά τώρα παρακμάζουσα πόλη έκανε τους ανθρώπους να εξαφανίζονται από το πλάνο, προσφέροντας απλόχερα εικόνες ερημοποίησης και αστικής παρακμής, χωρίς να χρειάζεται η δική μου υπερβολή. Ακόμα κι εκείνοι οι λίγοι άνθρωποι που εμφανίζονταν στο πλάνο, έμοιαζαν με φαντάσματα. Η παρατήρηση αυτή γέννησε μέσα μου τη σκέψη ότι η Αθήνα έχει μεταμορφωθεί σε έναν αρχαιολογικό τόπο, όπου όλα τα κτίρια και οι αστικές δομές αποτελούν ένα σύνολο από ματαιωμένα μέλλοντα. Κάποια στιγμή αποφάσισα συνειδητά να εξαφανίσω με δική μου παρέμβαση τους ανθρώπους, χρησιμοποιώντας την κάμερα και τα πενιχρά μέσα κινηματογραφικής εξαπάτησης που είχα στη διάθεσή μου. Έτσι, η ταινία που αρχικά σκόπευα να γυρίσω για να καταγράψω το «σήμερα», σταδιακά μεταμορφώθηκε σε ένα έργο

"Actually the landscape was no landscape, but a particular kind of heliotypy, a kind of self destroying postcard world of failed immortality and oppressive grandeur. I had been wandering in a moving picture that I couldn't quite picture".
Robert Smithson, *A Tour of the Monuments of Passaic New Jersey*

In his 1967 essay *The Monuments of Passaic, New Jersey* Smithson, orchestrated and documented an experiment: a parody of an urban travelogue in his suburban birthplace, Passaic, where he assumes the role of an archaeologist, envisioning contemporary structures, as if seen from the future, in the form of ruins. Filmed over a period of 3 years, during different seasons and times of day, *As to Posterity* loosely applies Smithson's methodology not to suburban New Jersey, but to an ancient metropolis, my own birthplace, Athens, through the years at the height of the economic crisis. The video consists of a collection of visual evidence from an Athens of the near future devoid of humans. Its inhabitants have mysteriously disappeared, leaving behind a *tableau mourant* of reinforced concrete, metal and plastic debris coexisting with glorious marble and the local flora and fauna. Part science fiction, part archaeological mystery, the work offers a picturesque expedition of the new Greek ruins, through an apposition of findings that serve as hints for the unknown fate of the film's elusive protagonists: the -conspicuous by their absence- Athenians. My initial thought was to document my once familiar urban environment, undergoing violent and rapid change. For reasons I cannot explain, the -once bustling, at the time in recession- city was making people disappear from the frame, generously offering images of desertification and urban decay, without too much exaggeration on my part. Even those few that appeared in the frame looked like ghosts. This observation triggered the thought that Athens has been transformed into an archaeological site, with all buildings and

μυθοπλασίας και μυστηρίου, του οποίου υποτίθεται πως προηγήθηκε ένα οικονομικό έγκλημα. Τα ερείπια επιδέχονται πολλαπλές αναγνώσεις, τροφοδοτώντας μας με πληροφορίες και σκέψεις όχι μόνο για το παρελθόν αλλά και για το παρόν. Το έργο μου καλεί και ενθαρρύνει τον θεατή να καταλήξει στις δικές του υποθέσεις και συμπεράσματα. Ή και να μην καταλήξει σε κανένα συμπέρασμα. Κρείττον του λαλείν το σιγάν.

Μαρίνα Γιώτη

urban structures representing an abandoned set of futures. At some point I consciously decided that I would make people disappear. Using my camera, via the modest cinematic trickery I had available. So, what aspired to be a document of the "now", gradually morphed into a work of fiction, a mystery - allegedly preceded by an economic crime. Ruins can be read in many different ways, providing us with information and thoughts not only about the past but also about the present. My work invites and encourages the viewer to make his own assumptions. Or make no assumption at all. The less said, the better.

Marina Gioti

As To Posterity
(στιγμιότυπο) 2014
μονοκάναλο βίντεο,
χρώμα, ήχος
12'

As to Posterity
(video still) 2014
single channel
video, colour, sound
12'

MARINA ΓΙΩΤΗ
MARINA GIOTI

«Λίγους μήνες αργότερα, και ενώ ακόμα προσπαθούσα να συνειδητοποιήσω τη νέα μου κατάσταση, άρχισα να γράφω ένα μακροσκελές, επεξηγηματικό γράμμα στη μητέρα μου που είχε πεθάνει δύο χρόνια νωρίτερα. Το γράμμα αυτό ήταν η πρώτη, καθυστερημένη μου απόπειρα να κλείσω σε μια ενιαία αφήγηση τη ζωή μου, την οποία σε μεγάλο βαθμό είχα εγκαταλείψει στη μοίρα της, χωρίς οργάνωση, χωρίς σειρά, χωρίς σκοπό». Στο αυτοβιογραφικό του δοκίμιο *Between Worlds*, ο Edward Said αναφέρεται σε ένα ανέκδοτο γράμμα που είχε γράψει προς τη μητέρα του. Ο Halloubi ταξίδεψε μέχρι τη Νέα Υόρκη για να το ανακαλύψει. Καθώς αδυνατούσε να το εντοπίσει, η απουσία του γράμματος έστρεψε τη δουλειά του προς μια νέα κατεύθυνση. Στη βίντεο-εγκατάσταση, ο Halloubi φιλοτεχνεί το πορτρέτο του συγγραφέα με βάση μια φωτογραφία του χεριού του Said που βρέθηκε στο διαμέρισμα της γυναίκας του, Mariam. Ο Said, προς το τέλος της ζωής του, ασθενής, έχοντας επίγνωση της θνητότητάς του, μέσα στην πολιτική ένταση της περιόδου που ακολούθησε τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου, εισέρχεται σε μια τελική φάση και στοχάζεται πάνω στο ύστερο καλλιτεχνικό ύφος, διερωτώμενος «τι θα λέγαμε όμως για την ύστερη περίοδο του καλλιτέχνη, ιδωμένη όχι ως περίοδος αρμονίας και επίλυσης των εσωτερικών συγκρούσεων, αλλά ως περίοδος αδιαλλαξίας, δυσκολίας και ανεπίλυτων αντιφάσεων;». Η δικάναλη εγκατάσταση *Αργά* επικεντρώνεται στο τι συμβαίνει όταν ο καλλιτέχνης εισέρχεται στην ύστερη περίοδο της δημιουργίας του, στα στοιχεία που έχει απεμπολήσει ή εγκαταλείψει, εγείροντας ερωτήματα για την ίδια τη φύση της τέχνης: τι σημαίνει να επηρεάζεις και να συνεχίζεις να δημιουργείς; Δεν είναι άραγε απλώς μια άρνηση του τέλους; Ποια είναι εκείνη η δύναμη που μπορεί να αναγεννιέται και να υπηρετείται σε διαφορετικές χώρες και εποχές από άλλους; Αυτή η ζώσα, κινητήριος δύναμη, δεν είναι άραγε το αντίθετο της ιδέας του Νέου υπό την έννοια του πρωτότυπου που είναι αποκομμένο από καθετί που ανήκει στο παρελθόν;

Hamza Halloubi

“A few months later, still trying to assimilate my new condition, I found myself composing a long explanatory letter to my mother, who had already been dead for almost two years, a letter that inaugurated a belated attempt to impose a narrative on a life that I had left more or less to itself, disorganised, scattered, uncentred.” In his autobiographical essay *Between Worlds*, Edward Said mentions a letter he wrote to his mother, a letter that has never been published. Halloubi travelled to New York in search of it; but while the letter remained elusive, its absence altered the direction of his work. A photo of Said's hand found in the apartment of his widow, Mariam, is used in the video installation to represent an intimate portrait of the writer. Who, nearing the end of his life, ill, aware of his mortality, in the urgency of the post-9/11 political situation enters a final phase and begins a reflection on late style, asking “But what of artistic lateness not as harmony and resolution, but as intransigence, difficulty and unresolved contradiction?” The two-screen installation *Late* dwells on what is deserted and abandoned or happens late in the tale, asking questions about the very nature of art: What is it to influence and continue to make art? Is it not simply a refusal to have done? What is that force which is able to renew itself and continue in other lands, other period and with other authors? That living, moving, force – is it not the opposite of the idea of the New presented as original, cut off from all that is past?

Hamza Halloubi

Αργά 2015
εγκατάσταση, δικάναλη προβολή βίντεο, ήχος, χρώμα
17'

Late 2015
installation, double video projection, colour, sound
17'

HAMZA
HALLOUBI

Η Μεσόγειος έχει να επιδείξει μια μακρά και πολυτάραχη πολιτισμική, πολιτική και κοινωνική ιστορία. Βρίσκεται στο σταυροδρόμι πολλών πολιτισμών και είναι η πατρίδα πλήθους γλωσσών, παραδόσεων και θρησκειών. Ανέκαθεν αποτελούσε μια περιοχή ελπίδας, αλλά και συγκρούσεων. Ακόμα και σήμερα πολλές μεσογειακές χώρες ταλανίζονται από κοινωνικά προβλήματα και αποτελούν θέατρο αποτρόπαιων θηριωδιών. Η Νότια Ευρώπη υποφέρει από τις συνέπειες μιας παρατεταμένης και συχνά δραματικής οικονομικής κρίσης. Οι χώρες της Βόρειας Αφρικής είναι μπλεγμένες στην προβληματική επαύριον της Αραβικής Άνοιξης. Απελπισμένοι μετανάστες επιχειρούν κατά χιλιάδες να διασχίσουν τη Μεσόγειο, ελπίζοντας σε μια καλύτερη ζωή, συχνά πληρώνοντας με την ίδια τους τη ζωή. Καθώς η Μεσόγειος αποτελεί τον δημοφιλέστερο τουριστικό προορισμό παγκοσμίως, ο μαζικός τουρισμός εποικίζει τις ηλιόλουστες ακτές της, αποτελώντας ένα από τα κύρια αίτια της περιβαλλοντικής υποβάθμισής της. Τα τελευταία πέντε χρόνια, ο φωτογράφος Nick Hannes έχει επισκεφτεί είκοσι μεσογειακές χώρες. Προϊόν αυτών των ταξιδιών είναι η φωτογραφική ενότητα με τίτλο *Μεσόγειος. Η συνέχεια του ανθρώπου* (2010-2014). Το ντοκιμαντερίστικο στίλ του, συγκρουσιακό αλλά και γεμάτο διάραση και χιούμορ, αποτυπώνει κρίσιμα ζητήματα που απασχολούν σήμερα τη Μεσόγειο, όπως η μετανάστευση, η αστικοποίηση, η παραοικονομία, οι πολιτικές, κοινωνικές και θρησκευτικές διαιρέσεις, και ο μαζικός τουρισμός. Οι φωτογραφίες του αναδεικνύουν την περιπλοκότητα μιας περιοχής που βρίθκει από αιχμηρές αντιθέσεις. Οι εικόνες είναι πολυεπίπεδες και διφορούμενες. Το αναρό Μονακό και η εμπόλεμη Γάζα βρίσκονται στα παράλια της ίδιας θάλασσας, όμως η κατάσταση που επικρατεί στους δύο αυτούς τόπους δεν θα μπορούσε να είναι πιο διαφορετική. Βλέπουμε εικόνες εξαιρετικά ποικιλόμορφες (και ενίοτε σουρεαλιστικές): τον Αφρικανό γυρολόγο να πουλάει σουβενίρ σε μια κομψή ηλικιωμένη κυρία που κάθεται ολόγυμνη στην ξαπλώστρα της παραλίας, το σουρεαλιστικό γαμήλιο πάρτι που έχει στηθεί σε ένα βενζινάδικο, τον μεταφορέα ενός καταστήματος της αλυσίδας Kentucky Fried Chicken που έχει παγιδευτεί σε μια διαδήλωση, το παρατηρητήριο του ΟΗΕ να στέκει στο μέσο μιας παιδικής χαράς, ζώα που βοσκούν στις στέγες πολυκατοικιών. Με χιούμορ και συμπόνια αλλά και με κριτικό βλέμμα, ο Hannes συλλαμβάνει με τον φακό του τη δυστυχία που συνυπάρχει δίπλα στην ευδαιμονία, ενώ πέρα από τη φτώχεια και την απελπισία αφήνει να περάσουν λίγες αχτίδες ελπίδας, που γεννιούνται κυρίως από τους δεσμούς των ανθρώπων της Μεσογείου, οι οποίοι διακρίνονται από εκείνο το ιδιαίτερο άγγιγμα του νότου.

The Mediterranean has a long and eventful cultural, political and social history. It is at the intersection of many civilisations and is home to a wealth of cultures, languages, traditions, and religions. It has always been a region of hope, but also conflict; until today many of its countries have been tormented by social problems and appalling atrocities. Southern Europe is suffering from the impact of a long-drawn-out and often dramatic economic crisis. North African countries are entangled in the problematic aftermath of the Arab Spring. Desperate migrants, in their thousands, attempt to cross the Mediterranean, aspiring for a better life, often paying with their lives. As the world's most popular holiday destination, mass tourism is colonising the Mediterranean's sun-drenched beaches, one of the main reasons for its environmental decay. Over the past five years photographer Nick Hannes has visited twenty countries around the Mediterranean, resulting in the photographic series *Mediterranean. The Continuity of Man* (2010-2014). With his confrontational but also insightful and humorous documentary style, he captures contemporary Mediterranean themes such as migration, urbanisation, informal economies, political, social and religious division, and mass tourism. His photographs highlight the complexity of the region and its abundance of sharp contrasts. His pictures are multilayered and equivocal. Mundane Monaco and war-tormented Gaza are situated at the edges of the same sea, yet their realities could not be further apart. We see images as diverse (and sometimes as surreal as) as an African peddler selling souvenirs to an elegant elderly lady, sitting stark-naked on her beach chair, a surreal wedding party taking place at a gas station, a Kentucky Fried Chicken courier trapped within a demonstration, a UN watchtower placed in the middle of a children's playground, and livestock grazing on the roofs of apartment buildings. With humour and compassion, but also a critical eye, Hannes captures misery next to bliss, and apart from poverty and despair he indicates some glimpses of hope, often borne of human relations with that specifically southern touch.

Γάμος της κρίσης στο Ρίο, Ελλάδα (από την ενότητα *Μεσόγειος. Η συνέχεια του ανθρώπου*) 2012
αρχαιακή έγχρωμη εκτύπωση σε χαρτί baryta, κορνιζαρισμένη
80 x 120 εκ.

Crisis wedding in Rio, Greece (from the series *Mediterranean. The Continuity of Man*) 2012
archival baryta pigment print, framed
80 x 120 cm

NICK
HANNES

Η πρακτική του Sven Johne, όπου αξιοποιείται συχνά η φωτογραφία τεκμηρίωσης και η ροπή της προς κοινωνικά ζητήματα, βασίζεται σε μια εννοιολογική μεθοδολογία. Προσεγγίζει τα θέματά του σαν δημοσιογράφος, ερευνώντας το υπόβαθρο των ρεπορτάζ που δημοσιεύονται στα μέσα ενημέρωσης και το έτοιμο οπτικοακουστικό υλικό, επισκεπτόμενος τα μέρη που αναφέρονται σε αυτά και αναλαμβάνοντας την τεκμηρίωση με βάση τη δική του έρευνα. Δημιουργεί φωτογραφίες, κείμενα, βίντεο και αρχεία, που συνδέονται μεταξύ τους θεωρητικά και χρησιμοποιούνται σε μια διαδικασία αμφισβήτησης της αυθεντικότητας και του νοήματός τους. Το ουσιαστικό εδώ δεν συνίσταται κατ' ανάγκη στην «τιμή αληθείας» της εικόνας αλλά στην αλήθεια της ερμηνείας της, της εξάρτησής μας από το κείμενο ως πηγή νοήματος, και της σχέσης της εικόνας με τον κόσμο. Ο βασικός εννοιολογικός προσανατολισμός του έργου του Johne είναι η τεκμηρίωση της τύχης των πρωταγωνιστών του, που δεν είναι παρά εκφράσεις ή εκδηλώσεις των συνθηκών που επικρατούν στους διάφορους κοινωνικούς, οικονομικούς και πολιτικούς σχηματισμούς. Η αφηγηματική φύση της φωτογραφίας τεκμηρίωσης αποτελεί συνεπώς ένα ιδιαίτερο πεδίο έρευνας του καλλιτέχνη. Το έργο του αναλύει τα όρια του επιστητού και τους τρόπους έκφρασης και παρουσίασης των πραγμάτων που γνωρίζουμε. Οι εικόνες τεκμηρίωσης του καλλιτέχνη δεν ανήκουν αποκλειστικά στη σφαίρα του προφανούς, καθώς εξαρτώνται εν μέρει και από το τι γνωρίζει ο θεατής για το θέμα και πώς το ερμηνεύει. Για το έργο του *Ο κύκλος της Ελλάδας* (2013) ο Johne επισκέφτηκε 37 διαφορετικούς τόπους στην Ελλάδα, όπως η Αθήνα, η Μύκονος, οι Δελφοί, η Κόρινθος και η Κέρκυρα. Παντού φωτογράφησε τον έναστρο νυχτερινό ουρανό, σημείωσε την ημερομηνία, τον χρόνο λήψης της φωτογραφίας και την τοποθεσία, και κατέγραψε τον τρόπο που βίωσε την εμπειρία. Οι τίτλοι των φωτογραφιών, π.χ. *Αφρικανοί γυρολόγοι στην Πάτρα* ή *Πανδοχέας στον Άγιο Γερμανό*, δεν αντιστοιχούν σε στοιχεία που αποτυπώνονται στην αντίστοιχη εικόνα. Η γενική αφήγηση αναδεικνύει τις συνέπειες της κρίσης στην Ελλάδα, όπως είναι οι δοκιμασίες των μεταναστών και η οικονομική και κοινωνική αναταραχή που συνταράσσει τη χώρα από την πρώτη εκδήλωση της κρίσης. Τίποτε από όλα αυτά δεν είναι όμως ορατό στις ίδιες τις φωτογραφίες. Το κοινό βλέπει μόνο τον έναστρο ουρανό και διαβάζει ένα κείμενο που δίνει πληροφορίες για την εικόνα. Το διακύβευμα εδώ είναι η απουσία της αναπαράστασης: το χάσμα ανάμεσα στο κείμενο και την εικόνα. Σε μια εποχή που κατακλυζόμαστε από εικόνες, με αποτέλεσμα αυτές να αφοπλίζονται, ο Johne θίγει κρίσιμα ερωτήματα που αφορούν τον τρόπο λειτουργίας των φωτογραφιών τεκμηρίωσης, πώς τις «διαβάζει» το κοινό και πώς μας επηρεάζουν. Παράλληλα, *Ο κύκλος της Ελλάδας* παρουσιάζει μια διφορούμενη αφήγηση που κινείται μεταξύ παρέκκλισης, ελπίδας και σωτηρίας. Όπως έχει πει ο ίδιος ο καλλιτέχνης: «εκεί όπου ο ουρανός είναι πιο σκοτεινός, τα άστρα είναι πιο λαμπερά».

Sven Johne's practice, which often deploys documentary photography and its bias towards social issues, is based on a conceptual methodology. He approaches his subjects like an investigative reporter by conducting research about the background of media reports and found footage, visiting the places mentioned therein and embarking on a documentation resulting from his research. In so doing, photos, texts, videos and archives are generated that are theoretically linked and engage in a process of questioning as regards their authenticity and meaning. What is of essence here is not only necessarily the "truth value" of the image, but rather the explanations provided, the dependence on text to provide meaning, and the image's relationship to the world. The main conceptual thrust of Johne's work functions either as apparent or real evidence of personal fates that are in turn expressions or manifestations of current conditions of social, economic and political constellations. The narrative nature of documentary photography is thus a particular field of enquiry for the artist. His work engages an analysis of what we can possibly know, how we can show what we know and how we can talk about it. His documentary images do not exclusively belong to the domain of what is immediately visible, but are also dependent on our knowledge of what we have seen and how we describe it. For his *Griechenland-Zyklus (Greece Cycle)* (2013) Johne travelled to 37 different destinations in Greece, such as Athens, Mykonos, Delphi, Corinth, and Corfu. In all of these places he took a photograph of the starry night sky, made a note of the date, time and place and described a personal experience about it. The headings of the photographs, e.g. *African Peddlers in Patras*, or *Innkeeper in Agios Germanos* do not refer to what is visible on the photograph but the overarching narrative is one that points to the effects of the crisis in Greece, the plight of the immigrants, for example, and the social and economic upheaval that has taken grip of the country since the crisis erupted. But none of this is visible in the actual photographs. One only sees a starry night sky, and a text describing the details of the image. What is at stake here is the missing of representation: the gap between text and image. At a time where the ubiquity of images has also rendered them powerless, raises key questions about the way that documentary images function, how we read into them, and how they affect us. At the same time, *Griechenland-Zyklus* posits an ambivalent narrative between aberration, hope and salvation. To borrow the artist's words, "Where the sky is darkest, the stars are brightest".

Σκουριές-Στρατώνι (από την ενότητα *Ο κύκλος της Ελλάδας*) 2013
αρχαιακή εκτύπωση σε fine art χαρτί,
μεταξοτυπικό κείμενο, κορνίζα
113 x 75 εκ.

Skouries-Stratoni (from the series *Griechenland Zyklus*) 2013
archival ink print on fine art paper,
silkscreen text, framed
113 x 75 cm

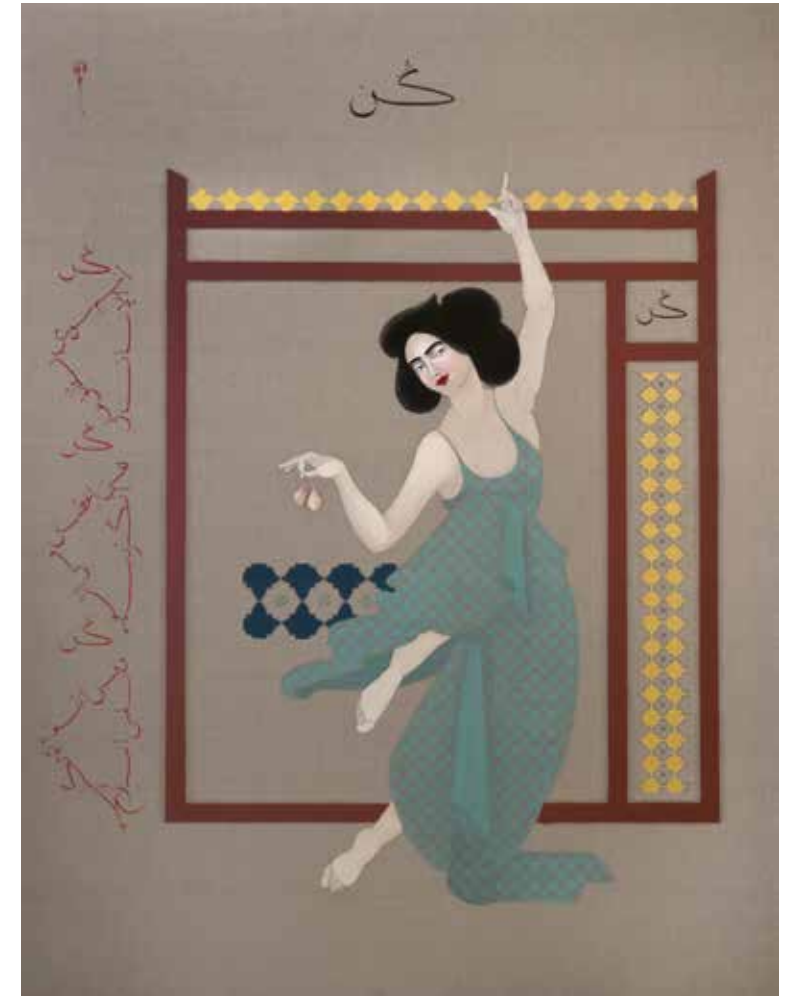
SVEN
JOHNE

Ως πρόσφυγας που εγκατέλειψε το Ιράκ, όταν ήταν ακόμα παιδί, η Hayv Kahraman θέτει με το έργο της ερωτήματα για την ταυτότητα και τις ρίζες της. Καθώς ήταν πολύ μικρή όταν έφυγε από την πατρίδα της, αποκόπηκε απότομα από τη γλώσσα και τον πολιτισμό της. Τα έργα της καταγράφουν τον ξεριζωμό της, την αίσθηση αποξένωσης από τις ρίζες της και τον πόθο της επανασύνδεσης με αυτές. Στην έκθεση της Μπιενάλε, η Kahraman παρουσιάζει έργα από τη σειρά *Πόσο Ιρακινός είσαι;* (2014-2015). Πρόκειται για λάδια σε λινό με αλληγορικά στοιχεία, αλλά και κείμενα που βασίζονται σε προσωπικές αναμνήσεις της καλλιτέχνης από την παιδική της ηλικία στη Βαγδάτη, μαζί με γλωσσολογικές, αφορισμούς, συνηθισμένες ιρακινές λέξεις και ιστορίες από την εμπειρία της ως πρόσφυγα στη Σουδία. Το αραβικό κείμενο εμφανίζεται σε δύο χρώματα: μαύρο για την αφήγηση της ιστορίας και κόκκινο για τον υπομνηματισμό, μια πρακτική που προέρχεται από το εικονογραφημένο χειρόγραφο του 12ου αιώνα *Maqamat al Hariri*, το οποίο αφηγείται ιστορίες καθημερινών Ιρακινών της Διασποράς. Στα έργα της αυτά, η Kahraman έχει υιοθετήσει κάποια από τα τυπικά γνωρίσματα των εικονογραφήσεων του εν λόγω χειρογράφου, όπως το χρώμα, η δομή και η σύνθεση. Όπως και στις εικονογραφήσεις του *Maqamat*, έτσι και στα περισσότερα από τα δικά της έργα απουσιάζει το φόντο, καθώς η καλλιτέχνης δεν θέλει να ορίσει κάποιο πλαίσιο. Θέλει οι φιγούρες της να βρίσκονται σε μια διαρκώς ρευστή, κυμαινόμενη κατάσταση -ούτε εδώ ούτε εκεί- παραπέμποντας στη δική της εμπειρία ως μέλους της ιρακινής Διασποράς. Η γλώσσα παίζει επίσης σημαντικό ρόλο στη ζωγραφική της. Στο έργο *Το όνομά της είναι Gun* (2015), για παράδειγμα, ο τίτλος βρήκε γλωσσικών αναφορών. Η λέξη «gun», που σημαίνει «όπλο» στα αγγλικά, στα σουηδικά είναι μια κοινή λέξη για τη «γυναίκα», ενώ στα κουρδικά σημαίνει «όρχεις». Η καλλιτέχνης αφήνει έτσι το κοινό να διερωτάται για το πώς πρέπει να αναγνώσει το έργο. Όσον αφορά τα κείμενα που συνοδεύουν τις εικόνες, η Kahraman χρειάστηκε να μάθει ξανά να γράφει, να διαβάζει και να μιλάει την «ακρωτηριασμένη μητρική της γλώσσα», όπως λέει η ίδια. Δημιουργώντας αυτά τα έργα, έπρεπε να ανακαλύψει τον εννιάχρονο εαυτό της, που γνώριζε άπταιστα αραβικά. Συνεπώς, οι πίνακές της αποτελούν έντονα προσωπικές αφηγήσεις για ένα κλεμμένο παρελθόν. Αντανακλούν την εμπειρία του εξοβελισμού από την πατρίδα και την ανάγκη να ενσωματωθεί σε έναν νέο πολιτισμό. Αποτελούν έναν τρόπο αποκατάστασης μιας ιστορίας που φοβάται κανείς μήπως την ξεχάσει. Την ίδια στιγμή, αντανακλούν οδυνηρά το διαρκές συναίσθημα της ετερότητας, του να μην είσαι ούτε «εδώ» ούτε «εκεί», του να μην ανήκεις, εν τέλει, πουθενά - ένα συναίσθημα που αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της κατάστασης όλων των μεταναστών.

As a refugee who fled Iraq when she was only a child, Hayv Kahraman raises questions about her identity and origins in her work. Being very young when she left her native country, she was abruptly cut off from her own language and culture. Her paintings are a recording of this separation from her origins, the sense of alienation from one's roots and the yearning to reconnect with them. In the exhibition, Kahraman presents paintings from a series titled *How Iraqi are You?* (2014-2015). These oil on linen works include figurative elements but also texts that are based on personal memories from growing up in Baghdad as well as tongue twisters, aphorisms, typical Iraqi words and stories of existing as a refugee in Sweden. The Arabic script appears in two colours: black to narrate the story and red as commentary, a practice directly derived from the *Maqamat al Hariri*, a 12th century Arabic illuminated manuscript containing stories about ordinary Iraqis in the Diaspora. In these works, Kahraman has adopted some of the formal qualities of the old *Maqamat* illustrations, such as colour, structure and composition. Like the *Maqamat* illustrations, most of her works don't show a background, as the artist doesn't want to define a context. She wants her figures to be in constant flux, floating, neither here nor there, not unlike her own position in the Diaspora. Language also plays an important part in her paintings. In *Her Name is Gun* (2015), for example, the title has several linguistic associations. "Gun", refers to a firearm in English, in Swedish it is a common name for a woman while in Kurdish it means testicles, leaving us with the question how to relate the different readings. For the texts that accompany the images, Kahraman had to re-learn how to write, read and speak what she calls her "amputated mother tongue." In making these works she had to search for her 9 year old self, who spoke and wrote fluent Arabic. Her paintings are thus highly personal narratives that recall a stolen past. They reflect her experience of being expelled from her homeland and the necessity to integrate into a new culture. They form a way to restore the history one is afraid to forget. At the same time, they poignantly reflect the constant feeling of otherness, of neither being "here" nor "there", of ultimately belonging nowhere, that are part and parcel of the migratory condition.

Το όνομά της είναι Gun 2015
λάδι σε λινό
207 x 265 εκ.

Her name is Gun 2015
oil on linen
207 x 265 cm

HAYV
KAHRAMAN

Ένα κομψό δωμάτιο εποχής, με έναν τεράστιο πολυέλαιο να κρέμεται από το ταβάνι και ένα μεγάλο πιάνο με ουρά στο βάθος. Διάσπαρτα στον χώρο κλουβιά πουλιών όλων των μεγεθών και σχεδίων. Ο αέρας γεμίζει από το δυνατό τιτίβισμα και το κελάηδισμα πολύχρωμων ωδικών πτηνών όλων των ειδών: παπαγάλοι, καναρίνια, σπίνιοι.

Η σκιά του ήλιου σχηματίζει γεωμετρικά σχήματα στο πάτωμα. Μια ειδυλλιακή, γαλήνια ατμόσφαιρα επικρατεί στο δωμάτιο. Τότε, ένας πιανίστας μπαίνει στο δωμάτιο, υποκλίνεται στο κοινό των πουλιών, κάθεται στο πιάνο και αρχίζει να παίζει το κομμάτι του Franz Liszt, *Κήρυγμα του Αγίου Φραγκίσκου στα Πουλιά*. Σύμφωνα με τον θρύλο, ο Άγιος Φραγκίσκος είχε κηρύξει στα σπουργία που συνάντησε στους αγρούς. Η σκηνή έχει απαθανατιστεί πολλές φορές στην ιστορία της τέχνης, με πιο αξιοσημείωτο τον πίνακα του Giotto *Κήρυγμα του Αγίου Φραγκίσκου στα Πουλιά*. Ο Liszt επένδυσε τη σκηνή με ήχο, σε μια σύνθεση που μιμείται το κελάηδισμα των πουλιών, με διαδοχικές τρίλιες και τρέμολα, που παύουν μόλις αρχίζει ο Άγιος Φραγκίσκος το κήρυγμά του, οπότε τα πουλιά σταματούν το τραγούδι για να ακούσουν τα λόγια του. Αυτή η ανάμιξη μουσικής, θρύλου και τιτιβίσματος δημιουργεί ένα βροντερό υβρίδιο, συγκινητικό και βαθύ συνάμα. Η απλότητα του τιτιβίσματος τονίζει την αιθέρια περιπλοκότητα της μουσικής του Liszt. Ο Gramsci, που είχε περιγράψει τον Άγιο Φραγκίσκο σαν «κομήτη στο καθολικό στερέωμα», είχε αναμφίβολα εντυπωσιαστεί από την ανθρωπιά και την ταπεινότητά του, που βρίσκουν απήχηση στη μουσική. Η χαρούμενη φλυαρία των πουλιών, οι στροβιλιζόμενοι ήχοι του πιάνου και η μεγάλη δύναμη της καλλιτεχνικής δημιουργίας σε όλες τις μορφές της, καθώς υπερίπταται της πεζότητας και των ανθρωπινών ελαττωμάτων, όλα στέλλουν ένα συμβολικό μήνυμα αισιοδοξίας.

In an elegant period room with a huge chandelier suspended from the ceiling and a large grand piano standing in the back, bird cages of all shapes and sizes are scattered around the space. The air is filled with the loud twittering and chirping of all kinds of coloured songbirds: parrots, canaries, parakeets and finches. The sun casts mathematical shadow patterns on the floor. An atmosphere of idyllic calm pervades the room. Then, a pianist enters, bows to his audience of birds, sits behind the piano and starts playing Franz Liszt's *Saint Francis of Assisi preaching to the birds*. As the legend goes, Saint Francis gave a sermon before a flock of birds that he came across in a field, a scene pictured many times in art history, notably by Giotto. Liszt provided sound for the scene as an imitation of the birdsong, with chains of trills and tremolos until Saint Francis himself begins to preach to them, while the birds silence their singing and listen to his words. This blending of music, legend and birdsong results in a sonorous hybrid, which is as moving as it is profound. The simplicity of the birdsong accentuates the ethereal complexity of Liszt's music. Gramsci, who described Saint Francis as "a comet in the catholic firmament" was no doubt impressed by his humanity and humility, which echoes in the music. The cheerful chatter of the birds, the whirling sounds of the piano and the sheer power of artistic creativity in all its forms to soar above human flaws and banality, all constitute optimism in symbolic form.

Παίζοντας στα πουλιά (στιγμιότυπο) 2013
μονοκάναλο HDV βίντεο, χρώμα, ήχος
14'

Playing to the Birds (video still) 2013
single channel HDV video, colour, sound
14'

Στο έργο *Παρησία: κουράγιο / αναπνοή / λόγος* η Ελένη Καμμά εμπνέεται από την ελληνική λέξη παρησία, την οποία συσχετίζει με δύο πρόσφατα γεγονότα στην Ανατολική Μεσόγειο. Το πρώτο είναι η λαϊκή εξέγερση που προκάλεσαν τα σχέδια ανάπλασης για τη δημιουργία εμπορικού κέντρου και κατοικιών του πάρκου Γκεζί, στην πλατεία Ταξίμ της Κωνσταντινούπολης. Στο βίντεο βλέπουμε συνεντεύξεις με νεαρούς διαδηλωτές στο Πάρκο Γκεζί, οι οποίοι περιγράφουν τη στρατηγική αντίστασης που βασίζεται στις ιδέες της κινητοποίησης, της συμμετοχής των πολιτών και του χιούμορ. Μια σειρά φωτογραφιών από το ίδιο σημείο εστιάζει σε αντικείμενα που χρησιμοποιήθηκαν ως μέσα διαμαρτυρίας (καρπούζια, μαγειρικά σκεύη, λεμόνια, σφυρίχτρες, μάσκες, πλακάτ, οδοφράγματα, κλπ.). Παρουσιάζει την οπτική κουλούρα και τη στόχευση των φιλερηνικών διαδηλωτών και δείχνει πώς καταφέρνουν να διατηρούν την αισιοδοξία τους σε πείσμα της απειλής των δυνάμεων της καταστολής και της καταπίεσης. Το δεύτερο γεγονός είναι η ομιλία με την οποία ο πρώην υπουργός Πολιτισμού της Ελλάδας, Πάνος Παναγιωτόπουλος, άνοιξε τις εργασίες του συνεδρίου «Χρηματοδοτώντας τη Δημιουργικότητα», που διεξήχθη στην Αθήνα το 2014 στο πλαίσιο της ελληνικής προεδρίας της Ε.Ε. Το συνέδριο είχε ως θέμα την πολιτική πολιτισμού τις επόμενες δεκαετίες. Ο υπουργός παρουσίασε εκεί μια νεοφιλελεύθερη προσέγγιση που βλέπει τον πολιτισμό ως αγαθό που πρέπει να ιδιωτικοποιηθεί. Στην ομιλία, ακούμε τον υπουργό να περιγράφει το όραμά του για το μέλλον του πολιτισμού με αμιγώς οικονομικούς όρους. Πρόκειται για ένα όραμα που αποκαλύπτει πώς το ελληνικό κράτος εγκαταλείπει όλο και περισσότερο στη μοίρα του τον σύγχρονο πολιτισμό. Το εκπληκτικό είναι ότι στο εν λόγω συνέδριο δεν κλήθηκε να μιλήσει ούτε ένας καλλιτέχνης. Αντιδρώντας, η Κίνηση Μαβίλη (μία κολεκτίβα που δημιουργεί νομαδικές, αυτόνομες, συλλογικές πολιτιστικές ζώνες σε εγκαταλελειμμένους αστικούς χώρους της Αθήνας) κάλεσε καλλιτέχνες από διαφορετικά πεδία να παρευρεθούν στο συνέδριο. Αποκλεισμένοι από έναν διάλογο για την πολιτική στον πολιτισμό, οι καλλιτέχνες δήλωσαν την αντίθεσή τους στο συγκεκριμένο όραμα, γελοιοποιώντας τις εργασίες του συνεδρίου. Η απάντηση του υπουργού είναι αποκαλυπτική. Την παρουσιάζει με τη μορφή αγγλικών υποτίτλων το βίντεο που προβάλλεται σε μια μαύρη οθόνη. Η απάντηση του υπουργού στην ειρωνεία, τον σαρκασμό και τον καχασμό των καλλιτεχνών διακρίνεται από έλλειψη χιούμορ, ευφυΐας και φαντασίας, ενισχύοντας το στερεότυπο του συντηρητικού πολιτικού κατεστημένου. Σαστισμένος από τις αντιδράσεις των καλλιτεχνών, ο υπουργός δεν κατάφερε να ολοκληρώσει, ενώ διαπίστωσε πώς ο ιδεαλισμός μπορεί να εξουδετερώσει και, εν τέλει, να συντρίψει τον λαϊκισμό. Τα βίντεο έχουν ενταχθεί σε ένα θεατρικό σκηνικό, με στοιχεία που σχετίζονται με την πρακτική της διαμαρτυρίας σε δημόσιους χώρους και υπογραμμίζουν την επιτελεστική πτυχή του ελεύθερου λόγου. Η Καμμά διερευνά ουσιαστικά την αξιοποίηση του ελεύθερου λόγου σε διαφορετικά πλαίσια, θυμίζοντάς μας τον καθοριστικό ρόλο του στις δημοκρατικές διαδικασίες.

In *Parrhesia: courage / breath / speech* (2014-2015) Eleni Kamma takes the notion of the Greek word *parrhesia* (frankness of speech or candid speech) as a point of departure, and relates it to two recent events in the Eastern Mediterranean. One was the protest against plans to turn the Taksim Gezi Park in Istanbul into a shopping mall and residential area. A video shows interviews with young protesters at the Gezi Park speaking on the notion of engagement, citizen participation and humour as a strategy of resistance. A series of photos from the same location zooms in on the use of certain objects as means of protest, such as watermelons, kitchenware, lemons, whistles, dust masks, signs, barriers, etc. It illustrates the visual culture and outlook of the peaceful protestors and shows how they manage to remain optimistic in light of the looming forces of oppression. The second event is former Greek culture minister Panos Panayiotopoulos' opening speech at the EU-conference "Financing Creativity" in Athens in 2014 about Greece's cultural policy in the coming decades, which outlined an increasingly neo-liberal view of culture as being something that should be privatised. One can hear the minister formulate the proposed future role of culture in exclusively economic terms, a vision that is indicative of how the Greek state is increasingly abandoning its support for contemporary culture. Stunningly, not a single artist was invited as a speaker to the conference. Given this situation a group called the Mavili Collective (which is involved in producing nomadic, autonomous collective cultural zones in disused urban spaces in Athens) called for artists from different fields to attend the conference. Having been excluded from a dialogue about cultural policies, the artists present at the conference publicly expressed their disdain regarding the proposed role of culture and made a mockery out of the proceedings. The response of the Minister is revealing. It is shown as a video of a black screen showing only the English subtitles for the Greek sound track. The Minister's response to the artists' use of irony, sarcasm, and laughter was met with an utter lack of humour, intelligence and imagination, reinforcing the stereotype of the political status quo as being completely staid. Utterly confused by the artists' reactions, he was unable to come to any conclusion and witnessed how populism was counteracted, and finally smothered by idealism. The videos are incorporated into a theatre-like setting that includes props relating to the practice of protest in public space and highlighting the performative aspect of public, free speech. Ultimately, Kamma probes the deployment of free speech in different contexts, reminding us of the essential role it plays in democratic processes.

Παρησία: κουράγιο / αναπνοή / λόγος 2014-2015
εγκατάσταση με αντικείμενα και προβολή δύο βίντεο
(συνολική διάρκεια 16' 43'")
μεταβλητές διαστάσεις

Parrhesia: courage / breath / speech 2014-2015
installation with objects and two video projections
(total viewing time 16' 43'")
dimensions variable

ΕΛΕΝΗ ΚΑΜΜΑ
ELENI KAMMA

Το έργο *Τα παιδιά της ανησυχίας* (2013-2014) είναι ένα πρότζεκτ του Μιχαήλ Καρίκη, που εκτυλίσσεται στο δαιδαλώδες φυσικό, ιστορικό και κοινωνικο-οικονομικό πλαίσιο της γεωθερμικής περιοχής της Κοιλιάδας του Διαβόλου στην Τοσκάνη της Ιταλίας. Διάσημη για τη σύνδεσή της με τη φημισμένη *Κόλαση* του Δάντη, πρόκειται για την περιοχή όπου επινοήθηκε η βιώσιμη ηλεκτροπαραγωγή πριν από 100 χρόνια και κατασκευάστηκε ο πρώτος γεωθερμικός σταθμός ηλεκτρικής ενέργειας, στο χωριό Larderello. Μέχρι πρόσφατα ζούσαν στην περιοχή περίπου πέντε χιλιάδες άνθρωποι, οι οποίοι κατοικούσαν στα πασίγνωστα βιομηχανικά χωριά που δημιουργήθηκαν με βάση τα σχέδια του Ιταλού αρχιτέκτονα Giovanni Michelucci. Μετά την εισαγωγή τεχνολογιών αυτοματοποίησης και εξ αποστάσεως λειτουργίας από τις εταιρείες του κλάδου, η ανεργία στην περιοχή αυξήθηκε, ενώ οι νέοι είχαν πια λιγοστές ευκαιρίες και προοπτικές. Το αποτέλεσμα ήταν η ραγδαία και μαζική εγκατάλειψη ολόκληρων χωριών από τους κατοίκους τους. Το έργο του Καρίκη έχει ως θεματικό άξονα την ιστορία του εργοστασίου και των γύρω χωριών, παρουσιάζοντας διαφορετικές πτυχές της ιστορίας, της παρακμής και των προοπτικών της περιοχής. Το βίντεο *Τα παιδιά της ανησυχίας* (2013-2014), κεντρικό τμήμα μιας πολυσύνθετης εγκατάστασης, δείχνει παιδιά να κυριεύουν ένα εγκαταλελειμμένο εργατικό χωριό και τις γύρω βιομηχανικές εγκαταστάσεις και τοποθεσίες. Ο Καρίκης δημιούργησε όλο το έργο σε στενή συνεργασία με παιδιά της περιοχής, σε διάστημα δεκαοκτώ μηνών. Πέρα από το ομώνυμο φιλμ, η εγκατάσταση περιλαμβάνει επίσης τη φωτογραφική σειρά *Οράματα* (2014) και μια ταινία γυρισμένη με κάμερα οκτώ χιλιοστών (Super-8) που καταγράφει το όραμα των ίδιων των παιδιών για τη χρήση των σπιτιών στο ερημωμένο χωριό. Τα παιδικά οράματα παρουσιάζονται σε μια σειρά από μελλοντολογικές ζωγραφιές και πολεοδομικά σχέδια, τα οποία δημιούργησαν τα παιδιά σε συνεργασία με τον καλλιτέχνη. Η σειρά *Οράματα* αποτελείται από πέντε φωτογραφίες, που δείχνουν τα παιδιά να κάθονται κατάχαμα, να κοιμούνται στους αγωγούς ατμού και να αφουγκράζονται τη γη. Συνοδεύεται από ένα τρίλεπτο φιλμ Super-8, το οποίο προβάλλεται σε ένα εικονοσκόπιο και παρουσιάζει τις ζωγραφιές των παιδιών σε κίνηση. Η εγκατάσταση περιλαμβάνει επίσης ένα πολύχρωμο κειμενικό έργο με τίτλο *Η αγάπη είναι ο θεσμός της επανάστασης* (2014), το οποίο λειτουργεί σαν μια κατηγορηματική επιβεβαίωση της δύναμης της αγάπης να δημιουργεί μακροχρόνιες σχέσεις και να υποδουλίζει την αλλαγή. Το έργο ολοκληρώνει ένα επιτραπέζιο παιχνίδι για δύο παίκτες ή ομάδες, το *Larderello*. Το παιχνίδι αναπαριστά την ιστορία του εργοστασίου παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Οι παίκτες καλούνται να λάβουν αποφάσεις που επηρεάζουν τις οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές. Το έργο *Τα παιδιά της ανησυχίας* εκτυλίσσεται σαν μια πολυεπίπεδη, περιπετειώδης ιστορία, που δείχνει πώς τα όνειρα και η δημιουργική φαντασία των νέων μπορούν να κερδίσουν τελικά τη μάχη με το δυστοπικό σήμερα.

Children of Unquiet (2013-2014) is a project by Mikhail Karikis that takes place within the intricate natural, historical and socio-economic context of the geothermal area of the Devil's Valley in Tuscany, Italy. Known for its legendary association with Dante's *Inferno*, this is the very location where sustainable energy production was invented 100 years ago and where the first geothermal power station in the world was built in the village of Larderello. Until recently, a community of around five thousand people lived there in a group of iconic modernist industrial villages planned by Italian architect Giovanni Michelucci. Following the introduction of automated and remote operation technologies by the industry, unemployment increased and prospects for the young became limited resulting in the rapid depopulation or abandonment of entire villages. Karikis' project takes the history of the power plant and surrounding villages as a central point of reference, showing different aspects of its history, demise and possible future. The video *Children of Unquiet* (2013-2014), the central part of an installation with several components, shows how children take over a deserted workers' village and its adjacent industrial and natural locations. Karikis created the entire project in close collaboration with children from the region over a period of eighteen months. Apart from the film of the same name, the installation also includes *Visions* (2014), a photographic series and a Super8 film that capture the children's visions of the future of their homes in the deserted villages as they depict them in a series of futurological drawings and urban plans generated through workshops with the artist. *Visions* consists of five photographs, showing the children lying on the ground, sleeping on the steam pipes, listening to the earth, accompanied by a 3-minute Super-8 film, shown on a viewer, which provides animation to the children's drawings. The installation also includes a multi-coloured text work: *Love Is the Institution of Revolution* (2014), presenting an unequivocal statement of the power of love to create long-term relationships and to instigate change. Finally, the work is completed by a board game, *Larderello*, for 2 players or teams. This re-enacts the history of the power plant. It engages the players in the process of decision-making, affecting economic and social change. *Children of Unquiet* unfolds as a multi-layered adventure story, showing how the dreams of youth and the creative imagination may eventually overcome a dystopian present.

Τα παιδιά της ανησυχίας (στιγμιότυπο) 2013-2014
μονοκάναλο HD βίντεο, χρώμα, ήχος
15' 30"

Children of Unquiet (video still) 2013-2014
single channel HD video, colour, sound
15' 30"

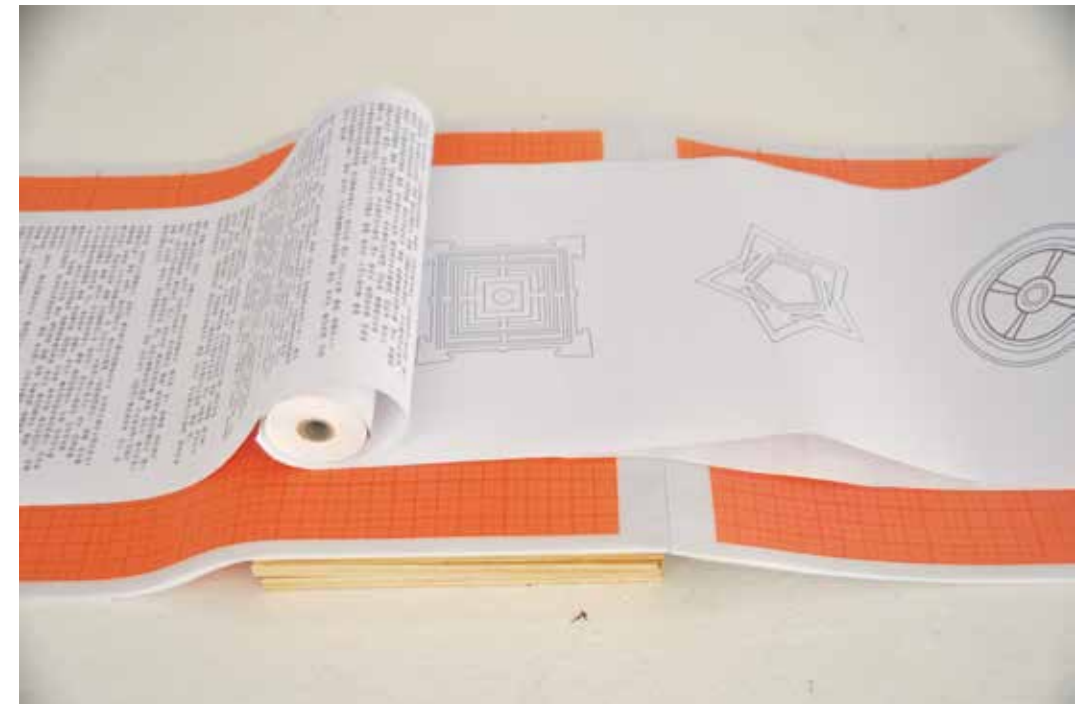
MIXAΗΛ ΚΑΡΙΚΗΣ
MIKHAIL KARIKIS

Το έργο *Θεέ, υποψιάζομαι είστε αριστερός διανοούμενος...* (2015) της Χρυσάνθης Κουμινάκη, δανείζεται τον τίτλο του από ένα σύνθημα του Μάη του '68. Στο έργο παρουσιάζονται αφίσες, ανακοινώσεις, σχέδια και άλλο έντυπο υλικό που εισάγουν ένα νέο γραφικό κώδικα, μια νέα αλφάβητο, μια καινούρια γραμματοσειρά. Μιμήσεις αφισών, φυλλαδίων, προκηρύξεων και μανιφέστων γραμμένων σε μια γλώσσα, η οποία δεν μπορεί να διαβαστεί εκτός αν αποκρυπτογραφηθεί. Τα γράμματα της αλφάβητου αντικαθίστανται εδώ από πλάνα ιδανικών πόλεων που σχεδίασαν αρχιτέκτονες επηρεασμένοι από τον Βιτρούβιο (Filarete, Fra Giocondo, Girolamo Maggi, Giorgio Vasari κ.ά.) κατά τον 15ο-16ο αιώνα, στη διάρκεια της Αναγέννησης, όταν η ουτοπική σκέψη και αναζήτηση εναλλακτικών τρόπων ζωής ξέσπαγε μέσα από τις έντονες πολιτισμικές ανακατατάξεις. Πλάνα τα οποία βρίσκονται στο χαρτί και δεν έχουν υλοποιηθεί, αλλά κάποια έχουν αποτελέσει αφορμή για τη δημιουργία «ιδανικών πόλεων», οι οποίες στη συνέχεια έχουν απορριφθεί εκ νέου. Σχέδια για δυνητικές πόλεις που στόχευαν σε μια ιδανική πολεοδομία και παράλληλα σε μια ιδανική ζωή. Ταυτόχρονα, ερευνάται η σχέση των ιδεών και στόχων των μαζικών διαδηλώσεων με την ιδέα της ουτοπίας και της ιδανικής κοινωνίας. Η ιδέα της ανατροπής μιας επικρατούσας τάξης πραγμάτων σε σχέση με το ασυμβίβαστο και το φανταστικό. Εδώ, λοιπόν, αποδομείται η γλώσσα και απεικονίζεται με προτάσεις ανυλοποιήτες, προτείνοντας έτσι την επαναδιαπραγμάτευσή της, φανταστικά, φανταστικά ή πραγματικά. Ένας «πίνακας ανακοινώσεων» που γεμίζει συνεχώς, που επαναπροσδιορίζεται ξανά και ξανά, που αμφισβητεί το περιεχόμενό του διαρκώς.

Chrysanthi Koumianaki's work *God, I suspect You are a leftist intellectual...* (2015) borrows its title from a slogan from the May 1968 events in France (*I suspect God of being a leftist intellectual*). The work features posters, announcements, sketches and other forms of printed matter, all of which introduce a new graphic code, a new alphabet and a new font. Imitations of posters, flyers, declarations and manifestos, written in a language that needs to be deciphered to be understood. Here, the letters of the alphabet are replaced by plans for ideal cities designed by architects influenced by Vitruvius (they include Filarete, Fra Giocondo, Girolamo Maggi and Giorgio Vasari) during the Renaissance in the 15th-16th centuries, when utopianism and the quest to discover alternative ways of life erupted from within the intense cultural upheavals of that time. Those plans came to nothing. But although they never materialized, some of them inspired the creation of "ideal cities" that were subsequently rejected once again; plans for potential cities that aspired to an ideal urban configuration and an ideal life. The work also investigates the relationship between the ideas and aspirations of mass demonstrations and the concept of an ideal society. The idea of subverting the status quo, connected to the uncompromising and the imaginary. Here, then, language is deconstructed and represented by unmaterialized proposals, thereby suggesting a revisiting of language, in an imaginary or actual way. A "notice board" constantly filling up with new notices, is redefined over and over again, always questioning its current content.

«Θεέ, υποψιάζομαι είστε αριστερός διανοούμενος...» (λεπτομέρεια) 2014- 2015
εγκατάσταση
μεταβλητές διαστάσεις
(ψηφιακές εκτυπώσεις σε χαρτί μεικτών διαστάσεων, ψηφιακή εκτύπωση σε πανί, 220 x 110 εκ., ψηφιακές εκτυπώσεις και σχέδια, τοποθετημένα σε τραπέζι)

"God, I suspect you of being a leftist intellectual..." (detail) 2014- 2015
installation
dimensions variable
(digital prints on paper, dimensions variable, digital print on textile, 220 x 110 cm, digital prints and drawings displayed on table)

ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΚΟΥΜΙΑΝΑΚΗ
CHRYSANTHI KOUMIANAKI

Η αυτοκράτειρα Ελισάβετ της Ρωσίας, ενοχλημένη από τα ποντίκια και τους αρουραίους που κατέκλυζαν τα Χειμερινά Ανάκτορα στην Αγία Πετρούπολη -σήμερα στεγάζεται εκεί το Κρατικό Μουσείο Ερμιτάζ- εξαπέλυσε μια στρατιά από γάτες για να λύσει το πρόβλημα. Ειδικό υπηρετικό προσωπικό φρόντιζε τις γάτες, για τις οποίες είχε επίσης προβλεφθεί μηνιαίο επίδομα τροφής. Από τότε ζουν διαρκώς γάτες στο υπόγειο του κτιρίου, με εξαίρεση την περίοδο της πολιορκίας του Λένινγκραντ στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, όταν αφανίστηκε ο πληθυσμός τους. Μετά τον πόλεμο, οι γάτες επανήλθαν στο υπόγειο, όμως οι συνθήκες διαβίωσής τους επιδεινώθηκαν. Ο Erik van Lieshout αποφάσισε να κάνει κάτι γι' αυτό. Κατά τη διάρκεια της έκθεσης Manifesta στην Αγία Πετρούπολη το 2014, ο van Lieshout μετακόμισε στο υπόγειο όπου ζουν οι γάτες, και προσπάθησε να μεταμορφώσει τον χώρο τους προς το καλύτερο. Το τελικό αποτέλεσμα είναι η βίντεο εγκατάσταση *Το υπόγειο* (2014), που καταγράφει όλες τις προσπάθειες που κατέβαλε: από τον καθαρισμό των παραμελημένων κλουβιών τους μέχρι την πλήρη ανακαίνιση του χώρου, στον οποίο προστέθηκαν ειδικές κατασκευές που παρέχουν μεγαλύτερη άνεση, ευκαιρίες για παιχνίδι και γενικότερα καλύτερες συνθήκες διαβίωσης στις γάτες του υπογείου. Το βίντεο δείχνει παράλληλα τον καλλιτέχνη να αναλύει την περίπλοκη κοινωνικοπολιτική δυναμική του κολοσσιαίου αυτού μουσειακού οργανισμού της Ρωσίας. Φυσικά, το έργο διαπνέεται από την προφανή συμπάθεια του καλλιτέχνη για όλα τα αιλουροειδή. Μάλιστα, παρότι το έργο έχει άφθονο χιούμορ και φιλοπαίγμονα διάθεση, διαθέτει και ένα ευδιάκριτο, πολιτικό, λανθάνον νόημα, με στοιχεία που συνδέουν τον κόσμο των αιλουροειδών με ομάδες διαμαρτυρίας, όπως οι Pussy Riot, και την τρέχουσα πολιτική κατάσταση στη Ρωσία. Το κριτικό πνεύμα του καλλιτέχνη υποφώσκει κάτω από τη χνουδωτή, χαρούμενη φύση της ταινίας. Με αφορμή την ιστορία με τις γάτες του Ερμιτάζ, *Το υπόγειο* θίγει έμμεσα μια σειρά από ακανθώδη ζητήματα, όπως οι κοινωνικοπολιτικές πτυχές της γραφειοκρατικής διοίκησης του μουσείου, το νόημα της τέχνης, η αγάπη και η παραφροσύνη, ο ρατσισμός και η άνοδος της δεξιάς, η θέση των μειονοτήτων και των περιθωριοποιημένων ομάδων και η ρωσική ιστορία. Ο van Lieshout προσεγγίζει αυτά τα ζητήματα με μια ριζοσπαστικά προσωπική και χιουμοριστική διάθεση, με τον ίδιο να παίζει τον πρωταγωνιστικό ρόλο σε οτιδήποτε κάνει, χωρίς όμως να παίρνει τον εαυτό του στα σοβαρά, όπως συμβαίνει συνήθως. Με τον τρόπο αυτό, καταφέρνει να προσδώσει σε μείζονα προσωπικά και κοινωνικά προβλήματα διαχειρίσιμες διαστάσεις. Ο καλλιτέχνης έχει τροποποιήσει την εγκατάσταση που θα παρουσιάσει στη Θεσσαλονίκη. Ο επισκέπτης εισέρχεται σε έναν κόσμο αισιοδοξίας, αγάπης, τρέλας, που από κοινού σηματοδοτούν την αισιοδοξία. Ο πεσιμισμός ακυρώνεται από τη δύναμη της καλλιτεχνικής δημιουργίας, του χιούμορ και της φαντασίας.

Empress Elizabeth of Russia, being annoyed with the amount of mice and rats in the Winter Palace in Saint Petersburg -now the State Hermitage Museum- brought in dozens of cats to solve the problem. They were looked after by special servants and were granted a monthly food allowance. Ever since, cats have been living in the basement of the building (except during the siege of Leningrad in the Second World War, when they all perished). They were put back into the basement after this, but their living conditions deteriorated. Erik van Lieshout decided to change this. During the Manifesta exhibition in Saint Petersburg in 2014 van Lieshout moved into the basement where the cats live and embarked upon transforming their quarters into better ones. The result is a video installation, *The Basement* (2014) that documents this process: from cleaning out the neglected cat cages to a complete renovation of their premises, including the addition of structures installed to enhance the cats' comfort, opportunities for play, and general living conditions. At the same time, the video shows the artist negotiating the complex socio-political dynamics of the Russian museum behemoth. The work, of course, transcends an obvious sympathy for all creatures feline. In fact, despite the abundant playfulness and humor in it, there is a distinct political sub-text, with references that bridge the feline world, with protest groups such as Pussy Riot, the current political situation in Russia, and a critique latent beyond the fluffy, feel-good nature of the film. Using the Hermitage cat story as a springboard *The Basement* indirectly alludes to a complex series of questions from the socio-political aspects of museum bureaucracy, and the meaning of art, to love and madness, racism and right-wing politics, the position of minorities and outsiders, and Russian history. Van Lieshout approaches these issues from a radically personal and humorous perspective, himself playing the leading role in whatever he does, without -refreshingly- taking himself too seriously. In this way he is able to reduce major personal and social problems into manageable and human proportions. For Thessaloniki the artist has re-configured the installation. Venturing into it means entering a world of hope, love, madness, which altogether translate into optimism countering pessimism through the sheer force of artistic creativity, humour and imagination.

Το υπόγειο (στιγμιότυπο) 2014
HD βίντεο-εγκατάσταση
χρώμα, ήχος, 17'

The Basement (video still) 2014
HD video installation
colour, sound, 17'

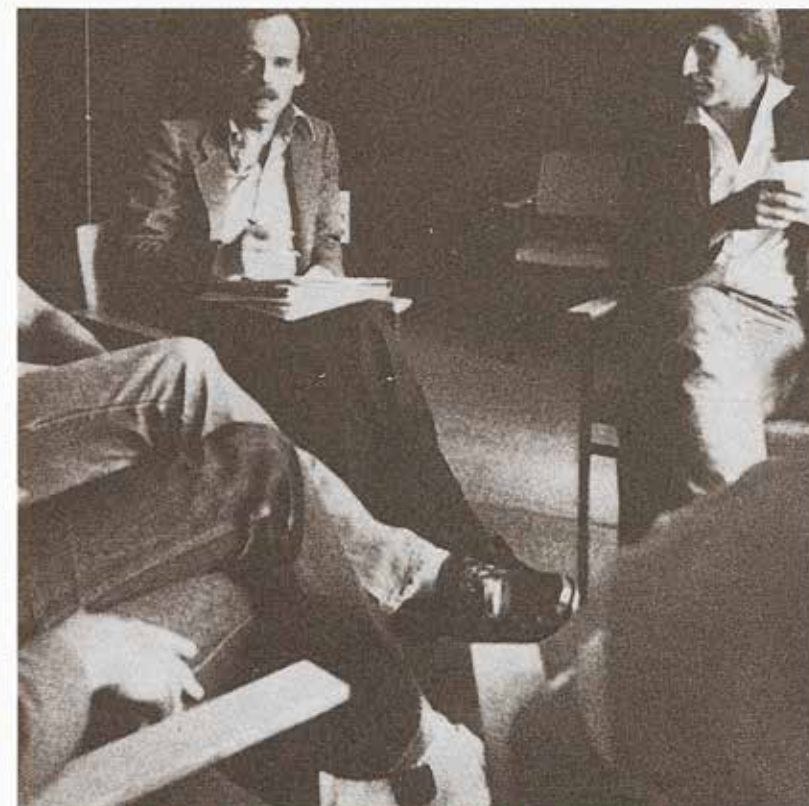
ERIK VAN
LIESHOUT

Ο Thomas Locher εμπνεύστηκε την ενότητα φωτογραφιών και κειμένων *Small Gift. To Give. Giving. Given. Gift, if There is Any...* ως διερεύνηση της σχέσης ανάμεσα στη γλώσσα και τα οικονομικά αλλά και των δρώντων που ενεργούν εντός του συστήματος αυτού. Αφετηρία του έργου είναι το *Donner le temps 1. La fausse monnaie (Given Time I: Counterfeit Money)* του Jacques Derrida, όπου ο συγγραφέας αμφισβητεί το κατά πόσον μπορεί να υπάρχει γνήσια «δωρεά», ειδικά σε μια εποχή όπως η σημερινή, όπου η ζωή μοιάζει να κυριαρχείται από τις οικονομικές σχέσεις και τα συστήματα ανταλλαγής. Ο Thomas Locher αναλύει το κείμενο του Derrida, τοποθετώντας μικρές λεζάντες τυπωμένες με κόκκινα γράμματα κάτω από επιλεγμένες φωτογραφίες που έχουν δημοσιευτεί σε μέσα ενημέρωσης, μαζί με διάσπαρτες, χειρόγραφες παρατηρήσεις και σχόλια του ίδιου του Locher πάνω στο πρωτότυπο κείμενο του Derrida. Οι φωτογραφίες λειτουργούν ως τρίτο επίπεδο νοήματος, προέρχονται από αρχεία εφημερίδων και περιοδικών και οι περισσότερες τραβήχτηκαν σε προεκλογικές συγκεντρώσεις. Το βασικό ερώτημα που θέτει το έργο είναι το εξής: πότε ένα δώρο είναι γνήσιο δώρο; Με άλλα λόγια, πότε ο δωρητής δεν έχει καμία απολύτως απαίτηση ή προσδοκία ανταπόδοσης; Χρησιμοποιώντας την έννοια του δώρου ως φιλοσοφική και σημειολογική αφετηρία, ο Locher χρησιμοποιεί το σύνθετο φαινόμενο του δώρου και των χειρονομιών που το συνοδεύουν, για να αναδείξει τις τυπικές και άτυπες δυνάμεις που διατηρούν τη συνοχή της κοινωνίας. Αναλύει τις διάφορες διαστάσεις της έννοιας του δώρου, τα πιστεύω που διέπουν τη δωρεά και την επίδραση αυτών των εννοιών πάνω στη συγκρότηση του ατόμου και της κοινωνίας. Ο Locher παρουσιάζει παράλληλα το βίντεο *HOMO OECONOMICUS, Credit / Trailer* (2013), μια ανάλυση των διαφορετικών νοημάτων της αγγλικής λέξης *credit* («πίστωση», «τιμή», «εκτίμηση» κ.ά.) και των αμφιλεγόμενων και αντικρουόμενων ορισμών της. Και τα δύο αυτά έργα ανήκουν στη μακρά κριτική διερεύνηση από τον καλλιτέχνη των εγγενών πολιτικών διαστάσεων της δομής της γλώσσας και της επίδρασής τους στη συμπεριφορά των ανθρώπων και τις δυνάμεις των κοινωνιών.

The inspiration for the photographic and text-based series, *Small Gift. To Give. Giving. Given. Gift, if There is Any...*, by Thomas Locher is an examination of the relationship between language and economics as well as of the subjects acting within this system. The point of departure for this work is Jacques Derrida's *Donner le temps 1. La fausse monnaie (Given Time I: Counterfeit Money)*, which questions to what extent it is really possible to "give", especially today, at a time where life appears governed by economic relations and systems of exchange. Thomas Locher, in turn, analyses Derrida's text, in which small captions are printed in red typescript underneath photographs culled from the media, interspersed with handwritten annotations in Locher's own handwriting, commenting on the original text. The photographs, as a third layer of meaning, consist of archival material, taken from newspapers and magazines, mostly from political rallies. The overarching question asked is: under what conditions does a gift take place? When is a gift a true gift and thus not accompanied with expectations of any kind? Taking the notion of the gift as a philosophical and semantic point of departure, Locher uses the complex phenomenon of the gift and the gestures associated with it to highlight the formal and informal forces that bind our society together. He analyses the different facets of the notion of the gift, the belief systems under which these take place and the impact of these notions on the constitution of the subject and society. Together with this series, Locher also presents a video, *HOMO OECONOMICUS, Credit / Trailer* (2013), an analysis of the different meanings of the English word "credit," and its ambiguous and contradictory definitions. Both these works are part of the artist's long-term critical exploration of the political implications inherent in the structure of language and how they impact human behavior and social structures.

SMALL GIFT. TO GIVE. GIVING. GIVEN. GIFT, IF THERE IS ANY ... (J.D.)' # 1 - # 15 2006-2013
εκτύπωση σε Dibond, κορνιζαρισμένες φωτογραφίες
60 x 46,5 εκ. η κάθε μία

SMALL GIFT. TO GIVE. GIVING. GIVEN. GIFT, IF THERE IS ANY ... (J.D.)' # 1 - # 15 2006-2013
print, Dibond, framed photo
60 x 46,5 cm each

... Here is, it seems, the most interesting idea, the great guiding thread of The Gift: for those who participate in the experience of gift and counter-gift, the requirement of restitution "at term", at the delayed "due date", the requirement of the circulatory difference is inscribed in the thing itself that is given or exchanged.

the very object of the gift

... requiring compensation at the instant that by the thing itself: by the force of the giving that would be inscribed in it

THOMAS
LOCHER

Για το φιλμ *Αποκαλύπτοντας την καταστροφή* (2013-2015) οι Angela Melitopoulos και Angela Olga Anderson άρχισαν να καταγράφουν από το 2013 τις περιβαλλοντικές, κοινωνικές και ψυχολογικές συνέπειες της εξόρυξης χρυσού στις Σκουριές από μια καναδική εταιρεία (στην οποία πούλησε η ελληνική κυβέρνηση αντί πινακίου φακής τα δικαιώματα εξόρυξης). Η περιοχή βρίσκεται σε μια παρθένα δασική έκταση στη Χαλκιδική και η οικονομία της βασίζεται κυρίως στον τουρισμό, την αλιεία, τη γεωργία και τη μελισσοκομία. Το ορυχείο ήρθε να απειλήσει βίαια τη βιοποικιλότητα και το οικοσύστημα ενός μεγαλειώδους φυσικού τοπίου. Το φιλμ παρουσιάζει τη σταδιακή αλλά μαζικής κλίμακας καταστροφή της περιοχής, τις συγκρούσεις των ακτιβιστών με την αστυνομία και όσους επέλεξαν να δουλέψουν στο ορυχείο, αναδεικνύοντας τα πολλαπλά αντικρουόμενα συμφέροντα. Πρωταγωνιστές είναι οι κάτοικοι της περιοχής, οι οποίοι φοβούνται ότι το αντίτιμο για τα βραχυπρόθεσμα οικονομικά οφέλη της εξόρυξης χρυσού θα είναι βαρύ, υποστηρίζοντας ότι το έργο θα καταστρέψει τα μέσα βιοπορισμού τους και θα μολύνει το πόσιμο νερό. Η μεταλλευτική δραστηριότητα στην περιοχή έχει μακρά ιστορία, αφορούσε όμως μόνο μικρής κλίμακας έργα, τα οποία δεν αποτελούσαν απειλή για το περιβάλλον. Μία συνέπεια της λειτουργίας του μεγάλου, ανοικτού ορυχείου της καναδικής εταιρείας Eldorado Gold είναι η μετατροπή του ποτάμιου συστήματος της περιοχής και των πηγών του σε δεξαμενή τοξικών αποβλήτων. Οι κάτοικοι της περιοχής είναι αποφασισμένοι να προστατεύσουν το φυσικό περιβάλλον του τόπου τους. Το 2012 οργανώθηκε ένα κίνημα πολιτών που διοργάνωσε διαδηλώσεις κατά της επένδυσης. Η κάμερα των Melitopoulos και Anderson κατέγραψε τις κινητοποιήσεις το 2013. Το 2015 οι καλλιτέχνες επέστρεψαν στην περιοχή για γυρίσματα, αποτυπώνοντας τον διαρκή βιασμό του ειδυλλιακού τοπίου, το οποίο πλέον έχει μετατραπεί σε μια αγνώριστη, άγονη έρημο. Ήδη καταστράφηκαν 300 εκτάρια παρθένου δάσους. Η περιοχή έχει αναδειχθεί σε πεδίο μάχης ανάμεσα στις δυνάμεις του νεοφιλελευθερισμού και του κεφαλαίου από τη μια μεριά και τις ομάδες πολιτών και τους ακτιβιστές οικολόγους από την άλλη. Μια μάχη ανάμεσα στα επιχειρήματα υπέρ της «ανάπτυξης» και των θέσεων εργασίας, και εκείνα που προτάσσουν το περιβάλλον και τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η νέα κυβέρνηση του Σύριζα έχει δεσμευτεί να σταματήσει την επέκταση του ορυχείου, η πώληση του οποίου εντασσόταν στην προσπάθεια άντλησης εσόδων για τα κρατικά ταμεία μέσω ιδιωτικοποιήσεων, κατ' επιταγή των δανειστών της Ελλάδας. Η τελική έκβαση της μάχης παραμένει αβέβαιη, όμως η ταινία δείχνει emphatically ότι η δύναμη της βούλησης και η ανάληψη δράσης μάς επιτρέπουν να αισιοδοξούμε.

For the film project *Unearthing Disaster* (2013-2015) Angela Melitopoulos and Angela Olga Andersen began recording, in 2013, the environmental, social and psychological damage to the region of Skouries in northeastern Greece by the operation of a Canadian gold mine (sold by the Greek government for next to nothing) located in a pristine forest in the Halkidiki area. Economically the region largely depends on tourism, fishing, farming and beekeeping and the mine has come to violently threaten the biodiversity and ecosystem of the magnificent natural landscape. The film shows the gradual but massive destruction of the site, the clashes of activists with the police and with those who have chosen to work in the mines, highlighting the various conflicting interests. The focus is on the residents of the area who fear that the short-term economic benefits of gold mining will destroy their livelihood, as well as their clean water supply. Minerals have been mined there for years, but only on a small scale and without any environmental risk. As a consequence of the large-scale open pit mining, conducted by the Canadian company Eldorado Gold, the region's river system and its sources will be turned into a toxic waste tank. The locals are determined to protect their environment. In 2012 they began a citizen movement and demonstrated against the expanding open pit mining projects, which was filmed by the artists in 2013. In 2015 they again returned to the region to film, showing the continuing onslaught on the idyllic countryside, which by now has turned into an unrecognisable barren desert, where a total of 300 hectares of pristine forest have already been cut down. The site has become a contested area for a heated debate pitting the forces of neo-liberalism and capital against those of citizen groups and environmentalists, between the arguments for jobs and "development" versus the arguments for the environment and sustainability. The new Syriza government has vowed to stop the expansion of the mine whose sale was part of a drive to secure money for state coffers through privatisation in order to meet Greece's creditors' demands. The outcome is as yet uncertain but the film provides a strong reminder of the optimism of the will in action.

Αποκαλύπτοντας την καταστροφή I (Διάδρομος X - Υστερόγραφο στο ταξίδι χωρίς τέλος) 2013
δικάναλη βίντεο-εγκατάσταση, χρώμα, ήχος
37'

Unearthing Disaster I (Corridor X - Postscript to an Unfinished Journey) 2013
two channel video installation, colour, sound
37'

ANGELA MELITOPOULOS &
ANGELA OLGA ANDERSON

Στην εποχή μας, ειδήσεις από κάθε γωνιά του πλανήτη φτάνουν αστραπιαία σε μας, οπότε θεωρητικά θα μπορούσαμε να γνωρίζουμε ανά πάσα στιγμή τι συμβαίνει οπουδήποτε στον κόσμο. Όμως είναι τόσο μεγάλος ο όγκος των πληροφοριών, που τελικά επιλέγουμε -ή υποχρεωνόμαστε- να αγνοήσουμε το μεγαλύτερο μέρος τους. Διάρκως ερχόμαστε αντιμέτωποι με την αβάστακτη «βαρύτητα» του είναι. Τα περισσότερα έργα του Tom Molloy βασίζονται σε υπάρχουσες εικόνες και υλικό: σε ειδησεογραφία κοινωνικοοικονομικού ενδιαφέροντος από το διαδίκτυο και τα ΜΜΕ. Στη συνέχεια επεξεργάζεται αυτές τις πηγές και τις μεταμορφώνει σε έργα τέχνης που καταγίνονται με τα προβλήματα της ανθρωπότητας και με ανθρώπους που βλέπουν τη ζωή τους να αλλάζει δραματικά από γεγονότα στα οποία δεν ασκούν κανέναν έλεγχο. Αποφεύγοντας κάθε προκατάληψη και αξιολογική κρίση, ο Molloy διερευνά τον τρόπο με τον οποίο εμφανίζεται ο κόσμος μέσα από τον φακό. Παρουσιάζει την οπτική του με νηφαλιότητα αλλά χωρίς να μας αφήνει περιθώριο διαφυγής. Μας παρουσιάζει γεγονότα της ζωής που επαναλαμβάνονται στο διηνεκές, χωρίς να μας δίνει την παραμικρή ευκαιρία να αποστρέψουμε το βλέμμα μας, χωρίς να αφήνει περιθώριο στην αδιαφορία ή τη σκόπιμη άγνοια. Εναποθέτει σε εμάς το βάρος ή το προνόμιο να κρίνουμε ποιες είναι οι συνέπειές τους. Στην έκθεση, ο Molloy παρουσιάζει το *Χωρίς τίτλο* (2014), μια εγκατάσταση αποτελούμενη από 1.000 μικρές φωτογραφίες, κομμένες σχολαστικά με το χέρι και τοποθετημένες σε ένα στενό τραπέζι που έχει μήκος δέκα μέτρα και φτάνει μέχρι το ύψος του ματιού. Ο καλλιτέχνης έχει κατεβάσει από το διαδίκτυο φωτογραφίες που μας δείχνουν άγνωστα, ανώνυμα ανθρώπινα πλάσματα που ενεπλάκησαν σε γεγονότα άφατης βίας και πόνου: πρόσφυγες, άστεγοι, πόρνες, θύματα πολέμου, ηρωινομανείς, μέθυσοι, παιδιά-εργάτες, θύματα λιμών. Δεν έχουμε καμία δυνατότητα να αγνοήσουμε την κραυγή τους: η ομορφιά, η καλή γυναίκα που κέρδισε τον διαγωνισμό ομορφιάς *Μις Νάρκη*, ο άστεγος βετεράνος πολέμου που κρατά ένα χαρτόνι που αναγράφει *Είμαι πρόθυμος να δουλέψω για φαγητό*, το αθώο παιδί με το οπλοπολυβόλο στο χέρι. Όλες αυτές οι μικρές, εύθραυστες, χάρτινες απεικονίσεις συγκροτούν μια συλλογική κραυγή που απαιτεί να δώσουμε προσοχή σε πηγές που μέχρι πρότινος αγνοούσαμε - μέχρι δηλαδή να έρθει ο Molloy και να τις βάλει μπροστά στα μάτια μας: πλέον κανείς δεν μπορεί να τις αγνοήσει ή να τις παραβλέψει. Στην όλο και πιο κερματισμένη και ευερέθιστη εποχή μας, όπου μαίνονται οι πολιτικές και προσωπικές συγκρούσεις, ποιος είναι ο ρόλος του καλλιτέχνη; Είναι άραγε να αποσπά την προσοχή μας και να σαγηνεύει τον νου μας, απομακρύνοντάς τον από τα πιο πιεστικά παγκόσμια ζητήματα; Ή αντίθετα να αναδεικνύει τα ζητήματα αυτά με τρόπο που να μας υποχρεώνει να αναλογιστούμε τον προσωπικό μας ρόλο και τον τρόπο ζωής μας, δημιουργώντας έργα πολιτικά αλλά και Πολιτικά, δηλαδή τόσο με την ατομική όσο και με τη δημόσια έννοια του όρου; Ο Tom Molloy ανήκει ξεκάθαρα στο δεύτερο στρατόπεδο.

Living in a time where news from wherever on our planet reaches us with the speed of light, we theoretically could know everything that is happening at any moment and any place in the world. But the excess of information is so overwhelmingly large that we prefer, or even are compelled, to close our eyes for most of it. We are constantly confronted with the unbearable "heaviness" of being. Tom Molloy bases most of his work on existing imagery or found material: news material from the Internet and media of political and socio-economic interest. These sources, he then crafts into art objects that address the predicaments of humanity and those whose lives are radically affected by events over which have no control. Without any form of prejudice or judgement Molloy contemplates the way the world appears through the lens. He illustrates his vision in a sober, inevitable way. He shows us the eternally recurring facts of life, allowing us no chance to look away, no room for indifference, or deliberate ignorance and leaves it to us to consider their implications as a burden or a benefit. In the exhibition the artist presents *Untitled* (2014) an installation of 1,000 small coloured photographs, meticulously cut out by hand and placed on a 10 meter long narrow table, its top at eye level. The pictures are downloaded from the Internet, and show us the unknown, unnamed, anonymous human beings who have been involved in unspeakable violence and suffering: refugees, homeless people, prostitutes, victims of war, heroin addicts, drunks, child labourers, famine victims. We cannot ignore their cry for attention: the one legged beauty who won the *Miss Landmine* contest, the homeless veteran with his cardboard sign *Will work for food*, the innocent child carrying a machine gun. These small fragile paper renderings are a collective cry for attention, from a source we may have become deaf to - until Molloy puts them here under our very eyes: unignorable, and unmissable. In our increasingly fractured and fractious age, where political and personal conflicts are rife, what is the most appropriate role for the artist? Should artists work to distract and beguile our minds away from the most pressing global issues? Or to draw attention to them in such a way that we consider our own roles and the way we live now; to make work that is both political and Political - in the personal and the public senses of the word? Tom Molloy is firmly in the latter camp.

Χωρίς τίτλο 2014
1000 έγχρωμες φωτογραφίες και ξύλινο τραπέζι
150 x 1000 x 30 εκ.
Άποψη της εγκατάστασης στο ΕΤΕ 78, Βρυξέλλες,
Σεπτέμβριος, 2014

Untitled 2014
1000 colour photographs and wooden table
150 x 1000 x 30 cm
Installation view at ETE 78, Brussels,
September, 2014

TOM
MOLLOY

1. Θεσσαλονίκη, Ιανουάριος 2015. Η περιστρεφόμενη πόρτα της εξόδου ήταν χαλασμένη όπως με βεβαίωσε ο φύλακας του περιπτέρου.

Η ιδέα της επισκευής σαν μια δεύτερη ευκαιρία.

2. Marcel Duchamp, *Door, 11 Rue Larrey*, 1927. Μια πόρτα που μπορεί να αποκλείσει ένα από τα δύο γωνιακά ανοίγματα, αλλά ποτέ και τα δύο ταυτόχρονα, μια λειτουργική αλλά και δυσλειτουργική πόρτα. Ένα ready made που διχοτομεί την οικιακή ασφάλεια και παρωδεί την ιδιωτικότητα και τον περιορισμό.

3. Το πρώτο τηλεοπτικό έργο του S. Beckett, *Eh Joe* (BBC2, 4 Ιουλίου 1966) ξεκινάει με τον Joe να εξετάζει πόρτες διαφορετικών μεγεθών που δεν οδηγούν πουθενά γιατί είναι χτισμένες. Μιλάνε για μια εξωτερική απειλή που προέρχεται από μέσα και οδηγούνε βαθιά πίσω.

4. «Στο θέατρο δεν εισέρχεστε ατιμωρητί» έγραφε έξω από το δωμάτιο ο Tadeusz Kantor, προειδοποιώντας τους θεατές του για τον κίνδυνο που διατρέχουν παίρνοντας μέρος στο συνωμοτικό γεγονός, και την ανταλλαγή με το έργο. Η συμμετοχή του θεατή είναι ένα συμβάν με απρόβλεπτες συνέπειες. Το έργο αποτελεί μια μετωνυμία της πραγματικότητας. Τοποθετείται στο σημείο όπου η ζωή τέμνει το θέατρο.

5. Endgame. Μια ιστορία για φοβερές συμβιώσεις καμωμένες με τρυφερότητα και σαδισμό. Μια ιστορία που σαρκάζει την ανημπόρια, την εξάρτηση αλλά και τις επινοήσεις που την ξορκίζουν. Ο καθένας μας έχει υπάρξει Χαμ, Κλοβ ή και τα δύο μαζί.

6. Ο συμπιεσμένος χρόνος, (η ελάχιστη διαδρομή) όσο διαρκεί το άνοιγμα μιας πόρτας, αρκετός για να περπατήσεις μια φάρσα αλλά και ικανός να διαψεύσει ατελείωτες επιστροφές. Όσο χρειάζεται για να φτάσεις στην αρχή, εκεί από όπου ξεκίνησες, να φτάσεις δηλαδή στο τέλος. Μία ακόμα σημασία της λέξης exit, όπως το βιώνουμε σήμερα στη χώρα μας.

7. Σήμερα, οι περιστρεφόμενες πόρτες λειτουργούν και με τεχνολογία ανίχνευσης μετάλλων ή χημικών. Αποτελούν σημαντικό χαρακτηριστικό ασφαλείας σε αεροδρόμια και κέντρα κράτησης. Μπορούν να εξοπλιστούν με συστήματα επιτήρησης και αναγνώρισης προσώπου.

8. Το κύριο όφελος μιας περιστρεφόμενης πόρτας βρίσκεται στο ότι είναι πάντα κλειστή και ανοικτή συγχρόνως.

Περιστρεφόμενη πόρτα (ή Το Περίστροφο), 2015

Μια περιστρεφόμενη πόρτα, που δεν οδηγεί πουθενά, που δεν χρησιμεύει, που κοροϊδεύει και μπλοφάρει, αφού από όπου κι αν μπεις η έξοδος είναι είσοδος και το αντίστροφο. Το έργο μιλάει για «Το τέλος του παιχνιδιού των Μύθων», την προφάνεια που παγιδεύει, για τις χαμένες ευκαιρίες που ακριβώς επειδή χάθηκαν έγιναν μύθοι. Γίνεται, μια διαρκής περιστροφή σαν τιμωρία, όταν αρχή και τέλος, μέσα ή έξω δεν διαφέρουν, όταν το λάθος οδηγεί σε προσχεδιασμένες ευκαιρίες, σε επαναλαμβανόμενες αποτυχίες, στο μαρτύριο της απεγνωσμένης αισιοδοξίας, όπως το πε-

1. Thessaloniki, January 2015. The revolving door at the exit was broken, I was told by the pavilion guard. The idea of repair as a second chance.

2. Marcel Duchamp, *Door, 11 Rue Larrey*, 1927.

A door that can only close the entrance to one room, but never both at the same time – a door that is both functional and dysfunctional. A ready made that bisects domestic security and is a parody of privacy and seclusion.

3. The first piece that S. Beckett wrote for television was *Eh Joe* (BBC2, 4 July 1966). The play opens with Joe examining doors of various sizes, which open to the walls and therefore lead to nowhere. They refer to an external threat that comes from within and take you far back.

4. “No one who embarks on a life in theatre goes unpunished”: Tadeusz Kantor’s message outside the room warned the audience about the risks involved in participating in the conspiratorial act and his play. Audience participation is an event with unforeseeable consequences. The work is a metonymy of reality. It is situated at the point where life intersects with theatre.

5. Endgame. A story about extraordinary cohabitations made of affection and sadism. A story that takes a sarcastic look at feebleness, dependence and the things invented to dispel them. We have all at some point been like Hamm, Clov or both at the same time.

6. Compressed time (the shortest path); the time it takes for a door to open, enough to walk through a farce, but also sufficient to dismiss fruitless returns. Just enough time to reach the beginning, your point of departure, and reach, therefore, your final destination. Another meaning of the word exit, as we experience it today in our country.

7. Modern revolving doors feature metal or even chemical detectors. They are essential security devices at airports and detention centers. They can also be equipped with surveillance and face recognition systems.

8. The main benefit of a revolving door is that it remains always open and closed at the same time. *Revolving door (or The Peristrophon)*, 2015

A revolving door leading nowhere, which has no use, which mocks and bluffs, since, no matter from which point you enter, the exit is the entrance and vice versa. This work is about “the endgame of Myths”, the prominence that entraps us, the lost opportunities that became myths exactly because they were lost. The revolving movement takes the form of punishment, as there is nothing to distinguish the beginning from the end, or the inside from the outside; a mistake can lead to preplanned opportunities, to repeated failures, to the torture of desperate optimism described by Gramsci. *Peristrophon* is exactly about this endless obsession with failed

ριγράφι ο Gramsci. Γι’ αυτή την επαναλαμβανόμενη εμμονή σε στρατηγικές αποτυχίας μιλάει το *Περίστροφο* αλλά και για κόσμους αντίθετους λόγω θέλησης, που ποτέ, λόγω ευφυΐας δεν θα συναντηθούν. ...«Το τέλος βρίσκεται μέσα στην αρχή κι ωστόσο συνεχίζουμε»¹

Φαίνεται να ψιθυρίζει χαμογελώντας ο Χαμ κοιτώντας την ομήγυρη που παρακολουθεί.

«Μα για σκεφθείτε λίγο, για σκεφθείτε, στη γη βρισκόμαστε, σωτηρία δεν υπάρχει!»²

...Και σπρώχνει την πόρτα να βγει, και να γλυτώσει.

Νίκος Ναυρίδης

^{1,2} Σάμουελ Μπέκετ, *Το τέλος του παιχνιδιού*, εκδ. Ύψιλον, μτφρ. Κ. Σκαλιώρας, σ.54

strategies, and about worlds that are opposed by volition, which will never meet because of the intellect.

... “The end is in the beginning and yet you go on”¹ Hamm appears to whisper with a grin on his face, as he observes the spectators.

“Use your head, can’t you, use your head, you’re on earth, there’s no cure for that!”²

...And pushes the door to get out, to save himself.

Nikos Navridis

Περιστρεφόμενη πόρτα (ή Το Περίστροφο) 2015
εγκατάσταση: περιστρεφόμενες πόρτες, αλουμίνιο, γυαλί, αυτόματος μηχανισμός περιστροφής, φωτισμός νέον

Revolving door (or The Peristrophon) 2015
installation: revolving doors, aluminum, glass, automatic rotating mechanism, neon light

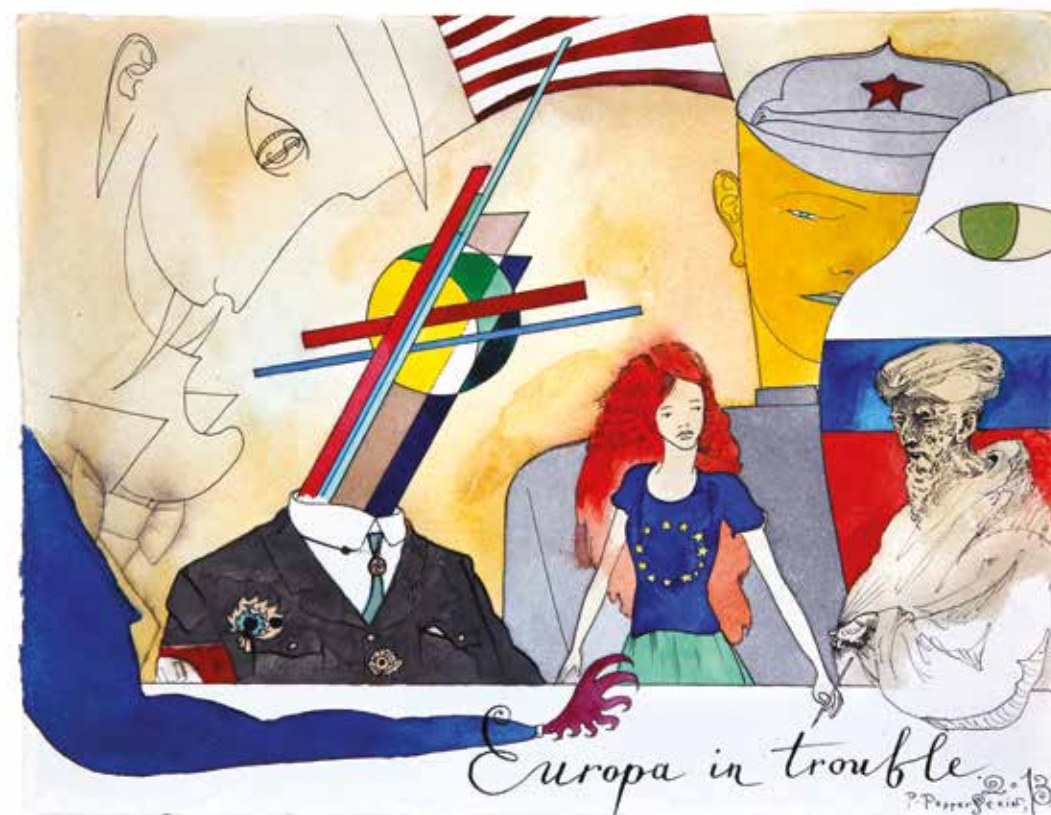
ΝΙΚΟΣ ΝΑΥΡΙΔΗΣ
NIKOS NAVRIDIS

Στα πρωτότυπα, αλληγορικά σχέδια και έργα ζωγραφικής του Pavel Pepperstein βλέπουμε πολιτικά και πολιτιστικά σύμβολα να τοποθετούνται σε φανταστικά τοπία και σενάρια. Στην ενότητα δώδεκα υδατογραφιών με τίτλο *Αγία Πολιτική* (2013), που παρουσιάζεται στην έκθεση, ο καλλιτέχνης σχολιάζει την κατάσταση του σύγχρονου κόσμου με ίσες δόσεις σαρκόνιου πνεύματος, χιούμορ, σουρεαλισμού και κριτικής. Δυσλειτουργίες του καπιταλισμού και της δημοκρατίας, δοκιμασίες της Ευρώπης και είδη που απειλούνται με εξαφάνιση μεταμορφώνονται σε εικαστικές ιστορίες μέσα από το χαρακτηριστικό ελικοειδές, περίτεχνο και πολύχρωμο στυλ του καλλιτέχνη. Βλέπουμε την τεχνολογική πρόοδο να καταστρέφει τον κόσμο και την Ευρώπη να παρενοχλείται από Αμερικανούς, Κινέζους, Ρώσους, Μουσουλμάνους και Ταλιμπάν, ενώ η τύχη των απειλούμενων ειδών συγκρίνεται με το Ολοκαύτωμα. Έτσι, η πολιτική διάσταση παρεισφρεί στην αισθητική. Οι εξόχως ευφάνταστες υδατογραφίες του, φτιαγμένες με μαεστρία και λεπτότητα, συνδέουν τη Ρωσική Πρωτοπορία με την παραδοσιακή τοπιογραφία, την ποπ αρτ, το στυλ των κόμιξ και τις εικονογραφίες παιδικών βιβλίων. Όπως λέει ο ίδιος ο καλλιτέχνης, «προσπαθώ να υιοθετήσω μια παιδική -ή ακόμα και παραμυθένια- προσέγγιση της πολιτικής πραγματικότητας», ενώ ο ίδιος προσθέτει: «σήμερα δεν είναι εύκολο να βρεις την πνευματική ελευθερία και το γεγονός αυτό υπαγορεύει τη στρόφη σε μια πιο αφελή, παιδική τρόπον τινά γλώσσα ανεπεξέργαστων συναισθημάτων, στην οποία είναι δυσκολότερο να ασκηθεί έξωθεν επιρροή ή έλεγχος». Ο Pepperstein (ψευδώνυμο του καλλιτέχνη) δημιουργεί παράδοξες ιστορίες και τις σχολιάζει με αινιγματικά, προφητικά ή διεισδυτικά κείμενα, γραμμένα με τον κομψό, ελικοειδή γραφικό χαρακτήρα του. Το έργο του είναι μια κριτική της πολιτικής ιστορίας, στην οποία συνδυάζει αλληγορικά και σουπρεματιστικά σχήματα με την ουτοπική αισθητική της Ρωσικής Πρωτοπορίας και της σοβιετικής διαστημικής εποχής. Υφαίνει αυτές τις εικαστικές αναφορές σε πρωτότυπες ιστορίες, με παιγνιώδη κονσεπτουαλισμό, δημιουργώντας έργα που εκπροσωπούν αυτό που ο ίδιος ονομάζει «ψυχεδελικό ρεαλισμό». Το έργο του μεταδίδει «μια αίσθηση ουτοπίας ή την επιθυμία της ουτοπίας», κυρίως όμως παραπέμπει στην επιθυμία για αλλαγή.

In Pavel Pepperstein's inventive, figurative drawings and paintings, political and cultural symbols are set in fantastical landscapes and scenarios. In his twelve-part watercolour series *Holy Politics* (2013) shown in the exhibition, he comments on the present state of the world with sardonic wit, humour, surrealism, and criticality in equal measure. Problems of capitalism and democracy, the troubles of Europe, and animals threatened with extinction are transformed into visual stories in Pepperstein's characteristic serpentine, ornate and colourful style. We see technological progress destroying the world, Europe harassed by Americans, Chinese, Russians, Muslims, and the Taliban, while the fate of endangered species is compared to the holocaust; and thus the political dimension penetrates the aesthetic. His highly imaginative, fluidly and delicately executed watercolours connect Russian avant-garde iconography to traditional landscape painting, and pop art, comic book style and children's book illustrations. As the artist himself says, he "attempts to take a child's -or even a fairytale- view of political reality" and: "today, it's not easy to find intellectual freedom, so it necessitates a switch to a more naive, childlike language of raw emotion, on which it becomes harder to exert an outside influence or control." Pepperstein (the artist's pseudonym) fashions bizarre stories and comments on them with enigmatic, oracular or piercing texts in a graceful sinuous handwriting. His work is a critique on political history by using Suprematist and illustrative imagery, and the utopian aesthetics of the Russian avant-garde and Soviet space age; these visual references he weaves into inventive stories with a mischievous conceptualism, resulting in what he calls "psychedelic realism". In his work he projects "a feeling of utopia, or a wish for utopia" but most of all, his practice alludes to the desire for change.

Η Ευρώπη σε μπελάδες
από την ενότητα *Αγία Πολιτική*
(*Η πολιτική του παιχνιδιού*) 2013
ακουαρέλα σε χαρτί
32,5 x 25 εκ.

Europe in Trouble
from the series *Holy Politics*
(*Politics of Play*) 2013
watercolour on paper
32,5 x 25cm

PAVEL
PEPPERSTEIN

Η πρόθεση του Αντώνη Πίττα με το νέο του έργο, *Throw Hands*, που δημιούργησε για την Μπιενάλε Θεσσαλονίκης, είναι να δημιουργήσει έναν «επιτελεστικό» χώρο που αφενός αφυπνίζει το παρελθόν, αφετέρου αντιμετωπίζει το παρόν. Στον εκθεσιακό χώρο φιλοξενούνται τέσσερα χέρια μεγάλων διαστάσεων, φτιαγμένα από απομίμηση δέρματος, σε τέσσερα διαφορετικά χρώματα: κόκκινο, μπλε, κίτρινο και λευκό. Τα αντικείμενα έχουν χρηστικό χαρακτήρα -οι επισκέπτες μπορούν να καθίσουν ή να ξαπλώσουν σε αυτά- και αποτελούν διασταύρωση επίπλου και γλυπτού. Τα χέρια αποτελούν το σκηνικό για την παρουσίαση των υπόλοιπων έργων του: μια σειρά παλιομοδίτικες πινακίδες με κλιπ, οι οποίες έχουν αναπαράχθει σε πολύ ακριβά υλικά όπως το μάρμαρο, ο μπρούντζος και άλλα μέταλλα. Πρόκειται για υλικά που χρησιμοποιούνται συνήθως σε κρατικά κτίρια ή σε δημόσια γλυπτά με γραφειοκρατικές ή «επίσημες» συνδηλώσεις. Σε αυτές επικollώνται κολάζ με εικόνες που παρουσιάζουν χέρια πολιτικών και άλλων πολιτικών δρώντων από ηλεκτρονικά και έντυπα μέσα ενημέρωσης - χειρονομίες που υποτίθεται ότι υπογραμμίζουν τη σπουδαιότητα των όσων λέγονται, εκφράζοντας τον θυμό, την ισχύ ή ακόμα και τον φόβο. Παρότι το έργο παραπέμπει σε παλαιότερες περιόδους της ιστορίας της τέχνης, όπως η προπολεμική και η μεταπολεμική αβάν-γκαρντ, το παρόν που αναπαριστά συνδέεται με τη βία και την εκλογίκευσή της. Ο καλλιτέχνης χρησιμοποιεί συχνά φωτομοντάζ έργων της γερμανικής και ρωσικής πρωτοπορίας που παρέπεμπαν στην έλευση μιας νέας εποχής: μια εποχής, όπου ο καλλιτέχνης-μηχανικός θα έπαιζε καθοριστικό ρόλο στην οικοδόμηση της κοινωνίας και στην υλοποίηση ουτοπικών ιδεών. Προφανώς η ελπίδα αυτή είχε διαψευστεί ήδη κατά την εποχή της εμφάνισής της και μάλιστα με εξαιρετικά βίαιο τρόπο, όμως η δύναμη του χεριού και της χειρονομίας διατηρεί το ενδιαφέρον της ως ένδειξη είτε πολιτικής επιρροής ή ήττας είτε ιδεολογικής κατπληείας. Ο Πίττας αντιμετωπίζει τον εκθεσιακό χώρο -ένα πρώην συνεδριακό κέντρο- σαν ένα ιδιαίτερα «τοξικό», μολυσμένο πολιτικό περιβάλλον που ανακαλεί στη μνήμη τη λαϊκή διαμαρτυρία και εξέγερση, καθώς και τη (βίαιη) αντίδραση των δυνάμεων καταστολής απέναντι σε καταστάσεις φαινομενικού χάους. Τα χρώματα των χεριών παραπέμπουν έμμεσα στα χρώματα της προειδοποιητικής σήμανσης της τοξικότητας των δακρυγόνων που εξαπολύουν κατά των διαδηλωτών οι στρατιωτικές και αστυνομικές δυνάμεις. Για τον Πίττα, το συγκεκριμένο ιδεόγραμμα φέρει εντυπωσιακές ομοιότητες με ορισμένα ρεύματα της σύγχρονης τέχνης, και θα μπορούσε κάλλιστα να εκληφθεί σαν ένα είδος *détournement* από την αισθητική του Μπαουχάους ή του νεοπλαστικισμού σε κάτι εντελώς διαφορετικό, περισσότερο φορτισμένο πολιτικά και

For his new work *Throw Hands* for the Thessaloniki Biennale, Antonis Pittas' intent is to create a "performative" space in which the past can be reactivated and the present addressed. The exhibition space hosts four large hands made from a faux-leather material in four different colours: red, blue, yellow and white. The objects are a cross between furniture and sculpture, and are intended for use: people can sit or lie on them. The hands, in turn, serve as a stage for the presentation of other works Pittas presents: a number of old-fashioned clipboards, reproduced in very expensive materials such as marble, bronze and other metals, materials usually used for government buildings or public sculpture, with bureaucratic or "official" connotations. Attached to these are various collages of images showing hands of politicians and other political actors as represented in online and offline news media - gestures that are supposed to underline the importance of what is said, expressing anger, power or even sometimes, fear. Whilst the work evokes the art historical past, including both pre- and post-war avant-gardes, the present it represents is associated with violence and the rationalization of violence. Photomontages of the German and Russian avant-garde often employed the hand of the artist as a sign of a new time to come: a time, in which the artist-engineer would have a crucial role in building society and realizing utopian ideas. Obviously, this hope was already frustrated back then and very violently so, but the force of the hand and the gesture remains interesting as a sign of political influence or defeat, or ideological instrumentalisation. Pittas's view of the exhibition space -a former convention centre- as a very "toxic", contaminated political environment, which might recall civilian protest and upheaval as well as the (violent) reaction of military and police forces to the state of apparent chaos. The colours of the hands indirectly refer to the colours of the image that is found together with hazard warning labels on tear gas cans, which indicates the toxicity of the gas thrown by military and police. For Pittas this ideogram strikingly resembles certain modern art forms, and can be seen as a kind of *détournement* of Bauhaus and De Stijl aesthetics into something quite different, more politically charged and confrontational. And of course, there are the obvious references to Barnett Newman's

συγκρουσιακό. Ξεκάθαρες φυσικά είναι και οι αναφορές στη σειρά ζωγραφικών έργων *Ποιος Φοβάται το Κόκκινο, το Κίτρινο και το Μπλε* (1966-1970) του Barnett Newman, αλλά και στο φωτομοντάζ του Gustav Klutssis που εμφανίζει τον Λένιν να περιβάλλεται από τέσσερα χέρια, τα οποία εκπροσωπούν τους πυλώνες της σοβιετικής κοινωνίας. Παρότι ο Πίττας δεν αντιλαμβάνεται τον εαυτό του ως τον «καλλιτέχνη-μηχανικό» που είχε οραματιστεί η πρωτοπορία των αρχών του εικοστού αιώνα, αν μη τι άλλο προσπαθεί να δημιουργήσει συνθήκες που ερεθίζουν την κριτική σκέψη, αποφεύγοντας όμως κάθε απροκάλυπτο προπαγανδιστικό μήνυμα. Θεωρεί τον εαυτό του έναν παρατηρητή που έρχεται αντιμέτωπος με μια πραγματικότητα την οποία συνθέτουν η εμφάνιση νέων συλλογικών κινήματων, οι εντάσεις στο εσωτερικό αλλά και μεταξύ κοινωνιών, οι περίπλοκες παραπομπές και οι ανεπίλυτες αντιφάσεις. Σε αυτό το πλαίσιο, τον ενδιαφέρει ιδιαίτερα η καταγραφή της δημόσιας ή συλλογικής μνήμης εν τη γενέσει της αλλά και η δυνατότητα μνημειοποίησης αυτής της καταγραφής. Έτσι, το έργο του αναδεικνύεται τρόπον τινά σε μνημείο του διαδηλωτή.

work series *Who's Afraid of Red, Yellow and Blue* (1966-1970) and Gustav Klutssis' photomontage of Lenin flanked by four hands depicting the pillars of Soviet society. Though Pittas does not see himself as the "artist-engineer" that the early twentieth century avant-garde had envisioned, he strives at least to create conditions for critical thoughts to be triggered, while eschewing any overt propagandistic messages. He sees himself as an observer, confronted with a reality of new collective movements, of tensions arising within societies and between regions, of complicated references and unresolvable contradictions. In this context, he is especially interested in capturing public or collective memory in the making as well as the dynamics of monumentalization that accompany this process, whereby his work becomes a kind of protester's memorial.

Throw Hands
(λεπτομέρεια) 2015
εγκατάσταση
(μαξιλάρια,
μάρμαρο,
μπρούντζος, χαρτί)
μεταβλητές
διαστάσεις
Άποψη της
εγκατάστασης στην
Μπιενάλε
Σύγχρονης Τέχνης
Θεσσαλονίκης, 2015

Throw Hands
(detail) 2015
installation
(cushions, marble,
bronze, paper)
variable dimensions
Exhibition view at
the Thessaloniki
Biennale of
Contemporary Art,
2015

ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΙΤΤΑΣ
ANTONIS PITTAS

Ο ντανταϊστής Tristan Tzara είχε επινοήσει μια μέθοδο ποιητικής γραφής βγάζοντας τυχαία λέξεις από ένα καπέλο. Με την ίδια περίπου μέθοδο, ο Θεόδωρος Προδρομίδης «έγραψε» ένα βιβλίο 108 σελίδων, με 524 προτάσεις. Οι τυχαία τοποθετημένες λέξεις προέρχονται από 524 βιβλία και περιοδικά, τα οποία έστειλαν στον καλλιτέχνη όσοι ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμά του για τη συγκέντρωση έντυπου υλικού που έπρεπε να κατέχει σημαντική θέση στον πολιτικό λόγο της αριστεράς. Ανάμεσα στα βιβλία που έφτασαν στα χέρια του περιλαμβάνονται κορυφαία κείμενα όπως *Το Κεφάλαιο* του Μαρξ (1867), *Ιμπεριαλισμός, το ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού* (1916) του Λένιν, καθώς και πιο σύγχρονα κείμενα, όπως *Η κομμουνιστική υπόθεση* (2008) του Alain Badiou. Ο καλλιτέχνης δημιούργησε το βιβλίο κατά τη διάρκεια δύο οκτάωρων περφόρμανς στο Kunsthalle Athenaeum το 2011, στις οποίες συμμετείχε η ηθοποιός Αγγελική Παπούλια. Η διάρκειά των περφόρμανς καθόρισε και την κυκλοφορία του βιβλίου: 16 αντίτυπα. Η περφόρμανς και το βιβλίο εκπροσωπούν μια μέθοδο επανεξέτασης και κριτικής ανάγνωσης της πολιτικής γλώσσας και των κορυφαίων έργων της αριστερής σκέψης, αλλά και παιγνιώδους αντιμετώπισης σοβαρών κοινωνικών και ιστορικών ζητημάτων. Το *Στοιχείο για την υποστήριξη νέων δομών* αποτελείται από ένα μπρούντζινο επιτοίχιο γλυπτό που λειτουργεί σαν ράφι για τα 16 δεμένα στο χέρι βιβλία. Το κοινό μπορεί ελεύθερα να παίρνει βιβλία για να τα ξεφυλλίσει και, καθώς καθένας τα τοποθετεί σε διαφορετικό κάθε φορά σημείο, η σύνθεση της δομής στήριξης αλλάζει. Τα δύο έργα αποτελούν από κοινού ένα συνοπτικό κολάζ του ποταμού των πολιτικών αναλύσεων από την εποχή του Μαρξ που παρουσιάζονται εδώ με τη μορφή συνθημάτων, επί της σημασίας και συνάφειας των οποίων με την εποχή μας καλούμαστε εμείς να διερωτηθούμε.

Dadaist Tristan Tzara devised a method to create poems by pulling words out of a hat. Applying this method, Theo Prodromidis "wrote" a book of 108 pages, with 524 sentences, composed of words taken at randomly from 524 different books and magazines, which were sent to him on a general call for printed matter that had to be relevant and important for the political discourse of the left. Books included seminal texts like Karl Marx's *Das Kapital* (1867), Vladimir Ilyich Lenin's *Imperialism, the Highest Stage of Capitalism* (1916) as well as more contemporary texts like Alain Badiou's *The Communist Hypothesis* (2008). The content of the book was put together during two eight hour performances at Kunsthalle Athenaeum in 2011, carried out by Prodromidis together with the actress Angeliki Papoulia. The duration of the performance determined the print run of the book: 16 copies. The performance and the resulting book present a method to formulate a re-reading as well as a critique of political language and seminal leftist discourse and to deal in a playful way with formal, social and historical issues. *Element for the support of new structures* is a bronze wall sculpture, serving as a kind of bookshelf for the 16 hand-bound books. The viewer may take a book from the sculpture to leaf through it, and by placing it back somewhere else, the composition of the books in the supporting structure will be changed. The two works together form a synoptic collage on the potpourri of political analyses since Marx, here presented as sound bites, whose relevance we are asked to question today.

Αντίο... κτλ, και Στοιχείο για την υποστήριξη νέων δομών 2013-2014
16 βιβλία δεμένα στο χέρι, 108 σελίδες το καθένα, 38 μπρούντζινα στηρίγματα
35 x 350 x 13 εκ.

Goodbye...etc, and Element for the support of new structures 2013-2014
16 hand bound books, 108 pages each, 38 bronze supporting elements
35 x 350 x 13 cm

ΘΕΟΔΩΡΗΣ ΠΡΟΔΡΟΜΙΔΗΣ
THEO PRODROMIDIS

Στην ενότητα έργων *Γάντζος ή Ουρά* (2013) η Meriç Algün Ringborg θίγει το θέμα της διέλευσης φυσικών, πολιτισμικών, γλωσσικών και γραφειοκρατικών συνόρων. Αφορμή στάθηκε η εμπειρία της ίδιας της Algün Ringborg ως μετανάστριας από την Κωνσταντινούπολη στη Στοκχόλμη. Η διαδικασία περιλαμβάνει πλήθος γραφειοκρατικές σφραγίδες, αιτήσεις και συνεντεύξεις, και, εφόσον τελεσφορήσει, επιτρέπει τη νόμιμη εγκατάσταση εντός της Ε.Ε. Υπάρχει φυσικά και ο εναλλακτικός, παράνομος τρόπος μετανάστευσης. Το *Γάντζος ή Ουρά* εξετάζει ένα συγκεκριμένο

σύνορο: τον ποταμό Μέριτς, Έβρο ή Μαρίτσα, όπως ονομάζεται στην Τουρκία, την Ελλάδα και τη Βουλγαρία αντίστοιχα, ο οποίος πηγάζει από τη Βουλγαρία και οριοθετεί τα σύνορα ανάμεσα στις τρεις χώρες. Ο ποταμός, συνονόματος της καλλιτέχνης στην τουρκική εκδοχή του ονόματός του, είναι σήμερα ένα από τα κύρια σημεία παράνομης εισόδου μεταναστών στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το γεγονός ότι η καλλιτέχνης έχει το ίδιο όνομα με τον ποταμό είναι μεν συμπτωματικό, παραμένει όμως εξαιρετικά ενδιαφέρον και συνδέεται με την επιλογή του Μέριτς ως πρωταγωνιστή της σειράς. Η Algün Ringborg εξετάζει το ίδιο το ποτάμι και, χρησιμοποιώντας απλώς την εικόνα ή το τοπογραφικό του σχέδιο, υποδηλώνει τη διάβαση από και προς τις δύο κατευθύνσεις. Αντλώντας έμπνευση από το έργο *Χωρίς τίτλο* του Felix Gonzalez-Torres, την αέναη αναπαραγωγή μιας εικόνας νερού, η Algün Ringborg παρουσιάζει μια παρόμοια εικόνα του ποταμού Μέριτς. Στο *Χωρίς τίτλο* (Έβρος, Μαρίτσα, Μέριτς) υπαινίσσεται τις διαφορετικές τοποθεσίες πέριξ του ποταμού και, κατ' επέκταση, τα διαφορετικά πολιτικά συστήματα στα οποία αυτές ανήκουν. Επεκτείνοντας αυτή την ιδέα, στο έργο της *Μπλε ποτάμι, κόκκινο σύνορο* δύο γραμμές εμφανίζουν την εναέρια άποψη του ρου του ποταμού και του πολιτικού συνόρου. Η Συνθήκη της Λωζάνης όρισε τον ποταμό ως φυσικό σύνορο των τριών χωρών, καθώς όμως μετατοπίζεται ο ρους του, ο ποταμός παύει να συμπίπτει με τα σύνορα που είχε ορίσει η Συνθήκη, αναδεικνύοντας την αυθαίρετη φύση των συνόρων εν γένει. Το *Ζ* (Το άτυχο γράμμα) είναι μια συλλογή επιστολών από την προσωπική αλληλογραφία της Algün Ringborg, με επίκεντρο την τουρκική υποστιγμή που παίρνει το γράμμα c στο όνομα Meriç. Στη νέα πατρίδα της καλλιτέχνης, τη Σουηδία, οι αρχές και άλλοι φορείς (τράπεζες, πανεπιστήμια, ακόμα και η Υπηρεσία Μετανάστευσης) γράφουν συχνά λάθος ή αντικαθιστούν το c στην αλληλογραφία τους μαζί της. Άλλοτε το γράμμα c απουσιάζει και το όνομα της καλλιτέχνης εμφανίζεται ως Meri, άλλοτε αντικαθίσταται από το σύμβολο % και γίνεται Meri%, ενώ άλλοτε παίρνει τη θέση του το αντίστοιχο γράμμα της γλώσσας σήμανσης html (Meri& #231). Αυτή η απώλεια της υποστιγμής λειτουργεί ως διαρκής υπενθύμιση της διαφορετικής «χώρας προέλευσης» και της αδυναμίας ένταξης της καλλιτέχνης στο νέο σύστημα. Στο ηχητικό έργο *Archiving Meriç*, ακούμε έναν μεγάλο αριθμό ανθρώπων να προφέρουν το όνομα «Meriç», καθένας με τη δική του προφορά, προκαλώντας σύγχυση στον ακροα-

In the series of works *A Hook or a Tail* (2013) Meriç Algün Ringborg reflects upon crossing natural, cultural, linguistic and bureaucratic borders. The work takes as its point of departure the way Algün Ringborg herself moved from Istanbul to Stockholm; this process entails a series of bureaucratic stamps, application forms and interviews, which ultimately might result in a lawful and legal residence within the EU. Another way to migrate is, of course, to move illegally. *A Hook or a Tail* makes reference to a particular border: that between Turkey, Bulgaria and Greece and the river Meriç, or Evros or Maritsa. Originating from Bulgaria, it acts as the border between Turkey and Greece and is given different names respectively. The river, partly being the namesake of the artist, is today one of the most frequently used locations for illegally entering the European Union. That the artist shares her name with this river is coincidental, but nevertheless intriguing, and the river being the river Meriç is central to these works. Algün Ringborg looks at the river itself, and by its simple image or topographical outline suggests the notions of crossing it in either direction. Taking its reference from Felix Gonzalez-Torres' *Untitled* which is an endless reproduction of an image of water, Algün Ringborg shows an image of the river Meriç in a similar manner. In *Untitled* (Evros, Maritsa, Meriç) she hints at the different localities that surround this water and therefore the different political systems they exist within. Furthering this idea, in the work *Blue River Red Border* two lines mark the bird's eye view of the river and the border. It was decided at the Treaty of Lausanne how the border and the river would coalesce, but as it meanders, the piece shows where the river flows naturally and where the Treaty of Lausanne once decided that the border would run, highlighting the constructed nature of borders. *Ζ* (The Unfortunate Letter) is a collection of personal letters that concern the mark known as cedilla, as in the c of Meriç. In the artist's new context of Sweden, the ç is frequently confused or altered in letters from authoritative agencies such as banks, universities and even the Migration office. Ranging from simply omitting the letter and making the name Meri to more advanced Meri% to replacing the ç with the html code as in Meri& #231; the loss of the cedilla serves as a continuous reminder of "originally" coming from somewhere else and of not fitting within the system. Moreover, *Archiving Meriç*,

τή, που ακούει είτε το όνομα της καλλιτέχνης είτε του ποταμού είτε και τα δύο - θολώνοντας τα μεταξύ τους σύνορα και αναδεικνύοντας την κεντρική θέση του ονόματος καθεαυτού έναντι του όποιου φορέα του. Τέλος, στο *Becoming European*, μια σειρά σχεδίων που παρουσιάζουν σφραγίδες ημερομηνίας σε χαρτί, εμφανίζονται οι ημερομηνίες και το καθεστώς διαμονής της καλλιτέχνης στην Ε.Ε., αλλά και, διά της παραλείψεως, οι περίοδοι της «εξαφάνισής της» κάθε φορά που έβγαινε εκτός συνόρων Ε.Ε. Το έργο μιμείται το σύστημα καταγραφής της διαμονής της από τη μεταναστευτική υπηρεσία. Τα διαφορετικά χρώματα αντιστοιχούν σε διαφορετικά καθεστώτα διαμονής: το μπλε δηλώνει τουριστικούς λόγους, το κόκκινο καθεστώς προσωρινής διαμονής, το μοβ ότι εκκρεμεί ο καθορισμός καθεστώτος, το μαύρο τη νόμιμη διαμονή, το πράσινο το καθεστώς αναμονής για την απονομή υπηκοότητας. Οι ημερομηνίες που δεν εμφανίζονται αντιστοιχούν στα διαστήματα κατά τα οποία η καλλιτέχνης βρισκόταν εκτός Ε.Ε., επισκεπτόμενη για παράδειγμα την πατρίδα της, την Κωνσταντινούπολη. Η περίοδος που καταγράφεται ξεκινά στις 21 Δεκεμβρίου 2007 και ολοκληρώνεται στις 3 Ιουνίου 2012, οπότε η καλλιτέχνης απέκτησε τη σουηδική υπηκοότητα. Από κοινού, όλα τα έργα αποτελούν ένα καυστικό σχόλιο πάνω στη διαπερατότητα των συνόρων και τις σημερινές ρευστές, αποδημητικές και συχνά επισφαλείς ταυτότητες που αποκτούν οι άνθρωποι στην εποχή μας, καθώς διασχίζουν τα σύνορα, είτε από επιλογή είτε από ανάγκη.

a sound piece, plays numerous individuals saying the name "Meriç" with varied pronunciation, which simultaneously and confusingly is either the artists' name or the name of the river, or both - blurring the boundaries of the two and making central the name no matter what or whom it is attached to. Finally, the work *Becoming European*, a series of drawings with date stamps on paper, displays the dates and ways the artist has resided within the EU and disappeared when beyond their territory, mimicking the manner the Migration Office records her stay. Different colors represent different legal statuses such as blue: tourist, red: temporary resident, purple: pending, black: permanent resident, green: waiting for citizenship, whilst all the absent dates are when the artist was outside their borders, for instance in her hometown, Istanbul. The counting of days ends when she acquired citizenship and the whole period is from 21.12.2007 to 03.06.2012. Together, all these works together form a poignant remark on the permeability of borders and of today's fluid, migratory and often precarious identities that are the result of crossing borders, for whatever reason, either due to choice or force majeure.

Χωρίς τίτλο (Έβρος, Μαρίτσα, Μέριτς)
από την ενότητα *Γάντζος ή Ουρά* 2013
εκτύπωση offset σε χαρτί
83,8 x 57,7 εκ.

Untitled (Evros, Maritsa, Meriç)
from the series *A Hook or a Tail* 2013
offset print on paper
83,8 x 57,7 cm

MERİÇ ALGÜN
RINGBORG

Στην Αλβανία, τα κρούσματα ενδοοικογενειακής βίας κατά γυναικών θεωρούνται οικογενειακή υπόθεση και οι σύζυγοι που κακοποιούν τις γυναίκες τους σπάνια κάθονται στο εδώλιο. Υπήρξαν περιπτώσεις απελπισμένων γυναικών που σκότωσαν τους βίαιους συζύγους τους και καταδικάστηκαν με ποινές κάθειρξης από τα δικαστήρια, τα οποία συνήθως δεν αναγνωρίζουν ελαφρυντικά. Η Anila Rubiku οργάνωσε εργαστήρια με μια ομάδα κακοποιημένων γυναικών που εκτίουν ποινές φυλάκισης στα Τίρανα, και αξιοποίησε τα έργα τέχνης που δημιούργησαν για να αποκαλύψει τη μοίρα τους, την έλλειψη πρόνοιας για ευάλωτες ομάδες και την ανεπαρκή νομική προστασία τους. Σε αυτά τα εργαστήρια, τα οποία οργανώθηκαν σε συνεργασία με ψυχολόγο, οι γυναίκες είχαν την ευκαιρία να εκφραστούν μέσα από την τέχνη και προσωπικές αφηγήσεις. Με βάση τις εμπειρίες αυτές, η Anila Rubiku δημιούργησε μια σειρά από κεντήματα και έργα ζωγραφικής που παρουσιάζουν σιδερόφρακτα παράθυρα. Καθένα τους είναι ένα αφαιρετικό αλλά δηλωτικό ψυχογράφημα των γυναικών από την καλλιτέχνη, με βάση τα δικά τους έργα τέχνης και τις προσωπικές τους αφηγήσεις. Για την Rubiku, αυτά τα πολύχρωμα σιδερόφρακτα παράθυρα συνθέτουν ένα γνήσιο πορτρέτο της ψυχής αντί της εξωτερικής μορφής των γυναικών. Τα κεντήματα δημιουργήθηκαν με μεγάλο κόπο στο χέρι από την Anila Rubiku και, σύμφωνα με την ίδια, ο χρόνος που αφιέρωσε στη δημιουργία τους συμβολίζει τον χρόνο που έχουν περάσει οι γυναίκες αυτές πίσω από τα σίδερα της φυλακής. Τα φραγμένα παράθυρα, όπως και η ενέργεια της συμμετοχής των ίδιων των γυναικών σε μια δημιουργική πράξη, μπορούν να ερμηνευτούν ως διαφορετικά είδη ελπίδας, ως προσμονή της δυνητικής ελευθερίας. Ορισμένες από τις σιδεριές εφάπτονται και δεν αφήνουν κανένα κενό ανάμεσά τους, άλλες όμως έχουν κοπεί με πριόνι ή είναι λυγισμένες, δίνοντας μια αισιόδοξη υπόσχεση για ένα μέλλον ελευθερίας.

In Albania domestic aggression against women is considered a personal family matter, and violent husbands are hardly ever brought to court. In some cases desperate wives kill their violent husbands, and –as the courts generally do not acknowledge justifying circumstances– they are consequently sentenced to imprisonment. Anila Rubiku organised workshops with a group of such women in a prison in Tirana and used the art works they made to expose their fate, the lack of protection for vulnerable groups of women, as well as the absence of legal protection. Through these workshops, organised together with a psychologist, the women could express themselves in the form of art works and by narratives about their situation. Based on her experiences with the incarcerated women, Anila Rubiku created a series of artworks in drawing and embroidery representing barred windows, each of which represents, in an abstract yet suggestive way, her insight into each of the women's personalities, culled from the art works and narratives originating from the women themselves. For Rubiku these colourful barred windows represent a true portrait, more of an internal rather than an external likeness. The embroidered works are laboriously sewn by hand and Anila Rubiku sees the labour time she needed to make them as symbolic of the time that these women have spent behind bars. The barred windows, as well as the act of participating in a creative act by the women themselves, can be seen to express different kinds of hope and are a sign of possible freedom. Some of the bars are impenetrably close to each other, but others have been sawed through, or are bent apart, and thus offer an optimistic prospect of a liberated future.

Defiants' Portraits #1-12 2014
εγκατάσταση (σίδηρος, κέντημα σε λινό και μεταξωτό ύφασμα, ακουαρέλα)
300 x 600 εκ.

Defiants Portraits #1-12 2014
installation (iron, hand sewing on linen and silk cloth, watercolour)
300 x 600 cm

Το καλλιτεχνικό έργο της Marinella Senatore (βίντεο, εγκαταστάσεις, περφόρμανς, ήχος και σχέδιο) έχει τις ρίζες του στη συμμετοχή του κοινού. Στόχος είναι η καλλιέργεια της δημιουργικής δύναμης των ομάδων, δίνοντας έναυσμα στον διάλογο ανάμεσα στην ιστορία, τον πολιτισμό και τις κοινωνικές δομές. Η τέχνη της αποτελεί μια μορφή συμμετοχής στα κοινά και η πρακτική της διακρίνεται από την ιδιαιτερότητα της δημοκρατικής συμμετοχής μεγάλων και πολύμορφων ομάδων σε αυτήν. Εμπλέκει στη διαδικασία ολόκληρες κοινότητες και απελευθερώνει τις δημιουργικές δυνάμεις των ανθρώπων, δίνοντας ώθηση στον διάλογο, με έμφαση στην αφήγηση, τη χρήση διαφορετικών εκφραστικών μέσων, όπως ο χορός, ο κινηματογράφος, η περφόρμανς, η ποίηση, η λογοτεχνία και η χειροτεχνία. Όλα βασίζονται και έχουν τις ρίζες τους στην τοπική κουλτούρα και ιστορία. Όλοι μπορούν να συμμετάσχουν, να βιώσουν και να παίξουν ρόλο σε αυτές τις δραστηριότητες. Αυτές οι συνεργατικές διαδικασίες αποσκοπούν στη χειραφέτηση και τη συμμετοχή, στην καλλιέργεια της παιδείας και της εκπαίδευσης και στην ανταλλαγή δεξιοτήτων. Η Senatore δεν ενδιαφέρεται μόνο για την πυροδότηση κοινωνικών διαδικασιών, αλλά και για τη διερεύνηση εννοιών, όπως η αίσθηση της κοινότητας και η κοινωνική ευθύνη, την ανακάλυψη νέων αφηγηματικών μορφών και τη δημιουργία μιας συλλογικής μνήμης μέσω της κοινής δράσης. Το *Movie Set* (2012) είναι ένα πραγματικό σετ κινηματογραφικής παραγωγής, με μια κάμερα, ήχο, φώτα, καθρέπτες, μπάρες για χορό και μηχανές καπνού, που δίνει τη δυνατότητα να δημιουργηθούν ταινίες, βίντεο και φωτογραφίες, αλλά και να ανέβουν θεατρικές παραστάσεις, οι οποίες μπορούν να κινηματογραφηθούν. Το *Movie Set* γεννήθηκε στο πλαίσιο του *Rosas* -μιας κινηματογραφικής όπερας σε τρεις πράξεις- όπου η Senatore συνεργάστηκε σε τρεις διαφορετικές πόλεις με τον τοπικό δωρεάν διανεμόμενο τύπο, με ραδιοφωνικούς σταθμούς και ενώσεις, για να προσεγγίσει σπουδαστές, ηθοποιούς και χορευτές (επαγγελματίες και ερασιτέχνες), αλλά και εκατοντάδες ομάδες και άτομα, από συνταξιούχους οδηγούς λεωφορείων και αγράμματους ανθρώπους, μέχρι φοιτητές, ακτιβιστές και κοινοτικές χορωδίες. Όλοι συμμετείχαν στη συγγραφή του πρωτότυπου λιμπρέτου αλλά και στη σκηνοθεσία της ταινίας. Στη Μεγάλη Βρετανία, οι συμμετέχοντες (τοπικές οργανώσεις, άτομα, ερασιτεχνικοί θεατρικοί θίασοι, ακτιβιστές, σκηνοθέτες, ενώσεις, σπουδαστές, δάσκαλοι και καλλιτέχνες) χρησιμοποίησαν αρχικά το *Movie Set*. Σήμερα το *Movie Set* είναι ένα αυτόνομο έργο, το οποίο εξακολουθεί να λειτουργεί ως στούντιο παραγωγής και να βρίσκεται στη διάθεση των επισκεπτών της έκθεσης που μπορούν να το «κλείσουν» και να το χρησιμοποιήσουν. Η εγκατάσταση είναι μια ανοιχτή πλατφόρμα και ο ρόλος του καλλιτέχνη είναι να δώσει στους ανθρώπους ένα βήμα έκφρασης της δημιουργικότητας ή επιτελεσματικότητάς τους, επιτρέποντάς τους παράλληλα να συναναστραφούν, να διασκεδάσουν και, ίσως, να κάνουν το όνειρο της αφήγησης μιας προσωπικής ιστορίας πραγματικότητα.

Marinella Senatore's work in video, installation, performance, sound and drawing is rooted in public participation. The aim is to foster the creative power of groups of people, initiating a dialogue between history, culture and social structures. Her art is a form of communal engagement and her artistic practice is distinctive in its democratic engagement of large and diverse groups of people. She involves entire communities in the process and unleashes the creative capacities of people by boosting dialogues with a focus on narration, using different modes of expression such as dance, film, performance, poetry, literature and handicraft, all based on and rooted in local history and culture. Anyone can participate in, experience, and play a role in these activities. These collaborative processes aim at emancipation and involvement, the fostering of literacy and education and the exchange of skills. Senatore is not only concerned with triggering social processes but also with questioning concepts such as sense of community and social responsibility, finding new narrative forms and ultimately in generating a collective memory through joint action. *Movie Set* (2012) is an actual movie production set with a camera, sound, lighting, mirrors, dance bars, and smoke machines, where films, videos, and photographs can be made, or where theatrical performances can be staged with the possibility to capture them on film. *Movie Set* was born as part of *Rosas* -an opera for the screen in 3 Acts- where Senatore collaborated in 3 different cities with local free press, radios and associations to reach out schools, actors, dancers (professionals and amateurs) as well as hundreds of groups and individuals from retired transportation workers, illiterate people, students, gender activists, community choirs, who participated in writing the original Libretto as well as in directing the final film work. Participants in Great Britain, including local organizations, individuals, amateur theater groups, activists, filmmakers, associations, students, teachers, and artists, initially used *Movie Set*. Now an autonomous work, *Movie Set* still functions as an actual production set, which is placed at the disposal of visitors to the exhibition, who may book to use it. The installation is an open platform, within which the artist's role is to offer a platform for people to express their own individual creativity or performativity, socialize, have fun, and perhaps realise a cherished dream or narrate a personal story.

Rosas (Movie Set) 2012

εγκατάσταση πολλαπλών μέσων: ξύλο, λάμπες Fresnel 2000W, 500W, 650W, μηχανήμα που δημιουργεί ομίχλη, μπάρες χορού, καθρέφτες μεταβλητές διαστάσεις
Αποψη της εγκατάστασης στην Peres Projects, Βερολίνο

Rosas (Movie Set) 2012

mixed media installation: wood, Fresnel lamps 2000W, 500W, 650W, fog machine, dance bars, mirrors variable dimensions
Installation view at Peres Projects, Berlin

MARINELLA
SENATORE

«Η πρόκληση της νεωτερικότητας είναι να ζεις δίχως ψευδαισθήσεις μα και δίχως απογοήτευση», Antonio Gramsci

Ο Nedko Solakov μεγάλωσε στη Λαϊκή Δημοκρατία της Βουλγαρίας, ένα κράτος-δορυφόρο της Σοβιετικής Ένωσης την περίοδο 1944-1990, οπότε γνωρίζει καλά πώς να αναγνωρίζει και να χρησιμοποιεί το υπονοούμενο. Η εμπειρία αυτή είναι βέβαιο ότι συνέβαλε στη διάπλαση του καλλιτέχνη, στην ασυγκράτητη φαντασία και στο σκοτεινό, υποχθόνιο χιούμορ που συναντάμε στα περισσότερα έργα του. Τα στοιχεία αυτά εκφράζονται ίσως κατεξοχήν στα πανέμορφα, αλληγορικά, βασισμένα σε κείμενα σχέδιά του, που διερευνούν την ανθρώπινη κατάσταση, τους παραλογισμούς της ζωής και την ύπαρξη εν γένει. Στα έργα αυτά πλάθει τον δικό του αναρχικό κόσμο, στον οποίο το άτομο βρίσκεται στο έλεος τραγικών αλλά και αλλόκοτων γυρισμάτων της τύχης, ενώ παράλληλα αντιμετωπίζει τις αμφισημίες και τα παράδοξα που διέπουν τη ζωή αλλά και τους σκοτεινότερους φόβους του. Στον κόσμο του Solakov η φαντασία είναι αχαλίνωτη και δεν υπάρχουν κανόνες. Τα πάντα μπορούν να συμβούν και άρα θα συμβούν. Το έργο του είναι αντιφατικό και συνάμα ταυτολογικό, άλογο, ειρωνικό, συχνά παράλογο αλλά παρ' όλα αυτά λογικό, βαθυστόχαστο και ευφυώς χιουμοριστικό. Κάτι που μοιάζει προς στιγμήν και εκ πρώτης όψεως αφελές, πολύ σύντομα αποκαλύπτει αναρίθμητα, βαθύτερα επίπεδα νοήματος και μια φιλοσοφική αντίληψη της ζωής. Στην κριτική του προσέγγιση έναντι της κοινωνίας και των ανθρώπων ο Solakov εκφράζει πάντοτε το όραμά του από μια ιδιόρρυθμη οπτική, παρουσιάζοντας απίθανα σενάρια που αποκαλύπτουν βαθύτερες αλήθειες. Αποδίδει σκέψεις και συναισθήματα στα πράγματα που μας περιβάλλουν, κάτι που του χαρίζει την ελευθερία να στοχάζεται πάνω στο ερώτημα «ποιο είναι τελικά το νόημα της ζωής;». Στο έργο του *Ψευδαισθήσεις* (2014), το οποίο δημιούργησε ειδικά για την Μπιενάλε της Θεσσαλονίκης, ο Solakov διευρύνει την έννοια της ψευδαίσθησης. Συχνά της δίνει ανθρωποκεντρική μορφή ή την μεταμορφώνει σε κάποιο «πράγμα» που μας φέρνει αντιμέτωπους με κάθε τι καταπιεσμένο, κατασκευασμένο, φοβερό ή ενοχλητικό. Στην ενότητα αυτή φαντασιώσεις, προβολές, ψευδαισθήσεις και φόβοι παίρνουν τη μορφή αληθινών πραγμάτων ή όντων, ικανών να σκέφτονται, να μιλούν, να ονειρεύονται και να βαδίζουν. Σε ορισμένες περιπτώσεις κρύβονται μέσα σε μια σκέψη ή παρουσιάζονται σαν κάτι που θα μπορούσε να είναι μια πραγματική, απτή ψευδαίσθηση, λόγου χάριν σαν μια γραμμή που παριστάνει τον ορίζοντα. Παράλληλα, οι χαρακτήρες και οι σκέψεις που κατοικούν σε αυτόν τον μικρόκοσμο στοχάζονται πάνω στην ηθική, το καλό και το κακό, την ελευθερία της σκέψης και της έκφρασης και τα ψυχολογικά βάρη που όλοι μας κουβαλούμε και αντιπαλεύουμε σε ολόκληρη τη ζωή μας.

"The point of modernity is to live a life without illusions while not becoming disillusioned", Antonio Gramsci

Nedko Solakov grew up in the People's Republic of Bulgaria, which was a Soviet satellite state between 1944 and 1990, and is thus accustomed to both reading and writing in between the lines. This experience has no doubt been formative for him as an artist and has contributed to his wild imagination and the dark, wicked humour that is expressed in much of his work. These elements are perhaps best expressed in his beautifully crafted figurative and text-based drawings, which probe the human condition, the absurdities of life, and existence in general. In these, an anarchistic self-made world unfolds in which the individual finds himself at the mercy of both tragic and bizarre twists of fate but is also confronted with the ambiguities and paradoxes that govern life, as well as the darkest of fears. In Solakov's world, the imagination is unbridled and there are no rules; anything can and thus will happen. His work is contradictory and tautological alike, illogical, ironic, often nonsensical and yet completely sane, profound and intelligently funny. What seems very briefly to be naïve at first sight quickly shows its numerous deeper layers of meaning and a philosophical grasp of life. In his critical approach to society and human beings, Solakov always expresses his vision from a quirky angle and articulates improbable scenarios that reveal deeper truths. He attributes thoughts and feelings to the things that surround us, which gives him the freedom to muse on "the meaning of it all". In his work *Illusions* (2014) made especially for the Thessaloniki Biennale, Solakov expands on the notion of the illusion. This often acquires an anthropocentric form or is transformed into a "thing" which comes to confront us with what is suppressed, constructed, or frightening and disturbing. In this series, fantasies, projections, illusions and fears appear as real things or beings, able to think and talk and dream and walk. Sometimes they are hidden within a thought made by someone, or they are presented as what might be a real, tangible illusion, such as a line pretending to be a horizon. At the same time, the characters and thoughts that populate this microcosm also muse on morality, good and evil, freedom of thought and expression, and the psychological baggage we all carry with us and grapple with throughout our lives.

Ψευδαισθήσεις 2014
ενότητα 19 σχεδίων
σέπια, μαύρη και λευκή μελάνη σε χαρτί
19 x 28 εκ. περίπου το καθένα

Illusions 2014
series of 19 drawings
sepia, black and white ink and wash on paper
19 x 28 cm approximately each

NEDKO
SOLAKOV

Χρειάζονται χιλιετίες για να σχηματιστεί ένας παγετώνας, ο οποίος κινείται με εξαιρετικά αργούς, αδιόρατους για τον άνθρωπο ρυθμούς. Το ενδιαφέρον του Νίκου Τράνου για την έννοια και τη συνεχή, αέναη ροή του χρόνου αποκτά καλλιτεχνική υπόσταση στο έργο του Ένας παγετώνας στο τραπέζι μας. Το έργο αποτελείται από μια σύνθεση, ασφυκτική τοποθέτηση ετερόκλητων οργανικών, αφηρημένων και ανθρωπομορφικών σχημάτων σε στρώσεις, φτιαγμένων από ψημένο άργιλο με ροζ επικάλυψη, πάνω σε ένα απλό οικιακό τραπέζι. Αυτή η φαινομενικά χαοτική συσσώρευση παράξενων αλλά σχεδόν αναγνωρίσιμων σχημάτων και μορφών μοιάζει να τοποθετεί τη φύση απέναντι στον πολιτισμό. Θυμίζει δαρβινικό κατάλογο απολιθωμάτων, που περιλαμβάνει απολιθώματα θαλάσσιων οργανισμών της αρχαϊκής εποχής, προϊστορική βλάστηση αλλά και πτηνά της σύγχρονης εποχής, γαϊδούρια και ελέφαντες, όλα παραμορφωμένα και απεικονισμένα με μεγάλη δόση χιούμορ και φαντασίας. Ταυτόχρονα υποδηλώνει ένα πυκνό οιοειδές τοπίο από περιέργους πύργους και παραμορφωμένα, παράξενα και ενίοτε ανθρωπόμορφα κτίρια. Το έπιπλο λειτουργεί ως τρίτο επίπεδο νοήματος, προσδίδοντας στο γλυπτό μια αίσθηση οικιακής ζωής, επαναφέροντάς το έτσι στη σφαίρα της καθημερινής μας εμπειρίας. Ίδωμένο ως μία ενότητα, το γλυπτό φέρνει στον νου τη λειτουργία της ανθρώπινης μνήμης του χρόνου, την έλευση του ανθρώπινου πολιτισμού και τις καθοριστικές του συνέπειες σε βάρος της φύσης. Το έργο συνολικά παραπέμπει σε ένα είδος μετα-αποκαλυπτικού τοπίου, υπαινικτικό τη ματαιότητα της δικής μας ταπεινής ύπαρξης σε σχέση με την αιωνιότητα, αλλά και τη δυνατότητα της αναγέννησης. Έως έναν βαθμό το έργο έχει μια διάσταση δυστοπική, που αναφέρεται στην καταστροφική παρουσία του ανθρώπου στον πλανήτη, όμως παράλληλα αναδύεται από αυτό μια ισχυρή και αισιόδοξη αναγνώριση της διαρκούς ανανέωσης και αναγέννησης, τόσο στο πλαίσιο του φυσικού κόσμου όσο και του ανθρώπινου πολιτισμού.

It takes millennia for a glacier to form, and it moves at an extremely slow pace, imperceptible to the human eye. Nikos Tranos' interest in the notion of time and its continuous, eternal flow is visualised in this work, which bears the title *A glacier at our table*. The work consists of a complex layering of dissimilar organic, abstract and anthropomorphic shapes in fired clay, glazed in pink, which stand atop a simple domestic table in suffocating density. This seemingly chaotic agglomeration of strange but also almost recognisable shapes and forms seems to posit nature versus culture. It resembles a Darwinian catalogue of petrified life forms, from Cambrian marine fossils and prehistoric vegetation to present-day birds, donkeys and elephants, all somewhat deformed, and displayed with a great amount of humour and fantasy. At the same it suggests a dense quasi-urban landscape consisting of weird shaped towers and skewed strange buildings that sometimes tend towards the anthropomorphic. The furniture functions as a third level of meaning and it imbues the sculpture with a kind of domesticity, bringing it back within the realm of our everyday experience. The overall image of the sculpture brings to mind the function of the human recollection of time, and the advent of human civilisation and its material effects as juxtaposed with nature. As an ensemble, it alludes to a kind of post-apocalyptic scenario, which intimates the futility of our own existence in relation to infinity, but also the potential for regeneration. On one level, the work has a dystopic dimension, which infers to man's catastrophic presence on the planet, but at the same time it also seems to point to a strong and optimistic consciousness of constant renewal and rebirth, both in terms of the natural world as well as in the cultured life of human kind.

Ένας παγετώνας στο τραπέζι μας 2013
 άργιλος ψημένος και υαλωμένος στους +1100 βαθμούς
 Κελσίου, ξύλινο οικιακό έπιπλο
 230 x 180 x 100 εκ.
 Αποψη από το εργαστήριο του καλλιτέχνη

A glacier at our table 2013
 fired clay and glazed at +1100 degrees Celcius,
 wooden home furniture
 230 x 180 x 100 cm
 Installation view: artist's studio

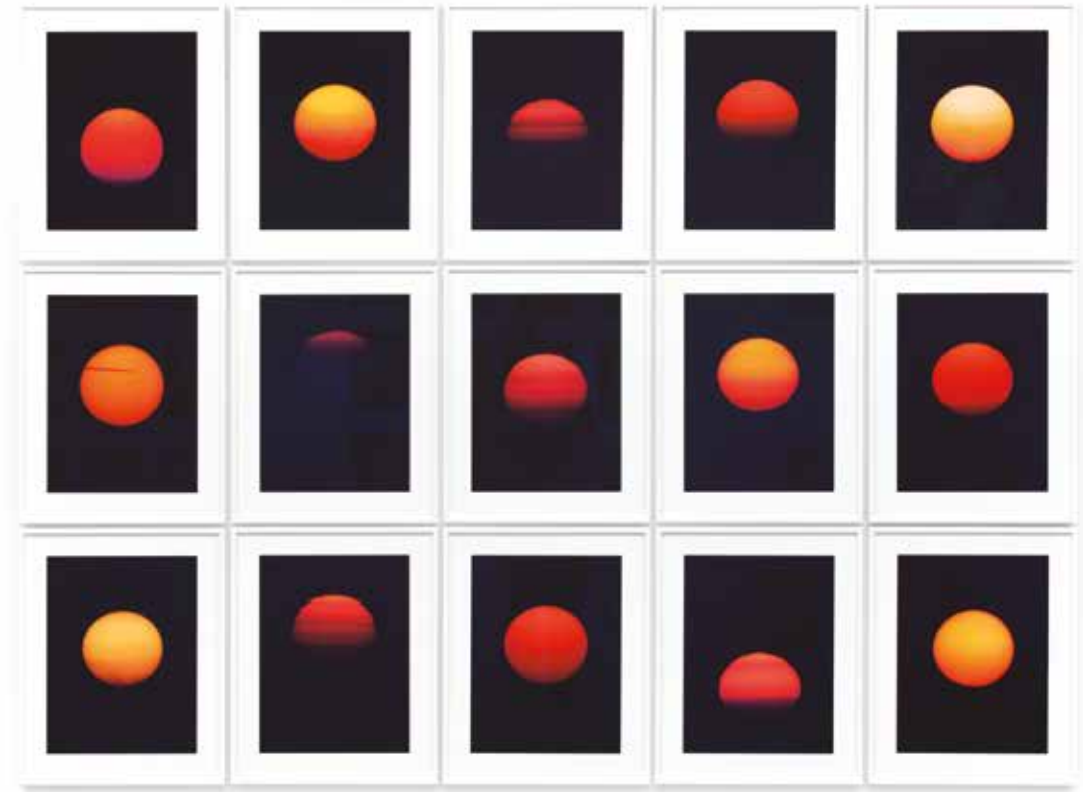
ΝΙΚΟΣ ΤΡΑΝΟΣ
 NIKOS TRANOS

Το ηλιοβασίλεμα είναι τόσο θελκτικό και αποπλανητικό, διότι γεννά μέσα μας τα συναισθήματα της ενοχής και της νοσταλγίας. Ο ρομαντισμός ανέκαθεν συνέδεε τη δύση του ηλίου με την πτώση των πολιτισμών και χρησιμοποιούσε το ηλιοβασίλεμα για να εκφράσει τη νοσταλγία για κάποιο ένδοξο παρελθόν. Ο ήλιος όμως δύει κάθε μέρα, ενώ όταν ένας άνθρωπος βλέπει τον ήλιο να δύει, ένας άλλος τον βλέπει να ανατέλλει: η νύχτα και η ημέρα είναι οι δύο όψεις του ίδιου φαινομένου: της περιστροφής της γης. Στο *"Schön" 99 Ηλιοβασιλέματα*, ο Thomas Weinberger παρουσιάζει μια σειρά φωτογραφιών που απεικονίζουν διάφορα ηλιοβασιλέματα. Ο ήλιος μετατρέπεται φορμαλιστικά σε μια μινιμαλιστική εικόνα. Όταν ο καλλιτέχνης άρχισε να δουλεύει πάνω στη συγκεκριμένη ενότητα, συνειδητοποίησε ότι το θέμα του θα μπορούσε εύκολα να γίνει αντιληπτό με ειρωνικό τρόπο. Επέλεξε λοιπόν μια εννοιολογική προσέγγιση και την αντικειμενικότητα της φωτογραφίας τεκμηρίωσης, ακολουθώντας το ύφος των Bernd & Hilla Becher, με τη διαφορά ότι οι δικές του φωτογραφίες είναι έγχρωμες. Στην πραγματικότητα ο καλλιτέχνης έχει αλιεύσει τις εικόνες που χρησιμοποιεί στο έργο από τουριστικές φωτογραφίες στο διαδίκτυο. Ο Weinberger «καθάρισε» ψηφιακά τις εικόνες από κάθε στοιχείο το οποίο θα μπορούσε να αποσπάσει την προσοχή, αφαιρώντας για παράδειγμα δέντρα, βράχους, παραλίες, ακόμη και τον ορίζοντα, καθιστώντας τις φωτογραφίες τυπικά ομοιογενείς. Τις μετέτρεψε σε φωτογραφίες αποκλειστικά του δίσκου του ήλιου. Για να αναδείξει τον σειριακό χαρακτήρα των ηλιοβασιλεμάτων, χώρισε τις φωτογραφίες σε ομάδες, τις οποίες ονόμασε για παράδειγμα *apricum rutilum caelipotens* (ισχυρή ηλιακή λάμψη) ή *apricum paululum arquatum* (ελαφρώς ξεθωριασμένη λιακάδα), προσθέτοντας ακόμα και τις αστρονομικές συντεταγμένες της θέσης του ήλιου τη συγκεκριμένη στιγμή. Το ηλιοβασίλεμα, εκτός από νοσταλγικό, συμβολίζει και την αρχή κάποιου νέου αν και άγνωστου ακόμα πράγματος. Η ανατολή του ηλίου αναγγέλλει την έλευση της νέας ημέρας, ενώ η δύση του συμβολίζει το τέλος της ημέρας. Έτσι, μεταφορικά μιλώντας, ο ήλιος κινείται μονίμως ανάμεσα σε δύο άκρα: το ένα μπορεί να συνδεθεί με την ελπίδα, το άλλο με την απελπισία. Και τα δύο αυτά στοιχεία τα συναντάμε στη σημερινή κρίση στη Μεσόγειο, όπου ο ήλιος αποτελεί το ισχυρότερο στερεότυπο.

The sunset is seductive for its ability to engender sentimental feelings of remorse and nostalgia. Romanticism has always associated dusk with doomed civilisations, identifying sunsets with a yearning for bygone eras. But the sun sets every day and the sunset of one person is the sunrise of another, night and day being aspects of one and the same phenomenon, the turning world. With *"Schön" 99 Sunsets*, Thomas Weinberger's series of photographs of different sunsets, the artist offers a formalist reduction of the sun into a minimal image. When Weinberger began to work on this series, he realised that his subject matter could easily be understood as ironic and tongue in cheek. He therefore opted for a conceptual approach, with a documentary objectivity, in the style of Bernd & Hilla Becher, but in colour. The origin of the images is actually an anonymous inventory of tourist images taken from the Internet. Weinberger digitally "cleaned" the images from anything that would be a distraction, such as trees, rocks, beaches and even the horizon, in order to render them formally homogeneous. He reduced them to images of the disk of the sun itself. To emphasise the serial character of his sunsets, he ordered them into groups, such as *apricum rutilum caelipotens* (powerful sunny glow) or *apricum paululum arquatum* (slightly faded sunshine) and even astronomical coordinates of the sun's position. Apart from being nostalgic, the sunset also symbolises the beginning of something new, but yet unknown. Its rise always heralds a new day, while when it sets, it symbolises the end of a day. As such, it constantly hovers -metaphorically speaking- between two poles; one can be associated with hope, the other with gloom. Both are inherent in the experience of the current crisis in the Mediterranean, where the sun is the most resonant cliché.

09° 18' 53,77" +48°53' 27,39" (από την ενότητα
"Schön" 99 ηλιοβασιλέματα) 2012
99 εκτυπώσεις inkjet
30 x 40 εκ. η κάθε μία, κορνιζαρισμένες

09° 18' 53,77" +48°53' 27,39" (from the series
"Schön" 99 sunsets) 2012
99 inkjet prints
30 x 40 cm each, framed

THOMAS
WEINBERGER

Ένας λαβύρινθος από τούνελ και σπηλιές, φτιαγμένα από τρία στοιχεία σε αέναους συνδυασμούς: πέτρα, λάσπη, δοκάρια. [...] Κάτοικοι: φτιαγμένοι με τα υλικά με του αρχιτεκτονικού τοπίου. Δυσδιάκριτες οι γραμμές που χωρίζουν το έμψυχο από το άψυχο [...] μια σειρά από συγκεκριμένες αφαιρέσεις, ένα σπονδυλωτό αλφάβητο. Όλα τα γεγονότα μπορούν να επεξηγηθούν. Εδώ, ένα παιδικό πάρτι ή ο τόπος ενός εγκλήματος μπορούν να μοιάζουν με νεωτεριστικό γλυπτό [...] τα ημι-αφαιρετικά, ξύλινα παιχνίδια των σχολείων Waldorf.

[...] Η απόκλιση στις μορφές των διαφορετικών μέσων προκαλεί συγκρίσεις: έχουν τα έργα ζωγραφικής μεγαλύτερη παρουσία από τις ψηφιακές εικόνες; Μήπως αμφότερα ψυχορραγούν οδεύοντας σε μια οιονεί ύπαρξη; [...] Χάρη στην εύκολη μεταφρασσιμότητα από τη ζωγραφιά στο εικονικό αντικείμενο και από εκεί στο πρωτότυπο, το εικονικό αποκτά αλλόκοτη αληθοφάνεια, ενώ η φυσική πραγματικότητα αποκτά μια απτή ενδεχομενικότητα. [...] Όχι με τη μορφή μιας κριτικής ή αποδόμησης της ιδεολογίας (μέσω κριτικής της γλωσσικής αναπαράστασης), αλλά στην άμεση, αισθητηριακή εμπειρία. [...] Πώς να βρεις τον προσανατολισμό σου υπό αυτές της συνθήκες; Με τι θα μοιάζει η σάτιρα, η φορμαλιστική γλυπτική/προσωπική αφήγηση; Πώς θα μοιάζει η πολιτική μέσα στα τούνελ; [...] Κατανόησε τις παράλληλες αφαιρέσεις των χρηματαγορών, των ψηφιακών χώρων, της νεο-φορμαλιστικής τέχνης. [...] Η σπηλιά του Τομ Σόγιερ (ο μίτος της Αριάδνης), η Χώρα των Θαυμάτων της Αλίκης, το Ουράνιο Τόξο της Βαρύτητας, ο λαβύρινθος των Βιετκόνγκ, το Minecraft [...] εικόνες από τούνελ στη Γάζα. [...] Μια τρύπα στο έδαφος καταλήγει στην «Sketchland», το παράξενο βασίλειο στην ομώνυμη σάτιρα του Charles Dickens, όπου οι άνθρωποι διέπονται από τους νόμους της ζωγραφικής και τα μέρη του σώματός τους μπορούν να σβηστούν χωρίς να πεθάνουν. [...] Σωληνοειδής όραση: οι ενημερωτικές σφαίρες στις οποίες κατοικούμε. Δεν κάνουμε αναζήτηση στο διαδίκτυο, αλλά επισκεπτόμαστε τις ιστοσελίδες που αποτυπώνουν τις προτιμήσεις μας βάσει προηγούμενων αναζητήσεων [...] ένας κόσμος που επεκτείνεται αέναα αλλά παράλληλα γίνεται όλο και πιο στενός. [...] Το «κενό ανιχνευσιμότητας» αναφέρεται στα όρια που θέτει ο νόμος στο μέγεθος των εικόνων που μπορούν να δώσουν οι δορυφόροι (50 x 50 εκ.). Μετατρέπει κάθε ανθρώπινη μορφή που παρατηρείται από ψηλά σε ένα μοναδικό, γκρι πίξελ, που δεν ξεχωρίζει από τα διπλανά πίξελ, τα οποία μπορεί να εκπροσωπούν κτίρια, μηχανές ή το τοπίο.

Olav Westphalen

A maze of shafts and caves, made up of three elements endlessly recombined: rock, dirt, beams. [...] Inhabitants: same stuff as architecture. Distinctions blurred between animate and inanimate [...] an array of concrete abstractions, a modular alphabet. Any event can be spelled out. Here, a children's party, a crime scene can look like modernist sculpture [...] the semi-abstract, wooden toys at Waldorf schools. [...] Declination of forms through different media prompts comparison: are drawings more present than digital animations? Are both bleeding into some sort of quasi-presence? [...] Given the ready translatability from drawing to virtual object to prototype, the virtual is infused with a creepy plausibility, while physical reality becomes palpably contingent. [...] Not in the manner of ideology critique or deconstruction (through a critique of linguistic representation), but in immediate sensory experience. [...] How to orient yourself under these conditions? What will satire, what will formal sculpture/personal narrative look like? What will politics look like in the tunnels? [...] Grasp the simultaneous abstractions of financial markets, digital spaces, Neo-Formalist art. [...] Tom Sawyer's cave (Ariadne's thread), Alice's Wonderland, Gravity's Rainbow, the Vietcong maze, Minecraft [...] images of tunnels in Gaza. [...] A hole in the ground leads to "Sketchland", the peculiar realm in Charles Dickens' eponymous satire where humans obey the laws of drawing and body-parts can be erased without them dying. [...] Tunnel visions: the information spheres we inhabit. We don't search the web, but revisit the accreted bias of previous searches [...] an endlessly expanding, yet rapidly narrowing world. [...] A "gap of detectability" is caused by the legal limits to pixel-sizes in satellite-images (50 x 50 centimeters). It turns a human figure seen from above into a single, grey pixel, indistinguishable from surrounding pixels representing architecture, machinery, landscape.

Olav Westphalen

Χωρίς τίτλο (από την ενότητα *Ta Tούνελ*) 2014-15
μελάνι και ακουαρέλα σε χαρτί
μεταβλητές διαστάσεις

Untitled (from the series *The Tunnels*) 2014-15
ink and watercolour on paper
dimensions variable

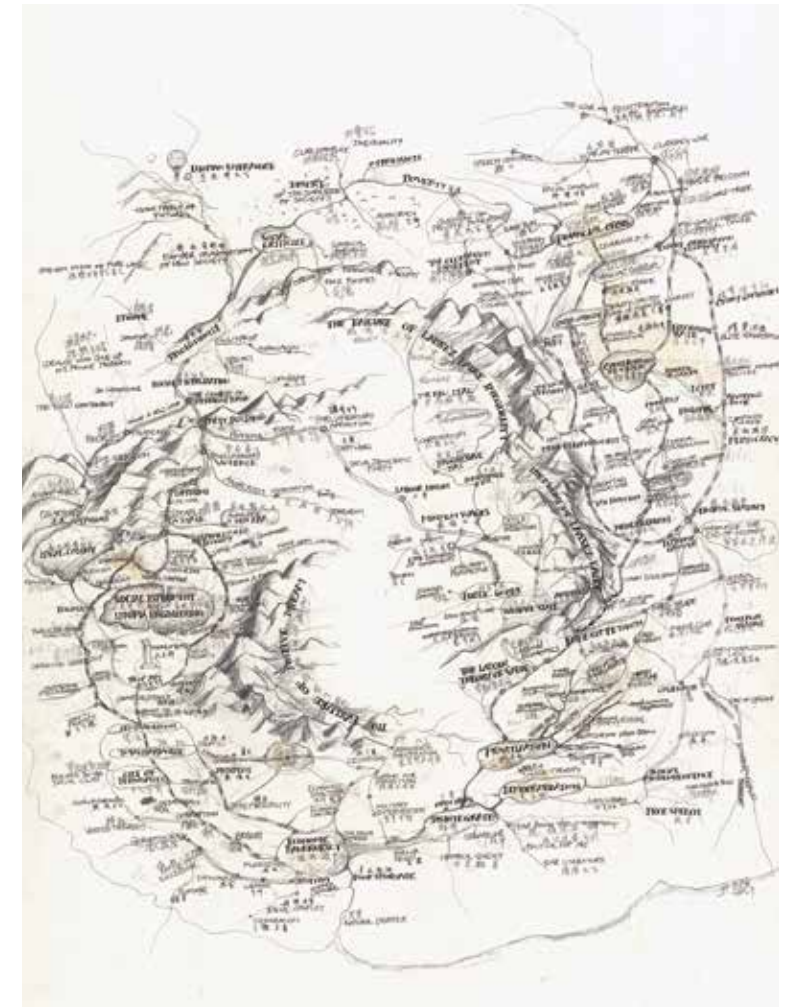
OLAV
WESTPHALEN

Το έργο του Qiu Zhijie αντλεί έμπνευση από τις πολιτικές, ιστορικές και φιλοσοφικές αφηγήσεις διαφόρων πολιτισμών και περιοχών ανά τον κόσμο. Αντλεί τις ιδέες του από μια μεγάλη ποικιλία πηγών, όπως ο κομφουκιανισμός, ο βουδισμός, ο πλατωνισμός και το Ισλάμ ή ο Διαφωτισμός και ο μαρξισμός. Συνδυάζοντας αυτές τις επιρροές με ένα στιλ επηρεασμένο από την παραδοσιακή κινεζική καλλιγραφία, δημιουργεί μεγάλης κλίμακας σχέδια με μελάνι, τα οποία απεικονίζουν σύνθετους και λαβυρινθώδεις χάρτες και διαγράμματα που αμφισβητούν τις επικρατούσες απόψεις για την παγκόσμια ιστορία και το μέλλον της. Οι περίπλοκοι χάρτες του αναπτύσσονται σαν ένας λαβύρινθος αλληλένδετων ιδεών και ιδεολογιών, αποκαλύπτοντάς μας την κοσμοθεωρία και τους προβληματισμούς του καλλιτέχνη για θέματα όπως ο κατακερματισμός και η εφήμερη φύση της κοινωνίας, η ανθρωπότητα και το ζήτημα της ύπαρξης και του θανάτου. Ο καλλιτέχνης βλέπει τον κόσμο σαν κάτι χαοτικό, που διέπεται από την τύχη, τη μοίρα και το πεπρωμένο, με βραχείες μόνο στιγμές τάξης και αυτονομίας. Η δημιουργία χαρτών είναι λοιπόν ένας τρόπος άντλησης νοήματος μέσω της σύνδεσης αντικειμένων, ιδεών, του χώρου και του χρόνου, αλλά και ένας τρόπος «αντίστασης στην παραφροσύνη του κόσμου» και προσπάθειας να δημιουργηθεί, παρά τη δυσόωση αφετηρία, μια αισιόδοξη οπτική για το μέλλον. Η βαθυστόχαστη απαισιοδοξία που διακρίνει το *Χάρτης του πεπρωμένου* αποκαλύπτει βουδιστικές επιρροές αλλά και ντισεϊκές, καθώς ο Νίτσε ήταν ο φιλόσοφος της «θέλησης για δύναμη» αλλά και ένας οπтимιστής που επικύρωνε την αξία της ζωής. Το *Χάρτης της επαναστατικής κυκλοφορίας* παρουσιάζει την πορεία των επαναστάσεων από την επιτυχία στην παρακμή και, εν τέλει, στην ιδιωτική οικονομία και τον εκδημοκρατισμό. Η καπιταλιστική διαδικασία χαρτογραφείται στο δεξί μέρος του χάρτη: ξεκινά από το στάδιο του αχαλίνωτου ανταγωνισμού, περνά σε αυτό της μονοπωλικής κυριαρχίας, εν συνεχεία στην πόλωση μεταξύ πλούσιων και φτωχών και στην ταξική σύγκρουση, προτού καταλήξει στην επανάσταση και την ουτοπία. Μέσα από αυτές τις δαιδαλώδεις περιπλανήσεις του, που καταπνίγονται με όλα τα θεμελιώδη ερωτήματα της ζωής, ο Qiu Zhijie αναδεικνύει εναλλακτικούς τρόπους θεώρησης της ιστορίας και της κοινωνίας. Δημιουργώντας πρωτότυπες και παιγνιώδεις οπτικές γωνίες, μονοπάτια, τοπία, σχέσεις και ιδέες, μας παρακινεί να σκεφτούμε ποια θα ήταν η μορφή του σύγχρονου κόσμου εάν είχαμε κάνει έστω και μία φορά διαφορετικές επιλογές, ενώ παράλληλα στρέφει το συλλογικό φαντασιακό προς την αναγνώριση ότι τα πράγματα μπορούν να είναι διαφορετικά.

Qiu Zhijie's work is inspired by political, historical and philosophical narratives from cultures and places around the world. He draws his ideas from a wide variety of sources: from Confucianism, Buddhism, Platonism, and Islam, to the Enlightenment and Marxism, among others. Combining these references with a style drawn from traditional Chinese ink painting and calligraphy, he creates large, complex, labyrinthine maps and diagrams, in the form of ink drawings, questioning the existing assumptions about our world history and the expectations about its future. His complex maps unfold as a labyrinth of interconnected ideas and ideologies, and provide insight into his worldview and concerns, such as social fragmentation and transience, humanity, existence and death. He sees the world as chaotic, and ruled by chance, fate and destiny, with only short moments of order and self-assertion. Making maps is thus a way of creating meaning by establishing relationships between objects, ideas, space, and time, as well as a way of "resisting the madness of the world" and of attempting to create an optimistic view from a pessimistic point of departure. *The Map of Fate* is influenced by Buddhism, as an intelligent form of pessimism, but also by Nietzsche as the philosopher of the will to power, and as being a life-affirming optimist. *The Map of Revolutionary Circulation* shows the process of how revolutions develop into success, turn into decadence, and finally change into privatisation and democratisation. The capitalist process is charted on the right part of the map: evolving from free competition to monopoly, then to polarisation between the rich and the poor and class struggle, and finally ending with revolution and utopia. Through these intricate meanderings that muse on all the essential questions governing life, Qiu Zhijie points to alternative ways of looking at history and society. By creating original and playful viewpoints, pathways, landscapes, relationships and ideas he prompts us to think how the contemporary world might be if we had once chosen otherwise, as well as re-routing the social imaginary towards the fact that things can also be different.

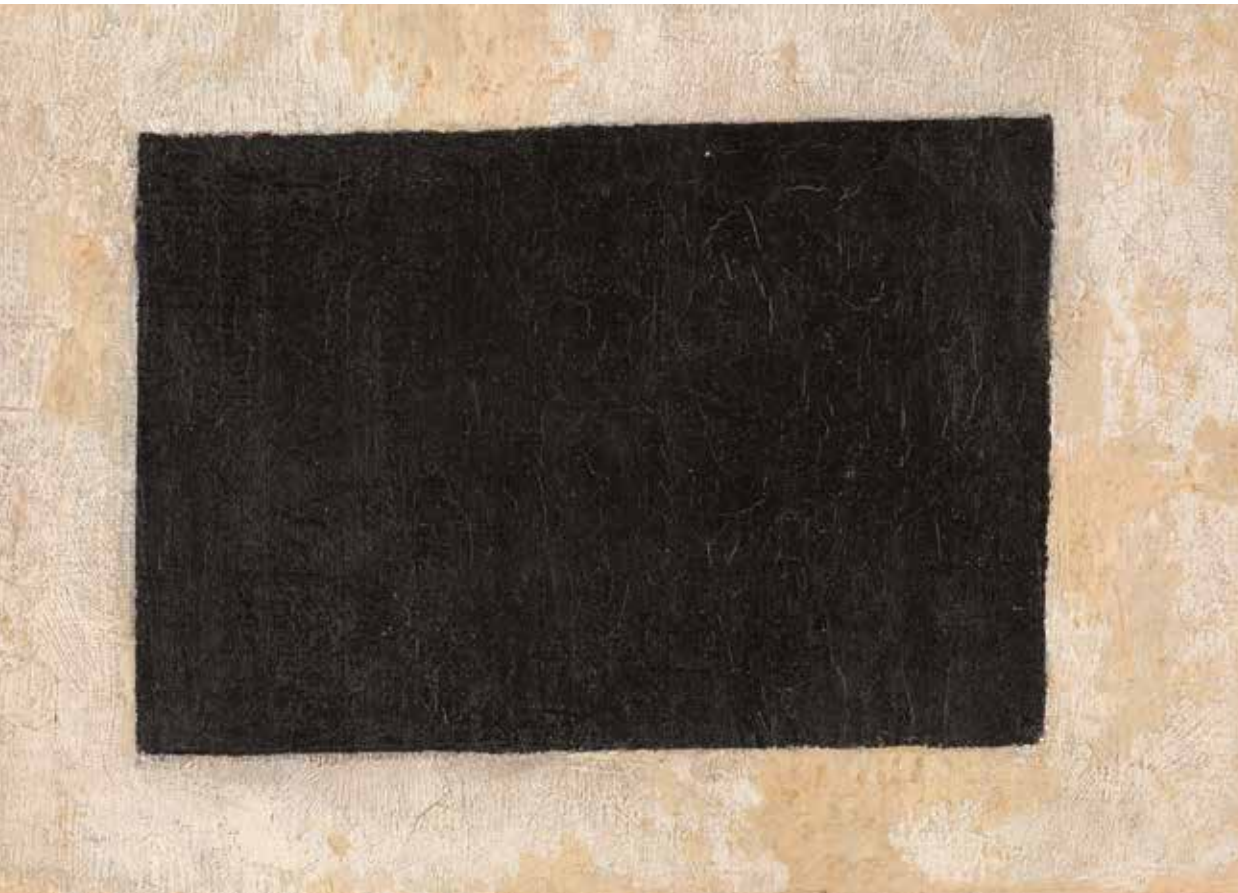
Χάρτης της επαναστατικής κυκλοφορίας 2012
μολύβι σε χαρτί
80 x 60 εκ.

Map of Revolutionary Circulation 2012
pencil on paper
80 x 60 cm

ΕΚΘΕΣΕΙΣ & ΔΡΑΣΕΙΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ
MAIN PROGRAMME EXHIBITIONS & EVENTS

Καζιμίρ Μαλέβιτς, *Μαύρο Ορθογώνιο*,
περ. 1915, λάδι σε μουσαμά
17 x 24 εκ.
ΚΜΣΤ-Συλλογή Κωστάκη, Θεσσαλονίκη
Kazimir Malevich, *Black Quadrilateral*,
c. 1915, oil on canvas
17 x 24 cm
SMCA-Costakis Collection, Thessaloniki

ΚΡΑΤΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ
ΜΟΝΗ ΛΑΖΑΡΙΣΤΩΝ

STATE MUSEUM OF CONTEMPORARY ART
MONI LAZARISTON

Ο ΚΑΖΙΜΙΡ ΜΑΛΕΒΙΤΣ ΚΑΙ ΟΙ
ΜΑΘΗΤΕΣ ΤΟΥ. 100 ΧΡΟΝΙΑ
ΑΠΟ ΤΟ ΜΑΥΡΟ ΤΕΤΡΑΓΩΝΟ.
ΕΡΓΑ ΡΩΣΙΚΗΣ ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑΣ
ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΚΩΣΤΑΚΗ
ΤΟΥ ΚΜΣΤ

KAZIMIR MALEVICH AND HIS
STUDENTS. 100 YEARS AFTER
THE BLACK SQUARE. RUSSIAN
AVANT GARDE WORKS FROM
THE COSTAKIS COLLECTION
OF THE SMCA

**Το μαύρο τετράπλευρο - από το σημείο
μηδέν στην πολυσημία**

Τον Δεκέμβριο του 1913 στο θέατρο Λούνα-Παρκ της Αγίας Πετρούπολης, μια παρέα καλλιτεχνών, που ήθελαν να οδηγήσουν την τέχνη στην πιο ακραία φορμαλιστική και πειραματική μορφή της, ανέβασε μια φουτουριστική όπερα που έφερε τον τίτλο *Νίκη Επί του Ήλιου*. Οι ποιητές Αλεξέι Κρουτσένιχ και Βελίμιρ Χλέμπνικοφ έγραψαν το λιμπρέτο, ο μουσικός και ζωγράφος Μιχαήλ Ματιούσιν τη μουσική κι ο ζωγράφος Καζιμίρ Μαλέβιτς δημιούργησε τα σκηνικά και τα κοστούμια.

**The black quadrilateral - from point
zero to polysemy**

In December 1913, at the Luna Park theatre in Saint Petersburg, a group of artists, all of them determined to make art more radical, formalistic and experimental, staged the Futurist opera *Victory over the Sun*. The libretto was written by poets Aleksei Kruchenykh and Velimir Khlebnikov, the music by musician and painter Mikhail Matyushin, and Kazimir Malevich was responsible for the costume and stage designs. The opera was about the "futurist

Το έργο αναφερόταν στους «δυνατούς ανθρώπους» που κατορθώνουν να δαμάσουν τον ήλιο. Οι βασικοί δημιουργοί της συγκεκριμένης φουτουριστικής όπερας χρησιμοποιούν και για τις τρεις μορφές τέχνης (ποίηση, μουσική, ζωγραφική) τεχνικές που βασίζονται στην αισθητική του υπέρλογου. Το κείμενο δεν ήταν κατανοητό, τα σκηνικά δεν αναπαριστούσαν κάτι συγκεκριμένο, η μουσική ήταν ατονική. Για την πλειοψηφία του κόσμου το θέαμα ήταν δυσαρμονικό, ακουγόταν ως απόλυτη κακοφωνία και αντιμετωπίστηκε ως σκάνδαλο. Η πειραματική όπερα βασιζόταν στην άποψη, που εύγλωττα είχε περιγράψει την ίδια περίοδο ο φουτουριστής ποιητής Αλεξέι Κρουτσόνιχ, ότι δεν είναι πλέον το περιεχόμενο που προσδιορίζει τη φόρμα αλλά το αντίθετο.

Ο Καζίμιρ Μαλέβιτς (Κίεβο 1878 - Λένινγκραντ 1935) σχεδίασε τα σκηνικά και τα κοστούμια της όπερας. Ήταν ένας ανήσυχος καλλιτέχνης που μέσα σε λιγότερο από μια δεκαετία είχε χρησιμοποιήσει στη ζωγραφική του τεχνικές από τον ιμπρεσιονισμό, τον φωβισμό, τον πριμιτιβισμό και τον κυβο-φουτουρισμό για να καταλήξει σε ένα ύφος που ο ίδιος αισθανόταν ότι τον χαρακτηρίζει προσωπικά: τη μεταφορά της υπέρλογης ποιητικής γλώσσας των Ρώσων φουτουριστών στην ζωγραφική, δηλαδή της γλώσσας που έχει αποκτήσει δικό της πρωτογενές νόημα με βάση όχι τη γνώση αλλά την αίσθηση και την εμπειρία. Για τον σχεδιασμό των σκηνικών ο Μαλέβιτς ζωγράφισε θραύσματα εικόνων και γεωμετρικές φόρμες που καλύπτουν η μία την άλλη δημιουργώντας μια πολυεπίπεδη επιφάνεια. Σε ένα σημείο, ένα μαύρο τετράγωνο αντικαθιστά τον ήλιο και καλύπτει ολοκληρωτικά αυτό που βρίσκεται από κάτω του. Τα σκηνικά αυτά έδωσαν στον Μαλέβιτς το έναυσμα για να ζωγραφίσει δύο χρόνια αργότερα το *Μαύρο Τετράγωνο* ή, όπως είναι σωστότερο, το *Μαύρο Τετράπλευρο*, τίτλος που ανταποκρίνεται στην πραγματική εικόνα καθώς καμία πλευρά δεν είναι ακριβώς ίση με την άλλη.

Το καλοκαίρι του 1915 ο Μαλέβιτς κλείνεται στο εργαστήριό του στα περίχωρα της Μόσχας. Δουλεύει πυρετωδώς για ένα «νέο είδος ζωγραφικής», όπως διαμνύει. Σε μια συζήτηση για την εξέλιξη της σύγχρονης ζωγραφικής, ο καλλιτέχνης Ιβάν Πούνι συμφωνεί με τον Μαλέβιτς ότι η ζωγραφική έχει εξαντλήσει τα όριά της και ότι ακό-

strongmen" who succeed in taming the sun. The techniques employed by the creators of this futurist opera in all three art forms (poetry, music, painting) were based on the aesthetics of the transrational. The text was incomprehensible, the costumes and sets did not represent anything in particular and the musical score was atonal. Most of the audience found the spectacle to be disharmonious and an absolute dissonance, and the performance was seen as a major scandal.

The experimental opera was inspired by a view aptly expressed at the time by futurist poet Aleksei Kruchenykh: content no longer determines form; on the contrary, form determines content. Kazimir Malevich (Kiev 1878 - Leningrad 1935) was the stage and costume designer for the opera. A restless artist, his work explored in less than a decade techniques from impressionism, fauvism, primitivism and cubo-futurism, before developing a style that he felt best expressed his true self: he adopted the transrational poetic language of Russian futurists in painting, in other words he adopted a language that acquired its own primary meaning not through knowledge, but through perception and experience.

For his stage design, Malevich used fragments of overlapping images and geometric shapes, creating a multi-dimensional surface. On stage, a black square replaced and covered the sun. These designs inspired Malevich to paint, two years later, his *Black Square or Black Quadrilateral*, a name that more accurately represents the actual painting, since no two sides are precisely equal in size.

In the summer of 1915, Malevich locked himself inside his workshop in the outskirts of Moscow, working frantically to develop a "new kind of painting", as he put it. In a discussion about the evolution of contemporary painting, artist Ivan Puni agreed with Malevich that painting had reached its limits and that even the radically experimental movement of cubo-futurism, just three years after it had first emerged in Russia, no longer had any potential for advancement.

μη και το άκρως πειραματικό κίνημα του κυβοφουτουρισμού, μετά από μια σχεδόν τρίχρονη πορεία στη Ρωσία, δεν έχει πλέον πολλές άλλες δυνατότητες να προσφέρει ούτε μπορεί να εξελιχθεί περισσότερο. Αποφασίζουν να διοργανώσουν μια έκθεση που θα έχει τον τίτλο *Ο,ΙΟ, Τελευταία Φουτουριστική Έκθεση*.

Η *Ο,ΙΟ Τελευταία Φουτουριστική Έκθεση* εγκαινιάστηκε στον εκθεσιακό χώρο της Ναντιέζντα Ντομπίτσαινα στην Αγία Πετρούπολη στις 19 Δεκεμβρίου του 1915 και είχε διάρκεια ενός μήνα. Συμμετείχαν οι καλλιτέχνες Ιβάν Πούνι, Ξένια Μπογκουσλάφσκαγια, Όλγα Ροζάνοβα, Καζίμιρ Μαλέβιτς, Ιβάν Κλιούν, Βλαντίμιρ Τάτλιν, Ναντιέζντα Σουνταλτσόβα, Λιουμπόβ Ποπόβα, Νάταν Άλτμαν, Μαρία Βασίλιεφ, Βέρα Πέστελ, Άννα Κιρίλοβα, Μιχαήλ Μενκόφ και ο φουτουριστής ποιητής Βασίλι Καμένσκι. Σχεδόν όλοι οι καλλιτέχνες έδειξαν έργα κυβοφουτουριστικής τεχνικής. Εξάιρεση αποτέλεσαν ο Βλαντίμιρ Τάτλιν που συμμετείχε με τα περίφημα «ζωγραφικά ανάγλυφα» και «αντι-ανάγλυφα», σειρά που είχε πρωτοπαρουσιάσει νωρίτερα το 1915, ο Ιβάν Κλιούν που παρουσίασε, μεταξύ άλλων, τα «κιττάμενα γλυπτά», τα παλαιότερα «mobiles» που γνωρίζουμε στην ιστορία της μοντέρνας τέχνης, και η Όλγα Ροζάνοβα. Η τελευταία παρουσίασε δύο γλυπτά που φέρουν τους τίτλους *Αυτοκίνητο* και *Ποδηλάτης*. Πρόκειται για ογκομετρικές κατασκευές που δίνουν έμφαση στη φόρμα, το υλικό και την υφή. Στη συλλογή Κώστακη του ΚΜΣΤ φυλάσσεται μεγάλος αριθμός σχεδίων και πινάκων που σχετίζονται άμεσα με την έκθεση καθώς και αρχειακό υλικό. Η συγκεκριμένη έκθεση είναι σημαντική στην ιστορία της τέχνης γιατί σ' αυτήν ο Μαλέβιτς πρωτοπαρουσίασε σε δύο τοίχους το κίνημα του Σουπρεματισμού. Η δική του συμμετοχή στην έκθεση περιλάμβανε 49 ζωγραφικούς πίνακες που αναπαριστούσαν γεωμετρικές μονοχρωματικές φόρμες χωρίς ίχνη προοπτικής και αιωρούνταν σε ένα υπόλευκο φόντο, το οποίο δεν παρέπεμπε σε ουρανό αλλά μάλλον σε κάποιο κενό χώρο που αποκτούσε φιλοσοφική διάσταση.

Τα σουπρεματιστικά έργα του Μαλέβιτς ήταν απαλλαγμένα από κάθε είδους αντικείμενο και είχαν στόχο να δηλώσουν τον πρωτεύοντα ρόλο της φόρμας έναντι του περιεχομένου, να επαναάβουν, δηλαδή, με άλλα λόγια τη ρήση του Αλεξέι Κρου-

They both decided to organize *The Last Futurist Exhibition 0.10*, which opened at the gallery of Nadezhda Dobytina in St. Petersburg on December 19, 1915 and lasted one month. Fourteen artists participated: Kazimir Malevich, Vladimir Tatlin, Ivan Puni, Liubov Popova, Ivan Kliun, Ksenia Boguslavskaya, Olga Rozanova, Nadezhda Udaltsova, Nathan Altman, Vera Pestel, Maria Vasilieff, Anna Kirilova, Mikhail Menkov and futurist poet Vasilii Kamenskii.

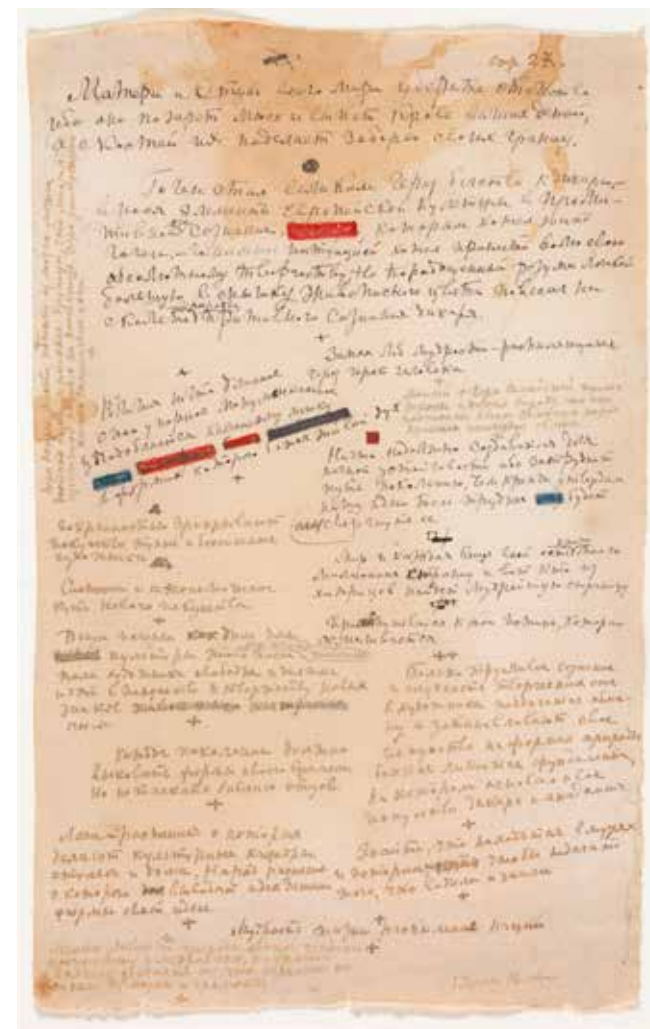
Almost all participating artists presented cubo-futurist works of art, with the exceptions of Vladimir Tatlin, who contributed with his famous "painting reliefs" and "counter-reliefs", a series he had first presented in 1915; Ivan Kliun who, among other works, presented his "flying sculptures", the first "mobiles" known to us from 20th century art history; and Olga Rozanova. The latter presented two abstract reliefs titled *Automobile* and *Cyclist*. These three-dimensional constructions place emphasis on form, material and texture. The Costakis Collection of the SMCA includes a large number of sketches and paintings directly related to the exhibition, as well as relevant archival material. This exhibition is an important chapter in art history because it is where Kazimir Malevich first presented, on two walls, the movement of Suprematism. He presented a total of 49 paintings depicting geometric, monochromatic forms, without any trace of perspective, suspended in front of an off-white background, which did not allude to the sky, but rather to some empty space, which acquired a philosophical dimension.

The suprematist works of Malevich are non-objective, underlying the supremacy of form over content; they reiterate, in other words, the view of Aleksei Kruchenykh that, contrary to common practice, now form would determine content instead of the opposite. Malevich was of Polish descent and the term "Suprematism" (Suprematism) alludes to the Polish word "supremacia", meaning supremacy, from the Latin root "suprem". According to Malevich, Suprematism denotes the supremacy or dominance of color and form over all

Άποψη της 0,10 Τελευταίας
Φουτουριστικής Έκθεσης με τους
σουπρεματιστικούς πίνακες του
Καζιμίρ Μαλέβιτς, Αγία Πετρούπολη,
Δεκέμβριος 1915

View of the suprematist paintings
by Kazimir Malevich at the 0,10 Last
Futurist Exhibition of Paintings, St.
Petersburg, December 1915

Καζιμίρ Μαλέβιτς, χειρόγραφη
σελίδα, 1916, μολύβι και
χρωματιστό μελάνι σε χαρτί
16,1 x 25,7 εκ.
ΚΜΣΤ-Συλλογή Κωστάκη,
Θεσσαλονίκη

Kazimir Malevich, handwritten
page, 1916, pencil and ink
on paper
16,1 x 25,7 cm
SMCA-Costakis Collection,
Thessaloniki

τσόνιχ, ότι η φόρμα είναι αυτή που προσ-
δίδει το περιεχόμενο και όχι το αντίθετο,
όπως συνέβαινε έως τότε. Ο Μαλέβιτς
είχε πολωνική καταγωγή και ο όρος «Σου-
πρεματισμός» (Suprematism) θυμίζει την
πολωνική λέξη «supremacia» που σημαί-
νει υπεροχή και προέρχεται από τη λατι-
νική ρίζα «suprem». Ο Σουπρεματισμός,
σύμφωνα με τον Μαλέβιτς, δηλώνει την
υπεροχή ή την κυριαρχία του χρώματος
και της φόρμας πάνω σε όλα τα άλλα συ-
στατικά μέρη του πίνακα. Ο Μαλέβιτς θεω-
ρούσε τον εαυτό του έναν ιδιότυπο ρεαλι-
στή, μόνο που έβλεπε τον ρεαλισμό σε μια
φανταστική πραγματικότητα στην οποία,
όπως έλεγε, για να φτάσει κανείς πρέπει
να απομακρυνθεί από την ορατή πλευρά
της ζωής.

Στη γωνία ανάμεσα στους δύο τοίχους με
τα έργα του, ο καλλιτέχνης τοποθέτησε,
σαν θρησκευτική εικόνα, το *Μαύρο Τετρά-
πλευρο* (λάδι σε μουσαμά, 79,5 x 79,5 εκ.,
Κρατική Πινακοθήκη Τρετιακόφ, Μόσχα),
το έργο που αποτέλεσε το έμβλημα του
σουπρεματιστικού κινήματος. Με τον τρό-
πο αυτό, ο Μαλέβιτς έδωσε ιδιότητες θρη-
σκείας στο κίνημά του. Η αρνητική κριτική
που του ασκήθηκε ήταν μεγάλη.

Ο Μαλέβιτς χαρακτήρισε το Μαύρο Τετρά-
γωνο ως «το πρώτο βήμα προς την καθα-
ρή δημιουργία» και «το σημείο μηδέν της
φόρμας», και επεσήμανε ότι ξεπέρασε το
μηδέν και οδηγήθηκε στη μη-αντικειμενική
δημιουργία. Ζωγράφησε το «Μαύρο Τετρά-
γωνο» καλύπτοντας έναν άλλον σουπρε-
ματιστικό πίνακα. Οι ιστορικοί τέχνης ακτι-
νογράφησαν τα πρώτα σουπρεματιστικά
έργα του καλλιτέχνη και διαπίστωσαν ότι
στον καμβά είχε φιλοτεχνηθεί προηγου-
μένως ένα άλλο έργο, συνήθως από την
προηγούμενη «υπέρλογη» περίοδό του. Η
αναπαράσταση της αθέατης πλευράς της
ύπαρξης είναι κάτι που απασχολούσε τον
δημιουργό από τα πρώιμα καλλιτεχνικά
του χρόνια. Οι κρυμμένες εικόνες και τα
αλληλεπικαλυπτόμενα επίπεδα αναδεί-
χθηκαν σε φιλοσοφική θεωρία.

Ο Μαλέβιτς αναζήτησε στον Σουπρεματι-
σμό την αποτύπωση της Τέταρτης Διάστα-
σης. Η Τέταρτη Διάσταση έγινε γνωστή
μέσα από τη θεωρία του Αϊνστάιν. Στη
συνείδηση του καλλιτεχνικού κόσμου, η
Τέταρτη Διάσταση γινόταν αντιληπτή ως
παράμετρος σε μια γεωμετρία που δεν
υπάκουε στους ευκλείδειους κανόνες.
Η μη ορατή πραγματικότητα βάσει της Τέ-

other elements of a painting. Malevich
thought of himself as a peculiar type
of realist; one who saw realism in an
imagined reality. However, in order to
arrive at that reality, one must distance
one's self from the visible aspect of life.
In the corner between the two walls,
the artist placed, as if it were a religious
icon, the *Black Quadrilateral* (oil on
canvas, 79,5 x 79,5 cm, State Tretyakov
Gallery, Moscow), which is the emblem
of Suprematism. Malevich thereby
attributed a religious quality to his
movement and attracted a great deal
criticism for this.

Malevich defined the Black Square as
“the first step to pure creation” and as
“the zero point of form”, underlining that
he had emerged from that zero point to
non-objective creation. He painted the
“Black Square” over another suprematist
painting. The forensic examination of
the first suprematist works of the artist
led art historians to discover that the
same canvas had been used in earlier
works, mostly from his “transrational”
period. The depiction of the unseen side
of existence had preoccupied the artist
from his very early art years. The hidden
images and the overlapping surfaces
emerged as a philosophical theory.
Malevich tried to discover in
Suprematism the depiction of the Fourth
Dimension. The Fourth Dimension had
become known thanks to Einstein's
theory. In the art world, the Fourth
Dimension was perceived as a parameter
of non-Euclidian geometry.

The unseen side of reality based on
this Fourth Dimension and the non-
objectivity leading us towards a New
Realism formed the foundations of
Malevich's suprematist theory, which
advocates the transcendence of all the
rational limits that define visible reality.
The Costakis Collection of the SMCA
includes a small *Black Rectangle*. When
the painting was discovered by art
conservation specialist Maria Kokkori,
the x-ray revealed traces of an earlier
painting below it. It was part of an
early plan for a painting, one of the
sketches for which was titled *War* (1914)
and depicted a horse with the words
“Berlin”, “War” and “Peace” (Khardzhiev
collection, Stedelijk Museum,

ταρτης Διάστασης και η μη αντικειμενικό-
τητα που μας οδηγεί σε έναν Νέο Ρεαλισμό
αποτελούν τα θεμέλια της σουπρεματιστι-
κής θεωρίας του Καζιμίρ Μαλέβιτς, η οποία
διακηρύσσει την υπερπήδηση των κάθε
λογής ορίων που περιβάλλουν αυτό που
είναι ορατά πραγματικό.

Στη συλλογή Κωστάκη του ΚΜΣΤ βρίσκε-
ται ένα μικρό *Μαύρο Ορθογώνιο*. Όταν το
έργο αυτό αναλύθηκε από τη συντηρήτρια
Μαρία Κόκκορη, η ακτινογραφία αποκάλυ-
ψε ίχνη άλλου παλαιότερου ζωγραφικού
πίνακα από κάτω. Πρόκειται για μέρος ζω-
γραφικού πίνακα, για τον οποίον το σχέδιο
Πόλεμος του 1914, που αναπαριστά την
εικόνα ενός αλόγου με τις λέξεις «Βερο-
λίνο», «Πόλεμος» και «Ειρήνη» (συλλογή
Χαρτζιέφ, Μουσείο Στέντελικ, Άμστερ-
νταμ), αποτελεί σαφέστατα προσχέδιο.
Όπως επισημαίνει η Κόκκορη, δεν υπήρχε
σχεδόν καθόλου σκόνη μεταξύ των δύο
χρωστικών στρωμάτων, που σημαίνει ότι ο
Μαλέβιτς φιλοτέχνησε το σουπρεματιστι-
κό *Ορθογώνιο* αμέσως μετά τον παλαιότε-
ρο πίνακα που υπήρχε από κάτω, γεγονός
που καθιστά αυτό το μικρό έργο ένα από
τα πρώτα έργα σουπρεματιστικής ζωγρα-
φικής.

Στα μεταγενέστερα χρόνια, το *Μαύρο Τε-
τράπλευρο* προκάλεσε πολλές και διαφορε-
τικές σκέψεις και ερμηνείες, και επηρέασε
ποικιλοτρόπως την τέχνη του 20ού αιώνα.
Είναι γνωστό ότι ο Μαλέβιτς απέρριπτε
τους συμβολισμούς και επεδίωκε την κυ-
ριαρχία της φόρμας, ωστόσο οι πολλαπλές
και συχνά αντικρουόμενες ερμηνείες του
Μαύρου Τετραπλεύρου επιβεβαιώνουν ότι
είναι ένα έργο για τη ζωγραφικότητα και
όχι ένα έργο ζωγραφικής.

Επιμέλεια: Μαρία Τσαντσάνογλου
Βοηθοί επιμελητές: Δόμνα Γούναρη
Αγγελική Χαριστού

Amsterdam). According to Kokkori,
there was almost no dust to be found
between the two colored layers, which
means that Malevich painted this certain
suprematist work right after he had
completed the earlier painting, making
the *Black Rectangle* one of the earliest
works of suprematist painting.
Since then, the *Black Square or Black
Quadrilateral* inspired many diverse
thoughts and interpretations, and
influenced 20th century art in different
ways. Although it is well-known that
Malevich dismissed symbolisms and
insisted on the supremacy of form, the
multiple and often conflicting accounts
of the *Black Quadrilateral* confirm that
this was a work about painting and not a
work of painting.

Curator: Maria Tsantsanoglou
Assistant Curators: Angeliki Charistou
Domna Gounari

Utopie Black Square 2001
ενότητα φωτογραφιών
100 x 100 εκ. η καθεμία
Άποψη της εγκατάστασης στο
Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης
Τέχνης, Θεσσαλονίκη

Utopie Black Square 2001
series of photographs
100 x 100 cm each
Installation view at the State
Museum of Contemporary Art,
Thessaloniki

MISCHA KUBALL

Ο Mischa Kuball παρουσιάζει μια ενότητα φωτογραφιών 100 x 100 εκ. με τίτλο *Utopie Black Square* (2001) που συνδέονται άμεσα με το αφιέρωμα στο Μαύρο Τετράγωνο του Καζιμίρ Μαλέβιτς. Ο καλλιτέχνης αναφέρει για την σειρά αυτή: «Το 1915 ο Μαλέβιτς ολοκλήρωσε την πρώτη παραλλαγή του Μαύρου Τετραγώνου, ενός έργου που έχει τη μορφή διακήρυξης και έκτοτε το έργο αυτό αντιμετωπίστηκε με ποικίλους τρόπους. Για μένα αποτελεί κυρίως το υπερβατικό συστατικό που βρίσκεται πέρα από την υλική αναπαράσταση της Ενέργειας ή της Ισχύος ή... Μέχρι και στις μέρες μας το έργο αυτό δεν έχει χάσει την αινιγματική και συμβολική του αξία. Η ενότητα των φωτογραφικών ντοκουμέντων που παρουσιάζουν την τοποθέτηση χεριών σε έργα τέχνης, σαν να τονίζουν την ανθρώπινη κλίμακα, επιχειρεί να υπογραμμίσει την σχέση ανάμεσα στην Ουτοπία και τον καθημερινό κόσμο». Στις 16 Σεπτεμβρίου, στο πλαίσιο του 4ου Φεστιβάλ Περφόρμανς της 5ης Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης, ο Mischa Kuball θα παρουσιάσει μια περφόρμανς αφιερωμένη στο Μαύρο Τετράγωνο. Το έργο του υποστηρίχθηκε από το IFA, Γερμανία και από το Ινστιτούτο Γκαίτε της Θεσσαλονίκης.

Mischa Kuball presents a series of photographs 100 x 100 cm entitled *Utopie Black Square* (2001), which represents his personal contribution to Kazimir Malevich's *Black Square*. Commenting on this series, the artist states that: "In 1915 Malevich completed a first manifesto with his version of the *Black Square*. Since then it has been perceived in various ways. For me it mostly stands for the transcendent component beyond its material representation of Energy or Power or... Even today it has not lost its enigmatic and symbolic value. My series of photographic documentation of putting my hands on the art works as to insist a human scale, tries to underline the connection between Utopia and the daily world." On September 16, as a part of the 4th Performance Festival of the 5th Biennale of Contemporary Art, Mischa Kuball will present a performance dedicated to the *Black Square*. His work is supported by IFA, Germany and the Goethe Institute of Thessaloniki.

Handle them 2015

Ο καλλιτέχνης ως επιμελητής: μια παρέμβαση
στη Συλλογή Κωστάκη του ΚΜΣΤ
Άποψη της εγκατάστασης στο Κρατικό
Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Θεσσαλονίκη

Handle them 2015

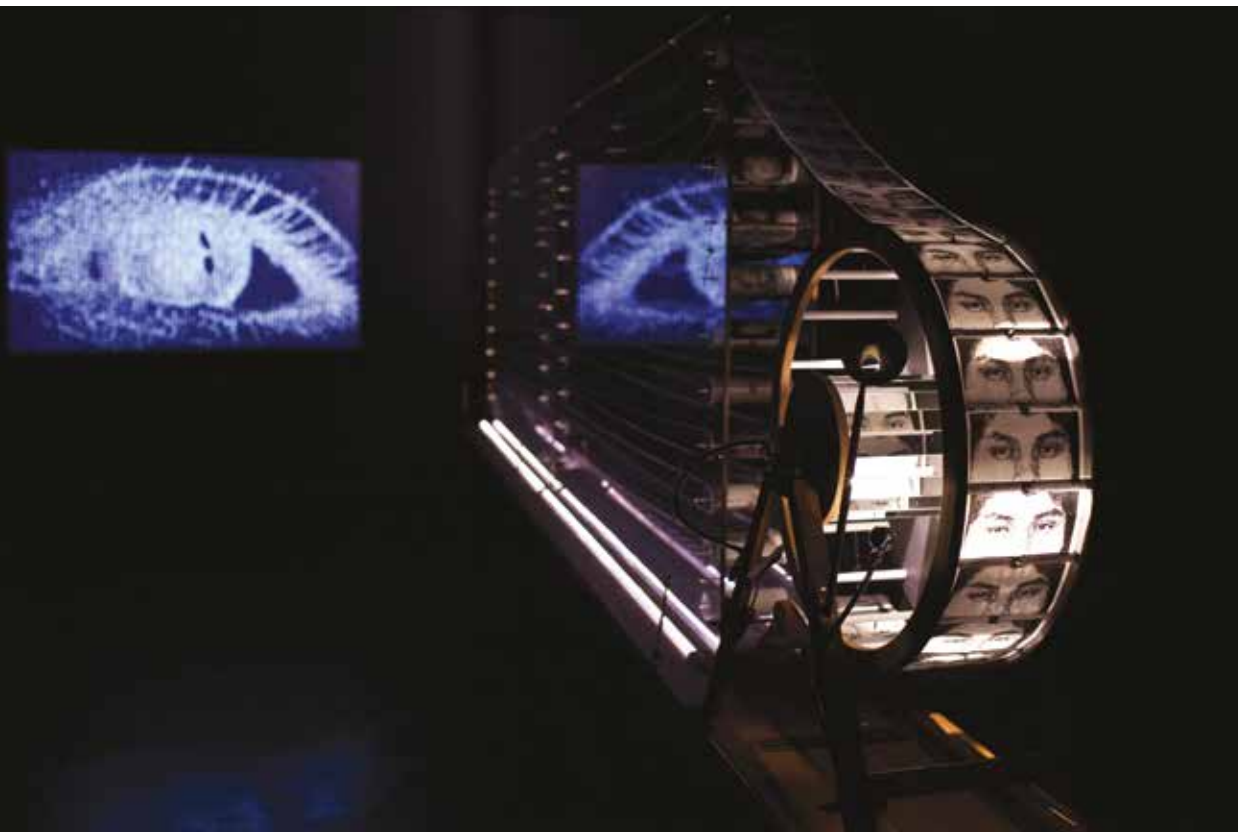
The artist as curator: a collection
intervention at the SMCA
Installation view at the State Museum of
Contemporary Art, Thessaloniki

ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΙΤΤΑΣ

ANTONIS PITTAS

Ο Αντώνης Πίττας στο έργο του *Handle Them* (2015) παρεμβαίνει στην συλλογή Κωστάκη του ΚΜΣΤ και συγκεκριμένα στα έργα δύο καλλιτεχνών, της Λιουμπόβ Ποπόβα και του Γκούσταβ Κλούτσις τοποθετώντας τον καλλιτέχνη στον ρόλο του επιμελητή. Ο Πίττας ασχολείται με το κονστρουκτιβιστικό έργο της Λιουμπόβ Ποπόβα (1889-1924) και του Γκούσταβ Κλούτσις (1895-1938). Το έργο και των δυο καλλιτεχνών είναι βαθειά ριζωμένο στη Ρωσική Επανάσταση, εφόσον αρκετά από τα σχέδια και τα φωτομοντάζ τους λειτούργησαν ως προπαγανδιστικά μέσα. Οι περιπτώσεις της Ποπόβα και του Κλούτσις αποτελούν τυπικό παράδειγμα για τους περισσότερους καλλιτέχνες οι οποίοι υποστήριξαν την Επανάσταση, ελπισόμενοι αφενός μεταξύ της καλλιτεχνικής ελευθερίας και της δημόσιας εκτίμησης και αφετέρου των απαιτήσεων και των καταστολών της νέας πολιτικής τάξης. Ο Πίττας, για τον οποίο το θέμα του πολιτικού βανδαλισμού συνιστά ακόμη ένα θέμα που του κινεί την περιέργεια, διερευνά τη λεπτή γραμμή ανάμεσα στην εξερεύνηση και την αποδόμηση στον τρόπο που διαχειρίζεται τα έργα τέχνης τεκμηριώνοντάς τα με μια σειρά φωτογραφιών σε πολλές από τις οποίες τα χέρια του κυριολεκτικά αγγίζουν τις απροστάτευτες επιφάνειες των συνθέσεων του Κλούτσις και της Ποπόβα. Το έργο εντάσσεται στην κεντρική έκθεση της 5ης Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης που τιτλοφορείται *Από την απαισιοδοξία της νόησης στην αισιοδοξία της πράξης*, σε επιμέλεια της Κατερίνας Γρέγου.

In his work entitled *Handle Them* (2015), Antonis Pittas intervenes in the Costakis collection of the SMCA and in particular in the works of two artists, Liubov Popova and Gustav Klucis, placing the artist in the position of the curator. Pittas engages with the constructivist work of Liubov Popova (1889-1924) and Gustav Klucis (1895-1938). Both their works are deeply rooted in the Russian Revolution, as many of their designs and photomontages were functioning as means of propaganda. Popova's and Klucis' situation was rather typical of most of the artists supporting the Revolution, manoeuvring between, on the one hand, artistic freedom and public appreciation, and, on the other, the demands and repressions of the new political order. Pittas -to whom political vandalism is another intriguing topic- explores the fine line between exploration and destruction in his handling of the art works, which he documented in a series of photographs. In many of the pictures, his hands literally touch the unprotected surface of works by Klucis and Popova. His work is part of the central exhibition *Between the pessimism of the intellect and the optimist of the will*, which is curated by Katerina Gregos.

Ευαγγελία Κρανιώτη
Antidoto 2014
εγκατάσταση (πραξινοσκόπιο
που γυρνάει με μοχλό και
οδηγεί μια λωρίδα κεντημένου
υφάσματος, προβολή βίντεο)

Evangelia Kranioti
Antidote 2014
installation (crank
praxinoscope leading
a band of embroidered
fabric, video projection)

Η έκθεση υποστηρίχθηκε
από τους: Πρεσβεία της
Γαλλίας στην Ελλάδα-
Γαλλικό Ινστιτούτο Ελλάδος,
Γαλλικό Ινστιτούτο, Γενικό
Προξενείο της Γαλλίας
στη Θεσσαλονίκη-Γαλλικό
Ινστιτούτο Θεσσαλονίκης

The exhibition was
supported by the:
**Ambassade de France en
Grèce-Institut Français en
Grèce, Institut Français,
Consul Général de France
à Thessalonique-Institut
Français de Thessalonique**

ΚΡΑΤΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ (ΑΠΟΘΗΚΗ Β1)

STATE MUSEUM OF CONTEMPORARY ART
CONTEMPORARY ART CENTRE OF
THESSALONIKI (WAREHOUSE B1)

ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΚΙΝΗΣΕΙΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΚΡΑΝΙΩΤΗ -
JULIEN PRÉVIEUX

RELATIVE MOTIONS.
EVANGELIA KRANIOTI -
JULIEN PRÉVIEUX

Η έκθεση *Σχετικές Κινήσεις*. Ευαγγελία Κρανιώτη - Julien Prévieux αποτελεί τμήμα της έρευνας για τη σύγχρονη καλλιτεχνική παραγωγή στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου, λαμβάνοντας υπόψη την πρόοδο της επιστήμης και της τεχνολογίας, που δεν αφήνει κανένα τομέα ανεπηρέαστο, τους δεσμούς με την εντόπια αλλά και ευρύτερη παράδοση της περιοχής, που επηρεάζονται από ζητήματα κουλτούρας, θρησκείας, οικονομίας, γεωγραφίας, φυλής και πολιτεύματος, και φυσικά τις επικρατούσες σήμερα συνθήκες, οι οποίες είναι για τις περισσότερες χώρες δύσκολες έως δραματικές. Συνιστά, κατά αυτήν την έννοια, συνέχεια της έκθεσης -μέρος του κεντρικού προγράμματος της 4ης Μπιενάλε Σύγχρο-

The exhibition *Relative Motions*. Evangelia Kranioti - Julien Prévieux is part of an investigation into contemporary art production in the wider Mediterranean region, which takes into account the rapid progress in science and technology, a process having a universal impact. It also looks at the ties between our local and wider traditions in the region – influenced as it were by cultural, religious, economic, geographic, racial and political factors – and current conditions, which, for most countries in the region range from tough to tragic. In that sense, it constitutes a continuation of the exhibition "Tradition - Reversal" of the 4th Thessaloniki Biennale of Contemporary Art, since it

νης Τέχνης- *Παράδοση-Ανατροπή*, αφού και αυτή ανιχνεύει, λαμβάνοντας υπόψη τα προαναφερθέντα ζητήματα, τα καταγεγραμμένα στη συλλογική μνήμη και κατά συνέπεια ακόμη ζωντανά στοιχεία του παρελθόντος, πρόσφατου και απώτερου, όπως παραδόσεις, εκφράσεις, ιστορίες, μετακινήσεις, παλιές τεχνικές, ανάπτυξη της τεχνολογίας και τη μετεξέλιξή τους με τη συνδρομή των σύγχρονων μέσων, τις πρακτικές και θεωρίες και πρωτίστως τη δύναμη της ποίησης, σε επίκαιρη καλλιτεχνική γλώσσα. Αυτή η μετα-γλώσσα υπογραμμίζει την ιστορικότητα και συνέχεια του κώδικα επικοινωνίας, μέσα από τις διαφορετικές της εκφάνσεις, χειρονομιακές, οπτικές, προφορικές, ηχητικές, γραπτές, ακόμη και κινησιολογικές και την εξετάζει ως πιθανή συμπεριφορά «ιδιοσυγκρασιακής έκφρασης και ιδιώματος ενός χώρου» με βαθιά πολιτισμική, ιστορική και πνευματική κληρονομιά, όπως είναι αυτός της Μεσογείου. Οι *Σχετικές Κινήσεις* αναφέρονται σε δραστηριότητες οικοτεχνικές, παλιές μεθόδους, τελετουργίες, έθιμα, θρύλους και μύθους αλλά και συνήθειες κοινωνικές ή επαγγελματικές, που εδραιώθηκαν κυρίως με την ανάπτυξη της βιομηχανίας και της επιστήμης. Αυτά οδήγησαν σε αντιλήψεις, φανταστικά ταξίδια στο διάστημα, συμπεριφορές, κινήσεις, πράξεις που πλέον δεν υφίστανται, όχι γιατί έχουν χάσει την ουσία τους αλλά γιατί έχουν καταργηθεί οι δυναμικές και οι ανάγκες που αρχικά τις προκάλεσαν και τις συντηρούσαν για καιρό. Συνεχίζουν, όμως, να παραμένουν στο ασυνείδητό μας και ψάχνουν αφορμές για να πυροδοτήσουν τη μνήμη, ατομική και συλλογική, και να εκδηλωθούν μέσα από την καλλιτεχνική δημιουργία.

Οι διακριτικές αλλά σημαντικές αναφορές στην παράδοση και την καθημερινότητα γενικότερα, και πιο συγκεκριμένα της ευρύτερης γεωγραφικής λεκάνης της Μεσογείου, καθορίζουν το έργο της Ευαγγελίας Κρανιώτη και του Julien Prévieux. Οι δύο καλλιτέχνες γνωρίστηκαν με αφορμή αυτήν την έκθεση και κατά συνέπεια τα εκτεθειμένα έργα έγιναν ανεξάρτητα από τον καθένα τους. Προέρχονται από διαφορετικούς επιστημονικούς κλάδους, σπούδασαν τέχνη σε άλλες σχολές και γεννήθηκαν και έζησαν σε διαφορετικές χώρες. Και οι δύο προσφεύγουν στη χρήση της υψηλής τεχνολογίας για τη δημιουργία έργων πρωτότυπων, διαδραστικών, με έντονα κοινω-

also traces -taking the aforementioned issues into account- those elements of the recent and distant past, such as traditions, expressions, tales, movements, and techniques, that are recorded and survive in our collective memory, and then transliterates them with the use of new media and modern practices and theories, but primarily through the artists' sheer creativity, into a contemporary artistic language. This meta-language highlights the historicity and continuity through various forms of communication - gestural, visual, oral, aural, written, and physical- and investigates it as a potential expression of "a special character and idiom" of a region with such a long and rich cultural, historical and intellectual heritage such as the Mediterranean. The *Relative Motions* refer to domestic activities, old methods, rituals, customs, legends, myths, as well as work-related norms and techniques that emerged primarily with the advent of industrialisation and the leaps in science. It was those elements that led to a great variety of ideas, to imaginary trips to the moon, to behaviours, movements and actions that no longer exist, not because their essence has been lost to us, but because the social dynamics and expediences that had caused their original emergence and had been sustaining them for a long time, no longer apply. They nevertheless survive at the subconscious level, always looking for an occasion to stimulate our individual and collective memories, and manifest themselves through artistic creation. The subtle but significant references to tradition and everyday life in general, and more specifically in the Mediterranean basin, are a defining characteristic of the work of E. Kranioti and J. Prévieux. The two artists first met on account of this exhibition, and therefore the works exhibited here were produced independently. They hail from different scientific backgrounds, studied art at different schools and were born and raised in different countries. Both make use of modern technology to create works that are original, interactive, intensely social in character, referring to the concept of memory. Their goal is to recycle those elements stored in our

Julien Prévieux
**Από τον
Οκτώβριο στον
Φεβρουάριο 2010**
εγκατάσταση

Julien Prévieux
**From October to
February 2010**
installation

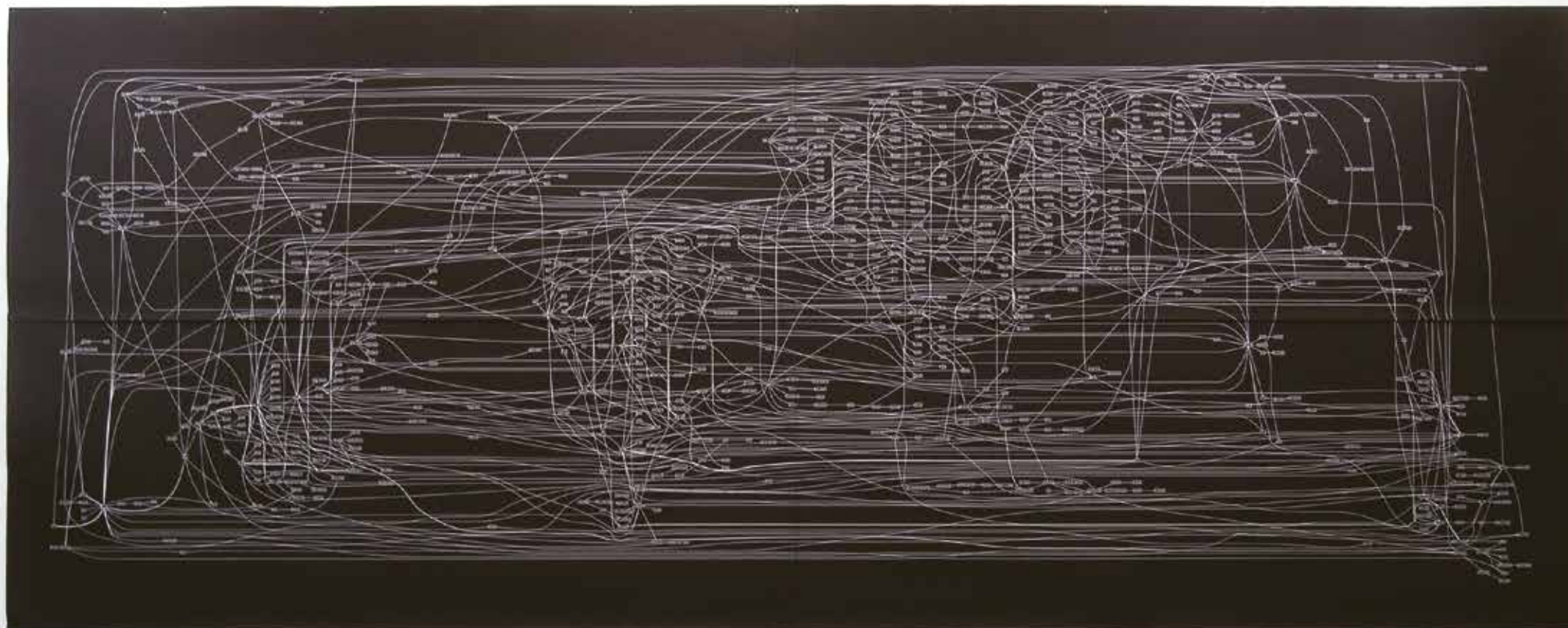

νικό χαρακτήρα και αναφορά στη μνήμη. Στοχεύουν στην ανακύκλωση των καταγεγραμμένων στο συλλογικό υποσυνείδητο στοιχείων, που εντασσόμενα στην σύγχρονη εποχή, προστίθενται στο πνευματικό, αξιακό, πολιτισμικό σύστημα. Η ξεχασμένη πράξη γίνεται λόγος που υπενθυμίζει διακριτικά κοινές αναφορές και ανιχνεύει ομοιότητες σε ζητήματα ανθρώπινης πρακτικής σε τομείς που μοιάζουν ασύνδετοι και, κάποτε, εκ διαμέτρου αντίθετοι.

Η Ευαγγελία Κρανιώτη με το έργο *Antidote* ανασύρει από τα βάθη των χρόνων παραδοσιακές τεχνικές που σχετίζονται με τη γυναικεία υπόσταση, όπως η υφαντική στον αργαλειό και το κέντημα, και με αυτές ανιχνεύει την ευαισθητοποίηση της σύγχρονης κοινωνίας σε ζωτικά θέματα -όπως του χρόνου, του έρωτα, της πίστης, της απουσίας, του νόστου, του θανάτου- και αρχετυπικά μοντέλα, όπως του ταξιδιώτη-ναυτικού ή της γυναίκας-αράχνης. Ταυτόχρονα, μελετά τους λόγους και τους τρόπους εφαρμογής των παραδοσιακών τεχνικών, όπως το κέντημα, στη σύγχρονη εποχή και σε ατυπικούς χώρους εργασίας (*Φόρμα εργασίας*, 2015) ή τις μεθόδους διαχείρισης μιας έλλειψης, μιας απουσίας από μεμονωμένες, σχηματισμένες περιστασιακά, οργανωμένες ομάδες. Διατηρώντας σταθερά ως συμβολικό χώρο της καλλιτεχνικής και

collective subconscious, and integrate them into the present, thereby enriching our intellectual, cultural and value systems. Forgotten practices discreetly remind us of our common references and trace similarities in human practices even in areas and fields that appear unrelated, if not entirely different.

In her work *Antidote*, E. Kranioti brings back to life from the distant past traditional techniques connected to the condition and life of women, like loom weaving and embroidery. She uses those techniques to investigate the awareness of modern society with regard to vital issues and themes such as time, love, faith, absence, homecoming, and death, and to touch on familiar archetypes like the sailor-traveller or the spider-woman. Furthermore, she examines the rationale and modern applications of traditional techniques like embroidery in atypical work places (*Work uniform* 2015) and contemporary ways of dealing with a deficiency or an absence from separated, ad hoc groups. Maintaining the sea as her fixed, symbolic space of artistic creation and personal adventure -in her most important work, the film *Erotica*, *Exotica* etc she travelled almost the entire world as a sailor- the photographs of

Julien Prévieux
Το σύνολο των αληθινών προτάσεων (Πριν) 2009
εκτύπωση inkjet σε χαρτί

Julien Prévieux
The totality of true propositions (Before) 2009
inkjet on paper

προσωπικής της περιπέτειας τη θάλασσα, αφού για το σημαντικότερο έργο της, την ταινία *Erotica, Exotica etc.*, γύρισε ως ναυτικός σχεδόν όλο τον πλανήτη, πραγματεύεται μέσα από τις φωτογραφίες της ενόπτητας ζητήματα που αφορούν ομάδες που ζουν στο περιθώριο της καθημερινότητας και τις σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ τους και με αυτούς που θεωρούν δικούς τους. Η ιδέα του άνθρωπου-περιηγητή, ηθελήμενα ή αναγκαστικά, πρωταγωνιστεί στο έργο της, αλλά δεν την εμποδίζει να προσεγγίσει -πάντα μέσα από αυτήν- και άλλα θέματα συσχετισμών, όπως αυτό της κεντημένης εικόνας και της κινηματογραφικής ψηφιακής ταινίας.

Ο Julien Prévieux, από τη δική του πλευρά, επικεντρώνεται στη μεταίχμιακή πραγματικότητα της σημερινής εποχής, που πατάει ανάμεσα στο σταθερό παρελθόν και το ραγδαία εξελισσόμενο παρόν. Σχολιάζει με παιγνιώδη διάθεση τον παραλογισμό της σημερινής κοινωνίας, όπως προκύπτει από τη μαζική και τυποποιημένη αντιμετώπιση ζωτικών θεμάτων (π.χ. η ανεργία), στα *Lettres de non motivation* ή διερευνά τη σχέση της τεχνολογίας με τη δημιουργία και την παράδοση, ζητώντας από επαγγελματίες πλέκτες να μεταφέρουν στην μπροστινή πλευρά κάποιων πουλόβερ την ψηφιακά καταμετρημένη ενεργειακή και θυμική συμμετοχή των ανθρώπων σε ομαδικές δράσεις ή διαδηλώσεις, στο έργο *Από τον Οκτώβριο στον Φεβρουάριο*. Απομονώνει την κίνηση υποχρεωτικών καθημερινών δραστηριοτήτων του ανθρώπου σε παλιές και παρωχημένες ασχολίες και την μεταφέρει ως απλοποιημένο ψηφιακό σχέδιο σε μυστική οπτική γλώσσα στο *Τι θα κάνουμε στη συνέχεια; Ακολουθία 1*. Με τον ίδιο τρόπο αναβαθμίζει τις αυτοματοποιημένες ανθρώπινες κινήσεις για τη λειτουργία παλαιότερων τεχνολογικών μηχανημάτων σε εντυπωσιακή διαστημική χορογραφία στο *Τι θα κάνουμε στη συνέχεια; Ακολουθία 2*, με το οποίο απέσπασε το κορυφαίο για τη σύγχρονη τέχνη βραβείο Marcel Duchamp το 2014. Η κινησιολογία αυτή υπογραμμίζει την ομοιότητα των κινήσεων για διαφορετικά αποτελέσματα σε διαφορετικές εποχές και προσομοιάζει με τελετουργία, που επιδέχεται πολλές ερμηνείες και παραπομπές, αλλά που το κύριο χαρακτηριστικό της είναι ότι «στέκεται» εκτός χρόνου, μεταξύ γης και σύμπαντος, υπενθυμίζοντας τη ματαιότητα και το πεπερασμένο της υλικής ζωής.

that section examine issues related to marginalised groups and the relationships forged between such groups and the people they recognise as their own. By intention or necessity, the idea of the wandering man is central in her work, but does not stand in her way from approaching, through that concept, many other issues of correlations, for example between the embroidered image and the digital film used in the cinema.

As for Julien Prévieux, he focuses on the condition of our era, an era that stands on the verge between the stable past and the rapidly evolving present. He makes a playful comment on the irrationality of modern society, testified by the standardised, universal approach to vital issue such as unemployment; in his *Lettres de non motivation* he sets out to discover the connection between technology, creation and tradition; in *D'Octobre à Février* he asks professional weavers to attach to the front side of sweaters the digitally recorded energy and emotional levels of people who take part in group actions or demonstrations. In *What Shall We Do Next? Sequence 1* he isolates the mandatory, repetitive movements manual workers used to perform to operate machines, and then presents them as a simplified digital sketch using a secret visual language. In *What Shall We Do Next? Sequence 2*, he similarly upgrades those repetitive human movements to operate older technological machinery, turning them into an impressive space choreography. This work won him in 2014 the top award in the contemporary art world, the Marcel Duchamp Prize. This kinesiology brings out the similarity of movements that produce different results in different eras, in a process that resembles a ritual that has multiple interpretations and readings, but whose main characteristic is the fact that it is "situated" beyond time, between earth and the universe, reminding us of the futility and limits of material existence.

The two artists, whose work has received multiple awards and recognition in the past months, unknowingly coordinate their work, following *Relative Motions*, as they both examine the relationship between the past and the present, myth

Ευαγγελία Κρανιώτη
Αντίδοτο (στιγμιότυπο) 2014

Evangelia Kranioti
Antidote (video still) 2014

Και οι δύο καλλιτέχνες, των οποίων το έργο διακρίθηκε και βραβεύθηκε τους τελευταίους μήνες, συντονίζονται ερήμην τους, με *Σχετικές Κινήσεις*, στη διερεύνηση της σχέσης παρελθόντος-παρόντος, μύθου-αλήθειας, παράδοσης-σύγχρονης τεχνολογίας, τέχνης-επιστήμης. Με αυτόν τον τρόπο επικαιροποιούν ξεχασμένες αρχές και επισημαίνουν ομοιότητες και χαρακτηριστικά σε διαφορετικές εποχές και πεδία γνωστικά, και τα εντάσσουν στην πραγματικότητα, τις προκλήσεις, τις συνθήκες και τις ιδιαιτερότητες της σύγχρονης εποχής. Τα έργα τους υπενθυμίζουν, σχολιάζουν, προφητεύουν, ευχαριστούν, όντας απόλυτα σύγχρονα, χωρίς ωστόσο να αποκόπτονται από τη συνέχεια της παράδοσης, την οποία κάθε άλλο παρά απορρίπτουν. Ταυτόχρονα, τονίζουν την υγιή πλευρά της σχέσης τέχνης και τεχνολογίας, παρελθόντος και μέλλοντος και προβάλλουν τις εκλεκτικές συγγένειες και τις «σχετικές κινήσεις» καλλιτεχνών με διαφορετικές καταβολές αλλά με κοινές αναφορές στη αρχέγονη και αστείρευτη πολιτιστική παράδοση και το παρόν της Μεσογείου. Τέλος, προτείνουν τρόπους μετάπλάσής της σε σύγχρονη έκφραση και κοινό κώδικα ανάγνωσης και ίσως δράσης, υπενθυμίζοντας ομοιότητες και ετερότητες του κοινού πολιτισμικού λίκνου, σε μια ρευστή, αντιφατική, μεταβατική και παράλογη εποχή, όπως είναι η σημερινή, που επανατοποθετεί με δραματικό τρόπο τη Μεσόγειο στο επίκεντρο των εξελίξεων.

Επιμέλεια: Κατερίνα Κοσκινά
Συνεπιμελήτης: Άννα Μυκονιάτη

and the truth, tradition and modern technology, art and science. In that way, they make forgotten principles timely again, and they highlight similarities and common traits in different eras and fields, integrating them all in the realities, challenges, conditions and peculiarities of our time. Their works remind, comment, foretell and offer pleasure, being utterly modern, but without severing their ties with tradition. Tradition for both artists is anything but disposable.

At the same time, they bring out the healthy relationship between art, technology and tradition, showcasing the eclectic relationships and "relative motions" of two artists who have different origins but also common roots in the primordial Mediterranean cornucopia of culture and the region's present. Finally, they suggest ways that this tradition can be recast in a modern idiom and a common code of interpretation -perhaps even action-, reminding us of the convergences and divergences of our common cultural cradle, in a volatile, contradictory, transitional and irrational era such as our own, an era that dramatically catapults the Mediterranean to the centre stage of developments.

Curator: Katerina Koskina
Co-curator: Anna Mykoniati

Carlos Motta
Έμφυλα Ταλέντα (στιγμιότυπο) 2014
βίντεο προβολή σε ξύλινη κατασκευή

Boryana Rossa σε συνεργασία με τον Oleg Mavromatti
Αναπαράσταση: Hammer and Sickle (1994)
(φωτογραφία-στιγμιότυπο βίντεο) 2008-12
70 x 20 εκ.

Νατάσσα Παπαδοπούλου
Carotid 2 2012
ψηφιακό κολάζ, φωτογραφία
200 x 80 εκ.

Carlos Motta
Gender Talents (video still) 2014
video projection on wooden structure

Boryana Rossa in collaboration with Oleg Mavromatti
Re-enactment: Hammer and Sickle (1994)
(photograph-video still) 2008-12
70 x 20 cm

Natasha Papadopoulou
Carotid 2 2012
digital collage, photograph
200 x 80 cm

ΚΡΑΤΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ
ΔΗΜΑΡΧΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
STATE MUSEUM OF CONTEMPORARY ART
THESSALONIKI CITY HALL

TAYTOETEPOTHTA IDENTALTERITY

**Η ταυτότητα μέσα από την ετερότητα:
διαφορετικότητα και τέχνη**

Θεωρίες για το σώμα και την ταυτότητα στον 20ό αιώνα
Εξαιτίας των μελετών του Freud η σεξουαλικότητα θεωρείται μια από τις δυνάμεις που κρύβονται πίσω από κάθε αναπαράσταση και αντίληψη της δημιουργίας οποιουδήποτε καλλιτεχνικού προϊόντος, μαζικής ή μη κατανάλωσης. Γι' αυτό και θεωρούμε αρκετά σημαντικό να ξεκινήσουμε παρακολουθώντας την ιστορία αυτών των αντιλήψεων σε σχέση με το έργο τέχνης,

**Identity through alterity: diversity
and art**

20th century theories about the body and identity
Sexuality has been recognised since Freud as one of the forces behind all representations and theoretical constructs regarding both visual arts and mass culture. For this reason, we believe it is important to begin by tracing the history and evolution of the perceptions related to the work of art up to the present day.

έως και σήμερα.

Αυτή λοιπόν η κεντρική ιδέα, εμποτισμένη από το ήδη πατριαρχικό-ανδροκρατούμενο, ρατσιστικό και αποικιακό σύστημα αξιών του 19ου και των αρχών του 20ού αιώνα, κυριάρχησε στην τέχνη, τόσο στη δημιουργία όσο και στο δυτικό εμπόριο τέχνης, στις ακαδημίες, στην εκμάθηση της τέχνης, στους θεσμούς και στον ανερχόμενο κλάδο της ιστορίας της τέχνης. Πριν λοιπόν τον Μοντερνισμό και τις λεγόμενες ιστορικές πρωτοπορίες, η δημιουργική (αντρική) «μιασέστρια» ταυτίστηκε με την παραγωγή σεξουαλικά φορτισμένων εικόνων γυναικών, και φυσικά και άλλων ατόμων φυλετικά και ταξικά διαφοροποιημένων, όπου η διαφορετικότητα διευκόλυνε την φетиχοποίηση της αναπαράστασης των ερωτικών σωμάτων. Από το 1910 και το 1920 με τα κινήματα του Νταντά και της Ρωσικής Πρωτοπορίας, ξεκινάει η διαδικασία αποσταθεροποίησης των κυρίαρχων αντιλήψεων και η πάλη για ισότητα στον τρόπο σύλληψης και απόδοσης του σώματος και της πολιτικής του. Από την Hannah Höch και τον Marcel Duchamp μέχρι τον Francis Picabia, οι πιο ριζοσπαστικοί Ντανταϊστές για πρώτη φορά διερωτήθηκαν για τον άνθρωπο, το σώμα του και τις αναπαραστάσεις του, μέσα από εικόνες που διαλύουν και δίνουν μια αποσπασματική ιδέα για την ταυτότητα του μοντέρνου πολίτη, ταυτίζοντας ταυτόχρονα τη σεξουαλικότητα και το σώμα με τη μηχανή, πραγματοποιώντας την πρώτη εξίσωση απομυθοποίησης του ετεροκανονιστικού ερωτισμού. Στη Ρωσία, μετά την Οκτωβριανή Επανάσταση και μέχρι την άνοδο του Στάλιν στην εξουσία, η ελπίδα για ουτοπία έφερε στο προσκήνιο πρωτοφemminιστικές ιδέες (ακόμη και μια σχετική ανοχή απέναντι στην ομοφυλοφιλία) και η αποκαθήλωση αστικών, πατριαρχικών και καπιταλιστικών ιδεωδών συνεχίστηκε. Άλλωστε, είναι από τα πρώτα κινήματα του δυτικού μοντερνισμού όπου ισάξιο λόγο έχουν οι γυναίκες καλλιτέχνες στη διδασκαλία, δημιουργία και παραγωγή του έργου τέχνης. Μέσα από το Νταντά ξεπήδησε ο Σουρεαλισμός με έδρα το Παρίσι, όπου οι καλλιτέχνες, με αρχηγό τους τον συγγραφέα και ποιητή André Breton, ισχυρίζονται ότι θα επαναστατήσουν μέσω της τέχνης παράγοντας εικόνες του υποσυνείδητου και της επιθυμίας, διαρρηγνύοντας με αυτόν τον τρόπο τους μικροαστικούς

So this central idea, instilled by the already established patriarchal, male-dominated, colonialist value system of the 19th and early 20th centuries, came to dominate all aspects of the world of art: artistic production, the Western art market, academies, schools and institutions, and also the upcoming field of history of art. Before the emergence of Modernism and the so-called historical avant-garde movements, (male) creative “mastery” was identified with the production of sexually charged images of not only women, but also of other racially or socially segregated individuals, who, on account of their otherness, were unashamedly fetishised in erotic representations. Between 1910 and 1920, the art movements of Dada and the Russian Avant-Garde started to subvert that dominant belief system, initiating the struggle for equality in the conception, representation and politics of the body. From Hannah Höch and Marcel Duchamp to Francis Picabia, the works of radical Dadaists probed the human essence, the human body and its representations, creating images that shatter and give a fragmentary idea of the identity of the modern citizen, while also identifying sexuality and the body with the machine, thereby creating the first formula that would debunk heteronormative eroticism. In Russia, from the time of the October Revolution until Stalin’s rise to power, the hope of utopia was thankfully followed by proto-feminist ideas (and even by some tolerance of homosexuality), continuing the process of bringing about the downfall of bourgeois, patriarchal and capitalist ideals. Of course this was also one of the first movements of western modernism in which women played an equal role in the teaching, creation and production of artworks. Out of Dadaism developed Surrealism, and the most important center of the new movement was Paris. Surrealist artists, led by André Breton, the French writer and poet, asserted they were part of a revolutionary movement. They created images that tapped the subconscious and desire, demolishing the bourgeois norms of sexuality. Unfortunately, however, virile, and even homophobic

κανόνες περί σεξουαλικότητας. Δυστυχώς τα αρρενωπά και αρκετά ομοφοβικά ιδεώδη επικράτησαν μέσα στον κύκλο των σουρεαλιστών και μόνο ο Georges Bataille, τη δεκαετία του '30 με το όραμά του για τη δύναμη των «διεστραμμένων» στοιχείων της σεξουαλικής επιθυμίας, μπόρεσε να αποδυναμώσει τα λογοτεχνικά και εικαστικά πεδία της εποχής.

Οι δεκαετίες του '40 και '50 θεωρούνται άκρως συντηρητικές, ανδροπρεπείς και κανονιστικές, μέσα και από το πρίσμα του Ψυχρού Πολέμου αλλά και με αντιπροσωπευτικό δείγμα τέχνης τον Αφηρημένο Εξπρεσιονισμό, φτιαγμένο από άντρες για να καταναλωθεί από άντρες. Η δεκαετία του '60, παρόλο που μέχρι τη μέση της επικρα-

ideals would eventually prevail among surrealists. In the 1930s, Georges Bataille was the only one who succeeded in subverting the literary and artistic norms of the day, with his vision about the power of “perverted” elements of sexual desire.

The 1940s and 1950s are considered an extremely conservative, masculine and normative period, noted by the emergence of Abstract Expressionism in a climate of Cold War politics. The work produced by the movement was made by men for men. The period from the 1960s to the early 1970s was marked by the norms of “sexual revolution” and the emergence of first-wave feminism, which

Marianne Darlen
Solhaugstrand
**Όλοι οι καλλιτέχνες
είναι ερμαφρόδιτοι**
2012-2013
ακουαρέλα, μελάνι,
πλαστικό χαρτί
36 x 27 εκ.

Marianne Darlen
Solhaugstrand
**All artists are
hermaphrodites**
2012-2013
watercolor, ink,
plastic paper
36 x 27 cm

Κωστής Φωκάς
**Δεν είμαι
δυσλειτουργικός,
εσύ είσαι!** 2014
φωτογραφία
60 x 90 εκ.

Kostis Fokas
**I'm not
malfunctioning,
you are!** 2014
photography
60 x 90 cm

Yevgeniy Fiks
Μόσχα 2008
φωτογραφία
30 x 20 εκ.

Yevgeniy Fiks
Moscow 2008
photograph
30 x 20 cm

Slava Mogutin
**Παρέλαση
την Ημέρα
Ανεξαρτησίας** (από
την ενότητα *Lost
Boys*) 2004
ψηφιακή εκτύπωση
c-print
50 x 60 εκ.

Slava Mogutin
**Independence Day
Parade** (from the
series *Lost Boys*)
2004
digital c-print
50 x 60 cm

Igor Grubic
East Side Story
2006-2008
δικάναλη βίντεο-
εγκατάσταση
14'

Igor Grubic
East Side Story
2006-2008
double channel
video installation
14'

τεί ο φορμαλισμός στη τέχνη, και οι αρχές της δεκαετίας του '70 είναι αυτές που με το ήθος του «ελεύθερου σεξ» και το πρώτο φεμινιστικό κύμα κριτικής κανόνων και αξιών διαλύουν εντελώς τις σταθερές ενός λευκού ετεροφυλόφιλου αστού άντρα και προσθέτουν μέσω εικόνων και λέξεων και άλλες συνιστώσες στην εξίσωση. Γυναίκες καλλιτέχνιδες, όπως η Lynda Benglis (που έργο της παρουσιάζεται σε αυτή την έκθεση), η VALIE EXPORT, η Yoko Ono, η Judy Chicago, η Mary Kelly, η Martha Rosler, και πολλές άλλες, πολέμουσαν ακόμη για μια ίση θέση στον ανδροκρατούμενο κόσμο της τέχνης ως δημιουργοί και όχι μόνο ως αντικείμενα υπό εξέταση από το «ανδρικό βλέμμα». Τη θέση αυτή βοήθησαν και αρκετές γυναίκες θεωρητικοί της τέχνης, όπως η Lucy Lippard, η Linda Nochlin και η Griselda Pollock, μέσω μιας πρώτης καταγραφής των γυναικών καλλιτεχνών που είχαν αγνοηθεί εντελώς από την επίσημη ιστορία της τέχνης και θέτοντας το φύλο ως αναλυτική κατηγορία μαζί με την τάξη, τη φυλή κ.ά.

Οι δεκαετίες του '80 και '90, υπό το πρίσμα της μεταμοντέρνας θεωρίας και το βάρος της κρίσης του AIDS, στρέφουν την προσοχή τους στη θρυμματισμένη ανθρώπινη εμπειρία και τη σεξουαλική ταυτότητα, στη σύνδεση του ερωτικού με όλες τις πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές πλευρές του, και στη θεωρία του φύλου (gender) που συνδέεται άμεσα με τη φυλή, την εθνότητα, τη θρησκεία και την τάξη. Αυτό ειδικά ανάγκασε τους θεωρητικούς της σεξουαλικότητας και του φύλου να αναγνωρίσουν την ύπαρξη και άλλων καλλιτεχνών και δημιουργών πέρα από τον δυτικό λευκό αστό και να διερευνήσουν τις περιφέρειες της καλλιτεχνικής παραγωγής και όχι μόνο τα μητροπολιτικά κέντρα. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τις queer θεωρίες των Judith Butler και Eve Kosofsky-Sedgwick, το φύλο είναι μια μεταμπίεση την οποία «επιτελεί» ο καθένας από εμάς με μια σειρά από στερεοτυπικές επαναλαμβανόμενες κινήσεις, εκφράσεις, θέσεις και αξίες. Ειδικά η περφόρμανς και το βίντεο, ως σχετικά καινούριες μορφές έκφρασης, χρησιμοποιήθηκαν αρκετά κατά τη διάρκεια αυτών των δεκαετιών, δίνοντας δυναμικές και σοκαριστικές απαντήσεις σε σχέση με το τραυματισμένο, πονεμένο και θνήσκον σώμα, αναφερόμενες κυρίως στον ιό του HIV που αφαίρεσε τη

questioned established rules and values. Although formalism dominated the arts until the mid-60s, that period was also marked by the collapse of the tenets of the white, heterosexual, bourgeois man, with art and literature adding more factors to the equation. Female artists like Lynda Benglis (whose work is presented in this exhibition), VALIE EXPORT, Yoko Ono, Judy Chicago, Mary Kelly and Martha Rosler kept fighting for equality in the male-dominated power structures of the art world, striving to be recognised as creators and not only as the sexual objects of the "male gaze". Their struggle was greatly assisted by the work of several female art theorists, such as Lucy Lippard, Linda Nochlin and Griselda Pollock. Those theorists acknowledged for the first time the work of female artists, who had previously been ignored by the canon of art history, while also recognising gender as an analytical category next to class, race, etc.

Art in the 1980s and 1990s, under the influence of postmodern theory and the ramifications of the AIDS epidemic, focused on the fragmental human existence and sexual identity and investigated the multifarious (political, social and economic) aspects of eroticism. Theorists developed their ideas of gender theory, connecting gender to race, nationality, religion and class. Especially this latter development compelled theorists of sexuality and gender to acknowledge the importance of artists and creators beyond the confines of the dominant white, western, bourgeois artist, and turn their attention to the periphery of the art world, instead of dealing exclusively with the metropolitan centers. The queer theories of Judith Butler and Eve Kosofsky-Sedgwick, for example, treat gender as a masquerade, which is "performed" by everyone through the repetition of a series of standard, normative acts, expressions, positions and values. Performance art and video art, two relatively young forms of expression, played an important role during that period, giving forceful and often shocking answers to questions related to the frail, suffering and dying body,

ζωή χιλιάδων ανθρώπων πριν αποφασίσουν οι κυβερνήσεις να κινητοποιηθούν. Η ενασχόληση των καλλιτεχνών με το σώμα, τη σεξουαλικότητα και την ταυτότητα συνεχίζεται στη σύγχρονη τέχνη υπό το πρίσμα της τεχνολογίας, του διαδικτύου, της ταυτόχρονα υλικής και άυλης ύπαρξης, της οικολογίας και όλων των αλλαγών και στοιχείων που συνθέτουν τον κόσμο στον οποίο ζούμε.

Η έκθεση Ταυτοετερότητα

Στην επιστολή που απευθύνει τον Μάιο του 1934 στον σύντροφο Στάλιν ο Harry White, μέλος του κομμουνιστικού κόμματος της Μεγάλης Βρετανίας και ομοφυλόφιλος, του εξηγεί για ποιους λόγους οι δύο

reacting primarily to the AIDS epidemic that had claimed the lives of thousands of people before governments finally decided to act.

Contemporary art maintains a strong interest in the human body and the concepts of sexuality and identity. This time, the investigations of artists are connected to issues related to modern technology, the internet, the material-immaterial duality of existence, ecology and to all other aspects of our diverse and changing world.

Identalterity: the exhibition

In his letter to comrade Stalin from May 1934, Harry White, a member of

David Hockney
Δεκατέσσερα ποιήματα του Κ.Π.Καβάφη 1966
βιβλίο με λιθογραφίες και ακουατίντα, 12 δεμένες και 1 ελεύθερη, εκδόσεις Alec, Λονδίνο
47,4 x 35 εκ.

David Hockney
Fourteen Poems by C.P. Cavafy 1966
book with etchings with aquatint, complete set with 12 bound and one loose, published by Editions Alec, London
47,4 x 35 cm

ιδιότητες δεν είναι αντιφατικές και γιατί οι ομοφυλόφιλοι δεν αποτελούν κίνδυνο για την εδραίωση του σοσιαλισμού ούτε πρέπει να αντιμετωπίζονται συλλήβδην ως εχθροί του σοβιετικού καθεστώτος. Χρησιμοποιεί επιχειρήματα που απηχούν τις τότε αντιλήψεις και τη μέθοδο του διαλεκτικού υλισμού για να δομήσει τις θέσεις του. Ανάμεσα σε άλλα, επιστρατεύει και τη διαπίστωση ότι η κατάσταση των ομοφυλόφιλων στον καπιταλισμό είναι ανάλογη με την κατάσταση των γυναικών, των διαφορετικών φυλών, των εθνικών μειονοτήτων και άλλων ομάδων που καταπιέζονται για τον έναν ή τον άλλο λόγο.

Η επιστολή αυτή παρουσιάζεται για πρώτη φορά στο ελληνικό κοινό ως μέρος του εικαστικού πρότζεκτ του καλλιτέχνη Yevgeniy Fiks με τίτλο *Μόσχα*. Ο Fiks φωτογραφίζει δημόσιους χώρους -πιάτσες στη Μόσχα- γυμνούς από κάθε ανθρώπινη παρουσία. Γραμμένη ογδόντα χρόνια πριν, η εν λόγω επιστολή δεν απέτρεψε την ποινικοποίηση της ομοφυλοφιλίας και δυστυχώς καθίσταται εκ νέου επίκαιρη σε μια εποχή που στη Ρωσία και σε άλλα κράτη οι ανθρώπινες σχέσεις, η επιθετική θηλυκότητα, η ορατή έμφυλη διαφορά και οι σεξουαλικές επιλογές που δεν προσαρμόζονται στον κανόνα της επιβεβλημένης ετεροκανονικότητας τίθενται και πάλι υπό διωγμό, λόγω θρησκευτικής, πολιτικής, εθνικής, φυλετικής ή άλλης μισαλλοδοξίας.

Η επιστολή του White και η τύχη της μας οδηγούν στη διαπίστωση ότι η διαφοροποίηση της ταυτότητας από τη νόρμα δεν γίνεται ανεκτή από μορφές εξουσίας που επιδιώκουν να διαμορφώσουν ομοιογενή υποκείμενα, ώστε να εξασφαλιστεί η ευπείθεια και η υποταγή τους. Δεν γίνεται να είσαι και κομμουνιστής και ομοφυλόφιλος. Το ένα αντιστρατεύεται το άλλο. Η διαφορά προκαλεί σύγχυση, αδυναμία οριοθέτησης και ταξινόμησης, εχθρικότητα και επιθετικότητα. Η ρευστότητα του φύλου, η διευφυλικότητα, η αμφισβήτηση στερεότυπων κοινωνικών ρόλων και η δημόσια διεκδίκηση του δικαιώματος στην ελεύθερη έκφραση του υποκειμένου εγείρουν συγκρούσεις και βίαιες αντιδράσεις και αυτό είναι ένα από τα ζητήματα που θίγει η έκθεση.

Η Σερβίδα Milica Tomic, στο βίντεο με τίτλο *Είμαι η Milica Tomic*, καθιστά ορατές τις συνέπειες του εναλλακτικού αυτοπροσ-

the Communist Party of Great Britain and a homosexual, explains why those two qualities are not contradictory. He argues that homosexuals are not a threat to the establishment of socialism and they should not be treated indiscriminately as enemies of the Soviet regime. His arguments echo the ideas of his time and White employs dialectical materialism to build his case. In one of his arguments, he notes that the condition of homosexuals in capitalism is analogous to the condition of women, the different races, the minorities and other groups that are oppressed for various reasons.

This letter is presented for the first time to the Greek audience. It is part of Yevgeniy Fiks' project *Moscow*. Fiks is photographing cruising spots and other public spaces in Moscow, all of them stripped of human presence. The letter, written eighty years ago, did not prevent the criminalisation of homosexuality in the Soviet Union. Regrettably, its content is still relevant: in Russia and other countries, human relationships, aggressive femininity, open gender diversity and any sexual orientation that does not conform to the imposed norms of heteronormativity are again fiercely persecuted by the forces of religious, political, national or racial intolerance. White's letter and its fate leads us to the conclusion that the powers that be, in their effort to achieve the compliance, subjugation and uniformity of the people, have no tolerance for any identity that goes against the norm. One cannot be *both* a communist *and* a homosexual. The two are contradictory. Differences and diversity create confusion, subvert neat boundaries and clear taxonomies, encourage hostility and aggression. Fluid gender identities, transgenderism, any questioning of stereotypical social roles and every claim to free individual expression are met with repression and violence. This is one of the main themes of the exhibition. Serbian artist Milica Tomic, in her video *I'm Milica Tomic*, reveals the consequences of unorthodox self-determination. "I'm Milica Tomic, I am Korean; I'm Milica Tomic, I am Norwegian", she says, re-introducing

herself to the audience, each time using a different identity. The visible wounds on her body represent the price of asserting one's alternate identity. Many performances, photographs and videos of Lynda Benglis focus on women who do not follow the acceptable norms of sexual expression and orientation. The artist has been at the forefront of feminist action and the struggle for sexual self-determination since the 1970s. In her landmark work *Female*

διορισμού. «Είμαι η Μίλιτσα Τόμιτς, είμαι Κορεάτισσα / Είμαι η Μίλιτσα Τόμιτς, είμαι Νορβηγίδα» διατείνεται και επιμένει να επανα-συστήνεται στο κοινό αλλάζοντας κάθε φορά εθνικότητα. Οι πληγές στο σώμα της είναι το τίμημα της εναλλακσόμενης ταυτοποίησης.

Γυναίκες που δεν εκφράζουν τη σεξουαλικότητά τους με κοινωνικά αποδεκτούς όρους είναι το θέμα πολλών περφόρμανς, φωτογραφιών και βίντεο της Lynda Benglis, πρωτοπόρου στο ζήτημα του φύ-

herself to the audience, each time using a different identity. The visible wounds on her body represent the price of asserting one's alternate identity. Many performances, photographs and videos of Lynda Benglis focus on women who do not follow the acceptable norms of sexual expression and orientation. The artist has been at the forefront of feminist action and the struggle for sexual self-determination since the 1970s. In her landmark work *Female*

Wolfgang Tillmans
*Καρλ, πίσω από τις
μπάρες* (από την
ενότητα *Κεντρικό
Νευρικό Σύστημα*)
2008
εκτύπωση c-print
40 x 30,8 εκ.

Wolfgang Tillmans
Karl, Behind Bars
(from the series
*Central Nervous
System*) 2008
c-type print
40 x 30,8 cm

Pauline Boudry &
Renate Lorenz
Τοξικό 2012
βίντεο εγκατάσταση
με ντοκουμέντα και
κουρτίνα με παγιέτες
13'

Pauline Boudry &
Renate Lorenz
Toxic 2012
video installation
with documents and
sequined curtain
13'

λου και του αυτοπροσδιορισμού της σεξουαλικότητας από τη δεκαετία του '70. Στο ιστορικό πλέον έργο με τίτλο *Γυναίκες ευαίσθητες*, δύο γυναίκες ερωτοτροπούν προκαλώντας την έμφυλη δόμηση του βλέμματος και της απόλαυσης. Η ηθοποιός Majida Khattari, με στόχο την ανατροπή των οριενταλιστικών συμβάσεων για τη λάγνα Ανατολή και την παθητικότητα της οδάλισκας ως αντικείμενο θέασης. Η Νατάσσα Παπαδοπούλου αμφισβητεί τους στερεότυπους ρόλους του φύλου, διερευνά τους μηχανισμούς της αναπαράστασης της γυναικείας σεξουαλικότητας και προβληματικοποιεί την οπτική απόλαυση, όπως άλλωστε κάνει και η Νορβηγίδα καλλιτέχνης Marianne Darlen Solhaugstrand με τις ακουαρέλες τις που μεταφέρουν από την άλλη πλευρά την αναπαράσταση της ανδρικής σεξουαλικότητας μέσω της διεμφυλικότητας.

Η ακτιβιστική πλευρά της διεκδίκησης των δικαιωμάτων της LGBT κοινότητας και η βία σε πρόσφατες εκδηλώσεις υπερηφάνειας στην Κροατία είναι το θέμα που πραγματεύεται ο Igor Grubic, τόσο με αρχειακά ντοκουμέντα όσο και με περφόρμανς χορευτών. Εύλογα τον απασχολεί η κατανόηση της εκθροικότητας που προκαλεί η δημόσια έκθεση της διαφοράς. Το στοιχείο του ντοκουμέντου και της προσωπικής μαρτυρίας δομεί και τη δουλειά του Carlos Motta με συστηματικό τρόπο. Στα *Έμφυλα Ταλέντα* δημιουργεί μια πλατφόρμα σε εξέλιξη, με αφηγήσεις ιστοριών διεμφυλικών και μεσοφυλικών ατόμων από τη Λατινική Αμερική και την Ασία. Αντίστοιχα, η Ursula Biemann, στο κλασικό της βίντεο-δοκίμιο *Επιτελώντας το σύνορο*, αναζητά τους κοινωνικούς όρους εκδήλωσης βίας και εγκληματικότητας κατά των γυναικών στα σύνορα Μεξικού-ΗΠΑ, στο πλαίσιο του trafficking και της πορνείας. Τέλος, με αρκετό χιούμορ και ειρωνεία αλλά πάλι από τη σκοπιά του ακτιβισμού και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οι Deborah Kelly και Tina Fiveash, μέσω της γλώσσας της διαφήμισης, φτιάχνουν αφίσες με συνθήματα που μεταφράζονται για πρώτη φορά στα ελληνικά, με σκοπό να προβληματίσουν για την παραβίαση των δικαιωμάτων των μη-ετεροφυλόφιλων.

Στο έργο της Boryana Rossa και του Oleg Mavromati, ο κινηματογράφος αποτελεί εργαλείο μεταφρεμιστικής ανάγνωσης

Sensibility, two women kiss and caress each other, provoking the gendered construct of the male gaze and pleasure. Voyeurism is also the context of the work of Majida Khattari, whose aim is to subvert the orientalist stereotypes about the "lustful Orient" and the passivity of the odalisque as an object of observation. Natasha Papadopoulou questions gender stereotypes, investigates the mechanisms of representation of female sexuality and discusses visual pleasure. The aquarelles of Norwegian artist Marianne Darlen Solhaugstrand share those concerns. But this time, it is the representation of male sexuality through the eyes of the transgender that becomes the object of investigation.

With the use of archival material and dance performances, Igor Grubic examines LGBT activism and the violent episodes that have tarnished gay pride events in Croatia. He is justifiably interested in understanding the hostile reactions to the public demonstration of difference. The work of Carlos Motta is also based on the use of archival material and video portraits. In *Gender Talents* he creates a platform that is constantly under development, telling the stories of trans and intersex activists from Latin America and Asia. Ursula Biemann, in her classic video-essay *Performing the Border* investigates the social underpinnings of the criminal and violent acts against women at the border between the United States and Mexico, in the context of human trafficking and prostitution. Finally, with a good dose of humor and irony, but always from the point of view of activism and human rights, Deborah Kelly and Tina Fiveash use the language of advertising to create posters that feature slogans translated into Greek for the first time. Their goal is to raise awareness of the rights of non-heterosexuals.

In the work of Boryana Rossa and Oleg Mavromati, film becomes the tool for a meta-feminist reading of the changes in gender values in post-communist societies. Cold war stereotypes are highlighted and reinterpreted through the representation and revival of films in

των αλλαγών των αντιλήψεων για το φύλο στις μετασοσιαλιστικές κοινωνίες. Ψυχροπολεμικά στερεότυπα αναδεικνύονται και επανερμηνεύονται μέσα από τις αναπαράσεις-αναβιώσεις ταινιών στο έργο της Αναβίωση: *Hammer and Sickle* (1994).

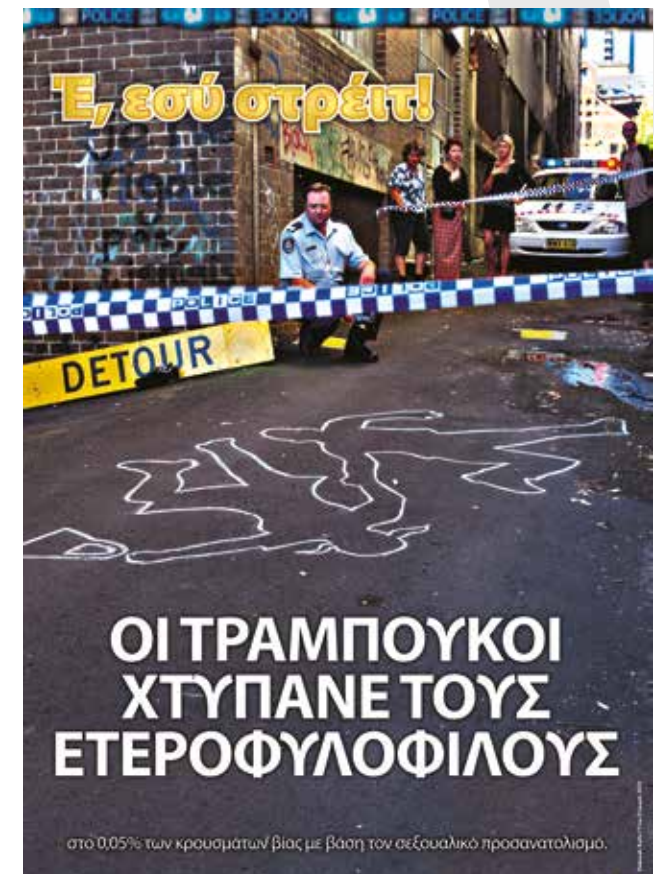
Στις φωτογραφίες των Κωστή Φωκά, Wolfgang Tillmans και Slava Mogutin το πορτρέτο και η έννοια του αλλάζει και συναντούμε όλες τις μορφές ρεαλισμού: από τη μεταμφίεση και τον μαγικό ρεαλισμό του Φωκά, στον υπερρεαλισμό του Tillmans και τον σχεδόν πορνογραφικό και ντοκουμενταριστικό ρεαλισμό του Mogutin. Επίσης, ο Hector de Gregorio επιτείνει την έννοια της μεταμφίεσης στα πορτρέτα του, δίνοντας της τελετουργικό χαρακτήρα και έντονη λατρευτική-μυσταγωγική διάσταση.

Reenactment: Hammer and Sickle (1994). In the photographic work of Kostis Fokas, Wolfgang Tillmans and Slava Mogutin, the form and meaning of the portrait change as we encounter a variety of types of realism: from the masquerade and magical realism of Fokas, to the sur-realism of Tillmans and the almost pornographic, documentary realism of Mogutin. The portraits of Hector de Gregorio are also defined by the concept of masquerade, which gives them a ritualistic character and an intense, sacramental dimension.

This exhibition brings together a multitude of diverse voices, representing different generations and art forms. Photography, video and performance

Deborah Kelly & Tina Fiveash
Ε, εσύ στρέιτ! 2001-15
ψηφιακή φωτογραφία
118,4 x 84,1 εκ.

Deborah Kelly & Tina Fiveash
Hey Hetero! 2001-15
digital photomedia
118,4 x 84,1 cm

Majida Khattari
**Οδάλισκη με
μπουκέτο**
2009-2010
αργυροτυπία
120 x 180 εκ.

Majida Khattari
**Odalisque au
bouquet**
2009-2010
silver print
120 x 180 cm

Αντώνης
Πρωτοπάτσος
Γυμνό 1912-5
σχέδιο με μολύβι
σε χαρτί
21 x 14 εκ.

Antonis
Protopatsis
Nude 1912-5
drawing with
pencil on paper
21 x 14 cm

Hector de
Gregorio
**Το Πέπλο του
Παραδείσου**
2014
ψηφιακή
φωτογραφία,
τύπωμα σε
αρχαιακό χαρτί
84 x 118 εκ.

Hector de
Gregorio
Paradise Veil
2014
digital print on
archive paper
84 x 118 cm

Στην έκθεση συνυπάρχουν ποικίλες φωνές, από διαφορετικές γενιές και καλλιτεχνικά μέσα. Φωτογραφία, βίντεο και περφόρμανς πρωτοστατούν, αφού είναι από τα σημαντικότερα καλλιτεχνικά μέσα στη σημερινή εποχή, αλλά για μια ακόμη φορά το σχέδιο αναδεικνύει λεπτές και ευαίσθητες χορδές του ζητήματος του έμφυλου αυτοπροσδιορισμού και της ελεύθερης έκφρασης της σεξουαλικότητας. Τα σχέδια του David Hockney πάνω σε ποιήματα του Κωνσταντίνου Καβάφη είναι ευρύτερα γνωστά. Με τη λιτή αφαιρετικότητα τους σκιαγραφούν εξαιρετικά συνειρμές ανδρών στο αλεξανδρινό περιβάλλον. Λιγότερο γνωστά είναι τα σχέδια του μυτιληνιού ζωγράφου και ποιητή, Αντώνη Πρωτοπάτη. Φτιαγμένα στη δεύτερη δεκαετία του 20ού αιώνα, τα εφηβικά ζωγραφικά έργα και σχέδια με μολύβι σε χαρτί αποτυπώνουν με απaráμιλλη τρυφερότητα την άνθιση του εφηβικού ερωτισμού.

Το φύλο αλλάζει, εξελίσσεται. Το ίδιο συμβαίνει και με τις αντιλήψεις και τις αναπαραστάσεις μας γι' αυτό. Το έργο *Τοξικό* των Boudry και Lorenz διερωτάται και προβάλλει το τοξικό ως τη νέα εναλλακτική κατασκευή ταυτότητας του ατόμου χωρίς φύλο, ενάντια σε οποιαδήποτε μορφή καθαρότητας και απόλυτης διάκρισης.

Η ρευστότητα του φύλου και η άρνηση των παγιωμένων διαχωριστικών γραμμών που ορίζει η ετεροκανονικότητα είναι το κοινό υπόβαθρο που διαπερνά το σύνολο των έργων, ανεξάρτητα από την εποχή που δημιουργήθηκαν και τα εκφραστικά μέσα. Σήμερα παρατηρούνται εκτεταμένα φαινόμενα έξαρσης βίας, εκμετάλλευσης των γυναικών, άρνησης βασικών ανθρωπινων δικαιωμάτων σε ασθενέστερες κοινωνικές και έμφυλες ομάδες, γεγονός που ενισχύει την αναγκαιότητα δημόσιου διαλόγου πάνω σ' αυτά τα ζητήματα, μέσα από τη σκοπιά της σύγχρονης τέχνης, των θεωρητικών και ακτιβιστών του φύλου. Στην έκθεση διαφαίνεται η εναγώνια αναζήτηση του ατόμου για αυτοπροσδιορισμό, η κοινωνική ανάγκη συμφιλίωσης και αποδοχής του διαφορετικού, που είναι σε τελική ανάλυση κομμάτι του καθενός και της καθημίας μας.

Επιμέλεια: Θοδωρής Μάρκογλου
Συραγώ Τσιάρρα

justifiably stand out, being three of the most important contemporary art forms, but drawing proves once more its capacity to reveal delicate and sensitive aspects of gender self-determination and free sexual expression. David Hockney's illustrations of C.P. Cavafy poems are well-known. In an austere, abstract manner, he brilliantly illustrates scenes of intercourse between men in the Alexandrian environment. Less well-known are the paintings of Antonis Protopatsis, a painter and poet from Mytilene. Dating back to the 1920s, when the artist was still an adolescent, his pencil drawings and sketches portray with exceptional fondness the sexual awakening of teenagers.

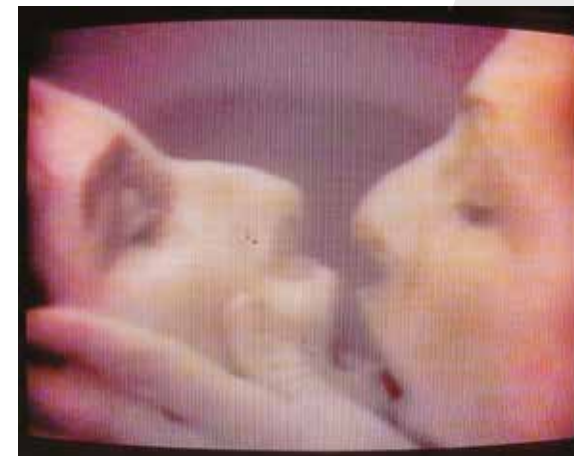
Gender is not fixed: it changes and evolves. So do our conceptions and representations of gender. In *Toxic*, Boudry and Lorenz investigate and present a toxic environment as the new, alternative construction of the identity of the genderless individual who defies gender purity and all absolute taxonomies.

Gender fluidity and the rejection of the categories and norms imposed by heteronormativity are the unifying thread connecting the works of this exhibition, regardless of when they were created or which art form they represent. We are currently witnessing the spiralling exploitation and violence against women, as vulnerable social and gender groups are stripped of their human rights. All the more reason to have an open, public dialogue on those issues, with the participation of activists, art theorists and artists. The exhibition showcases the tantalising struggle of individual self-determination, and underscores the urgent need for social reconciliation and accepting diversity, which is, ultimately, an integral part of each and every one of us.

Curators: Thodoris Markoglou
Syrage Tsiara

Lynda Benglis
Γυναικεία Ευαισθησία
(στιγμιότυπο) 1973
βίντεο
13'13"

Lynda Benglis
Female Sensibility (still) 1973
video
13'13"

Milica Tomić
Είμαι η Milica Tomić
(στιγμιότυπο) 1999
βίντεο-εγκατάσταση, ήχος
9'58"

Milica Tomić
**Αναπαράσταση:
Re-enactment: I am
Milica Tomić** (still) 1999
video installation, sound
9'58"

Ursula Biemann
Επιτελώντας το σύννομο
(στιγμιότυπο) 1999
βίντεο-δοκίμιο
43'

Ursula Biemann
Performing the border
(still) 1999
video-essay
43'

But Still In One Piece

Το πρότζεκτ *But Still In One Piece*, το οποίο αποτελεί ενότητα της κεντρικής έκθεσης με τίτλο *Ταυτοτερότητα*, φιλοξενεί προτάσεις καλλιτεχνών από την ελληνική αλλά και τη διεθνή εικαστική σκηνή με αποκλειστικά ψηφιακά έργα (βίντεο ή ταινίες μικρού μήκους, ψηφιακή φωτογραφία, animation). Το διεθνές φεστιβάλ εικαστικών τεχνών Πεδίο Δράσης Κόδρα χρησιμοποιώντας την τεχνογνωσία της διαχείρισης ανοικτών καλεσμάτων σε καλλιτέχνες μέσω της διαδικτυακής πλατφόρμας www.plartform.gr, απέσπειλε ανοικτή πρόσκληση σε καλλιτέχνες που πραγματεύονται ζητήματα έμφυλου αυτοπροσδιορισμού, επιτελέσεων του φύλου αλλά και έμφυλων και φυλετικών διακρίσεων. Οι προτάσεις των καλλιτεχνών που προκρίθηκαν μέσω της διαδικασίας αξιολόγησης από την επιτροπή των επιμελητών της *Ταυτοτερότητας*, που συναποτελείται από επιμελητές του Κρατικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης, επιμελητές του Πεδίου Δράσης Κόδρα, καθώς και από τον συνεργαζόμενο φορέα του Thessaloniki Pride, συγκροτούν το τελικό εκθεσιακό σύνολο. Η διαχείριση των εικαστικών έργων και ο σχεδιασμός της επιμελητικής διαδικασίας έγινε με σκοπό να παρουσιαστούν διαφορετικές εικαστικές μορφοποιήσεις μιας κεντρικής θεματικής, αλλά και να αναδειχτούν νέες επιμελητικές πρακτικές και μοντέλα ανοικτών, δημοκρατικών διαδικασιών συμμετοχικής συνδιαμόρφωσης. Εκκινώντας από την παραδοχή ότι το κοινωνικό φύλο αποτελεί μια σύνθετη, πολυπαραγοντική ταυτότητα που εκφέρεται μέσα από τη γλώσσα, την εμφάνιση, τις συνήθειες και πολλούς ακόμη τρόπους, προσπαθούμε να ερευνήσουμε τις εκφάνσεις του ελεύθερου αυτοπροσδιορισμού πάνω σε αυτή την κατεύθυνση. Οι καλλιτέχνες που παρουσιάζονται επιχείρησαν να απαντήσουν και να επαναπροσδιορίσουν ερωτήματα, όπως: πώς μπορεί η σύγχρονη καλλιτεχνική δημιουργία να εκφράσει πτυχές της έμφυλης ταυτότητας, καθώς και έννοιες όπως επιθυμία, αποστροφή, οικειότητα, αποξένωση, μεταμπίεση και μεταμόρφωση στη βάση του αυτοπροσδιορισμού του φύλου; Υπάρχουν ταμπού και απαγορεύσεις, κοινωνικοί αποκλεισμοί, στερεότυπα, διακρίσεις και αποσιωπημένες ή επι-

But Still In One Piece

The project *But Still In One Piece*, which is part of the main exhibition called *Identalterity*, introduces artists' proposals both from Greece and abroad consisting exclusively of digital artworks (video or short films, digital photography, animation). The international art festival Action Field Kodra drawing on the know-how of managing open calls through the internet platform www.plartform.gr, organized an open-call to artists who work on gender self-determination issues, gender performativities as well as gender and racial discrimination. The proposals which made it to the exhibition were chosen and evaluated by the committee of the curators of *Identalterity*, comprising curators of the State Museum of Contemporary Art, curators of Action Field Kodra as well as of representatives of Thessaloniki Pride. The planning of the curatorial process seeks to present different visual formulations of the main theme and allow new curatorial practices and models of open, democratic processes of participatory co-configuration to emerge. Starting from the assumption that social gender is a complex, multi-factorial identity which is expressed through speech, appearance, habits and other ways, we attempt to investigate the aspects of free self-determination in this direction. The artists presented tried to answer and redefine questions such as: How can contemporary artistic work express aspects of gender identity as well as notions such as desire, aversion, familiarity, alienation, disguise and transformation on the basis of gender self-determination? Are there taboos, prohibitions, social exclusion, bias, discrimination and silent or imposed gender performances in today's globalized world? How are the above-mentioned parameters shaped by the special social conditions, and which is the role of the artistic intervention in showcasing multiple expressions of the other, the different, which nevertheless structures each and every one of us as a total?

βεβλημένες επιτελέσεις του φύλου στο σημερινό παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον; Πώς διαμορφώνονται οι παραπάνω παράμετροι ανάλογα με τις ειδικότερες κοινωνικές συνθήκες και ποιος ο ρόλος της εικαστικής παρέμβασης στην ανάδειξη πολλαπλών εκφράσεων του έτερου, του άλλου, που δομεί ωστόσο τον καθένα από εμάς ως ένα, ως όλο;

Συμμετέχοντες καλλιτέχνες: Chiara Bertin (IT), Fred Koenig (FR), George Petrou (CYP), Trix Rosen (USA), Manuel Vason (IT), Κατερίνα Αθανασοπούλου (GR), Μαριλένα Αλιγιζάκη (GR), Αγγελική Αυγιντίδου (GR), Εύα Γερομιχαλού-Βέν (GR), Μαρίνα Γκενάντιεβα (GR), Κέλλυ Σκουλαριώτη (GR)

Δημήτρης Μιχάλαρος, διευθυντής - κεντρικός επιμελητής Πεδίου Δράσης Κόδρα
Ανθή Αργυρίου, κεντρική επιμελήτρια - συντονίστρια Πεδίου Δράσης Κόδρα
Παναγής Κουτσokώστας, κεντρικός επιμελητής - συντονιστής Πεδίου Δράσης Κόδρα

Participating artists: Chiara Bertin (IT), Fred Koenig (FR), George Petrou (CYP), Trix Rosen (USA), Manuel Vason (IT), Katerina Athanasopoulou (GR), Marilena Aligazaki (GR), Aggeliki Avgitidou (GR), Eva Geromichalou-Vei (GR), Marina Genantieva (GR), Kelly Skoularioti (GR)

Dimitris Michalaros, chief director - main curator of Action Field Kodra
Anthi Argyriou, main curator - coordinator of Action Field Kodra
Panagis Koutsokostas, main curator - coordinator of Action Field Kodra

Thessaloniki Pride

Η ταυτότητα είναι αυτοπροσδιορισμός. Είναι η σύντομη περιγραφή που δίνουμε για τον εαυτό μας. Κοινωνικά κατασκευασμένη και φορτωμένη με γενικεύσεις, μας προσδιορίζει παρ' όλη αυτά. Και δημιουργεί δεσμούς κοινού ανήκειν με τους υπόλοιπους φορείς της. Αυτούς τους δεσμούς το άτομο δεν μπορεί να τους πραγματώσει, παρά μόνο αν την αποδέχεται. Επομένως, η ταυτότητα είναι εκ των πραγμάτων αποκλειστικά θέμα ίδιας επιλογής. Και πρέπει να είναι, γιατί έχουμε το δικαίωμα να ανήκουμε όπου επιλέγουμε. Κάθε ταυτότητα είναι ζήτημα αυτοπροσδιορισμού.

Η ταυτότητα είναι φάσμα, όχι δίπολο. Το εύρος των επιλογών μας σε μια ταυτότητα είναι όσα και τα χρώματα της ίριδας. Δεν είμαστε μόνο άντρες ή γυναίκες. Μπορεί να είμαστε λίγο από το ένα και περισσότερο από το άλλο ή τότε το ένα και τότε το άλλο. Μπορεί να είμαστε και τα δύο ή και τίποτα από τα δύο. Δεν είμαστε μόνο στρέιτ ή γκέι. Μπορεί να είμαστε αμφισεξουαλικοί ή ασεξουαλικοί.

Οι ταυτότητες είναι πολλαπλές. Μια ταυτότητα δεν είναι αποκλειστική. Ο άνθρωπος δεν είναι μονοδιάστατος, επομένως προσδιορίζεται σε διαφορετικά επίπεδα. Μπορεί να υπάρχουν πρωτεύουσες και δευτερεύουσες ταυτότητες, αλλά πάντα είναι πολλαπλές. Κάποιες μπορεί να εμπεριέχονται σε κάποιες άλλες, κάποιες να είναι παραπληρωματικές, συμπληρωματικές ή και αντικρουόμενες.

Η ταυτότητα δεν είναι καθολική εξομολόγηση. Κάθε ταυτότητα μοιραία μας προσδιορίζει, αλλά δεν μας εξομοιώνει ολοκληρωτικά. Δεν έχουν όλα τα άτομα μιας ομάδας τα ίδια χαρακτηριστικά μεταξύ τους. Δεν είναι όλες οι λεσβίες αρρενωπές. Δεν πηγαίνουν όλοι οι γκέι διακοπές στη Μύκονο. Αυτά είναι στερεότυπα. Το μόνο χαρακτηριστικό που έχουν μεταξύ τους τα άτομα που προσδιορίζονται με την ίδια ταυτότητα είναι η ετερογένεια. Η ταυτότητα είναι διεκδίκηση. Σε έναν κόσμο που συχνά προσδιορίζει τα άτομα, επιβάλλει ταυτότητες ή τις διοχετεύει μέσα στα καλούπια των κυρίαρχων αντιλήψεων, δικαίωμα και χρέος μας είναι να διεκδικούμε την ταυτότητά μας και να την υπερασπιζόμαστε. Ο αγώνας για χειραφέτηση είναι συχνά αγώνας για αποδοχή της ταυτότητάς μας.

Thessaloniki Pride

Identity means self-determination. It is the brief statement we make to describe ourselves. Socially constructed and loaded with generalizations, it nevertheless identifies us. It also forges bonds of common belonging among its holders. The individual cannot actualize those bonds without accepting that shared identity. Therefore, identity is, by definition, exclusively a matter of personal choice, as it must be, since we have the right to belong wherever we choose. Every identity is a matter of self-determination.

Identity is a spectrum, not a dichotomy. The range of our choices of identity is as numerous as the colors of the iris. We are not just men or women. One may combine more of the one and less of the other, or alternatively, either this or the other. We may choose both of them or neither of them. We are not simply straight or gay. We may very well be bisexual or asexual.

Identities are multiple. No single identity exists. People are not one-dimensional, but defined on multiple levels. Primary and secondary identities may exist, but they are always multiple. Some are included in others, some can be additional or even contradictory. Identity does not mean identical. Every identity defines us, but does not make us completely identical. The members of a group do not share every single characteristic with each other. Not all lesbians are masculine. Not every gay man spends his vacation on Mykonos. These are stereotypes. The only common characteristic people with the same identity share is diversity. Identity is a claim. In a world which imposes identities or channels identities into the molds of dominant beliefs, it is our right and duty to claim and defend our self-defined identity. The struggle for emancipation often coincides with the struggle for identity acceptance. Identity is heterogeneity. The concept of alterity is inherent to identity. Identity places its holder opposite the "other", demarcates what we are, as opposed to what we are not. Identity gives birth to heterogeneity by virtue of identity's various forms. Identities and their

Η ταυτότητα είναι ετερότητα. Η ταυτότητα περιέχει εγγενώς την έννοια της ετερότητας, μας προσδιορίζει έναντι στο «άλλο», οριοθετεί αυτό που είμαστε έναντι αυτού που δεν είμαστε. Η ταυτότητα παράγει ετερότητα μέσα από τις διαφορετικές μορφές της. Οι ταυτότητες και οι συνδυασμοί τους είναι άπειροι. Η ετερότητα, ως βασικό στοιχείο της κοινωνίας μας πρέπει να γίνεται αντιληπτό ως πλούτος και όχι να αποθαρρύνεται. Η ταυτότητα και η ετερότητα είναι έννοιες κλειδιά για το Thessaloniki Pride. Διεκδικούμε το δικαίωμα στον έμφυλο αυτοπροσδιορισμό, την αποδοχή όλων των μορφών σεξουαλικότητας και τη ρευστότητα των φύλων. Από τη σκοπιά αυτή συμπράττουμε στην *Ταυτοετερότητα*, προσδοκώντας μέσα από ένα μεγάλο καλλιτεχνικό γεγονός να ευαισθητοποιήσουμε το κοινό σε θέματα ταυτότητας και ετερότητας στο φύλο και τη σεξουαλικότητα.

Τέτοιες δράσεις εμπίπτουν στην προσπάθειά μας για ορατότητα της LGBT κοινότητας και υποστήριξη της ισότιμης συμμετοχής της στην κοινωνική και πολιτική ζωή. Αιχμή του δόρατος αποτελεί το ετήσιο φεστιβάλ που διοργανώνουμε κάθε Ιούνιο, όπου πραγματώνεται συλλογικά το δικαίωμα των LGBT να βγούμε στον δημόσιο χώρο και να συμμετέχουμε στον δημόσιο λόγο με αυτή μας την ταυτότητα.

combinations are infinite. Heterogeneity, as a major element of our society, should be understood as something that enriches our world, and not be discouraged.

Identity and heterogeneity are key concepts for Thessaloniki Pride.

We claim our right to gender self-determination, and fight for the acceptance of all forms of sexuality. This is the primary reason we collaborate in *Identalterity*, hoping that this major art event will raise awareness on issues of identity and heterogeneity of gender and sexuality.

Our participation is part of our wider effort to increase the visibility of the LGBT community and support the participation of its members in social and political life. This effort is spearheaded by our annual Festival, in June, and materializes collectively the right of the LGBT community to come out in the public space and participate in public discourse with this identity.

Ithaka 2013
μεικτή τεχνική - βιβλίο/αντικείμενο
40 x 90 x 17 εκ.

Ithaka 2013
mixed technique - book/object
40 x 90 x 17 cm

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ARCHAEOLOGICAL MUSEUM OF THESSALONIKI

HEL(L)AS! ΠΑΝΤΟΥ! HEL(L)AS! EVERYWHERE!

Ο Κωνσταντίνος Ξενάκης είναι ένας πολίτης του κόσμου λόγω του βίου, της παιδείας και των αναφορών στα έργα του. Αιγυπτιώτης Έλληνας, μαθήτευσε στην τέχνη στο Παρίσι, παρουσίασε για πρώτη φορά ατομικά το έργο του στη Σουηδία, δίδαξε στο Βερολίνο, εξέθεσε σε όλο τον κόσμο και ποτέ δεν υπέκυψε στη δεσμευτική γοητεία ενός τόπου ή ενός στυλ. (Παρ)ακολουθώντας τη μέχρι σήμερα καλλιτεχνική διαδρομή και πολυετή πορεία του, διαφαίνεται ο ιδιαίτερος τρόπος του να σχολιάζει εικαστικά την τρέχουσα κοινωνική πραγματικότητα, χρησιμοποιώντας τις έννοιες της σημειωτικής και την προβληματική του δομισμού και του μεταδομισμού.

Πηγή έμπνευσης του καλλιτέχνη αποτελούν ποικίλα σύμβολα, σημεία και υλικά κατάλοιπα από διάφορους παρελθοντικούς πολιτισμούς της Μεσογείου: αιγυπτιακά ιδεογράμματα, σύμβολα γραφής, λίθινες στήλες, πήλινες πινακίδες, όστρακα και ταλισμανικοί σφραγιδόλιθοι αλληλεπιδρούν με σύγχρονα σήματα, χάρτες, βιβλία ή κώδικες και μεταγράφονται εικαστικά σε έργα ζωγραφικής και χαρακτικής, σε τρισδιάστατες κατασκευές στον χώρο, σε περιβάλλοντα ή εγκαταστάσεις και πρόσφατα σε ψηφιακούς χώρους.

Στο πλαίσιο της φετινής 5ης Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης υπό τον γενικό τίτλο «Παλιές Διασταυρώσεις- Make it New», το Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης προσκάλεσε τον Κωνσταντίνο Ξενάκη, διοργανώνοντας την έκθεση *HEL(L)AS! Παντού!*. Η θέση ενός

Constantin Xenakis is a citizen of the world, as his life, education and references in his artworks prove. He is a Greek of Egypt, who studied art in Paris, had his first solo exhibition in Sweden, taught in Berlin, has exhibited all around the world and never succumbed to the seductive charm of a place or a style. Following his long artistic career up to the present, one becomes aware of his particular manner of commenting artistically on the current social reality and his use of the concepts of semiotics and the problematic of structuralism and post-structuralism.

The artist's source of inspiration comprise various symbols, such as signs and material remains from various past cultures of the Mediterranean: Egyptian ideograms, writing symbols, stone columns, clay tablets, sherds and talismanic seals interact with contemporary signs, maps, books or codes and are artistically transcribed into paintings and engravings, in three-dimensional structures in space, in environments or installations and recently in digital spaces.

For this year's 5th Thessaloniki Biennale of Contemporary Art under the general title "Old Intersections-Make it New", the Archaeological Museum of Thessaloniki invited Constantin Xenakis and organizes the exhibition *HEL(L)AS! Everywhere!*.

The position of a contemporary artist in a museum of ancient art is usually justified

σύγχρονου καλλιτέχνη σε ένα μουσείο αρχαίας τέχνης εΐθισται να στοιχειοθετείται στο πλαίσιο μιας «συνομιλίας» μεταξύ παλιού και νέου. Στην περίπτωση του Ξενάκη, αυτός ο «σιωπηλός διάλογος» συνιστά μια ιδιαίτερη πρό(σ)κληση για τον καλλιτέχνη, καθώς -όπως ο ίδιος αναφέρει- του δίνεται η ευκαιρία να βιώσει τον αρχαίο ελληνικό κόσμο, στον οποίο θεωρεί πως πνευματικά και μεταφυσικά ανήκει.

Και πράγματι, στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης η εικαστική συνένωση σύγχρονων έργων του Ξενάκη και αρχαίων τεχνουργημάτων γίνεται με τον πλέον άμεσο τρόπο: μέσα στους χώρους των μόνιμων εκθέσεων του μουσείου, μέσα δηλαδή στο σύγχρονο «φυσικό περιβάλλον» των αρχαίων αντικειμένων. Η «συνάντηση» αυτή δεν βασίζεται, ωστόσο, μόνο σε αισθητικούς όρους αλλά και σε μια βαθύτερη συνειρμική μνήμη και αφήγηση, καθώς πρόκειται για έναν δημιουργό που αρύεται φιλοσοφικές ιδέες και συμβολικά σχήματα από τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό. Ακόμα και ο τίτλος *HEL(L)AS! Πα-ντού!* υπογραμμίζει τον βασικό νοηματικό άξονα της έκθεσης: ότι η Ελλάδα ορίζεται με διαχρονικούς και διατοπικούς όρους, και «αλίμονο!» («hélas!») είναι παντού ανιχνεύσιμη. Μια αντίληψη που προβάλλεται από το σύνολο της εικαστικής πορείας του καλλιτέχνη, αλλά και υποστηρίζεται από τα ίδια τα αρχαιολογικά ευρήματα.

Στην έκθεση παρουσιάζονται έργα από το 1970 μέχρι σήμερα, με τα οποία ο Ξενάκης σχολιάζει τόσο την τρέχουσα πραγματικότητα όσο και υπερβατικές, διαχρονικές αξίες. Το ίδιο, εξάλλου, ισχύει και για τις αρχαιότητες της συλλογής του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης: εκφράζουν συλλογικές αξίες και αισθητικές της εποχής που κατασκευάστηκαν και χρησιμοποιήθηκαν. Έτσι, το έργο του Ξενάκη βρίσκει στον χώρο του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης ένα πνευματικό ταίρι, συναντά τις αφηγησιακές αναφορές του και αποκτά ένα ελκυστικό ερμηνευτικό πλαίσιο.

Γενικός συντονισμός:

Πολυξένη Αδάμ-Βελένη

Μουσειολογική επιμέλεια: Ευαγγελία

Τσαγκαράκη, Στυλιάννα Γκαλινίκη

Μουσειογραφικός σχεδιασμός -

γραφιστική επιμέλεια: Iloopo STUDIO

by referring to a “discourse” between the old and the new. In the case of Xenakis, this “silent discourse” constitutes a particular challenge for the artist, as - according to his words- he is offered the opportunity to experience the ancient Greek world, to which he believes that spiritually and metaphysically belongs. Indeed, in the Archaeological Museum of Thessaloniki the artistic coexistence of the contemporary works of Xenakis and the ancient artefacts is achieved in the most direct way: in the premises of the permanent exhibitions of the museum, i.e. in the contemporary “natural environment” of the ancient objects. However, this “meeting” is not based only on aesthetic terms but in a deeper suggestive memory and narrative, as the artist derives philosophical ideas and symbolic forms from the ancient Greek culture. Even the title *HEL(L)AS! Everywhere!* highlights the main conceptual axis of the exhibition: that Greece is defined by inter-temporal and inter-spatial terms, and “alas!” (“hélas!”), it can be detected everywhere. This perception is supported by Xenakis’ entire career as well as by the archaeological finds themselves. In this exhibition we present Xenakis’ works from 1970 up to today, through which the artist comments both on the current reality and on transcendent, inter-temporal values. The same also applies to the antiquities of the collection of the Archaeological Museum of Thessaloniki: they express collective values and the aesthetics of the time they were manufactured and used. In this vein, the work of Xenakis finds in the halls of the Archaeological Museum of Thessaloniki a spiritual match; it encounters its original references and acquires an attractive interpretive framework.

General coordination:

Polyxeni Adam-Veleni

Curators: Evangelia Tsangaraki

Styliana Galiniki

Architectural design - graphic design:

Iloopo STUDIO

14 Μονόλογοι

1989 - 2006

μεικτή τεχνική -

αντικείμενο

46 x 46 x 46 εκ.

14 Monologues

1989 - 2006

mixed technique -

object

46 x 46 x 46 cm

Έφεσος
Ο θεωρούμενος ως
τάφος του Αγίου
Ιωάννη του Θεολόγου
στον ομώνυμο ναό
(6ος-12ος αι.)

Ephesus
The tomb, which is
considered to be St.
John's the Theologian
tomb in the synonym
church (6th-12th c.)

ΜΟΥΣΕΙΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
MUSEUM OF BYZANTINE CULTURE

ΤΑΞΙΔΕΥΟΝΤΑΣ ΣΤΗΝ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ
ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟ ΨΗΦΙΑΚΟ
ΑΡΧΕΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΟΥ
Θ. ΚΟΡΡΕ (Α.Π.Θ.)

TRAVELLING IN
THE EASTERN
MEDITERRANEAN
THROUGH THE DIGITAL
ARCHIVE OF GREEK
CULTURE OF TH.KORRES
(A.U.TH.)

Το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού με την περιοδική έκθεση φωτογραφίας *Ταξιδεύοντας στην Ανατολική Μεσόγειο μέσα από το Ψηφιακό Αρχείο Ελληνικού Πολιτισμού του Θεόδωρου Κορρέ (Α.Π.Θ.)* συμμετέχει στις εκδηλώσεις της 5ης Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης, στο πλαίσιο δράσης των πέντε μεγάλων μουσείων της πόλης, γνωστής ως «Κίνηση 5Μ». Η έκθεση έχει ως στόχο να προβάλει στο ευρύ κοινό μια σειρά από περισσότερο ή λιγότερο γνωστούς τόπους με έντονη πα-

The Museum of Byzantine Culture participates with the periodic photo exhibition *Travelling in the Eastern Mediterranean through the Digital Archive of Greek Culture of T. Korres (A.U.TH.)*. As part of the events of the 5th Biennale of Contemporary Art of Thessaloniki, under the action of the five major city museums, known as the "Movement 5M". The exhibition aims to present a series of more or less known places with a strong Greek presence over time,

ρουσία Ελλήνων διαχρονικά, καθώς επίσης και εκκλησιαστικά και κοσμικά μνημεία που έχουν διασωθεί μέχρι σήμερα, με κοινό χαρακτηριστικό τη θέση τους κατά μήκος της παράλιας ζώνης της Ανατολικής Μεσογείου. Η έκθεση αρθρώνεται σε επτά ενότητες οδηγώντας τον επισκέπτη σε μια νοητή διαδρομή που έχει αφιερώσει την περιοχή του βορειοανατολικού Αιγαίου, τα παράλια της Μ. Ασίας, και προχωρά στο νοτιοανατολικό τμήμα της λεκάνης της Μεσογείου, για να καταλήξει στη χερσόνησο του Σινά και την Αίγυπτο. Ειδικότερα, στην πρώτη ενότητα παρουσιάζονται τόποι και μνημεία από τις περιοχές της αρχαίας Αιολίδας και της Ιωνίας, περιλαμβάνοντας την Άσσο, το Αϊβαλί, την Πέργαμο, τη Σκάλα Βουρλών και τα Αλάτσατα. Στη δεύτερη ενότητα εντάσσονται ο Κιρκιντζές, η Έφεσος, η Πρίηνη και τα Δίδυμα στην περιοχή της Ιωνίας, η Φιλαδέλφεια στην περιοχή της Λυδίας. Την τρίτη ενότητα αποτελούν το Λιβίσι, η Κέκοβα, τα Μύρα και η Φάσηλις από την περιοχή της Λυκίας. Η διαδρομή στη Μ. Ασία ολοκληρώνεται στο νότιο τμήμα της με την τέταρτη ενότητα της έκθεσης, στην οποία εντάσσονται η Αττάλεια, η Πέργη, η Σίδη (Παμφυλία) και το μοναστήρι του Αλαχαν (Κιλικία). Ακολουθούν η ενότητα της Ιορδανίας, στην οποία προβάλλονται το Αμμάν, η Madaba, και η ενότητα με το όρος Σινά και την ονομαστή μονή της Αγίας Αικατερίνης. Η έκθεση ολοκληρώνεται με την έβδομη ενότητα που έχει θέμα την Αίγυπτο, παρουσιάζοντας τον ναό του Αγίου Γεωργίου των Ελλήνων στο Κάιρο και τη Βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας. Η έκθεση βασίζεται στο φωτογραφικό υλικό από τις εκπαιδευτικές εκδρομές του Τμήματος Ιστορίας-Αρχαιολογίας του ΑΠΘ. Είναι γνωστό, όπως αναγράφεται στην ιστοσελίδα του Ψηφιακού Αρχείου Ελληνικού Πολιτισμού, ότι: «Κοντά μισό αιώνα τώρα, ο ομότιμος καθηγητής του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας Θεόδωρος Κορρές απθανατίζει με τον φωτογραφικό του φακό μνημεία της βυζαντινής, κλασσικής, ελληνιστικής και ρωμαϊκής εποχής από τον ελλαδικό χώρο, μέχρι τα βάθη της Ανατολίας. Το αποτέλεσμα είναι πράγματι εντυπωσιακό: δεκάδες χιλιάδες λήψεις μνημείων της πολιτισμικής μας κληρονομιάς, πολλά εκ των οποίων είναι εντελώς άγνωστα. Σκοπό έχει να μεταφέρει το κοινό νοερά στους χώρους, όπου μεγαλούργησε ο ελληνικός πολιτισμός και να τους θυμίζει την ιστορία και την παράδοσή μας».

as well as ecclesiastical and secular monuments that have survived until today, whose common feature is their position along the coastline of the eastern Mediterranean. The exhibition is organised into seven sections, leading visitors to an imaginary route that starts in the region of the northeastern Aegean, the coastline of Asia Minor and moves to the southeastern part of the Mediterranean basin, to arrive in the Sinai peninsula and Egypt. In particular, the first section presents sites and monuments from the ancient regions of Aeolis and Ionia, including Assos, Aivali, Pergamon, Skala Vourlon and Alatsata. The second section includes Kirkintzes, Ephesus, Priene and Didyma in Ionia district, and Philadelphiea in Lydia district. The third section consists of Livissi, Kekova, Myra and Phaselis from the district of Lycia. The route in Asia Minor is completed in the fourth section, which includes cities and monuments on its southern part. These are Attaleia, Perge, Side (Pamphylia) and the monastery of Alahan (Cilicia). The section of Jordan follows, where the capital Amman (ancient Philadelphiea) and the city Madaba are presented, and at the end of the section we have Mount Sinai and the famous monastery of St. Catherine. The exhibition is completed with the seventh section, which has Egypt as a subject, presenting the church of St. George of the Greeks in Cairo and the Modern Library in Alexandria. The exhibition is based on photographs from the field trips of the Department of History and Archaeology of the Aristotle University of Thessaloniki. As the relevant website of the Digital Archive of Greek Culture points out, "for nearly half a century now, the emeritus professor of the Department of History and Archaeology Theodoros Korres has been capturing with his lens monuments of Byzantine, Classical, Hellenistic and Roman periods in Greek regions in the depths of Anatolia. The result is truly stunning: tens of thousands monuments of our cultural heritage, many of which are completely unknown. It aims to transfer the public mentally to places, where Greek civilization flourished and reminds them of our history and tradition".

λνικός πολιτισμός και να τους θυμίζει την ιστορία και την παράδοσή μας». Πιστεύουμε ότι η εν λόγω έκθεση λόγω της πρωτοτυπίας και της σπανιότητας του θέματος, αλλά και της γεωγραφικής και χρονολογικής έκτασης που αυτό καλύπτει, παρουσιάζει σημαντικά τεκμήρια για την ιστορία του Ελληνισμού. Παράλληλα έρχεται να προβάλλει και μια σύγχρονη μορφή συλλογικής προσπάθειας. Την προσπάθεια γνωριμίας με τους αρχαιολογικούς χώρους, τα μνημεία, τους οικισμούς, τους τόπους με τη διαχρονική παρουσία και δράση κοινοτήτων Ελλήνων. Η έκθεση έχει σχεδιαστεί με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι περιόδουσα.

Επιμέλεια: Αγαθονίκη Τσιλιπάκου
Επιστημονικός σύμβουλος:
Θεόδωρος Κορρές

We believe that this exhibition presents important evidence on the history of Hellenism, due to the originality and rarity of the subject, but also due to the chronological and geographical area it covers. At the same time, the exhibition comes to highlight a modern kind of collective effort, which is the effort to know better the archaeological sites, the monuments, the settlements, the places with the timeless presence and action of the Greek Communities. The exhibition is designed in such a way that is a traveling one.

Curator: Agathoniki Tsilipakou
Scientific advisor: Theodoros Korres

Σινά
Μονή Αγίας Αικατερίνης. Τμήμα του καθολικού (6ος αι.) δεξιά και βοηθητικά κτήρια στην ανατολική γωνία του περιβόλου

Sinai
Monastery of St. Catherine. Part of the Katholikon (6th c.) on the right side and auxiliary buildings at the eastern corner of the enclosure

ΤΕΛΛΟΓΛΕΙΟ ΙΔΡΥΜΑ ΤΕΧΝΩΝ Α.Π.Θ.
TEOLOGLION FOUNDATION OF ART, AUTH

ΔΩΡΑ ΤΗΣ ΓΗΣ ΜΕ ΑΝΤΟΧΗ ΣΤΟ ΧΡΟΝΟ EARTH'S ENDURING GIFTS

Το Τελλόγλειο Ίδρυμα Τεχνών Α.Π.Θ. σε συνεργασία με πολλούς φορείς και μουσεία, συμμετέχει με την έκθεση *Δώρα της γης με αντοχή στο χρόνο* στην 5η Μπιεννάλε Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης. Σκοπός της έκθεσης είναι η προβολή της ελληνικής φύσης και βιοποικιλότητας ως διαχρονικής πηγής πόρων και έμπνευσης για την ευημερία του ανθρώπου και την ανάπτυξη της κοινωνικής ζωής, του πολιτισμού, της οικονομίας και των επιστημών. Η έκθεση προσφέρει την ευκαιρία στον επισκέπτη να ακολουθήσει μια δια-

The Teloglion Foundation of Art, AUTH in collaboration with a number of institutions and museums presents the exhibition *Earth's Enduring Gifts* in the framework of the 5th Thessaloniki Biennale of Contemporary Art. The purpose of the exhibition is to highlight Greek nature and biodiversity not only as a timeless resource but also as a source of inspiration for the human wellbeing and the promotion of social life and prosperity, civilization and sciences. Visitors will have a unique opportunity to

δρομή στον χώρο και τον χρόνο με αφηγητριά την αιγαιακή προϊστορική Θήρα, ενδιάμεσο σταθμό την ηπειρωτική αρχαία Μακεδονία και κατάληξη στο σήμερα. Αρχαιολογικά ευρήματα και πλούσιο πληροφοριακό και εποπτικό υλικό τεκμηριώνουν τη διαχρονική αξία των δώρων της Ελλαδικής γης και παρουσιάζουν σύγχρονες ερευνητικές προσεγγίσεις για την ανάδειξη και διάσωση της βιοποικιλότητας του τόπου μας. Η έκθεση δίνει αφορμή για σκέψη σχετικά με τις συνέχειες και ασυνέχειες των συνηθειών του ανθρώπου σε ένα ποικίλο αλλά και ενιαίο, πλούσιο και αυτόνομο οικοσύστημα, που διατηρεί ωστόσο τα χαρακτηριστικά του μεσογειακού χώρου στον οποίο ανήκει.

Η ευρύτερη περιοχή του Αιγαίου και οι πολιτισμοί του αποτελούν όχι μόνο μια σημαντικότερη ψηφίδα του γενικότερου φυσικού και πολιτισμικού μωσαϊκού της Μεσογείου, αλλά και μια μικρογραφία της με όλα τα χαρακτηριστικά της: μικρό μέγεθος και σχεδόν κλειστό σχήμα, φιλικό προς τον άνθρωπο ήπιο κλίμα με σταθερές καιρικές συνθήκες, μακροχρόνια ανθρώπινη παρουσία, πέραςμα και σταυροδρόμι λαών και πλούσια πολυμορφία πολιτισμών.

Τα αγγεία αποθήκευσης, μεταφοράς, μαγειρικής και κατανάλωσης τροφής, ποτών αλλά και καλλωπισμού εκτίθενται μαζί με καλλιτεχνικές απεικονίσεις φυτών, καρπών και ζώων αποκαλύπτοντας τη μεταμόρφωση των απλών αλλά πολύτιμων «δώρων της γης» από μέσον επιβίωσης σε υψηλές εκφάνσεις της κοινωνικής ζωής και της καλλιτεχνικής έκφρασης. Δίπλα σε γνωστά από την αρχαιότητα προϊόντα του ελληνικού χώρου, όπως η τριάδα σιτηρά-ελαιόλαδο-κρασί, η οποία αποτελεί μια διαχρονική σταθερά της ελληνικής βιοποικιλότητας και διατροφής, στην έκθεση γίνεται αναφορά και σε άλλα προϊόντα με βαθιές ρίζες και παρουσία στο παρελθόν, όπως ο κρίκος, το βελανίδι, το σουσάμι και ο μαύρος χοίρος. Τα στοιχεία αυτά της αειθαλούς ελληνικής βιοποικιλότητας κερδίζουν συνεχώς το ενδιαφέρον των παραγωγών και της βιομηχανίας τροφίμων και προσφέρουν νέες προοπτικές αξιοποίησής τους στη διεθνή αγορά.

Η έκθεση δημιουργεί μια γέφυρα μεταξύ παρελθόντος και σύγχρονης εποχής μέσα από την παρουσίαση των επιστημο-

follow a fascinating journey in time and place starting from Prehistoric Thera, passing to ancient Macedonia and ending in the present day. Archaeological findings combined with rich, visual and educational material demonstrate the timeless value of the earth's enduring gifts and present modern research approaches for showcasing and preserving Greece's biodiversity. The exhibition gives opportunities for thought about the continuities and discontinuities of man's habits in a varied but unified, rich and autonomous ecosystem, which however retains the features of the Mediterranean region to which it belongs.

The wider area of the Aegean civilizations that flourished in the region are not only an important piece of the natural and cultural mosaic of the Mediterranean in general, but also a miniature of all its features: small size and almost closed shape, friendly towards man mild climate with stable weather conditions, passage and crossroads of peoples, long-term human presence and rich diversity of cultures. Vessels for storage, transportation, cooking and consumption of food, drinks and grooming are presented together with artistic depictions of plants, fruits and animals, revealing the transformation of simple but valuable "earth's enduring gifts" from means of survival to high aspects of social life and artistic expression.

Beside the well-known, since the antiquity, products of the Greek region, such as the trio grain-olive-wine, which is a timeless constant of the Greek biodiversity and nutrition, the exhibition refers to other products with deep roots and presence in the past, such as crocus, acorn, sesame and black pig. These elements of the evergreen Greek biodiversity are gaining interest among producers and the food industry and offer new prospects for their exploitation in the international market. The exhibition creates a bridge between the past and the contemporary era through the presentation of the scientific research of the Institute of Applied Biosciences (INAB) of the Centre for Research and Technology Hellas (CERTH).

νικών ερευνών του Ινστιτούτου Εφαρμοσμένων Βιοεπιστημών (INEB) του Εθνικού Κέντρου Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (ΕΚΕΤΑ).

Τα αειθαλή δώρα της ελληνικής γης που παρουσιάζονται στην έκθεση είναι διπλής φύσης. Από τη μια τα πρόσκαιρα και συνεχώς ανανεούμενα φυσικά προϊόντα της, αυτοφυή ή καλλιεργημένα, που συμβάλλουν στην επιβίωση και ευημερία των ανθρώπων. Από την άλλη, οι αιώνιες καλλιτεχνικές αναπαραστάσεις των δώρων της γης, έτσι όπως αυτά αποκαλύπτονται στους αρχαιολόγους πάνω σε πηλό και μάρμαρο.

Επιμέλεια: Παναγιώτης Κουρνιακός
Χριστίνα Τσαγκάλια

Καλλιτεχνική επιμέλεια:
Αναστασία Σταμάτη

The evergreen gifts of Greek land presented in the exhibition have dual nature. On the one hand the temporary and continually sustainable natural products, wild or cultivated, contribute to the survival and prosperity of the people. On the other, the eternal artistic representations of the earth's gifts, as revealed to archaeologists in clay and marble.

Curator: Panagiotis Kourniakos
Christina Tsagkalia
Artistic curator: Anastassia Stamatī

Άποψη της έκθεσης
Exhibition view

1 2

3

1. Λήδα Παπακωνσταντίνου
2-3. Ulay

1. Leda Papaconstantinou
2-3. Ulay

4ο ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΠΕΡΦΟΡΜΑΝΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σε διάφορους, ανοιχτούς και κλειστούς χώρους στην πόλη

4th THESSALONIKI PERFORMANCE FESTIVAL

In various public and private spaces in the city

Το Φεστιβάλ Περφόρμανς Θεσσαλονίκης, ακολουθώντας τον διετή ρυθμό της Μπιεννάλε, επιχειρεί να χτίσει και να αναπτύξει ένα ανοιχτό πεδίο πειραματισμού, έναν επίκαιρο διάλογο επικοινωνίας και μέθεξης γύρω από την εφήμερη πρακτική της περφόρμανς, προβάλλοντας και αναδεικνύοντας τη σύγχρονη σωματική και εμπειρική αναζήτηση αλλά και την καταξίωση του καλλιτεχνικού αυτού εκφραστικού μέσου. Ο διάλογος που αναπτύσσεται σε κάθε Φεστιβάλ ανάμεσα στους καλλιτέχνες και

The Thessaloniki Performance Festival, following the biennial rhythm of the Biennale, aspires to build and develop an open field of experimentation and a timely dialogue of communication and communion around the ephemeral practice of performance, by promoting and showcasing the latest body-based and experiential pursuits, helping establish the art of performance. The dialogue between artists and audiences reveals the wide scope and

το κοινό φανερώνει το ευρύ πεδίο στο οποίο κινείται η τέχνη της περφόρμανς. Με αυτόν τον τρόπο, τα έργα που παρουσιάζονται αγγίζουν διάφορες θεματικές, αντανακλούν την αισθητική και τις ποιότητες εκφάνσεως της, αποτυπώνουν τα κοινωνικοπολιτικά ζητήματα της εποχής και τις προσωπικές συγκρούσεις των καλλιτεχνών, ασκούν κριτική σε καθετί κατεστημένο και καταπιεστικό, ενώ εκφράζουν την επιτακτική ανάγκη μιας ενεργής και παρεμβατικής επικοινωνίας.

Υπογραμμίζοντας τον διαδραστικό και ανατρεπτικό χαρακτήρα της περφόρμανς, αλλά και τις διάφορες διαστάσεις, ερμηνείες και προσεγγίσεις της, οι καλλιτέχνες Márcio Carvalho, Victoria Gray, η ομάδα των Jonas Kocher - Δάφνη Στεφάνου - Janosch Perler- Ruedy Schwyn, Mischa Kuball, Carlos Martiel, Μέντη Μέγα, Rhiannon Morgan, Surabhi Saraf, και SUKA OFF καλούνται σε μια διαδικασία «ζωντανής» ανταλλαγής απόψεων και ιδεών, προσφοράς και διάθεσης εμπειριών και ιστοριών. Η σύγκλιση των πεδίων της εννοιολογικής υπόστασης της περφόρμανς συμβιώνει με τη διατυπωμένη επιθυμία ανίχνευσης και διερώτησης σχετικά με το ρόλο του καλλιτέχνη αλλά και την ίδια την ουσία του εκφραστικού μέσου που διαμορφώνεται και ταυτόχρονα διαμορφώνει το κοινωνικοπολιτικό γίγνεσθαι.

Το Φεστιβάλ σηματοδοτεί την έναρξή του με τα αφιερώματα σε δύο καλλιτέχνες, που με την πολύχρονη εικαστική τους πορεία διακρίθηκαν στον χώρο της περφόρμανς, την Λήδα Παπακωνσταντίνου και τον Ulay. Η Λήδα Παπακωνσταντίνου, από τα τέλη της δεκαετίας του '60, θεωρείται από τις πρωτοπόρους της περφόρμανς στην Ελλάδα, που παράλληλα δραστηριοποιήθηκαν και στο εξωτερικό. Οι περφόρμανς της εκτείνονται σε μια μεγάλη θεματική, η οποία περιλαμβάνει την έννοια της σωματικότητας ανάλογα με την εποχή, τις συνθήκες και τις κοινωνικές προκλήσεις, την ανάγκη για ελευθερία, την απελευθέρωση του γυναικείου φύλου από τις απαρχαιωμένες και συντηρητικές αντιλήψεις της κοινωνίας, ενώ πολλές φορές πραγματεύεται την έμφυλη ταυτότητα. Η Παπακωνσταντίνου συχνά κατακρίνει τους κοινωνικούς κανόνες και περιορισμούς, υπογραμμίζοντας τις δυνατότητες του σώματος και αναζητώντας τη μετεξέλιξή του στον χώρο και τον χρόνο αλλά και τον τρόπο

interdisciplinary nature of the art of performance. On that basis, the works presented touch on a variety of issues and themes, reflect aesthetic diversity, record present-day sociopolitical issues and the personal conflicts of artists, take a critical look at the establishment and all forms of oppression, while also expressing the urgent necessity for the emergence of active and interventional communication.

By stressing the interactive and subversive nature of performance and the great diversity of its disciplines, interpretations and approaches, artists Márcio Carvalho, Victoria Gray, the group of Jonas Kocher, Dafni Stefanou, Janosch Perler and Ruedy Schwyn, Mischa Kuball, Carlos Martiel, Mendi Mega, Rhiannon Morgan, Surabhi Saraf and SUKA OFF, are asked to participate in a process of a "live" exchange of views and ideas, articulating and sharing their experiences and stories. This convergence of the various disciplines comprising performance's conceptual substance coexists with a declared desire to trace and investigate the role of performance artists and the essence of an art form that is shaped by and, in turn, helps shape sociopolitical processes.

The Festival signals its opening with tributes to two artists who have distinguished themselves throughout their long careers in the art of performance: Leda Papaconstantinou and Ulay.

Since the late 1960s, Leda Papaconstantinou, a pioneer in performance based works of art in Greece, has enjoyed a long and distinguished career at the national and international level. The wide scope of her performances includes the concept of corporality in different eras; social conditions and challenges; the need for freedom, and the emancipation of women from obsolete and conservative social beliefs. She often investigates also the issue of gender identity. Papaconstantinou is a vocal critic of social rules and restrictions, stressing the capabilities of the body, while trying to trace its transformation in time and space or under different conditions.

που μεταβάλλεται σε κάθε συνθήκη.

Ο Ulay με τις περφόρμανς και τις φωτογραφικές του αποτυπώσεις θέτει ζητήματα οντολογικής τάξεως. Η εικαστική του πορεία πραγματεύεται με ένταση, πρωτοτυπία και αποκαλυπτικότητα θέματα που αφορούν το τραύμα και την ενοχή, την ταυτότητα και τη σωματικότητα, τους σεξουαλικούς διχασμούς, τη μεταμπίεση και τη μεταμόρφωση, την πολιτική και κοινωνική διάσταση μέσα από βιωματικές και παρεμβατικές εμπειρίες σε ευθεία αντίστοιχία με ψυχικές και συναισθηματικές καταστάσεις και συμπεριφορές.

Το Φεστιβάλ εμπλουτίζεται με σειρά ζωντανών δράσεων που αναπτύσσονται δυναμικά σε διάφορα σημεία της πόλης.

Ο Márcio Carvalho με την περφόρμανς *Power Over Memory* επιστρατεύει τους Clive Wearing (διάσημο ασθενή της νευρολογίας) και John Rambo (ανίκητο πολεμική της γνωστής σειράς ταινιών δράσης)

Ulay's performances and work in photography raise ontological issues.

In his intensive, innovative and revealing work he has examined the themes of trauma and guilt, identity and corporeality, sexual dichotomies, disguise and transformation, and the political and social dimension. His work is based on experiential and interventional experiences that correspond directly to mental and emotional states and behaviours.

The Festival also features a series of live actions which unfold dynamically in various parts of the city. Márcio Carvalho's performance *Power Over Memory* recruits Clive Wearing (a famous patient of a neurological disorder) and John Rambo (the invincible warrior hero of the hit action film series) to explore the relationship between autobiographical and collective

Jonas Kocher, Δάφνη Στεφάνου, Janosch Perler, Ruedy Schwyn

Jonas Kocher, Dafni Stefanou, Janosch Perler, Ruedy Schwyn

Márcio
Carvalho
Márcio
Carvalho

Mischa Kuball
Mischa Kuball

Mévin Méya
Medie Megas

εξερευνώντας τις σχέσεις μεταξύ αυτοβιογραφικής και συλλογικής μνήμης αλλά και τους τρόπους με τους οποίους οι αναμνήσεις μας εξασθενούν ή εξελίσσονται. Το μουσικό σκηνικό Harry Elektron & Rosita παρουσιάζουν το *Νέα-Παλαιά Ασματα* ανεβαίνοντας στη σκηνή σαν δύο πρωτόγνωρα όντα, καταλαμβάνουν το χώρο και φορτίζουν την ατμόσφαιρα με την εικονοκλαστική τους διάθεση, τις μουσικές τους συνθέσεις, τον ποιητικό στίχο και την εκκεντρική τους παρουσία αποδίδοντας ένα υβριδικό αποτέλεσμα συναυλίας. Η Victoria Gray συμμετέχει με την περφόρμανς *Ballast*, μια σειρά λεπτεπίλεπτων αλλά και αδρών κινήσεων που μετουσιώνουν το σώμα σε ζωντανό γλυπτό αλληπάλληλων μετατοπίσεων, οι οποίες μαρτυρούν τα όρια και τη μνημειακή υπόστασή του. Η περφόρμανς με τίτλο *NICHI NICHI KORE KO NICHI* της ομάδας των Jonas Kocher, Δάφνης Στεφάνου, Janosch Perler και Ruedy Schwyn διερωτάται αν ο ήχος δημιουργεί την κίνηση ή το αντίθετο. Πρόκειται για μια ηχητική περφόρμανς και εγκατάσταση που προτείνει ένα ασταθές και ποιητικό σύμπαν, ερμηνεύοντας την τέχνη ως διαδικασία επαναπροσδιορισμού και αμφισβήτησης του χώρου και της στιγμής. Με αφορμή την έκθεση του Κρατικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης *Ο Καζίμιρ Μαλέβιτς και οι μαθητές του. 100 χρόνια από το Μαύρο Τετράγωνο*, που διοργανώνεται στο πλαίσιο της Μπιενάλε, ο Mischa Kuball πραγματοποιεί την περφόρμανς *Public Square*, μια δράση στον δημόσιο χώρο που απαιτεί τη συμμετοχή του κοινού, ενσωματώνοντας την πόλη τόσο σε μια γιορτή του *Μαύρου Τετραγώνου* του Μαλέβιτς όσο και στην καλλιτεχνική πράξη. Το κοινό συμμετέχει σε μια διαδήλωση, μια πολιτική πράξη: μια μεγάλη ομάδα ανθρώπων ντυμένη στα άσπρα και τα μαύρα θα σχηματίσει ένα μαύρο τετράγωνο σε λευκό πλαίσιο και θα παρελάσει στο κέντρο της πόλης. Ο Carlos Martiel μετουσιώνει το σώμα του σε μια επιφάνεια, όπου η πολυμορφία και η ενόχλητα συγκλίνουν, αναφερόμενος στα πολιτικά γεγονότα και τις κοινωνικές αδικίες της ιδιαίτερης πατρίδας του, της Κούβας. Το *Under the Same Sky* θίγει το παγκόσμιο θέμα της απαξίωσης της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και ζωής, το οποίο οφείλεται σε πολιτικούς, οικονομικούς και εθνικούς λόγους αλλά και στον παράγοντα της διαφορετικότητας. Η κατάληξη είναι

memory, and the ways our memories are weakened or transformed. The music band Harry Elektron & Rosita present the *New-Old Songs* standing on stage like two unusual beings, to occupy the space and charge the atmosphere with their iconoclastic mood, musical compositions, poetic lyrics and their eccentric presence yielding a hybrid concert result. Victoria Gray participates with the performance *Ballast*, a series of delicate but also broad movements, which transform the body into a living sculpture of successive shifts that reveal its limitations and monumental aspect. The performance titled *NICHI NICHI KORE KO NICHI* by the Jonas Kocher, Dafni Stefanou, Janosch Perler and Ruedy Schwyn, muses on whether sound produces movement or vice versa. This is a sound performance and installation that alludes to an unstable and poetic universe, in which art is seen as a process of redefining and questioning space and the moment. Inspired by the exhibition of the State Museum of Contemporary Art, *Kazimir Malevich and his students. 100 years since the Black Square*, which is presented in the context of the Biennale, Mischa Kuball created the performance *Public Square*, a public-space requiring participatory action, in which the city becomes part of the Black Square celebration and of the act of artistic creation itself. The audience takes part in a demonstration, a political act: a large number of people dressed in black and white will form a black square on a white background and then parade through the city center. Carlos Martiel transforms his body into a surface, on which diversity and cohesion converge, alluding to the political events and social injustices in his own country, Cuba. His performance *Under the Same Sky* touches on the global issue of the degradation of human dignity and life on account of political, economic and national factors, but also on account of diversity. The ending is always the same: immigration and the miseries it entails. Mendi Megas's *Transforming Me* is a peculiar work, which combines dancing, discourse, singing and writing, in a performance that invites the audience to take part in a process of transformation

πάντα ίδια: η μετανάστευση και οι συνθήκες εξασθίωσης που αυτή συνεπάγεται. Το *Transforming Me* της Μέντης Μέγα αποτελεί ένα ιδιόμορφο έργο που περικλείει τον χορό, τον λόγο, το τραγούδι και τη γραφή, μια περφόρμανς που καλεί το κοινό σε μια διαδικασία μετασχηματισμού και αναμόρφωσης, και επιχειρεί να απαντήσει στα ερωτήματα: «πώς αλλάζουμε σαν άνθρωποι και σαν κοινωνίες;», «πώς αντιδρούμε σε έναν διαρκώς μετασχηματιζόμενο κόσμο;». Στο *Two Alone*, με τις ρυθμικές, δυναμικές και διαδοχικές κινήσεις της στον χώρο, η Rhiannon Morgan δοκιμάζει και δοκιμάζεται προκειμένου να αφηγηθεί

and reformation, attempting to find answers to the following questions: "How do people and societies change?"; "How do we react to our ever-changing world?". In *Two Alone*, defined by its rhythmical, dynamic and successive movements in space, Rhiannon Morgan tries (and is tried out in the process) to tell the story of a woman struggling with loneliness and a sense of emptiness, grappling with the need to exist and understand the limits of the world around her. In *Grains*, Surabhi Saraf weaves a rich mosaic of sounds and images in an audiovisual performance

Carlos Martiel
Carlos Martiel

Harry Elektron & Rosita
Harry Elektron & Rosita

Rhiannon Morgan
Rhiannon Morgan

Surabhi Saraf
Surabhi Saraf

Victoria Gray
Victoria Gray

την ιστορία μιας γυναίκας που αντιμετωπίζει και συγκρούεται με τη μοναξιά και το αίσθημα του κενού, την ανάγκη να υπάρχει και να κατανοήσει τα όρια του κόσμου γύρω της. Το *Grains* της Surabhi Saraf υφαίνει ένα πλούσιο μωσαϊκό ήχων και εικόνων, είναι μια οπτικοακουστική περφόρμανς με στόχο τη διερεύνηση της ηχητικής ενέργειας, η οποία εγκλείεται σε έναν κόκκο. Η ηχητική και οπτική του δύναμη και οντότητα συνιστά μέρος του προβληματισμού της σε συνάρτηση με την ιδέα της μετάλλαξης των δημητριακών - βάση διατροφής σε πολλούς πολιτισμούς. Η σιбуλλική περφόρμανς *TranSfera* των SUKA OFF είναι ένα έργο που αναπτύσσεται σε πέντε κεφάλαια με κοινό χαρακτηριστικό τους την ανάδειξη της ανθρώπινης σωματικότητας σε όλες τις βιολογικές και φυσικές της πτυχές, τον προσδιορισμό του τρίτου φύλου, επιδιώκοντας να αποσαφηνίσει τις καθεστηκυίες διακρίσεις μεταξύ αρσενικού/θηλυκού.

Ο Ulay στο Βυζαντινό Λουτρό το οποίο ανοίγει τις πόρτες του μετά από 75 χρόνια και που αποτελεί το μεγαλύτερο και πληρέστερα σωζόμενο Βυζαντινό λουτρό από τα λιγοστά που διατηρήθηκαν στον Ελλαδικό χώρο, με την μακράς διάρκειας διαδραστική περφόρμανς (4 μέρες για 4 ώρες) με τον τίτλο *Code of Conduct*, συνδιαλέγεται με το κοινό του μέσα από μια διαδικασία ανταλλαγής δίνοντας μια άλλη διάσταση στο χώρο και το χρόνο. Οι συμμετέχοντες στο εργαστήριο του Γιώργου Μπακαλός εξερευνούν τα ετερόκλητα στοιχεία της περφόρμανς και τις δυνατότητες του σώματος ως πρωταρχικό μέσο διάδρασης, καθώς και την έννοια της ταυτότητας του ατόμου, όπως αυτή διαμορφώνεται από το περιβάλλον, την προσωπική επιλογή, την καταγωγή, τις πολιτισμικές αναφορές, τη μόδα και τα στερεότυπα. Το εργαστήριο ολοκληρώνεται με μια ομαδική περφόρμανς.

Τέλος, η ημερίδα με τίτλο «Δράσεις και αντι-δράσεις στο ελληνικό καλλιτεχνικό πεδίο. Έρευνα και προβληματισμοί για την περφόρμανς στην Ελλάδα» μελετά άγνωστες πτυχές και εκφάνσεις των επιτελεστικών δράσεων που έλαβαν χώρα στην Ελλάδα από το 1970 έως σήμερα και πραγματεύεται τις ιδιαιτερότητες των δράσεων αυτών.

Επιμέλεια: Ειρήνη Παπακωνσταντίνου

whose goal is to investigate the sound energy enclosed in a single grain. Its audiovisual power and substance is part of her concern about the idea of the transformation of cereals, a staple food in many cultures. The sibylline performance *TranSfera* by SUKA OFF unfolds in five chapters, whose common thread is the emphasis on human corporeality in all its biological and natural dimensions, defining the third sex, and revealing the dominant dichotomies between male and female. Ulay with his extended, interactive performance (4 days for 4 hours) *Code of Conduct*, inside the Byzantine Bath a monument that reopens after 75 years and is considered to be the largest and earliest preserved Byzantine bath, converses with the audience through a process of exchange giving a new dimension into space and time. The artists taking part in the workshop of George Bakalos examine the diverse elements of performance and the capacities of the body to be the primary means of interaction. They also investigate the concept of individual identity and the factors (the environment, personal choices and origins, cultural references, fashions and stereotypes) that shape it. The workshop will conclude with a group performance. Finally, the one-day conference entitled "Actions and re-actions in the Greek artistic field. Research and concerns about performance art in Greece" will examine unknown aspects and expressions of performative actions that have taken place in Greece since the 1970s, focusing on the particular characteristics of those actions.

Curator: Eirini Papakonstantinou

SUKA OFF
SUKA OFF

Γιώργος
Μπακαλός
Giorgos
Bakalos

**Βενετσιάνικο
μπαλ μασκέ του
κοσμηματοπώλη Καίσαρη
στο Ekali Club 2000**
(περιοδικό Symbol,
Φεβ. 2000)

Jeweler Kessarís'
Venetian ball maske at
Ekali Club 2000
(Symbol magazine,
Feb. 2000)

Σπύρος Στάβερης
**Ο Γιάννης Φλωρινιώτης
στο σπίτι του 1995**
(από την ενότητα Aliens,
περιοδικό ΟΙ, Νοέμβ.
1995)

Spyros Staveris
Giannis Floriniotis at
home 1995
(from the series Aliens,
ΟΙ magazine, Nov. 1995)

5ο ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΝΕΩΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ: ROMANCE

ΓΕΝΙ ΤΖΑΜΙ

5th YOUNG ARTISTS' WORKSHOP: ROMANCE

YENI DJAMI

Μία εκ των δράσεων του κυρίως προγράμματος της 5ης Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης αποτελεί και το 5ο Εργαστήριο Νέων Καλλιτεχνών που θα πραγματοποιηθεί στη Θεσσαλονίκη από τις 10 έως τις 30 Σεπτεμβρίου 2015. Ο τίτλος του εργαστηρίου *Romance* προκύπτει από μια «άλλη» ανάγνωση της κεντρικής ιδέας και του κύριου θεωρητικού υπόβαθρου της φετινής διοργάνωσης, που βασίζεται στη συλλογή κειμένων του Αντόνιο Γκράμσι, *Γράμματα από τη*

The 5th Young Artists' Workshop will take place from September 10 until September 30 and is one of the events of the main programme of the 5th Thessaloniki Biennale of Contemporary Art.

The title of the workshop, *Romance*, arises from an "alternative" reading of the main concept and primary theoretical underpinning of the 5th Biennale, which is based on Antonio Gramsci's *Prison Notebooks*. The

Αντιγόνη
Θεοδώρου
Watermelon
2014
περφόρμανς

Antigoni
Theodorou
Watermelon
2014
performance

Άκης Κάρανος
Άτιτλο 2014-15
ψηφιακή
εκτύπωση
μεταβλητές
διαστάσεις

Akis Karanos
Untitled 2014-15
digital print
dimensions
variable

Αδαμάντιος Καφετζής
Χωρίς τίτλο
φωτογραφία από την έκθεση Chez Marie-Joe
(Biennale OFF Dak'art 2014)

Adamantios Kafetzis
Untitled
photo from the exhibition Chez Marie-Joe
(Biennale OFF Dak'art 2014)

φυλακή. Το σκεπτικό για το επερχόμενο εργαστήριο επιχειρεί να προσεγγίσει εκ νέου την πολιτική ερμηνεία του βιβλίου και στρέφεται στις πολλαπλές αναγνώσεις του: στον -εξ' ανάγκης- μονόλογο της γραφής, που όμως ελευθερώνει τη νόηση από τον ρόλο και την καθημερινότητα του φυλακισμένου· στον ρομαντισμό που διακατέχει ανθρώπους που βρίσκονται σε ιδιαίτερες συνθήκες ζωής και επικοινωνίας με το κοινωνικό σύνολο· στον ρομαντισμό κάθε ιδεολόγου. Πρόκειται για μια έννοια και μια επιλογή τόσο προσωπική, όσο συνάμα πολιτική - και δη όταν χαρακτηρίζεται από την ιδεολογική συνέπεια που διανοητές, όπως ο Γκράμσι, κατέδειξαν.

Καθώς το εργαστήριο αναμένεται να πραγματοποιηθεί στο τέλος της Μπιενάλε, δεν έχουμε εικόνες να σας δείξουμε. Εντούτοις, αυτό που χαρακτηρίζει ήδη το συγκεκριμένο εργαστήριο, αποτελεί και το κυριότερο κριτήριο επιλογής των συμμετεχόντων: η πολυσυλλεκτικότητα. Επικεφαλής και εμπυχωτής του εργαστηρίου για φέτος είναι ο Σπύρος Στάβερης, ένας φωτογράφος με καταλυτικά πολυετή εμπειρία, με βλέμμα ευαίσθητο προς την ανθρώπινη φύση και τις κοινωνικές ομάδες/τάξεις κάθε κατηγορίας, που επιτυγχάνει την πλέον τρυφερή αποτύπωση της καθημερινής ζωής στη σύγχρονη Ελλάδα.

Από τους συμμετέχοντες, η Αντιγόνη Θεοδώρου στήνει και παίρνει μέρος η ίδια σε εικαστικές δράσεις, στις οποίες οι χειρονομίες πλαισιώνονται από εύστοχα σύμβολα και αλληγορικά παραφερνάλια, ενώ ο Άκης Κράνος γκρεμίζει και χτίζει, με διάφορα μέσα, εννοιολογικά οικοδομήματα που συνειδητά απέχουν από κάθε είδους πολιτική ορθότητα. Ο Αδαμάντιος Καφετζής ταξιδεύει μεταξύ ηπείρων, αφομοιώνοντας εικόνες, ήχους και εμπειρίες με καθημερινή τοπική ή υπερτοπική φόρτιση και αποτυπώνει φωτογραφικά στρώσεις καταστροφής ή επαναδημιουργίας τόπων, προσώπων, ιστοριών. Η Μαρία Κριαρά εξωθεί στα άκρα τα όρια της -εξαιρετικά υψηλής πιστότητας- ζωγραφικής και της πραγματικότητας, με ανεξάντλητες, αινιγματικές, οριακά χιτοκοκικές αφηγήσεις και ο Ηλίας Μαμαλιόγκας παρεμβαίνει μινιμαλιστικά στον δημόσιο χώρο και στο βλέμμα μας, εξαφανίζοντας ακόμη και ολόκληρα αρχιτεκτονικά

organisers' rationale for the forthcoming Workshop attempts to revisit the political interpretation of this book and focuses on its multiple readings: on the writing which is a monologue by necessity, but nevertheless allows the writer's cognitive faculties to break free from the prisoner's role and routine. Romance is what characterises people living and communicating with society under peculiar conditions; it is a trait to be found in every ideologue; romance is also a concept and a choice both genuinely personal but also deeply political - especially when characterised by the ideological consistency demonstrated by thinkers like Gramsci. As the Workshop will not take place before the end of the Biennale, at this point we have no pictures to show you. But a defining characteristic of the Workshop that is already clear is one that has also served as the selection criterion of participants: inclusiveness and diversity. Photographer Spyros Staveris is in charge of this year's Workshop and the driving force behind it. A photographer with -crucially- many years of experience, Staveris is known for his tender look on human nature and social groups/classes of all types, and someone who has succeeded in capturing a most tender image of daily life in modern Greece.

Turning now to the participating artists, Antigoni Theodorou stages (and personally takes part in) artistic projects and actions, in which gestures are accompanied by apt symbols and allegorical paraphernalia. Akis Karanos uses a variety of mediums to demolish and build conceptual structures, which are intentionally removed from all varieties of political correctness. Adamantios Kafetzis travels between continents, decisively absorbing new images, sounds and experiences of different everyday lives and cultures. He mainly captures photographic layers of abandonment (or regeneration) of specific sites, persons, stories. With her sublime work, Maria Kriara pushes both the art of painting and reality itself to the limit, using inexhaustibly enigmatic, even borderline Hitchcockian narrations.

Μαρία Κριαρά
Άτιτλο 2013
μολύβι σε χαρτί
60 x 120 εκ.

Μαρία Κριαρά
Untitled 2013
pencil on paper
60 x 120 cm

Ηλίας Μαμαλιόγκας
Ένα κομμάτι άπειρο
2013
εγκατάσταση,
πλέξιγκλας,
καθρέφτης

Ilias Mamaliogkas
A piece of 2013
installation,
plexiglass, mirror

τμήματα με την τακτική της ασυνέχειας και την τεχνική της αντανάκλασης. Ενώ η Βιργινία Μαστρογιαννάκη διαπερνά ύλες ανόργανες ή οργανικές, στερεότυπα γυναικεία ή ανδρικά και εισχωρεί σε καθημερινότητες απλές αλλά και ιδιόρρυθμες, μέσω της περφόρμανς, του βίντεο και των εικαστικών εγκαταστάσεων. Ο Nicolas Paradiselo ζωγραφίζει την πραγματικότητα, όπως την έχουν διαμορφώσει τα ΜΜΕ και τα social media, σαρκάζοντας αποκάλυπτα το θέαμα μέσα από τις ίδιες του τις συστημικές ιδιότητες και η Σοφία Τολίκα στέκεται με το φωτογραφικό της φακό απέναντι από την ανθρώπινη

Ilias Mamaliogias makes a minimalist intervention to public space and our own gaze, causing entire architectural structures to disappear through the tactic of discontinuity and the technique of reflection. Through her performances, videos and installations, Virginia Mastrogiannaki permeates organic and inorganic matter, female and male stereotypes alike and penetrates into both commonplace and peculiar daily routines. Nicolas Paradiselo paints the reality being shaped by mass and social media, overtly sneering at the spectacle using the latter's own

Βιργινία Μαστρογιαννάκη
Savoir Vivre 2014
Βιβλίο: Savoir Vivre
Κεφάλαιο: τρόποι των καλεσμένων στο τραπέζι
περφόρμανς, Art Athina

Virginia Mastrogiannaki
Savoir Vivre 2014
Book: Savoir Vivre
Chapter: good manners at the table
Performance, Art Athina

Nicolas Paradiselo
And finally he was the water
2014
μολύβι σε χαρτί, άποψη εγκατάστασης μεταβλητές διαστάσεις

Nicolas Paradiselo
And finally he was the water
2014
pencil on paper, installation view variable dimensions

"And finally he was the water", pencil on paper, dimensions variable, Nicolas Paradiselo, 2014

Σοφία Τολίκα
Από την ενότητα **Homes sweet homes** 2008-14
φωτογραφία

Sophia Tolika
From the series **Homes sweet homes** 2008-14
photography

φύση, προσωπογραφώντας ανθρώπινους δεσμούς και λιτές ιεροτελεστίες της καθημερινότητας. Η ομάδα των Original Replica εντατικοποιεί τους πειραματισμούς της μεταξοτυπίας και της γραφιστικής και διευρύνει τη γνώριμά μας με αυτό το πολύ διαδεδομένο, αλλά όχι τόσο γνώσιμο σε όλους μας, μέσο διαχείρισης της εικόνας αλλά και της πληροφορίας. Τέλος, ο φιλοξενούμενος συμμετέχων από το Ουζμπεκιστάν, Nuriddin Rasulov, δομεί γλυπτά και εγκαταστάσεις, στα οποία συνυπάρχουν και ισορροπούν στοιχεία και αναφορές τεχνολογίας, λαογραφικής παράδοσης και φύσης.

Το εργαστήριο θα πραγματοποιηθεί στο Γενί Τζαμί (χάρη στην ευγενική παραχώρηση του Δήμου Θεσσαλονίκης και της Αντιδημαρχίας Πολιτισμού), την περίοδο 10-19 Σεπτεμβρίου 2015, οπότε και το κοινό θα έχει την ευκαιρία και τη δυνατότητα να βρεθεί με τους καλλιτέχνες. Η ομάδα καλλιτεχνών θα εργαστεί σε όσο το δυνατόν πιο ιδανικές συνθήκες (χώρου, κάλυψης εξόδων παραγωγής κ.ά.), ενώ θα πραγματοποιηθούν επίσης master classes, ομιλίες, περφόρμανς, αλλά και συναντήσεις με άλλους καλλιτέχνες, καθώς και ενδιαφερόμενους γκαλερίστες και επιμελητές.

Στόχος μας είναι, από τις 19 έως και τις 30 Σεπτεμβρίου, να είναι ανοικτή στο κοινό η έκθεση όσων θα προκύψουν από το εργαστήριο: έργων αλλά και σκέψεων, εμπειριών, καταγραφικού υλικού, συνεργατικών ή ατομικών πρότζεκτ.

Επιμέλεια: Αρετή Λεοπούλου

systemic properties. Using the lens of her camera, Sophia Tolika confronts human nature, portraying human bonds and the common rituals of everyday life. The Original Replica team intensifies its experimentations with screen printing and graphics art, allowing us to enrich our knowledge about this medium of image and information processing, which is widespread but also unfamiliar to many. Finally, the Workshop's guest artist from Uzbekistan, Nuriddin Rasulov, creates sculptures and/or installations, where one discovers elements of and references to technology, folklore and nature co-existing in a harmonious balance.

The Workshop will take place at Yeni Djami (courtesy of the Municipality of Thessaloniki and the Vice-Mayorship for Culture) from September 10 until September 19, 2015, during which time, audiences will be able to meet with the artists. The group of participating artists will work under the best possible conditions (in terms of space, production cost coverage etc.), and the Workshop will be complemented by master classes, lectures, performances and meetings with fellow artists, art gallery owners and curators.

Our goal is to exhibit publicly everything the Workshop produces during its working session from 19-30 September: not only the artists' works, but also their thoughts, experiences, notes and group and individual projects.

Curator: Areti Leopoulou

Original Replica
Moonlighting #2 2014
μεταξοτυπία
50 x 70 εκ.

Original Replica
Moonlighting #2 2014
screen printed poster
50 x 70 cm

Nuriddin
Rasulov
Έλξη 2013
ξυλόγλυπτο

Nuriddin
Rasulov
Attraction
2013
wooden
sculpture

ΠΕΡΙΠΤΕΡΟ 6

PAVILION 6

ΣΥΜΠΟΣΙΟ:
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ
ΜΠΙΕΝΑΛΕ ΣΤΗ
ΜΕΣΟΓΕΙΟ ΣΗΜΕΡΑSYMPOSIUM:
THE ROLE OF THE
BIENNALES IN THE
MEDITERRANEAN
TODAY

Θέμα της έρευνας της 5ης Μπιενάλε παραμένει η Μεσόγειος. Τα τελευταία χρόνια, γεγονότα μεγάλης βαρύτητας αλλάζουν σε καθημερινή βάση μια περιοχή που μαρτυρείται από πολέμους, εξεγέρσεις, κοινωνικές αλλαγές, οικονομική αβεβαιότητα, πολιτική αστάθεια, ανθρώπινη εξαθλίωση, θρησκευτική ένταση και το φλέγον ζή-

The Mediterranean remains the topic of interest in the 5th edition of the Thessaloniki Biennale. Major events take place on a daily basis, constantly transforming a region that is afflicted by wars, uprisings, social upheaval, impoverishment and political and economic instability, with the burning

τημα της μετανάστευσης στο επίκεντρό της. Στο συμπόσιο με τίτλο «Ο ρόλος των Μπιενάλε στη Μεσόγειο σήμερα», έχει ως θέμα το νόημα και τον ρόλο αυτών των διοργανώσεων ειδικότερα στη Μεσόγειο του σήμερα. Ταυτόχρονα, θα συγκεντρώσει τα αποτελέσματα της εμπειρίας του τριμερούς προγράμματος της Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης 3, 4 και 5, υπό τον γενικό τίτλο «Παλιές Διασταυρώσεις - Make it New», καθώς και την προσπάθεια διαμόρφωσης στη Θεσσαλονίκη για αυτά τα έξι χρόνια ενός παρατηρητηρίου της καλλιτεχνικής παραγωγής στις χώρες της Μεσογείου και του ρόλου που επιτελεί η τέχνη σε αυτήν την περιοχή. Από το 2011 δημιουργήθηκε στην πόλη μια πλατφόρμα διαλόγου, ανταλλαγής εμπειριών και ιδεών, που εκδηλώθηκε μέσα από τις εκθέσεις, τις δράσεις, τις εικαστικές παρεμβάσεις και επεμβάσεις στον δημόσιο χώρο και φυσικά τα προηγούμενα συμπόσια. Στην καταληκτική και απολογιστική θεωρητική συνάντηση της τελευταίας διοργάνωσης του προγράμματος έχουν προσκληθεί να μιλήσουν διευθυντές, επιμελητές Μπιενάλε της Μεσογείου και καλλιτέχνες από τη Β. Αφρική, τη Μ. Ανατολή και την Ευρώπη. Το συμπόσιο θα περιλαμβάνει εισηγήσεις, στρογγυλή τράπεζα και διάλογο με το κοινό, με στόχο την καταγραφή της κατάστασης, τον προβληματισμό άλλα και τον εντοπισμό των αναγκών κινήσεων, στις οποίες μπορεί να προβεί η τέχνη για ισορροπία, σεβασμό στην ετερότητα, εκδημοκρατισμό, ελευθερία της έκφρασης και λειτουργία των θεσμών στο νέο ρευστό και μη πρόσφορο τοπίο της Μεσογείου για την καλλιτεχνική, και γενικότερα, έκφραση. Η σχέση του θεσμού με τα μουσεία και τα πανεπιστήμια, οι τύποι χρηματοδότησης, ο πολυπολιτισμικός και διαπολιτισμικός χαρακτήρας του, η ανάδειξη των ρόλων του «ανεξάρτητου επιμελητή», του καλλιτέχνη επιμελητή, του διευθυντή-manager, η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας, ο εθελοντισμός ως μηχανισμός διαμόρφωσης της αυριανής κοινωνίας, ο ρόλος του πολίτη, ο αποκλεισμός, οι εντάσεις μεταξύ ατόμων διαφορετικών αντιλήψεων, το αστικό marketing και city branding, καθώς επίσης και η σύνδεση της πόλης με τον πολιτιστικό τουρισμό είναι ορισμένα από τα ζητήματα που θα αναδειχθούν. Σε μια εποχή που ο αριθμός των Μπι-

issue of immigration taking centre stage. The symposium "The Role of the Biennales in the Mediterranean Today" will explore the meaning and role of Biennales, with a particular emphasis on present-day Mediterranean. The Symposium will also review the accumulated experiences from the three-part programme of the third, fourth and fifth edition of the Thessaloniki Biennale of Contemporary Art. All three editions were organised under the general title "Old Intersections - Make it New", in a six-year effort to establish in Thessaloniki an observatory focused on artistic creativity in the Mediterranean and on the role art plays in the region. Since 2011, the city has served as a host and a platform for open dialogue and a venue for the exchange of experiences and ideas, organising art exhibitions, actions and public space interventions, as well as a total of three symposia, one in each Biennale edition. During this final theoretical meeting in the context of the 5th Biennale, participants will review the work of the previous symposia. Our guest speakers are directors and curators from the various Biennales organised in the Mediterranean, as well as artists from Northern Africa, the Middle East and Europe. The Symposium will include a series of lectures, a roundtable and an open discussion with the audience, in an attempt to discuss current conditions and concerns, but also identify which initiatives are required to allow art to promote the ideas of balance, tolerance, democratisation and free expression, and support the establishment of institutions that foster free expression in the arts and all other fields, in the current ever-changing and "unpropitious" Mediterranean landscape. The ties between the institution of the Biennales and museums and universities, their multicultural and intercultural character, the promotion of the diverse roles of the "independent curator", artist and director-manager, the role of education, the participation of local society, volunteerism as a mechanism that helps shape tomorrow's society, the role of the citizen, the problem of

νάλε αυξάνει συνεχώς, το παραδοσιακό πρότυπο της παγκόσμιας κλίμακας διοργάνωσης ατονεί για πολλούς λόγους και ο θεσμός προσεγγίζεται πλέον σε μικρότερη κλίμακα, εξασφαλίζοντας κρατική, ομοσπονδιακή, τοπική, ιδιωτική ή συνδυασμένη χρηματοδότηση, επικεντρώνοντας στον πολιτιστικό ή εσωτερικό τουρισμό και στην επιτάχυνση της αστικής ανάπτυξης, αξιοποιώντας συγκεκριμένες μορφές καλλιτεχνικής δράσης στο πλαίσιο της παγκόσμιας πολιτιστικής βιομηχανίας. Ο καλλιτέχνης και ενίοτε ο επιμελητής και ο manager δεν γνωρίζουν γεωγραφικά όρια, υιοθετώντας το διεθνές πρότυπο και αναπτύσσοντας, υποχρεωτικά, ουσιαστικές και αποτελεσματικές επικοινωνιακές δεξιότητες.

Όσο δημιουργικές και προοδευτικές και αν θεωρούνται, οι διοργανώσεις αυτές δίνουν, ακόμα συχνά, την εντύπωση ότι προβάλλουν μια ουτοπική θέαση του κόσμου, την οποία επιθυμούν να μοιραστούν με το κοινό τους. Ο διάλογος, η αμοιβαιότητα και το ενδιαφέρον της τοπικής κοινωνίας προσδιορίζουν την επιτυχία αυτών των εκθέσεων, πέρα από την ανατροφοδότηση μιας αναπτυσσόμενης βιομηχανίας τουρισμού. Για ορισμένους είναι ένα πείραμα πολυτελείας, για άλλους ένα εντυπωσιακό πολιτιστικό μόντρωμα και μια εύσχημη μεταμόρφωση του κόσμου στην εποχή του ύστερου καπιταλισμού, ένας «φεστιβαλισμός» για άλλους πάλι είναι μια εναλλακτική λύση στην αδυναμία των μουσείων να ανταποκριθούν, με τον περιορισμένο θεσμικό τους χαρακτήρα και την έλλειψη πόρων, με αυθορμητισμό και ευελιξία στην εξέλιξη της σύγχρονης τέχνης. Κάποιοι βλέπουν τις Μπιενάλε ως τόπους διαμεσολάβησης που ανατίθενται συχνά σε ξένους ως προς τον τόπο οργάνωσης επιμελητές, που με την υποστήριξη του τοπικού στοιχείου, διαμορφώνουν νέες κοινωνικές, πολιτιστικές ισορροπίες ή επιρροές συχνά για την εξυπηρέτηση ιδίων συμφερόντων.

Σε αυτό το περιβάλλον έρευνας, προβληματισμού, διαλόγου, πάνω στη σύγχρονη συνθήκη, σε θέματα σχετικά με το φύλο, το ήθος, την ταυτότητα, την παγκοσμιοποίηση, το μετασποικιακό καθεστώς, τη μετανάστευση, τη δημιουργία, ερμηνεία και έκθεση της τέχνης, την επένδυση, θα θιγούν κρίσιμα ζητήματα του ρόλου

exclusion, the tensions between people of different beliefs, and the topics of urban marketing and city branding are some of the issues that will be discussed and analysed at the Symposium.

At a time when the number of Biennales is on the rise, the traditional model of global-scale events is declining for various reasons. As an institution, the Biennale is following a smaller-scale approach, securing state, federal, local and private funding, or a combination of those sources. Biennales thrive on cultural and domestic tourism and help accelerate urban renaissance and regeneration, by selecting and utilising the most appropriate forms of art from the global cultural industry. The artist and, often, the curator and manager defy geographical boundaries, adopting an international model and developing, out of necessity, essential and effective communication skills.

No matter how creative and progressive such exhibitions are, they still give to many the impression that they promote an idealistic view of the world they want to share with the audience. Dialogue, reciprocity and the engagement of local communities in host cities are the key factors that determine the success of the exhibitions, in addition to the feedback received from the growing tourism industry. To some, the Biennales represent an indulgent experiment, to others an impressive cultural undertaking and a plausible transformation of the world at the time of late-capitalism, a form of “festivalism”; there are still others who believe the Biennales are a viable alternative to the inability of museums to respond –due to their limited thematic character and paltry funding– promptly and flexibly to the evolution of contemporary art. Some see the Biennales as places of mediation, often assigned to curators from abroad, who, with local support, create new social, cultural balances and influences, often to serve their own interests.

Against this backdrop of research, soul-searching and dialogue on the conditions prevailing in contemporary society with regard to the issues of gender, norms, identity, globalisation, post-colonial

των Μπιενάλε στον 21ο αιώνα. Θα τεθούν και πιθανόν θα απαντηθούν ερωτήματα όπως: μέσα από ποιες διαδικασίες, με ποιον τρόπο και ποιο αποτέλεσμα εισπράττει η τοπική κοινωνία αλλά και η παγκόσμια κοινότητα την επένδυση αυτή, με όλα τα σημεία σύγκλισης και σύγκρουσης που ενσωματώνει στην προσέγγιση της διαφορετικότητας των πολιτισμών και της κάθε κουλτούρας; Ενισχύονται οι καλλιτεχνικές και πολιτιστικές υποδομές των μικρότερων πόλεων και επιτυγχάνεται ένας μακροπρόθεσμος στρατηγικός σχεδιασμός ανάπτυξης, με εξωστρέφεια, με συνέργιες και κλίμα αλληλεγγύης, με πνεύμα συνεργασίας και με δημιουργία κατάλληλων υποδομών πολιτισμού; Υποστηρίζεται επαρκώς η εκπαιδευτική διάσταση; Συνδέονται περισσότερο και γνωρίζουν καλύτερα οι κάτοικοι την πόλη τους; Συμβάλλουν οι Μπιενάλε ενεργά στην ενίσχυση της επίδρασης και του σεβασμού της τέχνης και του πολιτισμού στον κόσμο, αλλά και στην αίσθηση ότι υπάρχει μέλλον πέρα και παρά το δύσκολο παρόν που βιώνουν οι λαοί της Μεσογείου; Διαμορφώνονται νέα δίκτυα και νέες βάσεις πληροφόρησης για την ενίσχυση της πρόσβασης, της επικοινωνίας και της κινητικότητας; Πώς διαχειριζόμαστε την εθνική αντιπροσώπευση και τον διαπολιτισμικό διάλογο για την τέχνη; Τι μπορεί και τι θα έπρεπε να είναι μια Μπιενάλε στον χώρο της Μεσογείου; Οι προβληματισμοί αυτοί συνοψίζουν το πλαίσιο γύρω από το οποίο θα αναπτυχθούν οι εισηγήσεις και ο διάλογος εισηγητών και κοινού, με την πεποίθηση ότι οι απαντήσεις, θα αποτελέσουν παρακαταθήκη όχι μόνο για το συμπόσιο της 5ης Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης αλλά και για το μέλλον και τον ρόλο των Μπιενάλε της ευρύτερης περιοχής.

Διεύθυνση: Κατερίνα Κοσκινά
Συντονισμός: Κατερίνα Μαυρομιχάλη

regimes, immigration and the issue of artistic creation, interpretation, art exhibition and investment, the symposium will touch on major issues concerning the role of Biennales in the 21st century. Some of the questions that will be raised and, hopefully, answered are: through which processes, in what way and with what outcome does the local and global community respond to this investment, given all the points of convergence and collision that it incorporates in its approach to the diversity of civilisations and individual cultures? Does it help strengthen the artistic and cultural infrastructure of smaller cities and does it help to achieve a long-term, strategic plan for growth and development based on extroversion, synergies, a spirit of solidarity and cooperation, and the creation of the suitable cultural infrastructure? Is the educational aspect of those events adequately supported? Do they bring local residents closer to their city, allowing them to get to know their city better? Do the Biennales actively promote the influence of and respect towards art and culture across the world, as well as the feeling that there is a future beyond the hardships experienced by the peoples of the Mediterranean? Do they create new networks and sources of information that can strengthen access, communication and mobility? How do we manage national representation and intercultural dialogue with regard to art? What should a Mediterranean Biennale be and aspire to become?

These are the concerns that form the backdrop of the guest lectures and the dialogue between the speakers and the audience. We firmly believe that the answers produced will serve as a valuable legacy not only for the symposium of the 5th Thessaloniki Biennale of Contemporary Art, but also for the future and role of Biennales in the wider region.

Direction: Katerina Koskina
Coordination: Katerina Mavromichali

ΠΕΡΙΠΤΕΡΟ 6
PAVILION 6

LOVE DIFFERENCE
TABLE /
MICHELANGELO
PISTOLETTO

Το εμβληματικό έργο «μανιφέστο» του Michelangelo Pistoletto *Love Difference Table*, επελέγη για να αποτελέσει τον φυσικό και συμβολικό χώρο, γύρω από τον οποίο θα πραγματοποιηθούν οι θεωρητικές δράσεις της διοργάνωσης. Το σχήμα του, προκλητικά ακανόνιστο, δεν είναι παρά αυτό της Μεσογείου, αφού οι χώρες που βρίσκονται ή βρέχονται από αυτήν, έχουν αφαιρεθεί με τη μέθοδο του αρνητικού-θετικού. Η επιφάνεια του τραπεζιού, επενδεδυμένη με καθρέπτη,

Michelangelo Pistoletto's iconic project-"manifesto" *Love Difference Table* was selected as the literal and symbolic space to host all the theoretical activities of the Biennale. Its provocatively irregular shape is that of the Mediterranean itself, after the countries that are washed by its waters have been removed with the negative-positive technique. The mirror-surface of the table extends an invitation to meet, communicate, share, talk and work

προκαλεί για συνάθροιση με στόχο την επικοινωνία, το μοίρασμα, τον διάλογο, την εργασία, ενώ ταυτόχρονα επιστρέφει την εικόνα των συνδαιτυμόνων συλλογικά. Το αντανakλώμενο είδωλό μας μαζί με αυτό του περιβάλλοντος μας χώρου, γίνεται το είδωλο της πραγματικότητας, ο καταγραφέας του παρόντος χρόνου αλλά και ο μετρητής της ρευστότητάς του, αφού σε δευτερόλεπτα έχει ήδη περάσει στο παρελθόν, τονίζοντας την ανάγκη για δράση στο τώρα.

Οι παρόντες συνειδητοποιούν συλλογικά τη σχέση τους με τη Μεσόγειο, την κοινή μήτρα και θέατρο των σημαντικότερων επιτευγμάτων του πολιτισμού, αλλά και πεδίο μαχών, διενέξεων εγκλημάτων, και υγρού, κοινού νεκροταφείου πολλών αθών ανθρώπων, ειδικότερα το τελευταίο διάστημα. Μοιραία, η ακουσία ή εκουσία αντανakλώμενη εικόνα μας δεν μπορεί παρά να μας προβληματίσει ως προς τις δράσεις και τα έργα μας σε μια στιγμή τέτοιας κρίσης, σύγχυσης και παραλογισμού, ώστε η χαρά της ζωής, η διασκέδαση και το δράμα της προσφυγιάς και ο θάνατος, να πηγαίνουν χέρι-χέρι, όπως καθημερινά βλέπουμε στα ΜΜΕ σε όλον τον κόσμο, με κίνδυνο να εξοικειωθούμε με αυτήν την πραγματικότητα. Αυτός είναι και ο λόγος που θελήσαμε το έργο αυτό να γίνει ο τόπος ανταλλαγής των προβληματισμών μας σε σχέση με τον ρόλο της τέχνης σήμερα, και ειδικότερα των διοργανώσεών της στη Μεσόγειο, αλλά και αυτός στον οποίο θα ανακοινωθούν οι παρατηρήσεις, οι ζυμώσεις και τα αποτελέσματα του τριμερούς προγράμματος της Μπιενάλε Θεσσαλονίκης, με θέμα τη Μεσόγειο και γενικό τίτλο «Παλιές Διασταυρώσεις - Make it New».

Ο Michelangelo Pistoletto, ένας από τους πιο συνειδητοποιημένους καλλιτέχνες, ταγμένος στην υπηρεσία του κοινωνικού ρόλου της τέχνης αλλά και υποκινητής δράσεων που το πιστοποιούν, ξεκίνησε το 2002, υπό τη διοργάνωση του πολιτικού γραφείου Cittadellarte που ο ίδιος ίδρυσε στην πόλη που γεννήθηκε, ένα πρόγραμμα που αφορούσε την αποδοχή της ετερότητας, την προβολή των διαφορετικών συστατικών, θετικών και αρνητικών, του πολιτισμικού στίγματος των διαφορετικών κοινοτήτων που αποτελούν το Μεσογειακό ψηφιδωτό, και την ανάπτυξη διαλόγου και κοινών δράσεων για τη Μεσόγειο. Το 2003 βραβεύτηκε με τον Χρυ-

gether, as it reflects the collective image of the table's companions. Our reflected image, together with the image of our surroundings, becomes an image of reality, a device that records the passage of time in the present but also measures its fluidity, given that, within seconds, the present has already moved into the past, underlying the urgency of action today.

The parties gathering around the table become fully aware of their common relationship with the Mediterranean, an area that has been the cradle and theatre of the greatest achievements of civilisation, but which has also often been turned into a battlefield, into an area of conflict that has witnessed the perpetration of hideous crimes, becoming -especially in recent times- the collective cemetery of many innocent people. Inescapably, willingly or not, our reflected image makes us dwell upon our actions and deeds in such times of crisis, confusion and absurdity, where the joy of life and entertainment go hand in hand with the unending daily media images of the refugee drama and death, running the risk of making us accustomed to this reality. It was for this reason that we decided to use this installation as the venue for our debate and reflection on the role of contemporary art and, particularly, of art exhibitions and events in the Mediterranean; it was also the reason why we selected this venue to announce the results of the observations, reflections and actions of the three-part programme of the Thessaloniki Biennale that focused on the Mediterranean under the general title "Old Intersections - Make it New".

Michelangelo Pistoletto, one of the most socially conscious artists, has been the instigator of many actions that attest to his devotion to the social role of art. In 2002, under the coordination of Cittadellarte's Political Office, an institution he himself had founded in his home city, Pistoletto launched a programme aimed at promoting tolerance, showcasing the different - both positive and negative- components of the cultural identity of the various communities that make up the

σό Λέοντα της Μπιενάλε της Βενετίας για το έργο του *Love Difference-Artistic movement for an InterMediterranean Politic*. Το *Love Difference* είναι, πέρα από ένα όνομα, μια δράση και ένα σύνθημα, μια προγραμματική δήλωση ενός κινήματος που υποστηρίζει την παγκοσμιότητα και τη κοινωνική, ενεργή δύναμη της τέχνης ως ιδέα πολιτικού διεθνισμού, με επίκεντρο τη λεκάνη της Μεσογείου. Έκτοτε, το συγκεκριμένο έργο ως μια από τις δράσεις του κινήματος, παρουσιάζεται ανά τον κόσμο, πλαισιωμένο από καρέκλες που προέρχονται από διαφορετικούς χώρους -όπως καφενεία, σπίτια, παραλίες, γραφεία- και τονίζουν την ποικιλία των αντιλήψεων, των συνθηκών, των χρήσεων και της αισθητικής, και γίνεται κέντρο δράσεων και ενεργειών με κινητήριο δύναμη την τέχνη και στόχο τη διαμεσολάβηση μεταξύ διαφορετικών χωρών, γλωσσών, πολιτισμών και θρησκειών.

Οι κάθε είδους -εθνικές, πολιτισμικές, οικονομικές, κοινωνικές, θρησκευτικές- διαφορές και οι φρικτές συγκρούσεις αφενός, και αφετέρου η ομοιομορφία, η ισοπέδωση και ο εθισμός ως εργαλεία της κακώς εννοούμενης παγκοσμιοποίησης, γίνονται τα δύο ανταγωνιστικά και ενίοτε συνεργαζόμενα πεδία που υποδαυλίζουν τις συγκρουσιακές τάσεις που ταλανίζουν τον πλανήτη. Πολιτι(σμι)κές δράσεις, όπως αυτή που κοινωνεί το *Love Difference Table* με όχημα την τέχνη, ως καθρέπτη των προβλημάτων της παγκόσμιας κοινότητας και ως αξία αποδοχής της διαφορετικότητας και συνείδηση της κοινής προέλευσης, είναι σήμερα ζωτικής σημασίας, διότι δημιουργούν νέες προοπτικές και αποτελούν παράδειγμα για ολόκληρο το κοινωνικό στερέωμα.

Επιμέλεια παρουσίασης- διεύθυνση εκδηλώσεων: Κατερίνα Κοσκινά

Mediterranean mosaic, and advancing dialogue and common actions for the region. In 2003, Pistoletto was awarded the Venice Biennale's Leone d'Oro for his work *Love Difference - Artistic Movement for an Inter-Mediterranean Politic*. *Love Difference* is not just a name, but also an action and a slogan, a programmatic announcement for a movement that supports universality and the social, dynamic power of art as an idea of political trans-nationality that focuses on the Mediterranean area. Since then, this project, which is part of the movement's actions, has been presented around the world, surrounded by chairs coming from different spaces -coffee shops, houses, beaches, offices- underlying the diversity of beliefs, habits, uses and aesthetic norms and serving as the centre of actions and activities that have art as their driving force, aiming at becoming a mediator among different lands, languages, cultures and religions.

The various types of national, cultural, financial, social and religious differences on the one hand, and the uniformity, levelling and addiction that are the tools of an ill-conceived globalisation, have emerged as two conflicting but often also cooperating powers, that inflame the conflicting tendencies haunting the planet. Political and cultural actions like the one promoted by *Love Difference Table*, which use art as the means to reflect on the problems of global society, that promote tolerance and the realisation of our common roots and origins, are of vital importance today, as they open up new prospects and set an example for the entire society.

Presentation-management of events: Katerina Koskina

ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
PARALLEL PROGRAMME

ΧΡΟΝΗΣ ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ - ΕΝΑ ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΟΥ ΣΟΥΦΙΣΜΟΥ

CHRONIS PECHLIVANIDIS - A JOURNEY INTO THE WORLD OF SUFISM

Η έκθεση Χρόνης Πεχλιβανίδης - Ένα ταξίδι στο κόσμο του σουφισμού παρουσιάστηκε στο Μουσείο Μπενάκη, στο κτίριο της οδού Πειραιώς από τις 2 Μαΐου έως 27 Ιουλίου 2014. Στο πλαίσιο της συνεργασίας του Μουσείου Μπενάκη με τον Δήμο Θεσσαλονίκης, η έκθεση μεταφέρθηκε στο Οθωμανικό μνημείο Αλατζά Ιμαρέτ, με σκοπό να παρουσιάσει στο κοινό της Θεσσαλονίκης τον μυστικισμό στις χώρες της Ανατολής, την ιστορία του και τις βασικές του έννοιες.

Ο ισλαμικός μυστικισμός ή σουφισμός αποτελεί ένα πνευματικό κίνημα που διαμορφώθηκε μέσα στο Ισλάμ. Ο σουφισμός είναι μια εσωτερική φιλοσοφία, ένας τρόπος ζωής και μια πνευματική πορεία προς τον Θεό με κύριο σκοπό την αναζήτηση της αλήθειας και την ένωση με τον Θεό μέσω της αγάπης και της αφοσίωσης. Η εμπειρία αυτή δεν εκφράζεται με λόγια, αλλά βιώνεται με ιδιόζουσες μυστικές πρακτικές. Υπό την έννοια αυτή ο μυστικισμός είναι ένα εσωτερικό κίνημα που απαντά σε πολλές θρησκείες.

Μια από τις βασικές πρακτικές του σουφισμού αποτελεί η τελετή ανάμνησης (ζικρ), κατά την οποία η επαναλαμβανόμενη απαγγελία προσευχών ή του ονόματος του θεού σε συνδυασμό με τον χορό ή τη συνοδεία μουσικής, βοηθούν τον μυημένο να υπερβεί το ατομικό του εγώ

The exhibition, *Chronis Pechlivanidis - A journey into the world of Sufism*, was originally presented by the Benaki Museum at Pireos Street in Athens, from May 2 to July 27, 2014. In the context of the collaboration between the Benaki Museum and the Municipality of Thessaloniki, the exhibition was transferred to the Ottoman monument, *Alatza Imaret*, to introduce the audience of Thessaloniki to the mysticism of the East, its history and basic concepts.

Islamic mysticism, or Sufism, is a spiritual movement formed within Islam. Sufism is an esoteric philosophy, a way of life, a spiritual path towards the divine, whose main purpose is the discovery of the truth and unification with God through love and devotion. It is an inexpressible experience that can only be felt through specific mystical practices. In that sense, mysticism is an esoteric movement found in many religions.

One of the core practices of Sufism is the devotional act of remembrance (*Zikr*), in which short prayers or the names of God are repeatedly recited, often accompanied by music, helping the initiated transcend his individual ego and approach the divine. It is believed that mystical teachings and acts are

και να προσεγγίσει το θείο. Μυστικιστικές διδασκαλίες και πρακτικές από πολυάριθμους μουσουλμάνους και σουφικά τάγματα εκτιμάται ότι υπάρχουν σήμερα σε πολλές περιοχές του ισλαμικού κόσμου και διαφοροποιούνται ανάλογα με τις καταβολές, την ιστορική διαδρομή και τη γεωγραφική τους προέλευση.

Οι ενότητες

Η κύρια ενότητα της έκθεσης αποτελείται από ένα εικαστικό-οπτικό ταξίδι μέσα από σύντομες προβολές βίντεο του σκηνοθέτη Χρόνη Πεκλιβανίδη. Το έργο περιλαμβάνει τελετές από διαφορετικές περιοχές, όπου δραστηριοποιούνται τάγματα σουφιστών, και υπογραμμίζει την ποικιλομορφία τους. Από τους γνωστούς περιστρεφόμενους δερβίσηδες της Τουρκίας στους μύστες στα βόρεια του Ιράν και από εκεί στο αφρικανικό Ισλάμ του Σουδάν.

Την έκθεση εμπλουτίζει φωτογραφικό υλικό με αντικείμενα από τις συλλογές του Μουσείου Μπενάκη, τα οποία χρησιμοποιήθηκαν από σουφιστές ή είναι έργα εμπνευσμένα από τον ισλαμικό μυστικισμό, καθώς και φωτογραφίες μνημείων, τα περισσότερα ερμηνεύονται τεκέδες, που βρίσκονται σε διάφορες περιοχές του ελληνικού χώρου και μαρτυρούν την παρουσία σουφικών αδελφοτήτων. Στην περιοχή των Βαλκανίων κυριαρχεί η αδελφότητα των Μπεκτασιδών, οι οποίοι αρχικά προωθήθηκαν με την εξάπλωση των Οθωμανών και είναι ένα ζωντανό κομμάτι της τοπικής θρησκευτικής και πολιτισμικής κληρονομιάς.

Επιμέλεια: Μίνα Μωραΐτου

practised by a great number of Muslims in many parts of the Islamic world even today. These practices differ depending on their origins, history and locality.

The parts

The main part of the exhibition is a visual-artistic journey, consisting of short projections of videos by Chronis Pechlivanidis. The work features rituals performed in various regions where Sufi orders are active, highlighting their diversity, from the well-known Whirling Dervishes of Turkey to the mystics in the hinterland of Iran and the African Islam of Sudan.

The exhibition is accompanied by photographs from the Benaki Collections, which present objects used by Sufis or inspired by Islamic mysticism. The photographs also feature monuments, mostly deserted tekkes (dervish monasteries), scattered across Greece, which are testament of the earlier presence of Sufi orders. The dominant one in the Balkans is the Bektashi Order, whose members originally advanced with the expansion of the Ottomans, and are now a living part of local religious and cultural heritage.

Curator: Mina Moraitou

ΕΦΗ ΣΑΒΒΙΔΗ:
TRANSPLANTATIONΕΦΙ ΣΑΒΒΙΔΗΣ:
TRANSPLANTATIONTRANSPLANTATION
εγκατάσταση στην
Κάζα ΜπιάνκαTRANSPLANTATION
installation at Casa
Bianca

Lost (hi)story, By the Gate, Garden: τρεις αυτόνομες ενότητες έργων δημιουργούν τρία αρχεία, αρθρώνοντας μια εικαστική διαδικασία επαναπροσδιορισμού, ανίχνευσης και νέας χαρτογράφησης εντός της λεκάνης της Μεσογείου, αναφορικά με τις σχέσεις συλλογικής και ατομικής ταυτότητας και με άξονα την έννοια της μετοίκησης.

Στην ενότητα *Lost (hi)story* περιλαμβάνεται μια επιλογή από φωτογραφίες με αναμνηστικά στιγμιότυπα από την Αμμόχωστο, στις αρχές της δεκαετίας του '70, για τις οποίες η καλλιτέχνης ζήτησε σύντομες περιγραφές. Αυτό το σχολιασμένο φωτογραφικό αρχείο, που προέκυψε και με τη συμμετοχή στη δημιουργική διαδικασία ανθρώπων που δεν έχουν την ιδιότητα του καλλιτέχνη, αποτελεί ένα συλλογικό έργο που αναβαθμίζει την ανάμνηση και τη μνήμη σε καλλιτεχνικό προϊόν.

Παρατηρώ με προσοχή αυτές τις αναμνηστικές φωτογραφίες 40 χρόνια πριν στην Αμμόχωστο, πόλη ευτυχή τότε, όπως και διαβάζω τα σχόλια των εικονιζομένων 40 χρόνια μετά τη λήψη αυτών των φωτογραφιών. Οι όψεις της πόλης, οι πόζες των ανθρώπων, τα στιγμιότυπα, όλες αυτές οι αποσπασματικές εικόνες, συμπληρωμένες με σημερινό λόγο για τις πράξεις και τις ιδέες μιας άλλης εποχής, έρχονται να πλάσουν μια κυκλική τέχνη της μνήμης, χάρη στην οποία ζωντανεύουν στιγμές από τη «μικρή» ανθρώπινη ιστορία, καθώς αυτή μνημονεύεται με αποφασιστική μοναδικότητα.

Στην ενότητα *By the Gate* δημιουργείται ένα αρχείο με αυστηρή επιλογή φωτογραφιών από ένα πολυάριθμο σύνολο λήψεων, όπου η Σαββίδη έχει καταγράψει τις σκηνογραφικές αλλαγές που ξετυλίγονται στην αυλή οικίας μεταναστών στη σύγχρονη Λευκωσία. Όλες οι λήψεις έγιναν από ένα σταθερό σημείο -στις παρυφές μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού

Lost (hi)story, By the Gate, Garden: Three independent series of works forming three archives, all of which articulate a visual process of redefinition, tracing and mapping within the Mediterranean basin, with regards to what one could call the collective, but also individual, identity. Their common thread is the concept of transplantation. The *Lost (hi)story* series includes a selection of snapshots from Famagusta, dating to the early 1970s. The artist was given short descriptions of the photos, leading to the creation of an annotated photo archive. Non-artists participated in the creative process, making *Lost (hi)story* a collective work that turns memory and recollection into a superior art product.

I carefully observe these snapshots taken forty years ago in Famagusta, a happy city at the time, and I read the comments of the people depicted in the photographs, 40 years after they were originally taken. The various aspects of the city, the poses of the people, the snapshots, all those fragmentary images, complemented by comments made in the present time to describe actions and ideas of an earlier time, come together to produce a circular *art of memory*, which brings back to life moments from the lives of ordinary people, monumentalised with a decisive uniqueness.

The series titled *By the Gate* creates an archive of strictly selected photographs from among a large number of shots taken by Savvides, which depict the scenographic changes taking place in the yard of a home housing immigrants in present-day Nicosia. All the shots were taken from a fixed point -on the verge between public and private space- at specific times of day over a period of approximately two years (from the

Garden

χώρου- και σε συγκεκριμένες ώρες της ημέρας για δύο χρόνια περίπου, από το καλοκαίρι του 2012 έως το χειμώνα του 2014, ώστε να απαθανατιστούν όσο το δυνατόν περισσότερες εκδοχές καθημερινών σκηνικών ενός *theatrum mundi*.

Οι σκηνές στην αυλή χωρίς ανθρώπινη παρουσία, σκηνικά σαν στάσεις ζωής, έτσι όπως η Σαββίδη τις παρατήρησε εξεταστικά και επέλεξε να τις καταγράψει φωτογραφικά, τονίζουν κάποιες ιδιαίτερες πολιτισμικές αναφορές από την εκτεθειμένη εικονοπλασία της ζωής των άλλων.

Από τα παραπάνω αρχεία απομονώνω δύο εικόνες δηλώνοντας την προσωπική μου εύνοια για τον Νικόλα, ως «μικρό Ολλανδό», καρναβαλάκι στο μπαλκόνι, όπως και για την αυλή με το αλογάκι/κούνια της παιδικής ηλικίας, ένα σκηνικό κυριολεκτικά στηριγμένο στην τυχαιότητα, με «ντανταϊστικά» στοιχεία, όχι από πρόθεση.

Με το *Garden (seven species/vol. I)* δημιουργείται μια έκδοση ενός φωτογραφικού φυτολογίου, που αρχειοθετεί τη διαδοχική ανάπτυξη φυτών που καλλιεργήθηκαν σε νέο, «ξένο» έδαφος από σπόρους που μετέφεραν οι μετανάστες. Το βιβλίο αυτό αποτελεί αναμφίβολα μια ιδιόρρυθμη, έντυπη μορφή κήπου, όπου καταγράφεται μεθοδικά η ανάπτυξη μη ενδημικών ειδών, χωρίς λεκτικά σχόλια ή άλλες πληροφορίες. Η δημιουργία αυτού του έντυπου κή-

summer of 2012 until the winter of 2014), in order to capture as many everyday life scenes as possible from this *theatrum mundi*.

The scenes in the yard, without any trace of human presence, scenes representing specific ways of life, as closely observed and captured on film by Savvides, underline distinct cultural references from the exhibited imagery of the lives of others.

From these archives I will pick out two photographs, my personal favourites: the photograph depicting Nikolas dressed up as a "young Dutchman" sitting on the balcony, and the photograph depicting the yard with the little rocking horse, a scene literally based on randomness, with unintentional "dadaist" elements. In *Garden (seven species/vol. I)* the artist creates a photographic herbarium, which captures the gradual growth of plants, the seeds of which were transplanted in "alien" soil by immigrants. Beyond any doubt, this book is an unusual kind of garden in printed form, which methodically records the growth of non-endemic species, without any annotations or commentary. The creation of this printed garden appears to defend every publicly presented practice that expresses elements and aspects of artistic desire.

In this trilogy by Efi Savvides, I discern

που μοιάζει να υπερασπίζεται κάθε εκδοχή πρακτικής που με τη δημόσια παρουσίαν της εκφράζει στοιχεία και όψεις της καλλιτεχνικής επιθυμίας.

Αντιλαμβάνομαι πως σ' αυτή την τριλογία έργων της Έφης Σαββίδη, εκτός από την ανάγκη δημιουργίας αρχείων, διαφαίνεται και μια κριτική στάση που συνδέει την τέχνη με πολιτικές ευαισθητοποιήσεις. Τα αυτονομημένα αυτά σύνολα φωτογραφιών αποπνέουν έναν ακτιβισμό συναισθηματικού τύπου, λειτουργώντας ως μίνι μουσεία για τη «μικρή ιστορία» ανθρώπων, καθώς απηχούν αφηγήσεις καθημερινής αφάνειας. Πρόκειται αναμφίβολα για δημιουργία δομών και μια πρακτική που προσδιορίζει την τάση του σύγχρονου καλλιτέχνη να εμπλέξει τον υποκειμενισμό του στη ροϊκή, άμεση και αντικειμενική πραγματικότητα. Μια στάση που δεν καταγγέλλει επιθετικά, αλλά που δηλώνει απερίφραστα την ανάγκη μέθεξης στο «δράμα» της ανθρώπινης κατάστασης.

Στο *Βιβλίο της Ανησυχίας* ο Fernando Pessoa, είχε πει πως όλες μας οι εντυπώσεις είναι αμετάδοτες, εκτός κι αν τις κάνουμε λογοτεχνικές. Παραφράζοντας και κυρίως διευρύνοντας αυτή την ομολογία θα μπορούσαμε να πούμε πως οι εντυπώσεις είναι μεταδόσιμες μόνο όταν γίνουν Τέχνη.

Επιμέλεια: Θάλεια Στεφανίδου

not only the artist's need to create archives, but also a critical stance that connects art with political awareness. These independent sets of photographs radiate a certain sentimental activism, functioning as mini museums presenting the "microhistory" of ordinary people, by echoing narrations of unseen everyday life. This is certainly a structure-building exercise and a practice that defines the tendency of modern artists to engage their subjectivity in the flowing, direct and objective reality. This is not a position of aggressive accusations, but an explicit expression of the need for communion with the "tragedy" of the human condition.

In *The Book of Disquiet*, Fernando Pessoa argued that our impressions can never be communicated, unless we turn them into literature. By paraphrasing or, more accurately, broadening the scope of this confession, we could argue that impressions can only be communicated when they become Art.

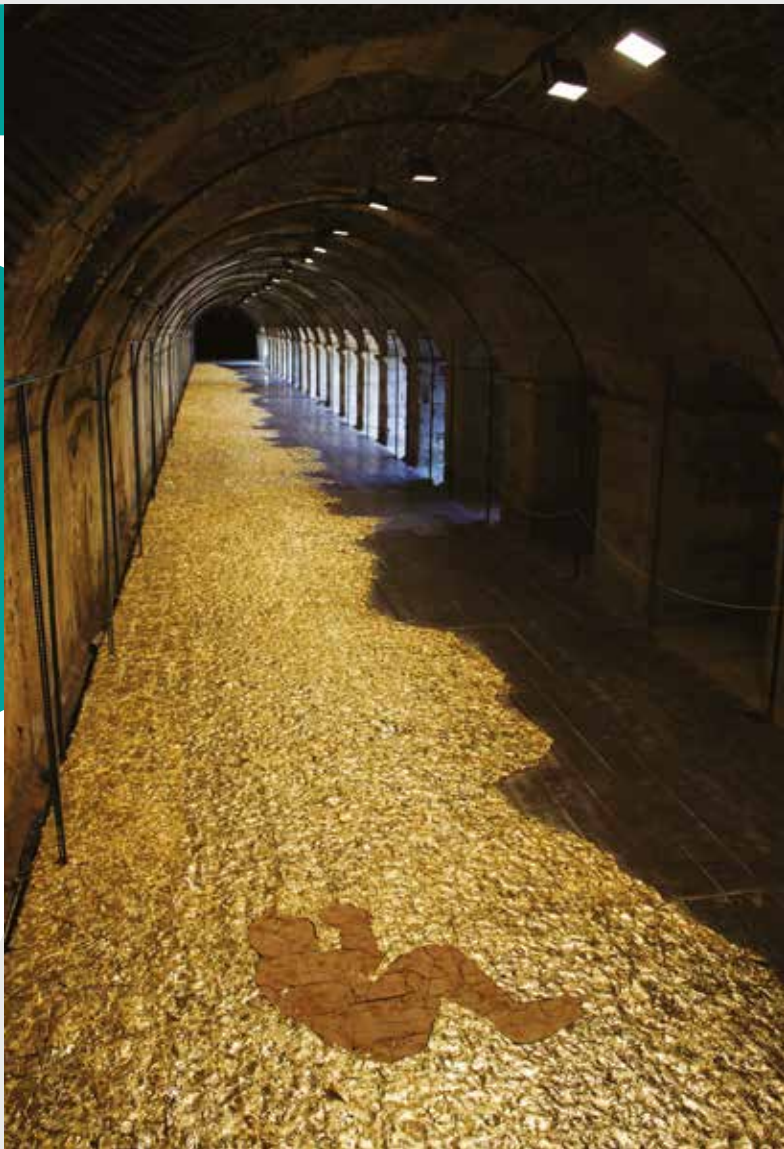
Curator: Thalea Stefanidou

By the Gate

ΑΝΝΗ ΚΑΛΤΣΙΔΟΥ: ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΥΡΩΣΕΙΣ ΣΤΗ ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΓΟΡΑ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ANNI KALTSIDOU: VISUAL INTERSECTIONS AT THESSALONIKI'S ROMAN AGORA

Στην τρίτη αυτή ατομική της έκθεση η Άννη Καλτσίδου εμπλουτίζει και εξελίσσει την προηγούμενη δουλειά της. Η φύση και τα υλικά –για παράδειγμα– παίζουν πρωταρχικό ρόλο, όπως και σε προηγούμενα έργα της. Ωστόσο, στη νέα έκθεση η καλλιτέχνης επιχειρεί να αντιμετωπίσει μια ιδιαίτερη πρόκληση: την προσαρμογή και την εξέλιξη του έργου της μέσα σε έναν από τους σημαντικότερους αρχαιολογικούς χώρους της πόλης, στην καρδιά του αστικού τοπίου. Επηρεασμένη βαθιά από το αρχαιολογικό και το ιστορικό υπόβαθρο της περιοχής, η Καλτσίδου παρουσιάζει στη Ρωμαϊκή Αγορά της Θεσσαλονίκης δύο έργα.

Η μεγάλων διαστάσεων εγκατάσταση στην Κρυπτή Στοά αποτελείται από πηλό και φύλλα ψευδόχρυσου. Σε κεντρικό μέρος της σύνθεσης αποκαλύπτεται μια μορφή από πηλό σε εμβρυακή στάση. Σ' αυτήν οδηγούν νοητά τα βήματα που σχηματίζονται πάνω στα αιωρούμενα φύλλα του ψευδόχρυσου. Εδώ βλέπουμε τον «δύισμό» των έργων της Καλτσίδου: το γήινο χρώμα της μορφής αντιπαραβάλλεται με το υπέργειο (υπερφυσικής διάστασης) χρυσό που την περιβάλλει, τα απλωμένα κατά μήκος της στοάς φύλλα αντιπαρατίθενται με το κουλουριασμένο σώμα, ενώ η κίνησή τους αντιτίθεται στη στατικότητα του συνόλου. Η μορφή μπορεί να συμβολίζει τη ζωή αλλά και τον θάνατο, ενώ τα βήματα γύρω από το ανθρώπινο σώμα παραπέμπουν στην αντίστοιχη πορεία. Στον υπόλοιπο αρχαιολογικό χώρο τα προσώπια ανθρώπων διαφόρων ηλικιών γίνονται ένα με τη γη, σηματοδοτώντας το εφήμερο, δηλαδή το ευάλωτο στοιχείο της ανθρώπινης φύσης, το γεγονός ότι δεν είμαστε παντοτινοί. Αποκτούν διττή σημασία, συμβολίζουν την αρχή και το τέλος, τη χαρά και τη λύπη, την παρουσία αλλά και την ταυτόχρονη απουσία της ανθρώπινης ύπαρξης. Η καλλιτέχνης δεν εστιάζει μόνο στο τελικό έργο τέχνης, αλλά εμμένει στη διαδικασία της δημιουργίας του, «σπερνει» τα πρόσωπα στη γη, τα καθιστά ένα μ' αυτή, αναδεικνύοντας την προσπάθειά της να διασυνδέσει την ανθρώπινη ύπαρξη με τη φύση. Για την ίδια την Καλτσίδου, τα πρόσωπα παραπέμπουν σε «ανθρώπινα ερείπια» και ταυτίζονται με εκείνα ανθρώπων που έζησαν στην περιοχή.

Παλαιότερες εγκαταστάσεις της Καλτσίδου με ανθρώπινες μορφές, πρόσωπα και ανθρώπινα μέλη, φτιαγμένες από πηλό,

In this, her third solo exhibition, Anni Kaltsidou enriches and develops her previous work. As in her earlier works, nature and materials play a crucial role, but in her new exhibition the artist endeavors to address a particular challenge: how to develop her work and adapt it to one of the most important archaeological sites of the city, situated right in the heart of the urban landscape. Deeply influenced by the archaeological and historical background of the area, Kaltsidou presents two works at Thessaloniki's Roman Agora.

Her large installation at the *Cryptoporticus* is made of clay and ormolu (gilded bronze) leaves. The central part of the composition reveals a clay figure in the fetal position. The virtual steps formed by the suspended leaves of mosaic gold lead to the figure. We can see here the "duality" that characterizes the works of Kaltsidou: the earthy tones of the figure are contrasted with the unearthly (by virtue of its supernatural dimensions) gold surrounding it; the leaves, spread out as they are along the length of the portico, are contrasted with the huddled up body, their movement set against the immobility of the whole. The figure could be interpreted as a symbol of life, but also of death, with the steps surrounding the body alluding to the natural course of human life. The other parts of the archaeological site feature masks of people of various ages, who become one with the earth, denoting the ephemeral, and hence vulnerable aspect of human nature: the inescapable fact that no one can live forever. They acquire a double meaning, symbolizing the beginning and the end, joy and sorrow, the presence and parallel absence of human existence. The artist is not interested exclusively in the final work of art; instead, she insists on the importance of the creative processes, "planting" the faces and uniting them with the earth, thereby highlighting her attempt to connect human existence with nature. According to the artist herself, those faces allude to "human ruins", identified with the faces of the people who once inhabited the area.

Past installations created by Kaltsidou –human figures, faces and body parts, made of clay, gold leaves, or grass– find

φύλλα χρυσού, γρασίδι, βρίσκουν στη Ρωμαϊκή Αγορά το «φυσικό» τους περιβάλλον. Μοιάζει σαν η εικαστικός να βρήκε τον «υποδοχέα» του έργου της. Η Καλτσιδου αντλεί την έμπνευσή της από παιδικές μνήμες από επισκέψεις σε μουσεία και μνημεία της πόλης, οι οποίες έχουν διαμορφώσει τη διαλεκτική της σχέση με στοιχεία των αρχαίων και βυζαντινών χρόνων. Η μορφή σε εμβρυακή στάση, τα βήματα, τα πρόσωπα, εικονοποιούν την πορεία της πόλης και των ανθρώπων μέσα στο χρόνο. Τα υλικά παραπέμπουν στη χρήση του χώρου, ο πηλός στα κεραμικά εργαστήρια των βυζαντινών χρόνων, ο χρυσός στο πιο ισχυρό ανταλλακτικό μέσο.

Τα βήματα, τα πρόσωπα και η κεντρική μορφή της εγκατάστασης «ζωντανεύουν» μέσα από την περφόρμανς. Νεαρές κοπέλες βαδίζουν τραγουδώντας η κάθε μία στη γλώσσα μιας διαφορετικής πολιτισμικής κοινότητας της Θεσσαλονίκης και καταλήγουν να στέκονται ως άλλες «Μαγεμένες» στις μαρμάρινες θύρες του Ωδείου, ενώ η εικαστικός τις προσεγγίζει βουβά και εναποθέτει δίπλα σε κάθε μορφή ένα μαύρο μαντίλι, κινητοποιώντας τον θεατή οπτικά, ηχητικά, κινητικά και συναισθηματικά. Οι αναφορές ποικίλες: εκκινώντας από τις «Μαγεμένες», τις ανάγλυφες μνημειακές μορφές που κοσμούσαν την ευρύτερη περιοχή της Ρωμαϊκής Αγοράς μέχρι τον 19ο αιώνα και σήμερα παραμένουν «βίαια ξενιτεμένες» στο Λούβρο, η Καλτσιδου κάνει ένα σχόλιο για την απώλεια και την

their “natural” environment in the Roman Agora. One feels that the artist has finally discovered the perfect “host” for her work. Kaltsidou draws inspiration from childhood memories and visits to the city’s museums and monuments, which helped shape her dialectical relationship with elements of the ancient and Byzantine eras. The figure in fetal position, the steps, the faces, they all illustrate the course of the city and its inhabitants through the ages. The materials allude to the practical functions of the site: clay to the ceramic workshops of the Byzantine era, gold to the ultimate medium of exchange. The performance brings “life” to the steps, the faces and the central figure of the installation. Young women are walking and singing in the different languages of the various communities of multicultural Thessaloniki. Eventually they reach the marble doors of the Odeon, where they stop and remain still, alluding to *Las Incantadas* (the “Enchanted ones”); in silence, the artist approaches them and places a black scarf next to each one, moving the audience visually, acoustically, kinetically and emotionally. The scene is ripe with allusions; Kaltsidou makes a comment about the “Enchanted Ones”, the monumental relief figures that used to decorate the general area of the Roman Agora until the 19th century and are still “violently expatriated”

αναγκαιότητα επιστροφής τους, για την πολυπολιτισμικότητα και τη συνύπαρξη διαφορετικών κοινοτήτων στη Θεσσαλονίκη, αλλά και για τους νέους που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τη χώρα λόγω της κρίσης. Η περφόρμανς μπορεί να ιδωθεί ως συνέχεια του «πολιτικού» σχολίου της εικαστικού, το οποίο πρωτοάρθρωσε με την *Αρπαγή* (2014), μια μετώπη εμπνευσμένη από τα γλυπτά του Παρθενώνα, πάνω στην οποία είχε εναποθέσει ένα μαύρο κομμάτι ύφασμα ως υπόμνηση της απώλειας και του πένθους που συνεπάγεται.

Παρά την αυτοτέλεια κάθε έργου, τα μέρη της δουλειάς που παρουσιάζει η Καλτσιδου συνδέονται μεταξύ τους. Ο επισκέπτης, εισχωρώντας στον αρχαιολογικό χώρο, δέχεται τα οπτικά ερεθίσματα των σύγχρονων έργων τέχνης. Η ερμηνεία τους εναπόκειται στον ίδιο: μπορεί να τα δει χωριστά ή ως ένα σύνολο, μπορεί να τα ερμηνεύσει ως μέρος της ιστορίας της πόλης, αλλά και ως μέρος της προσωπικής του ιστορίας. Μέσα από την παρουσίαση και τους συσχετισμούς που προκύπτουν από αυτή, η πολιτιστική κληρονομιά και η ιστορία (το «παλιό») διασταυρώνονται με το νέο (το εικαστικό έργο που γεννήθηκε για την έκθεση), απηχώντας εύστοχα το κεντρικό μήνυμα της 5ης Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης της Θεσσαλονίκης: «Παλιές διασταυρώσεις – Make it New».

Επιμέλεια: Μαρία Δ. Καγιαδάκη

at the Louvre, condemning their loss and stressing the need for their repatriation, but she also comments more generally on multiculturalism and the co-existence of the different communities in Thessaloniki, and on the young Greeks forced to flee the country because of the crisis. The performance can be interpreted as a continuation of the artist’s “political” commentary, first articulated with her work *Αρπαγή/Abduction* (2014) – a metope inspired by the Parthenon sculptures, on which the artist had placed a black cloth, as a reminder of the loss and the mourning it entails.

Each element may be independent, but the different parts of the work are interconnected. The visitor, upon entering the archaeological grounds, is immediately grabbed by the visual stimuli of the modern works of art presented. Interpretation and meaning are left to the visitor: he or she may see them individually or as whole, or can interpret them as part of the city’s but also of his or her own history.

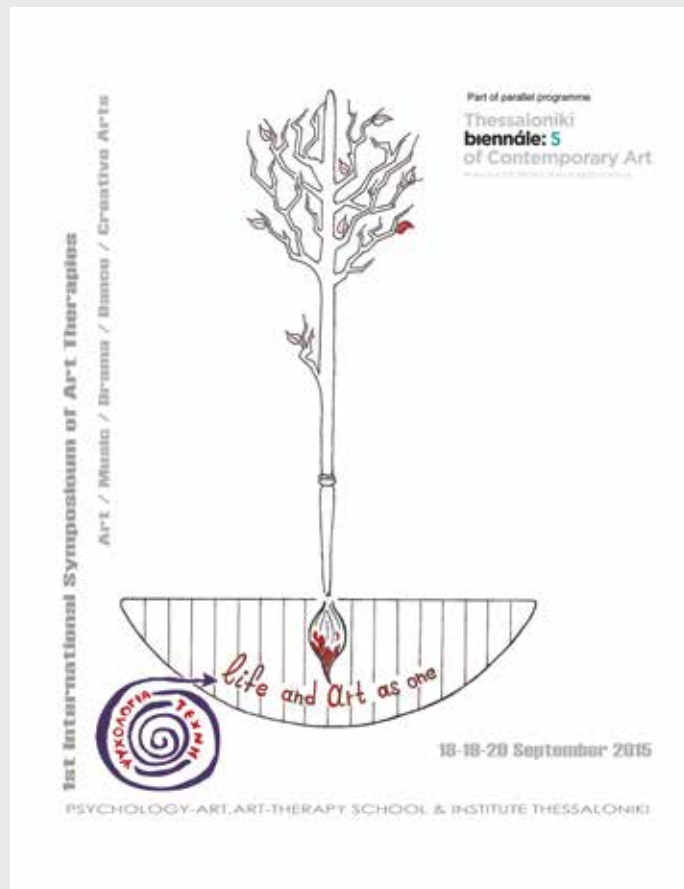
Through the presentation of the work and the correlations it gives birth to, the cultural heritage and history (the “old”) intersects with the new (the work of art created for the exhibition), aptly echoing the main message of the 5th Thessaloniki Biennale of Contemporary Art: “Old Intersections – Make it New”.

Curator: Maria D. Kagiadaki

1ο ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΘΕΡΑΠΕΙΩΝ ΜΕΣΩ ΤΕΧΝΗΣ «ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ»

1st INTERNATIONAL SYMPOSIUM OF ART THERAPIES "LIFE AND ART AS ONE"

«Ζωή και τέχνη είναι ένα»: μια ανοιχτή διαδικασία που εμπλουτίζεται διαρκώς με τη συμμετοχή του κοινού, διερευνά τη σχέση της τέχνης με τη θεραπεία, καθώς και τη δυνατότητα ανάπτυξης ενός διεξοδικού διαλόγου ανάμεσα στα δύο αυτά γνωστικά πεδία. Στόχος μας είναι μια συνεχής διεργασία συζήτησης, επεξεργασίας και αναστοχασμού πάνω στη θεματική του Συμποσίου.

Οι διάφορες εκδοχές και ερμηνείες της λειτουργίας της τέχνης είναι πολλαπλές: η τέχνη ως συνολική εικόνα του κόσμου, ως ωδή στους μύθους, αρχαϊκούς ή άλλους, η τέχνη ως φάρμακο και αυτοθεραπεία, η τέχνη ως άμεση δημοκρατία αλλά και ως μεταμορφωτική δύναμη της ενέργειας είτε ανθρώπινης, επιστημονικής ή καλλιτεχνικής, αλλά και η τέχνη ως φυσική εξέλιξη αντιμετώπισης του παρελθόντος· η τέχνη, όπως ανέφερε ο Νίτσε, ως ευεργετική δύναμη που οδηγεί στον στοχασμό επειδή ο στοχαστής βλέπει τις ίδιες τις πράξεις του ως πειράματα, ως απόπειρες να ανακαλύψει κάτι· και ταυτόχρονα, όπως σημείωνε ο Αξελός, η τέχνη ως μια διαρκής επερώτηση που δεν οδηγεί παρά σε μια μόνιμη αναζήτηση μιας απάντησης που αυτοαναιρείται.

Δεκάδες χιλιάδες χρόνια πριν, προτού χρησιμοποιηθεί η λέξη «τέχνη» στο σύστημα οποιασδήποτε κουλτούρας, υπήρχε η ανθρώπινη ανάγκη για δημιουργική έκφραση, πέραν των πρακτικών αναγκών και ζητημάτων. Αυτό που σήμερα ονομάζουμε «τέχνη», η κατασκευή των γεγονό-

“Life and Art as one”, an open process, constantly enriched by the public’s participation; an exploration of the relationship between art and therapy, and of the potential to achieve comprehensive dialogue between the two cognitive fields; a continuous process of discussion, elaboration and reflection on the themes of the Symposium.

There are multiple versions and interpretations of the function of art: art as an overall picture of the world, as an ode to archaic or other myths, art as medicine and self-healing, art as direct Democracy, and even as a transformative form of energy, be it human, scientific or artistic, and also art as a natural step forward towards addressing the past, art as a beneficial force that leads to reflection, because a thinker “sees his own actions as experiments and questions - as attempts to find out something”, as Nietzsche wrote, and art as a continuous interpellation, as Axelos put it, which leads to nothing less than the perpetual search for a self-contradicting answer. Tens of thousands of years ago, before the word “art” had entered any culture system, humans felt the need for creative expression, which went beyond their everyday utilitarian tasks. What we now call art, the creation of events or objects of contemplation through the act of imagination, displayed or

των ή των αντικειμένων της ενατένισης, διαμέσου της πράξης της φαντασίας, που εμφανίζεται ή εκτελείται σε ειδικά περιβάλλοντα, συνιστούσε στο παρελθόν απλά και μόνο μια πτυχή της καθημερινής ζωής.

Σήμερα, περισσότερο από ποτέ, η τέχνη αποτελεί αντικείμενο προς μελέτη για ένα ευρύ φάσμα επιστημών, που εκτείνεται από τον τομέα της ιστορίας και της θεωρίας της τέχνης έως τον τομέα της ψυχολογίας και της ιατρικής. Το ερέθισμα και η αναζήτηση τρόπων από τους καλλιτέχνες και τους θεωρητικούς επιδόσεων να οραματίζονται και να ερμηνεύουν την τέχνη ως αναπόσπαστη ισχύ της πραγμάτωσης του νοήματος της ανθρώπινης ζωής «μεταδόθηκε» στους εικαστικούς ψυχοθεραπευτές, στους δραματοθεραπευτές, στο ψυχόδραμα, στους χοροθεραπευτές και την κινησιολογία, στους μουσικοθεραπευτές, στη συγγραφή και στην ποίηση, που στη συνέχεια αναζητήσαν τρόπους για να αποκαταστήσουν μερικές από τις ουσιώδεις λειτουργίες της παραγωγής της τέχνης.

Η διατύπωση της διευρυμένης έννοιας της τέχνης, ετέθη για πρώτη φορά από τον Joseph Beuys: «αυτός που δεν καταλαβαίνει τίποτα από σαρδέλες δεν καταλαβαίνει τίποτα από τέχνη», ανέφερε, υπογραμμίζοντας παράλληλα ότι ακόμα και τα ζώα αποτελούν τμήμα της εργασίας και ότι η τέχνη δεν είναι εδώ για να κερδίσουμε μια άμεση γνώση, αλλά για να μορφοποιηθεί μια εκβαθυμένη γνώση με αφορμή το βιωμένο. Αυτό που έθιξε, ουσιαστικά, ο Beuys είναι ότι η ελευθερία είναι η ικανότητα του ανθρώπου να δημιουργήσει νέες εξισώσεις (ελευθερία = αυτοπροδιορισμός = δημιουργικότητα = τέχνη = άνθρωπος). Και αυτό, συμπληρώνει, δεν επιτυγχάνεται από μερικούς αλλά από το κοινωνικό σύνολο, ξεκινώντας ο καθένας από τον τόπο εργασίας του, την ικανότητα π.χ. μιας νοσοκόμας, μιας νοικοκυράς, ενός χωρικού, ενός από όλους εμάς, να γίνουμε μια δημιουργική εξουσία και να την αναγνωρίσουμε ως τμήμα μιας καλλιτεχνικής υποχρέωσης που θα φέρουμε εις πέρας. Αυτή την ίδια τη ζωή. «Παλιές Διασταυρώσεις - Make it New» είναι ο γενικός τίτλος της 5ης Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης: παλιές διασταυρώσεις τόπων και χρόνων, μια εσωτερική αναγκαιότητα που είναι ο πυ-

performed in special environments, was at that time just a single aspect of everyday life.

Today more than ever, art is a subject of inquiry and examination for many different sciences, from history and the theory of art to psychology and medicine. The motivation and quest by artists and theorists of performance to find ways to envision and interpret art as the integral force behind the realisation of the meaning of human life was "imparted" to art psychotherapists, drama therapists, psychodramatists, dance therapists, kinesiologists, music therapists, writers and poets, who -in turn- sought ways to restore some of the essential functions of art production.

Joseph Beuys was the first to describe this expanded concept of art: "one who does not understand anything about sardines, understands nothing about art," he argued, further pointing out that even animals are part of the endeavour and that "art is not there to provide knowledge in direct ways. It produces deepened perceptions of experiences." Essentially, Beuys raised the point that freedom is the ability of humans to create new equations (freedom = self-determination = creativity = art = man). And this cannot be accomplished individually, Beuys remarked, but collectively, with each person starting from their own place of work, i.e. the ability of a nurse, a homemaker, a villager, any one of us, to become a creative power and to recognise it as part of an art mission we need to accomplish. This life itself. "Old Intersections - Make it New" is the general title of the 5th Thessaloniki Biennale of Contemporary Art of Thessaloniki: old intersections of places and eras, an inner need that is the core of creation, and therefore all mental processes can be expressed and reflected through art. The work becomes the filter, the screen and the receptor that turns human creativity and its development into a major therapeutic agent, so that one may modify their imagination, cast out their demons or even enrich one's symbols, the work of art functioning as a first symbol.

ρήνας της δημιουργίας και συνεπώς κάθε ψυχική διεργασία μπορεί να εκφραστεί και να αποτυπωθεί μέσα από τη τέχνη. Το έργο γίνεται φίλτρο, οθόνη, δοχείο και έτσι η δημιουργικότητα του ανθρώπου και η ανάπτυξή της μετατρέπεται σε έναν πολύ σημαντικό θεραπευτικό παράγοντα, ώστε να τροποποιεί τη φαντασία του, να ξορκίζει τους δαίμονες του ή και να εμπλουτίζει τα σύμβολά του, καθώς το προϊόν τέχνης είναι ένα πρώτο σύμβολο. «Από την απαισιοδοξία της νόησης στην αισιοδοξία της πράξης» αναφέρει ο Antonio Gramsci που το έργο του είναι η πηγή έμπνευσης για τον τίτλο της κεντρικής έκθεσης της Μπιενάλε. Ας πραγματώσουμε σε αυτό το Συμπόσιο, με τη συμμετοχή σας και τους προσκεκλημένους ειδικούς θεραπευτές, την αισιοδοξία της θέλησης που θα θέσει τα θεμέλια της ζωής στο σήμερα, αυτή τη δυνατότητα του ανθρώπου που δίνεται μέσα από τις «θεραπείες τεχνών» να μορφοποιήσει τις ανησυχίες, τις δυσκολίες και τους φόβους του, ώστε να χάσουν πλέον την ασάφειά τους, να αποκτήσουν συγκεκριμένη μορφή και να μπορεί να τους αντιμετωπίσει καλύτερα. Ζωή και Τέχνη είναι ένα.

Συντονισμός/Οργάνωση:
Έλενα Τονικίδη

Antonio Gramsci spoke about "the pessimism of the intellect and the optimism of the will", and it is his work that has been the source of inspiration for the title of the main exhibition of the Biennale. So let us all, audience and guest expert therapists alike, achieve at this Symposium the optimism of the will, which will build the foundations of life in the present, the ability given to people by "art therapies" to deal with their anxieties, hardships and fears, by making them lose their ambiguity and giving them a more concrete form so that they can better deal with these issues. Life and Art are one.

Coordination/Organisation:
Elena Tonikidi

ΝΙΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ
ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΠΕΤΣΙΝΗ

NIKOS PANAYOTOPoulos
PENELOPE PETSINI

AUFARBEITUNG: THE WALL

Ροές και εμπόδια

Ο Ουμπέρτο Έκο υποστήριξε πως οι αιώνες αρχίζουν και τελειώνουν όχι αυστηρά ημερολογιακά αλλά εκεί όπου τα γεγονότα δημιουργούν βαθιά σημάδια στη γραμμική ανάπτυξη του χρόνου. Έτσι, εκτιμά ότι ο 20ός αιώνας ξεκίνησε το 1914, όταν ξέσπασε ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος. Μια τέτοια θεώρηση κλείνει μάλλον την αυλαία του αιώνα το 1989 με την πτώση του Τείχους του Βερολίνου που σφράγισε το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού, ανοίγοντας δρόμο σε μια στρεβλή παγκοσμιοποίηση και έναν, επιφανειακά μόνο, πολυπολικό κόσμο. Η σειρά *Aufarbeitung: The Wall* (2010-2014) της Πηνελόπης Πετσίνη και του Νίκου Παναγιωτόπουλου διερευνά φωτογραφικά την τοπογραφία του Τείχους δύο δεκαετίες μετά, με διάθεση αναστοχασμού των ιστορικών και σύγχρονων συμφραζόμενων. Η φωτογραφία από τη γέννησή της, άλλωστε, απεικόνισε εργολαβικά σχεδόν τα μνημεία και τα ερείπια, απηχώντας τα ρομαντικά σκιρτήματα της πρώιμης νεωτερικότητας, συμβάλλοντας στην ερειπιόφιλία. Στο Βερολίνο, αυτό το ανοικτό βιβλίο της σύγχρονης ευρωπαϊκής ιστορίας, το Τείχος, υπήρξε σύνορο γεωγραφικό και πολιτικό, σωματικό και αδυναμία φυγής του βλέμματος. Τα αληθινά ερείπια που άφησε πίσω της η νοητή πια όσο και αυθαίρετη αυτή χάραξη πενήντα περίπου χιλιομέτρων, υπήρξαν οι άνθρωποι των οποίων οι ζωές διαιρέθηκαν, κακοποιήθηκαν, αφαιρέθηκαν χάρη στη φυσική του παρουσία. Αυτό καθιστά την απουσία ανθρώπων στις φωτογραφίες της σειράς ιδιαίτερα εύγλωττη. Το χιονισμένο τοπίο συνιστά μια μεταφορά για τις εκατέρωθεν ουτοπίες που έπεσαν σε χειμερία νάρκη. Συγχρόνως, υποδεικνύει πόσο η φύση διατηρεί την αθώα αυθάδεια να εξαγνίζει καθετί ανθρώπινο, σκεπάζοντας εφήμερα μέρος από τα ίχνη του συμβόλου μίσους και φανατισμού. Στα μονοχρωματικά σχεδόν αυτά τοπία κυριαρχεί η λευκότητα του χιονιού, το μουντό γκρι του σκυροδέματος, το υπόλευκο του κλειστού ουρανού. Διακοσμημένα υπαινικτικά από γυμνές σιλουέτες δέντρων, μοιάζουν απαθή και ακατοίκητα, σύγχρονες νεκρές ζώνες που εκπληρώνουν τις επιταγές της μνημειακότητας, αθόρυβα εμποτισμένες με την αδρεναλίνη του κιν-

Flows and barriers

according to Umberto Eco, centuries do not begin or end where the calendar dictates, but where events leave their deep marks on the linear flow of time. Eco therefore claims that the 20th century actually started in 1914, with the outbreak of the First World War. Based on this logic, the curtain must have dropped on the 20th century in 1989, with the fall of the Berlin Wall, an event that marked the end of the Cold War and the collapse of existing socialism, opening the way for the emergence of an awry globalisation and a world that is only superficially multipolar. The series *Aufarbeitung: The Wall* (2010-2014) by Penelope Petsini and Nikos Panayotopoulos explores -through the photographic lens- the topography of the Wall two decades after its fall, reflecting on its historical and contemporary connotations. After all, since its very inception, photography has been, under the influence of the romantic pangs of early modernity, the art form weighed down heavily with depicting monuments and ruins, contributing greatly to the emergence of *ruinophilia*. In Berlin, that open book of modern European history, the Wall served as a geographical, political and physical border, from which one could not avert one's gaze. The real ruins left behind by the almost 50-kilometre long arbitrary and, at this point, notional line were the people who saw their lives torn apart, abused or even taken away by the Wall's material existence. This fact makes the absence of people from the photographs even more eloquent. The snowy landscape is a metaphor for the hibernation of the utopias fostered by both sides. It also points out how nature never loses its innocent audacity to purify everything man-made, by temporarily covering a part of the traces of this symbol of hatred and fanaticism. These almost monochromatic landscapes are dominated by the whiteness of snow, the paleness of grey cement and the off-white colour of the cloudy sky. Subtly decorated by the naked silhouettes of trees, they appear passive and barren, resembling modern buffer zones that fulfil the dictates of monumentality, latently instilled with the adrenaline

δύνου και το φαντασικό της ελευθερίας. Τα κενά πρώτα πλάνα υποσημειώνουν την αναπόφευκτη αποστασιοποίηση του χρόνου. Σε μια φωτογραφία στο Mauer Park πέρα από το κατάλευκο πρώτο πλάνο διακρίνονται μικροσκοπικές ανθρώπινες φιγούρες, μια λεπτή γραμμή Τείχους και πυλώνες προβολέων, σαν να λανθάνει εκεί μια μεγάλη ανοιχτή σκηνή, θέατρο όπου εκτυλίχτηκαν προσωπικά και συλλογικά δράματα. Οι θέσεις λήψης σε επίσημα και ανεπίσημα μνημεία, γνωστά και άγνωστα σημεία διαφυγής προσομοιάζουν με σύγχρονα check points που τέμνουν με το βλέμμα αιχμηρά τη σάρκα της συλλογικής μνήμης.

Η νεωτερικότητα σώρευσε γύρω της ερείπια πιο γρήγορα από κάθε άλλη εποχή. Ως επιφανές τέτοιο, το Τείχος διατρέχει το Βερολίνο, κυριολεκτικά και εννοιακά, με οδυνηρό τρόπο. Η ίδια η ιδέα, άλλωστε, του τείχους υφίσταται ριζικό μετασχηματισμό: η άκαμπτη πολιτική λιτότητας, η συνθήκη Δουβλίνου II, η κατευθυνόμενη υστερία των ΜΜΕ, τα κάθε λογής κατασκευασμένα δόγματα φανερώνουν ότι υπάρχουν πολλοί νομικοί, επικοινωνιακοί, ιδεολογικοί, τεχνολογικοί τρόποι για να υψώνονται ορατά και αόρατα τείχη, ενώ φαρδαίνουν οι λεωφόροι απρόσκοπτης ροής κεφαλαίων, αγαθών, πληροφοριών. Ροή και εμπόδιο αποδεικνύονται κομβικές έννοιες στην κατανόηση της σύγχρονης συνθήκης, καθιστώντας τη μνήμη του Τείχους αναπάντεχα επίκαιρη. Η φωτογραφική διαπραγμάτευση του Παναγιωτόπουλου και της Πετοίνης δεν εξαντλείται στην ψηλάφηση μιας πολιτικής μνήμης, ενός ευρωπαϊκού ακρωτηριασμού. Υπογραμμίζει ακόμη ότι οι κάθετες διαιρέσεις την εποχή της διαρκούς διασυνδεσιμότητας είναι εμφαιτικά παρούσες, απρόσμενα ωμές και ασυνήθιστα περίπλοκες.

Επιμέλεια: Ηρακλής Παπαϊωάννου

of danger and the fantasy of freedom. The desolate foregrounds allude to the unavoidable detachment of time. In a photograph of Mauerpark (The Wall Park), beyond the all-white foregrounds, one can discern tiny human figures, a thin line of the Wall and pylons of flood lights, as if a big, open stage lurked there, a stage where personal and collective tragedies unfolded. The position and angle of the shots depicting official and unofficial monuments, familiar and unknown escapeways, resemble contemporary checkpoints where the gaze cuts across the flesh of collective memory. Modernity amassed ruins faster than any other era in history. One such prominent monument, the Wall, painfully runs through the city of Berlin, both literally and conceptually. Besides, the very idea of the wall is undergoing a radical transformation: the rigid austerity policies, the Dublin II conventions, the manipulated media hysteria of the media and all sorts of constructed dogmas reveal that there are many legal, communicational, ideological and technological ways to raise visible and invisible walls, while the avenues of the uninterrupted flow of capital, products and information become ever wider. The concepts of flow and barrier become crucial in understanding the modern condition, making the memory of the Wall surprisingly current. The series by Panayotopoulos and Petsini is not content with only touching on the surface of this political memory, this European amputation. It also points out that vertical divisions are emphatically present, surprisingly brutal and unusually complex, even in our time of seemingly constant connectivity.

Curator: Hercules Papaioannou

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΑ
ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑCREATIVE
STEREOTYPES

Μια ομάδα μαθητών από το 1ο Εργαστήριο Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΕΕΕΚ) Πυλαίας Χορτιάτη, ένα σχολείο ειδικής αγωγής στο Πανόραμα, με την καθοδήγηση και εποπτεία της εικαστικού Ευαγγελίας Παπαδοπούλου, δημιουργεί. Παίζοντας με στερεοτυπικά καταγεγραμμένες κινήσεις, συνθέτει μια εγκατάσταση από ανακυκλωμένο χαρτί. Το χαρτί σκίζεται με διαφορετικούς τρόπους, ανάλογα με τη βούληση του κάθε παιδιού, και στη συνέχεια τα σκισμένα προϊόντα που προκύπτουν γίνονται το συνδετικό υλικό για να κατασκευαστούν, ανάλογα με τις δεξιότητες των παιδιών, πουλιά σε πτήση, φωλιές, νεφελώματα και μια ενεργειακή σπείρα.

Η εμμονή αποτελεί ένα βασικό και αποφασιστικό στοιχείο, τόσο για τη διαχείριση του υλικού όσο και για τις επικαλύψεις σε επάλληλες στρώσεις με τις οποίες προκύπτουν οι διάφορες μορφές. Η δημιουργική διαδικασία ολοκληρώνεται με το ανάπτυγμα αυτών των μορφών στον χώρο: μια εγκατάσταση που παραπέμπει στη φύση, αλλά κυρίως μια εγκατάσταση που φανερώνει την απόλαυση της χειρωνακίας και τον ιδιαίτερο και ενεργειακά φορτισμένο κόπο που έχει αναλωθεί για τη σύνθεση.

Παράλληλα, μια ομάδα καλλιτεχνών που έχουν βασικό χαρακτηριστικό την εμμο-

A group of students from the 1st Special Vocational Education & Training Workshop of the municipality of Pylaia-Chortiatis, a special education school in Panorama, under the guidance and supervision of artist Evangelia Papadopoulou, creates. Playing with stereotypically recorded movements, it creates an installation using recycled paper.

Children tear the paper into pieces in any way they want. The products of this process then become the connecting material that allows the children to create, depending on their skill level, flying birds, nests, star clusters and an energy spiral.

Persistence plays a vital role both in the management of the material and in the multiple layering of the paper to create the various shapes and forms.

The creative process concludes with the development of the children's creations in space: an installation which alludes to nature, but mostly reveals the pleasures of gesture and the special and energised labour that was invested into its making.

Meanwhile, a group of artists characterised by their obsession with gesture and the diverse ways materials are used, participate in a dialogue at Villa Kapantzis with the paper

νή στη χειρονομία και στον ετερόκλητο τρόπο χρήσης των υλικών αναπτύσσουν έναν διάλογο στον χώρο της βίλας Καπαντζή με τη χάρτινη εγκατάσταση των μαθητών. Θα μπορούσαμε να ονομάσουμε την ιδέα που κρύβεται πίσω από αυτόν τον διάλογο «συμπερίληψη».

Τα ερωτήματα, που εύλογα δημιουργούνται, είναι πολλά: πόσο αποκαλυπτική μπορεί να είναι η εγκατάσταση των παιδιών για τους καλλιτέχνες που συμμετέχουν σε σχέση με τις στερεοτυπικές διαδικασίες παραγωγής έργου; Πόσο ουσιαστική μπορεί να είναι η συμβολή των καλλιτεχνών στην κατανόηση της δημιουργικής πράξης για τους μαθητές; Ή ακόμη, ένας τέτοιος διάλογος έργων σε αυτή την εγκατάσταση πόσο απελευθερώνει το βλέμμα του θεατή σε σχέση με το ποιος κάνει τι;

Επιμέλεια: Βασίλης Ζωγράφος

installation of the students. "Inclusion" would be an apt name for the concept behind this dialogue.

Arguably, many questions are raised: how revealing is the installation the children created for the participating artists in relation to the stereotypical processes of labour? How essential can be the role artists play in helping students understand the act of creation? Or, how does this dialogue between the works of art that are part of this installation liberate the gaze of the viewer with regard to who is doing what?

Curator: Vasilis Zografos

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ
EDUCATIONAL PROGRAMMES

5η ΜΠΙΕΝΑΛΕ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

5th THESSALONIKI BIENNALE OF CONTEMPORARY ART

EDUCATIONAL PROGRAMMES

Η 5η Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης με τίτλο «Παλιές Διασταυρώσεις - Make it New III» θα καλύψει χρονικά τους καλοκαιρινούς μήνες, προσφέροντας τη δυνατότητα επίσκεψης σε τουρίστες και Θεσσαλονικείς και δίνοντας την ευκαιρία να ενταχθεί η συμμετοχή των επισκεπτών σε παράλληλες δράσεις της διοργάνωσης στο πλαίσιο του χρόνου αναψυχής των καλοκαιρινών μηνών, είτε η δράση αφορά μια ξενάγηση ή μια περφόρμανς, είτε τη χρήση του τετραδίου της αυτόνομης εκπαιδευτικής δράσης για παιδιά με γονείς. Το τετράδιο καθοδηγεί τους γονείς να πραγματοποιήσουν αυτόνομες επισκέψεις στον χώρο του μουσείου, χωρίς να απαιτείται προϋπάρχον γνωστικό υπόβαθρο. Περιέχει προτεινόμενες δραστηριότητες, παιχνίδια, πληροφορίες και θέματα προς συζήτηση, με σκοπό να προάγει την αλληλεπίδραση ενήλικου-ανηλίκου με το μουσείο από τη μια, αλλά και μεταξύ των μελών μιας οικογένειας από την άλλη, μέσα από έναν ευχάριστο και ελεύθερο τρόπο έκφρασης και δράσης. Το έντυπο συνοδεύεται από όλα τα απαραίτητα υλικά για την πραγματοποίηση των δραστηριοτήτων και τα παιδιά μπορούν να συνεχίσουν τις δράσεις και στο σπίτι.

Το βάρος από την πλευρά των εκπαιδευτικών προγραμμάτων δίνεται στα σχολικά εκπαιδευτικά προγράμματα, όπου οι μαθητές ενθαρρύνονται να εξερευνήσουν ζητήματα δημιουργίας στον σύγχρονο κόσμο και να συσχετίσουν ιδέες και νοήματα των έργων της έκθεσης με τα δικά τους βιώματα. Εργαλείο παρατήρησης και ανακάλυψης των εκθέσεων αποτελεί η συζήτηση που προωθεί την αναλυτική και κριτική σκέψη και αναπτύσσει δεξιότητες γύρω από τη γραφή και τον λόγο. Εξίσου σημαντικό ρόλο, κατά τη διάρκεια προγραμματισμένης επίσκεψης, κατέχει η πρακτική ενασχόληση με εικαστικές, βιωματικές, μουσικοκινητικές δραστηρι-

The 5th Thessaloniki Biennale of Contemporary Art, under the title "Old Intersections - Make it New III", will extend during the summer months, open to tourists and locals alike, giving the opportunity to visitors to take part in parallel events as part of their vacation. Events include guided tours and performances, while organizers have created a notebook guide to educational actions designed for children and their parents. The notebook allows parents to organize independent visits to the museum, without requiring any previous knowledge or background. It includes suggestions for activities, games, information and discussion on topics that promote the interaction between, on the one hand, the museum and its adult and young visitors, and, on the other, between family members, through a pleasant and open way of expression and action. The notebook includes all the necessary material for the suggested actions, which can also be picked up by children later at home.

The most important part of the educational programmes are the school programmes, which encourage students to investigate issues of artistic creation in the modern world and to relate the notions and meanings of the works presented in the exhibition with their own personal experiences. The discussion promoting analytical and critical thought, while also developing oral and writing skills, becomes an instrument that promotes observation and discovery of the exhibitions. Of equal importance for the scheduled visits is the hands-on experience and participation of visitors in visual, experiential and musico-kinetic group and individual activities. The purpose of those activities, according to Vygotsky, is to cultivate the skills

ότητες, ομαδικές ή ατομικές, οι οποίες στοχεύουν, σύμφωνα με τον Vygotsky, στην καλλιέργεια των ικανοτήτων των παιδιών για αισθητικό συλλογισμό, σκέψη ή κρίση, δηλαδή τις ικανότητες τους να αντιλαμβάνονται και να βιώνουν ένα έργο τέχνης¹. Παρά τον εκπαιδευτικό χαρακτήρα όλων των παραπάνω δράσεων (ξεναγήσεις, ημερίδες, περφόρμανς κ.ά.) που θα πραγματοποιηθούν κατά τη διάρκεια της Μπιενάλε, το αμιγώς σχολικό-μαθητικό κοινό, οι οργανωμένες δηλαδή σχολικές επισκέψεις, θα λείψουν από τη φετινή διοργάνωση, λόγω της χρονικής περιόδου πραγματοποίησής της.

Ωστόσο, δόθηκε μια μοναδική ευκαιρία στο 8ο Ολοήμερο Νηπιαγωγείο Αμπελοκήπων να «υιοθετηθεί» από την Μπιενάλε, πριν αυτή ξεκινήσει, με αφορμή το έργο του Iván Argote, *Activissime*, ο οποίος επισκέφθηκε τη Θεσσαλονίκη μερικούς μήνες πριν την έναρξη της έκθεσης στο πλαίσιο προετοιμασίας του έργου του. Η άμεση ανταπόκριση της Περιφερειακής Διεύθυνσης Δυτικής Θεσσαλονίκης και συγκεκριμένα της υπεύθυνης των πολιτιστικών θεμάτων, κ. Βιργινίας Αρβανιτίδου, η γόνιμη συνεργασία με τη σχολική σύμβουλο, κ. Κατερίνα Λαλιώτη, με την προισταμένη του 8ου νηπιαγωγείου Αμπελοκήπων, Άρτεμη Μαβίδου, και τους δύο εκπαιδευτικούς του νηπιαγωγείου, Μαρίνα Καράβατου και Πάννη Ξενίδη, προετοίμασαν με τον καλύτερο τρόπο το έδαφος, ώστε να πραγματοποιηθεί βήμα προς βήμα η καλλιτεχνική δράση του Iván Argote.

Άνθρωποι και δυνάμεις από τον πολιτιστικό και εκπαιδευτικό φορέα βρέθηκαν σε μια αληθινή και άμεση σύμπραξη, κάνοντας πραγματικότητα την ιδέα του καλλιτέχνη να δουλέψει μαζί με τα παιδιά του νηπιαγωγείου, μαθαίνοντάς τους να εκφράζουν τη γνώμη τους, να δίνουν ήχο και ένταση στη φωνή τους, να απευθύνουν και να γεννούν ερωτήματα, ξεπερνώντας το εμπόδιο της μη κοινής γλώσσας. Σε μια τάξη νηπίων με καταβολές από Ρωσία, Αλβανία, Γεωργία και Ρομά, ένας νέος Κολομβιανός καλλιτέχνης, που κατοικεί πλέον στο Παρίσι, κατάφερε με την αμέριστη βοήθεια και έμπνευση των εκπαιδευτικών να χτίσει μέσα σε 4 ημέρες ένα περιβάλλον δημιουργίας, έκφρασης και εμπιστοσύνης. Ο Argote, μέσα από τις δράσεις προσέγγισης της έννοιας

and abilities of children to reflect and critically think about art - in other words to cultivate the skills required to understand and appreciate a work of art¹. In this edition of the Biennale, the educational activities (guided tours, conferences, performances etc.) will not be accompanied by the traditional organized school visits to exhibitions, due to the organisation taking place in the summer.

Nevertheless, the Biennale “adopted” the 8th Kindergarten of Ampelokipi before the opening of the exhibition, in the context of Iván Argote’s work, *Activissime*. The artist had visited Thessaloniki a few months before the opening of the Biennale, in order to create the work he would present in the exhibition. The positive, immediate response by the Regional Directorate of Western Thessaloniki, and specifically by the head of cultural affairs, Mrs Virginia Arvanitidou, combined with the fruitful cooperation with school counsellor, Mrs Katerina Lalioti, and the headmistress, Artemis Mavidou, and two teachers, Marina Karavatou and Ioannis Xenidis, of the kindergarten, allowed organizers to prepare the school’s premises for the action by Iván Argote.

Individuals and institutions from the fields of culture and education collaborated in a genuine, direct synergy, materializing the artist’s idea to work with preschoolers and teach them how to express their opinion, give volume and power to their voice, and raise and frame questions, overcoming the obstacle of not sharing a common tongue. A Colombian artist who lives in Paris, Argote worked with a class of preschoolers of Russian, Albanian, Georgian and Roma descent. Thanks to the devotion and inspiration of their teachers, he managed in four days to create an environment of creativity, expression and trust. The footage and photographs he collected in the context of the actions, which aimed at approaching the concept of group protest, will become the raw material for an installation that will be presented at the main exhibition of the Biennale. The SMCA Educational Programmes acted as the connective link of this

της ομαδικής διαδήλωσης, τράβηξε πλάνα και φωτογραφίες που αποτέλεσαν την πρώτη ύλη για την εικαστική εγκατάσταση που παρουσίασε στην κεντρική έκθεση της Μπιενάλε.

Ο συνδετικός κρίκος αυτής της συνεργείας και της μεταφοράς της εικαστικής σκέψης ενός καλλιτέχνη στη σχολική τάξη ήταν τα εκπαιδευτικά προγράμματα του ΚΜΣΤ. Μια ιδέα, ένα καλλιτεχνικό πρότζεκτ μεταφράστηκε από το τμήμα εκπαιδευτικών προγραμμάτων του μουσείου σε μια πρόκληση-εκπαιδευτικό πρόγραμμα που ο ρόλος του ήταν να αποτελέσει τον διαμεσολαβητή και συνήγορο των επισκεπτών², που σε αυτή την περίπτωση ήταν τα νήπια. Το κέρδος αυτής της συνεργασίας ήταν για όλους τους εμπλεκόμενους ανυπολόγιστο, κυρίως για τα παιδιά που, γνωρίζοντας και δουλεύοντας με τον Iván Argote, απέκτησαν μια εμπειρία-αποσκευή για όλη τους τη ζωή, σύμφωνα με την ανατροφοδότηση των γονιών και των δασκάλων τους.

Επιμέλεια και σχεδιασμός:
Εύη Παπαβέργου
Κατερίνα Παρασκευά

synergy, which allowed an artist to convey his thoughts about art to a classroom. The Museum’s educational department translated an idea and art project into a challenging educational programme, whose goal was to be the mediator and advocate of visitors², in this case preschoolers. The benefits of this collaboration are immeasurable for all parties involved, but especially for the children who met and worked with Iván Argote, this adventure has been, according to their teachers’ and parents’ feedback, a valuable experience they will treasure for the rest of their lives.

Organisation and implementation:
Evi Papavergou
Katerina Paraskeva

¹ Μάριος Πούρκος, *ΤΕΧΝΗ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΑΦΗΓΗΣΗ, Ψυχολογικές και Ψυχοπαιδαγωγικές Διαστάσεις*, Εκδόσεις ΤΟΠΟΣ, 2009, σ. 94

² Hooper-Greenhill, E. 1994, *Museum and Gallery Education*, Leicester University Press, Λονδίνο, σ. 190

¹ Marios Pourkos, *TECHNI PAIXNIDI AFIGISI, Psychologikes kai psychopaidagogikes diastaseis*, TOPOS editions, 2009, p. 94

² Hooper-Greenhill, E. 1994, *Museum and Gallery Education*, Leicester University Press, London, p. 190

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ BIOGRAPHIES

KENTRIKH EKΘΕΣΗ MAIN EXHIBITION

CARLOS AIRES

γεν. Ronda, Ισπανία, 1974. Ζει και εργάζεται στη Μαδρίτη.

b. Ronda, Spain, 1974. Lives and works in Madrid. Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Sweet dreams (are made of this)*, Mario Mauroner Contemporary Art, Βιέννη, Αυστρία (2015)· Centro de Arte Contemporáneo, Málaga, Ισπανία (2012). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *PIGS*, Artium Museum, Vitoria-Gasteiz, Ισπανία (2015)· V Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης, Fundación Once, Centre Cíbeles, Μαδρίτη, Ισπανία (2014)

Recent solo exhibitions: *Sweet dreams (are made of this)*, Mario Mauroner Contemporary Art, Vienna, Austria (2015)· Centro de Arte Contemporáneo, Malaga, Spain (2012). Recent group exhibitions: *PIGS*, Artium Museum, Vitoria-Gasteiz, Spain (2015)· V Bienal de Arte Contemporáneo, Fundación, Centre Cíbeles, Madrid, Spain (2014)

CAN ALTAY & JEREMIAH DAY

Can Altay

γεν. Άγκυρα, Τουρκία, 1975. Ζει και εργάζεται στην Κωνσταντινούπολη.

b. Ankara, Turkey, 1975. Lives and works in Istanbul.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Inner Space Station*, The Seward Park Branch of the New York Public Library, Νέα Υόρκη (2013)· *Distributed*, Arcade, Λονδίνο (2012)· *Distributed*, Frieze Project East, Waltham Forest, Λονδίνο (2012). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Too Early, Too Late. Middle East and Modernity*, Pinacoteca Nazionale di Bologna, Ιταλία (2015)· *Hot spot Istanbul*, Museum Haus Konstruktiv, Zürich (2013)

Recent solo exhibitions: *Inner Space Station*, The Seward Park Branch of the New York Public Library, New York (2013)· *Distributed*, Arcade, London (2012)· *Distributed*, Frieze Project East, Waltham Forest, London (2012). Recent group exhibitions: *Too Early, Too Late. Middle East and Modernity*, Pinacoteca Nazionale di Bologna, Italy (2015)· *Hot spot Istanbul*, Museum Haus Konstruktiv, Zurich (2013)

Jeremiah Day

γεν. Πλύμουθ, Μασαχουσέτη, ΗΠΑ, 1974. Ζει και εργάζεται στο Άμστερνταμ και στο Βερολίνο. born Plymouth, Massachusetts, 1974. Lives and works in Amsterdam and Berlin.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *If you want blood*,

Arcade, Λονδίνο (2013)· *Of All Possible Things*, Site Gallery, Sheffield, Αγγλία (2012). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Nonfictions: Jeremiah Day/Simone Forti/Fred Dewey*, Santa Monica Museum of Art, Σάντα Μόνικα (2014)· *The Companion*, Μπιενάλε του Λίβερπουλ (2014).

Recent solo exhibitions: *If you want blood*, Arcade, London (2013)· *Of All Possible Things*, Site Gallery, Sheffield, England (2012). Recent group exhibitions: *Nonfictions: Jeremiah Day/Simone Forti/Fred Dewey*, Santa Monica Museum of Art, Santa Monica (2014)· *The Companion*, Liverpool Biennial (2014)

IVÁN ARGOTE

γεν. Μπογκοτά, Κολομβία, 1983. Ζει και εργάζεται στο Παρίσι.

b. Bogota, Colombia, 1983. Lives and works in Paris.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Cómo-lavar-la-loza-coherentemente*, NC-Arte, Μπογκοτά (1915)· *Reddish Bue*, D+T Project, Βρυξέλλες (2014)· *Let's write a history of hopes*, Galeria Varmelho, Σάο Πάολο (2014). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *L'éloge de l'heure*, MUDAC, Λωζάννη (2015)· *Moving not moving*, Galerie Laurence Bernard, Γενεύη (2015)· *Screening*, Les Abattoirs, Τουλούζη (2015)

Recent solo exhibitions: *Cómo-lavar-la-loza-coherentemente*, NC-Arte, Bogotá (1915)· *Reddish Bue*, D+T Project, Brussels (2014)· *Let's write a history of hopes*, Galeria Varmelho, Sao Paulo (2014). Recent group exhibitions: *L'éloge de l'heure*, MUDAC, Lausanne (2015)· *Moving not moving*, Galerie Laurence Bernard, Geneva (2015)· *Screening*, Les Abattoirs, Toulouse (2015)

MARWA ARSANIOS

γεν. Ουάσιγκτον, 1978. Ζει και εργάζεται στη Βηρυτό, Λίβανος.

b. Washington, 1978. Lives and works in Beirut, Lebanon.

Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Meeting Points 7-Ten thousand wiles and a hundred thousand tricks*, BAC, Βηρυτός, Λίβανος (2014)· *Tensta*, Konsthalle, Σουηδία (2014)· *Suspended Spaces*, Ρέν, Γαλλία (2013)

Recent group exhibitions: *Meeting Points 7-Ten thousand wiles and a hundred thousand tricks*, BAC, Beirut, Lebanon (2014)· *Tensta Konsthalle*, Sweden (2014)· *Suspended Spaces*, Rennes, France (2013)

BERTILLE BAK

γεν. Arras, Γαλλία, 1983. Ζει και εργάζεται στο Epinay sur Orge, Γαλλία.

b. Arras, France, 1983. Lives and works in Epinay

sur Orge, France.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Bestiaire*, Galerie Xippas, Παρίσι (2014)· *Faire le mur*, Collective, Εδιμβούργο (2014)· *Circuits*, Musée d' Art Moderne de la Ville de Paris, Παρίσι (2012). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Biennale de Belleville*, Carré de Baudoin, Παρίσι (2014)· *Horisont*, Art Museum of Gotland, Σουηδία (2014)

Recent solo exhibitions: *Bestiaire*, Galerie Xippas, Paris (2014)· *Faire le mur*, Collective, Edinburgh (2014)· *Circuits*, Musée d' Art Moderne de la Ville de Paris, Paris (2012). Recent group exhibitions: *Biennale de Belleville*, Carré de Baudoin, Paris (2014)· *Horisont*, Art Museum of Gotland, Sweden (2014)

TAYSIR BATNIJI

γεν. Γάζα, Παλαιστίνη, 1966. Ζει και εργάζεται στο Παρίσι.

b. Gaza, Palestine, 1966. Lives and works in Paris. Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Memory is Evergreen*, Galerie Sfeir Semler, Βηρυτός (2014)· *Man does not live on bread alone*, Espace Robert de Lamanon, Salon de Provence, Γαλλία (2013)· *Troubles*, gallery BF15, Λυών, Γαλλία (2012). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *L'avenir*, Μπιενάλε του Μόντρεαλ, Καναδάς (2014)· *Open Museum Open City*, Maxxi, Ρώμη (2014)· *Shangri La: Imagined Cities*, Los Angeles Municipal Art Gallery, Barnsdall Art Park, Λος Άντζελες (2014)· *Atopia, Migration, Heritage, and Placelessness*, Maz - Museo de Arte Zapopan, Μεξικό (2014)

Recent solo exhibitions: *Memory is Evergreen*, Galerie Sfeir Semler, Beirut, Lebanon (2014)· *Man does not live on bread alone*, Espace Robert de Lamanon, Salon de Provence, France (2013)· *Troubles*, gallery BF15, Lyon, France (2012). Recent group exhibitions: *L'avenir*, Biennale de Montreal, Canada (2014)· *Open Museum Open City*, Maxxi, Rome (2014)· *Shangri La: Imagined Cities*, Los Angeles Municipal Art Gallery, Barnsdall Art Park, USA (2014)· *Atopia, Migration, Heritage, and Placelessness*, Maz, Museo de Arte Zapopan, Mexico (2014)

JAMES BECKETT

γεν. Χαράρε, Ζιμπάμπουε, 1977. Ζει και εργάζεται στο Άμστερνταμ.

b. Harare, Zimbabwe, 1977. Lives and works in Amsterdam.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *KaVo Zahnarztstuhl Regie 1520 A*, Wilfried Lentz, Ρότερνταμ (2014)· *Forced readings*, Lookout, Aldeburgh, Αγγλία (2014)· *Passionate Advocate for a Poisoned Earth*, TWAAS, Νέα Υόρκη (2013). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις:

Βελγικό Περίπτερο, Giardini, 56η Μπιενάλε Βενετίας (2015)· Nogueras Blanchard, Μαδρίτη (2014)

Recent solo exhibitions: *KaVo Zahnarztstuhl Regie 1520 A*, Wilfried Lentz, Rotterdam (2014)· *Forced readings*, Lookout, Aldeburgh, United Kingdom (2014)· *Passionate Advocate for a Poisoned Earth*, TWAAS, New York (2013). Recent group exhibitions: Belgian Pavilion, Giardini, 56th Venice Biennial (2015)· Nogueras Blanchard, Madrid (2014)

ADELITA HUSNI BEY

γεν. Μιλάνο, Ιταλία, 1985. Ζει και εργάζεται στη Νέα Υόρκη.

b. Milan, Italy, 1985. Lives and works in New York. Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Playing Truant*, Gasworks, Λονδίνο (2013)· *White Paper: The Land*, Beirut Collaborative Commissions, Βηρυτός (2014). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Jens*, Hordeland Kunstsenter (2013)· *Meeting Points 7*, MuKHa, Αμβέρσα (2013)· *O Degree Performance*, Μπιενάλε της Μόσχας (2013)

Recent solo exhibitions: *Playing Truant*, Gasworks, London (2013)· *White Paper: The Land*, Beirut Collaborative Commissions, Beirut, Lebanon (2014). Recent group exhibitions: *Jens*, Hordeland Kunstsenter (2013)· *Meeting Points 7*, MuKHa, Antwerp (2013)· *O Degree Performance*, Moscow Biennial (2013)

DAVID BROGNON & STÉPHANIE ROLLIN

David Brognon

γεν. Messancy, Βέλγιο, 1978. Ζει και εργάζεται ανάμεσα στο Παρίσι και το Λουξεμβούργο.

b. Messancy, Belgium, 1978. Lives and works between Paris and Luxembourg.

Stéphanie Rollin

γεν. Λουξεμβούργο, 1980. Ζει και εργάζεται ανάμεσα στο Παρίσι και το Λουξεμβούργο.

b. Luxembourg, 1980. Lives and works between Paris and Luxembourg.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *[i land]*, Albert Baronian, Βρυξέλλες (2015)· *Sleeping in a City that Never Wakes up*, FRAC Poitou-Charentes, Angoulême, Γαλλία (2014)· *Take me off your Mailing List (San' ya)*, Youkobo ArtSpace, Τόκιο (2013)· *I'm All the Tomorrow's Broken Hearts*, Palais Curtius, Λιέγη (2013). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Chambres obscures*, Museum Dr. Guislain, Gent (2015)· *Ritornando*, Albert Baronian @ CIAC, Ghent (2014)

Recent solo exhibitions: *[i land]*, Albert Baronian, Bruxelles (2015)· *Sleeping in a City that Never Wakes up*, FRAC Poitou-Charentes, Angoulême (2014)· *Take me off your Mailing List (San' ya)*, Youkobo ArtSpace, Tokyo (2013)· *I'm All the*

Tomorrow's Broken Hearts, Palais Curtius, Liège (2013). Recent group exhibitions: *Chambres obscures*, Museum Dr. Guislain, Gent (2015)· *Ritornando*, Albert Baronian @ CIAC, Ghent (2014)

MARIANNA ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΟΥ / MARIANNA CHRISTOFIDES

γεν. Λευκωσία, Κύπρος, 1980. Ζει και εργάζεται στην Κολωνία, Γερμανία.

b. Nicosia, Cyprus, 1980. Lives and works in Cologne, Germany.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Here let me stand*, Galerie Campagne Première, Βερολίνο (2014)· *L'histoire d'une histoire*, Kölnischer Kunstverein OG2, Κολωνία (2013)· *Cinema Aurora*, miart 2013 - Milano International Art Fair, με την γκαλερί Laveronica arte Contemporanea, Μιλάνο (2013)· *Reluctantly Real*, Laveronica arte contemporanea, Modica, Σικελία, Ιταλία (2012). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Recorded Memories*, Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Βουκουρέστι (2014)· Art Brussels, με την γκαλερί Laveronica arte Contemporanea, Βρυξέλλες (2014)· ARCO Madrid, με την γκαλερί Galerie Campagne Première, Μαδρίτη (2014)· *Archaeologies of the future 2*, Galerie Campagne Première, Βερολίνο (2013)· *Εκ Νέου-Μια νέα γενιά Ελλήνων καλλιτεχνών*, Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Αθήνα (2013)

Recent solo exhibitions: *Here let me stand*, Galerie Campagne Première, Berlin (2014)· *L'histoire d'une histoire*, Kölnischer Kunstverein OG2, Cologne (2013)· *Cinema Aurora*, miart 2013 - Milano International Art Fair, with Laveronica arte contemporanea (2013)· *Reluctantly Real*, Laveronica arte contemporanea, Modica, Sicily, Italy (2012). Recent group exhibitions: *Recorded Memories*, National Museum of Contemporary Art, Bucharest (2014)· Art Brussels, with Laveronica arte contemporanea (2014)· ARCO Madrid, with Galerie Campagne Première (2014)· *Archaeologies of the future 2*, Galerie Campagne Première, Berlin (2013)· *Afresh-A new generation of Greek artists*, National Museum of Contemporary Art, Athens (2013)

DEPRESSION ERA

Ιδρύθηκε στην Αθήνα το 2011. Established in Athens in 2011.

Η κολεκτίβα Depression Era ιδρύθηκε το 2011 με σκοπό να αρθρώσει έναν δημόσιο διάλογο και να λάβει θέση ενάντια στις ακραίες κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές μεταμορφώσεις των τελευταίων χρόνων. Σήμερα συγκεντρώνει 36 εικαστικούς, φωτογράφους, συγγραφείς, επιμελητές, σχεδιαστές και ερευνητές και

υποστηρίζεται από την NGO "KOLEKTIV8."

The Depression Era collective was founded in 2011 in order to articulate a common discourse and take a stance against the extreme social, economical and political transformations of the past few years. Today it brings together 36 artists, photographers, writers, curators, designers and researchers - supported by the NGO "KOLEKTIV8."

NINAR ESBER

γεν. Βηρυτός, Λίβανος, 1971. Ζει και εργάζεται στο Παρίσι.

b. Beirut, Lebanon, 1971. Lives and works in Paris. Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις και περφόρμανς:

The Stabiliser bar and the time stretchers, C-o-m-p-o-s-i-t-e Art Center, Βρυξέλλες (2013)· *The Good Seed*, Le Cénquatre, Παρίσι (2012)· *The Good Seed*, Galerie Imane Fares, Παρίσι (2012)· *L'Arlésienne*, French Culturel Center of Fes, Μορόκο (2012). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Before our eyes*, *Other Cartographies of the Rif*, MACBA, Βαρκελώνης (2014)· *Before our eyes*, Kunsthalle Mulhouse, Γαλλία (2013)· *PLAY! Recapturing the Radical Imagination*, Διεθνής Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης του Göteborg, Σουηδία (2013).

Recent solo exhibitions and performances: *The Stabiliser bar and the time stretchers*, C-o-m-p-o-s-i-t-e Art Center, Brussels (2013)· *The Good Seed*, Le Cénquatre, Paris (2012)· *The Good Seed*, Galerie Imane Fares, Paris (2012)· *L'Arlésienne*, French Culturel Center of Fes, Morocco (2012). Recent group exhibitions: *Before our eyes*, *Other Cartographies of the Rif*, MACBA, Barcelona, Spain (2014)· *Before our eyes*, Kunsthalle Mulhouse, France (2013)· *PLAY! Recapturing the Radical Imagination*, Göteborg International Biennial for Contemporary Art, Sweden (2013).

MOUNIR FATMI

γεν. Ταγγέρη, Μορόκο, 1970. Ζει και εργάζεται ανάμεσα στο Παρίσι και την Ταγγέρη.

b. Tangier, Morocco, 1970. Lives and works between Paris and Tangier.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Permanent Exiles*, MAMCO, Γενεύη (2015)· *Art et Patrimoine: C' est encore la nuit*, Φυλακή Qara, Γαλλικό Ινστιτούτο του Meknès, Μορόκο (2015)· *Modern Times*, Miami Beach Urban Studios Gallery, Florida International University, Μιάμι, ΗΠΑ (2015)· *Constructing Illusion*, Analix Forever, Γενεύη (2015)· *Walking on the light*, CCC - Centre de Création Contemporaine, Tours, Γαλλία (2014). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Diverse works: Director's Choice*, 1997-2015, The Brooklyn Museum, Νέα Υόρκη (2015)· *Memory, Place, Desire: Contemporary Art of the Maghreb and the Maghrebi*, Cantor Fitzgerald

Gallery, Harerford, ΗΠΑ (2014). Recent solo exhibitions: *Permanent Exiles*, MAMCO, Geneva (2015)· *Art et Patrimoine: C'est encore la nuit*, Prison Qara, Institut Français de Meknès, Morocco (2015)· *Modern Times*, Miami Beach Urban Studios Gallery, Florida International University, Miami (2015)· *Constructing Illusion*, Analix Forever, Geneva (2015)· *Walking on the light*, CCC - Centre de Création Contemporaine, Tours, France (2014). Recent group exhibitions: *Diverse works: Director's Choice*, 1997-2015, The Brooklyn Museum, New York (2015)· *Memory, Place, Desire: Contemporary Art of the Maghreb and the Maghrebi*, Cantor Fitzgerald Gallery, Harerford, USA (2014)

PETER FRIEDL

γεν. Oberneukirchen, Αυστρία, 1960. Ζει και εργάζεται στο Βερολίνο.

b. Oberneukirchen, Austria, 1960. Lives and works in Berlin.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: Nicolas Krupp Contemporary Art, Βασιλεία, Ελβετία (2011)· *Magnificence*, Guido Costa Projects, Τορίνο (2011)· Sala Rekalde, Μπιλμπάο (2010)· *Secret Modernity: Selected Writings and Interviews 1981-2009*, Center for Contemporary Art, Αμβέρσα (2010). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Critical Episodes (1957-2011)*, Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACBA), Βαρκελώνη (2012)· *Die Nacht im Zwielicht: Kunst von der Romantik bis heute*, Belvedere, Βιέννη (2012)· *Modern Monsters: Death and Life of Fiction*, Μπιενάλε της Ταϊπέι, Taipei Fine Arts Museum, Ταϊπέι (2012)

Recent group exhibitions: Nicolas Krupp Contemporary Art, Basel (2011)· *Magnificence*, Guido Costa Projects, Turin (2011)· Sala Rekalde, Bilbao (2010)· *Secret Modernity: Selected Writings and Interviews 1981-2009*, Center for Contemporary Art, Antwerp (2010). Recent group exhibitions: *Critical Episodes (1957-2011)*, Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACBA), Barcelona (2012)· *Die Nacht im Zwielicht: Kunst von der Romantik bis heute*, Belvedere, Vienna (2012)· *Modern Monsters: Death and Life of Fiction*, Taipei Biennial, Taipei Fine Arts Museum, Taipei (2012)

GANZEER

γεν. Γκίζα, Αίγυπτος, 1982. Ζει και εργάζεται στη Νέα Υόρκη.

b. Giza, Egypt, 1982. Lives and works in New York.

Πρόσφατες ατομικές και ομαδικές εκθέσεις: Alwan Festival, Al Riwaq Art Space, Adilya, Μπαχρέιν (2014)· *Back to Square 1*, Forumbox, Ελσίνκι (2013)· *(K)harya "Freedom or Shit"*, Hotel Viennoise, Κάιρο (2013)· *What Are You Doing Drawing?*, Nile Sunset

Annex, Κάιρο (2013)· *Open Sesame*, Apexart, Νέα Υόρκη (2013)· *Left-to-Right*, Kunstquartier Bethanien, Βερολίνο (2012)· The Virus is Spreading Safarkhan Art Gallery, Κάιρο (2012)

Recent solo and group exhibitions: Alwan Festival, Al Riwaq Art Space, Adilya, Bahrain (2014)· *Back to Square 1*, Forumbox, Helsinki (2013)· *(K)harya "Freedom or Shit"*, Hotel Viennoise, Cairo (2013)· *What Are You Doing Drawing?*, Nile Sunset Annex, Cairo (2013)· *Open Sesame*, Apexart, New York (2013)· *Left-to-Right*, Kunstquartier Bethanien, Berlin (2012)· The Virus is Spreading Safarkhan Art Gallery, Cairo (2012)

MEKHITAR GARABEDIAN

γεν. Aleppo, Συρία, 1977. Ζει και εργάζεται στη Γάνδη.

b. Aleppo, Syria, 1977. Lives and works in Ghent.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *I love you, but I don't know*, Albert Baronian, Βρυξέλλες (2014)· *Without even leaving, we are already no longer there*, S.M.A.K., Γάνδη, Βέλγιο (2011)· *Young Man Blues*, KIOSK, Γάνδη (2010)· *The End, Again*, Hoet Bekaert Gallery, Γάνδη (2010). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Ritornando*, Albert Baronian @ CIAC, Γάνδη (2014)· *Here and Elsewhere*, New Museum, Νέα Υόρκη (2014)· *Long ago, and not true anyway*, *Waterside Contemporary*, Λονδίνο (2013)

Recent solo exhibitions: *I love you, but I don't know*, Albert Baronian, Brussels (2014)· *Without even leaving, we are already no longer there*, S.M.A.K., Ghent, Belgium (2011)· *Young Man Blues*, KIOSK, Ghent (2010)· *The End, Again*, Hoet Bekaert Gallery, Ghent (2010). Recent group exhibitions: *Ritornando*, Albert Baronian @ CIAC, Ghent, Belgium (2014)· *Here and Elsewhere*, New Museum, New York (2014)· *Long ago, and not true anyway*, *Waterside Contemporary*, London (2013)

PIERO GILARDI

γεν. Τορίνο, Ιταλία, 1942. Ζει και εργάζεται στο Τορίνο.

b. Turin, Italy, 1942. Lives and works in Torino.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Collaborative Effects*, Nottingham Contemporary, Νότινγκχαμ (2013)· *Collaborative Effects*, Van Abbemuseum Αϊντχόφεν (2012)· *Effetti Collaborativi*, Castello de Rivoli, Τορίνο (2012)· *leçon de choses*, CCC-Centre de Création Contemporaine, Τουρ, Γαλλία (2010). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Interdependence*, City Gallery, Μόντενα, Ιταλία (2006)· *Flower Power*, Musée d'Art Moderne, Λιλ, Γαλλία (2003)· *Inverosimile*, εγκατάσταση, Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης, Λυών, Γαλλία (2003)· *Coolustre*, Collection Lambert, Αβινιόν, Γαλλία (2003)· *Fragments*

d'un discours italien, Musée d'Art Moderne e Contemporain, Γενεύη (2003)· *Tra arte e tecnologia*, Spazio Oberdan, Μιλάνο (2002)

Recent solo exhibitions: *Collaborative Effects*, Nottingham Contemporary, Nottingham (2013)· *Collaborative Effects*, Van Abbemuseum Eindhoven (2012)· *Effetti Colaborativi*, Castello de Rivoli, Turin (2012)· *leçon de choses*, CCC-Centre de Création Contemporaine, Tours (2010). Recent group exhibitions: *Interdependence*, City Gallery of Modena (2006)· *Flower Power*, Musée d'Art Moderne, Lille, France (2003)· *Inverosimile*, installation, Biennial d'Art Contemporain de Lyon, France (2003)· *Coolustre*, Collection Lambert, Avignon, France (2003)· *Fragments d'un discours italien*, Musée d'Art Moderne e Contemporain, Geneva (2003)· *Techne 02. Tra arte e tecnologia*, Spazio Oberdan, Milan (2002)

MARINA ΓΙΩΤΗ / MARINA GIOTI

γεν. Αθήνα, 1972. Ζει και εργάζεται στην Αθήνα.

b. Athens, 1972. Lives and works in Athens.

Το έργο της (φίλμ, βίντεο, εγκαταστάσεις) έχει προβληθεί και παρουσιαστεί σε παρά πολλές χώρες, τόσο σε διεθνή κινηματογραφικά φεστιβάλ (Toronto IFF, Transmediale, Jeonju, Rencontres Internationales, Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης) όσο και σε μουσεία/εικαστικές πλατφόρμες (Ιδρυμα ΔΕΣΤΕ, Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, CaixaForum Barcelona, Bozar). Για περισσότερα από 10 χρόνια επιμελείται πειραματικά φίλμ και ντοκιμαντέρ για φεστιβάλ και ειδικές προβολές. Πρόσφατα βρίσκεται στην παραγωγή ενός ντοκιμαντέρ μεγάλου μήκους.

Her work (film, video, installations) has been screened and exhibited worldwide at both international film festivals (Toronto IFF, Transmediale, Jeonju, Rencontres Internationales, Thessaloniki Film Festival) and museums/visual art platforms (Deste Foundation, Museum of Cycladic Art, CaixaForum Barcelona, Bozar). For more than 10 years she curated experimental film and documentary for festivals and special screenings. She is currently in production of a feature length documentary.

HAMZA HALLOUBI

γεν. Ταγγέρη, Μarόκο, 1982. Ζει και εργάζεται στις Βρυξέλλες και την Ταγγέρη.

b. Tangier, Morocco, 1982. Lives and works in Brussels and Tangier.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: Museum De Pont, Tilburg, Ολλανδία (2015)· *Remake*, c-o-m-p-o-s-i-t-e, Βρυξέλλες (2014)· *Appear*, KIOSK, Γάνδη, Βέλγιο (2014)· *Hamza Halloubi*, La CENTRALE, Βρυξέλλες

(2014)· *Nature Morte* (In the context of Giorgio Morandi exhibition), BOZAR-Palais des Beaux-Arts, Βρυξέλλες (2013). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Zbigniew Rogalski -Hamza Halloubi*, Galerie AKINCI, Άμστερνταμ (2015)· *A House of Several Stories*, Signal, Malmö, Σουηδία (2014)· Marrakech Biennale 5, *Where are we now?*, Μαρακές, Μarόκο (2014)

Recent solo exhibitions: Museum De Pont, Tilburg, Netherlands (2015)· *Remake*, c-o-m-p-o-s-i-t-e, Brussels, Belgium (2014)· *Appear*, KIOSK, Ghent, Belgium (2014)· *Hamza Halloubi*, La CENTRALE, Brussels, Belgium (2014)· *Nature Morte* (In the context of Giorgio Morandi exhibition), BOZAR-Palais des Beaux-Arts, Brussels, Belgium (2013). Recent group exhibitions: *Zbigniew Rogalski -Hamza Halloubi*, Galerie AKINCI, Amsterdam, Netherlands (2015)· *A House of Several Stories*, Signal, Malmö, Sweden (2014)· Marrakech Biennale 5, *Where are we now?*, Marrakech, Morocco (2014)

NICK HANNES

γεν. Αμβέρσα, Βέλγιο, 1974. Ζει και εργάζεται στο Ranst, Βέλγιο.

b. Antwerp, Belgium, 1974. Lives and works in Ranst, Belgium.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *The Continuity of Man*, Museum of Photography (FoMu), Αμβέρσα (2014)· *The Continuity of Man*, Cosmos Gallery, Παρίσι (2014)· *Red Journey*, CC De Stroming, Berlare, Βέλγιο (2011)· *Red Journey*, Wouter Van Leeuwen Gallery, Άμστερνταμ (2011). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Bouteilles à la mer*, Cultuurcentrum Hasselt, Βέλγιο (2014)· Biennale Internationale de l' Image, Nanou, Γαλλία (2014)· Lens Culture Exposure Awards 2013, Λονδίνο (2014)· *Head On*, New South Wales Parliament House, Σίδνεϊ, Αυστραλία (2014)

Recent solo exhibitions: *The Continuity of Man*, Museum of Photography (FoMu), Antwerp (2014)· *The Continuity of Man*, Cosmos Gallery, Paris (2014)· *Red Journey*, CC De Stroming, Berlare, Belgium (2011)· *Red Journey*, Wouter Van Leeuwen Gallery, Amsterdam (2011). Recent group exhibitions: *Bouteilles à la mer*, Cultuurcentrum Hasselt, Belgium (2014)· Biennale Internationale de l' Image Nancy, France (2014)· Lens Culture Exposure Awards 2013, London (2014)· *Head On*, New South Wales Parliament House, Sydney, Australia (2014)

SVEN JOHNE

γεν. Bergen (νσί Rügen), Γερμανία, 1976. Ζει και εργάζεται στο Βερολίνο.

b. Bergen (Rügen island), Germany, 1976. Lives and works in Berlin.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: Sven Johnne, Jutta

Kunsthalle Bielefeld, Bielefeld, Γερμανία (2015)· *The doubt of the Stage Prompter*, Edith-Russ-Haus, Oldenburg, Γερμανία (2015)· *Sven Johnne at White Space*, The Mordes Collection, West Palm Beach, Φλόριντα, ΗΠΑ (2014)· *Seafaring Discoveries of our Time*, Jalima Collection, Ντίσελντορφ, Γερμανία (2014). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *History is a warm Gun*, NBK, Βερολίνο (2015)· *Creating Realities*, Pinakothek der Moderne και Museum Brandhorst, Μόναχο (2015)· *Object is Meditation and Poetry*, Grassi Museum, Λειψία (2015)

Recent solo exhibitions: Sven Johnne, Jutta Kunsthalle Bielefeld, Bielefeld, Germany (2015)· *The doubt of the Stage Prompter*, Edith-Russ-Haus, Oldenburg, Germany (2015)· *Sven Johnne at White Space*, The Mordes Collection, West Palm Beach, Florida, USA (2014)· *Seafaring Discoveries of our Time*, Jalima Collection, Düsseldorf, Germany (2014). Recent group exhibitions: *History is a warm Gun*, NBK, Berlin, Germany (2015)· *Creating Realities*, Pinakothek der Moderne and Museum Brandhorst, Munich, Germany (2015)· *Object is Meditation and Poetry*, Grassi Museum, Leipzig, Germany (2015)

HAYV KAHRAMAN

γεν. Βαγδάτη, Ιράκ, 1981. Ζει και εργάζεται στο Ώκλαντ, ΗΠΑ.

b. Baghdad, Iraq, 1981. Lives and works in Oakland, USA.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Collective Performance*, Nelson-Atkins Museum of Art, Κάνσας και Duke University, Durham, ΗΠΑ (2014)· *Let the guest be the Master*, Jack Shainman, Νέα Υόρκη (2013)· *Extimacy*, The third line gallery, Ντουμπάι (2012). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Neighbours - Contemporary Narratives from Turkey and Beyond*, Istanbul Modern, Κωνσταντινούπολη (2014)· *Echoes, Islamic Art and Contemporary Artists*, Nelson-Atkins Museum of Art, Κάνσας (2013)· *Arab Contemporary, Architecture, Culture and Identity*, Louisiana Museum of Modern Art, Δανία (2014)

Recent solo exhibitions: *Collective Performance*, Nelson-Atkins Museum of Art, Kansas City and Duke University, Durham, USA (2014)· *Let the guest be the Master*, Jack Shainman, New York (2013)· *Extimacy*, The third line gallery, Dubai (2012). Recent group exhibitions: *Neighbours - Contemporary Narratives from Turkey and Beyond*, Istanbul Modern, Istanbul (2014)· *Echoes, Islamic Art and Contemporary Artists*, Nelson-Atkins Museum of Art, Kansas City (2013)· *Arab Contemporary, Architecture, Culture and Identity*, Louisiana Museum of Modern Art, Denmark (2014)

ANNIKA KAHRS

γεν. Achim, Γερμανία, 1984. Ζει και εργάζεται στο Αμβούργο.

b. Achim, Germany, 1984. Lives and works in Hamburg.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: Galeria Joan Prats, Βαρκελώνη (2015)· *Solid surface, with hills, valleys, craters and other topographic features, primarily made of ice*, Produzentengalerie, Αμβούργο (2014)· *lines*, Kunsthalle Bremerhaven, Γερμανία (2014)· Art Weekender, *Situations*, Μπρίστολ (2014)· *Playing to the Birds*, Kunstraum München, Μόναχο (2013). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Und weg mit den Minuten*, Hamburger Bahnhof - Museum für Gegenwart, Βερολίνο (2015)· *Sudden Change of Idea. An Exhibition on Comparative Study between Chinese and German Conceptual Art*, United Art Museum, Wuhan, Κίνα (2015)· *Im Frühling*, Hamburger Kunstverein, Γερμανία (2014)

Recent solo exhibitions: Galeria Joan Prats, Barcelona (2015)· *Solid surface, with hills, valleys, craters and other topographic features, primarily made of ice*, Produzentengalerie, Hamburg (2014)· *lines*, Kunsthalle Bremerhaven, Germany (2014)· Art Weekender, *Situations*, Bristol (2014)· *Playing to the Birds*, Kunstraum München, Munich (2013). Recent group exhibitions: *Und weg mit den Minuten*, Hamburger Bahnhof - Museum für Gegenwart, Berlin (2015)· *Sudden Change of Idea. An Exhibition on Comparative Study between Chinese and German Conceptual Art*, United Art Museum, Wuhan, China (2015)· *Im Frühling*, Hamburger Kunstverein, Germany (2014)

ELENI KAMMA / ELENI KAMMA

γεν. Αθήνα, 1973. Ζει και εργάζεται στις Βρυξέλλες και το Μάαστριχτ.

b. Athens, Greece, 1973. Lives and works in Brussels and Maastricht.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Oh, for some more Amusement!*, Netwerk, Aalst, Βέλγιο (2015)· *Yar bana bir eğlence (Oh, for some Amusement!)*, Nadja Vilenne, Λιέγη, Βέλγιο (2014)· *Π όπως Πολιτικοί, Π όπως Παπαγάδοι*, Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Θεσσαλονίκη (2013)· *From bank to bank on a gradual slope*, Villa Romana, Φλωρεντία (2012). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Archipelagos. The Region as an Art Space*, A project by Provincie Limburg and SPACE Collection Provinciehuis Maastricht, Βέλγιο (2015)· *Multiplicities*, Art Seen-Contemporary Art Projects & Editions, Λευκωσία, Κύπρος (2015)· 5 + 3: *Eleni Kamma, Alien Oosting, Thyra Schmidt*, Kunstraum Düsseldorf, Ντίσελντορφ (2014)· *In the mouth of the wolf. Die Wolf, Die!* Πρεσβεία της Κύπρου-Σπίτι της Κύπρου, Αθήνα (2014)

Recent solo exhibitions: *Oh, for some more Amusement!*, Netwerk, Aalst, Belgium (2015)· *Yar bana bir eğlence (Oh, for some Amusement!)*, Nadja Vilenne, Liege, Belgium (2014)· *P like Politics, P like Parrots*, Macedonian Museum of Contemporary Art, Thessaloniki (2013)· *From bank to bank on a gradual slope*, Villa Romana, Florence (2012). Recent group exhibitions: *Archipelagos. The Region as an Art Space*, A project by Provincie Limburg and SPACE Collection Provinciehuis Maastricht, Belgium (2015)· *Multiplicities*, Art Seen-Contemporary Art Projects & Editions, Nicosia, Cyprus (2015)· 5 + 3: *Eleni Kamma, Alien Oosting, Thyra Schmidt*, Kunstraum Düsseldorf (2014) *In the mouth of the wolf. Die Wolf, Die!* Embassy of the Republic of Cyprus-House of Cyprus, Athens (2014)

ΜΙΧΑΗΛ ΚΑΡΙΚΗΣ / MIKHAIL KARIKIS

γεν. Θεσσαλονίκη, 1975. Ζει και εργάζεται στο Λονδίνο.

b. Thessaloniki, 1975. Lives and works in London. Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Children of Unquiet*, Villa Romana, Φλωρεντία (2014)· *SeaWomen*, Arnolfini, Μπρίστολ, Αγγλία (2013). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Listening*, Hayward Touring Exhibition (2014-2015)· 19η Μπιενάλε του Σίδνεϊ (2014)· *Mediacity Seoul*, Seoul Museum of Art, Σεούλ (2014)· *Inside*, Palais de Tokyo, Παρίσι (2014)· *Assembly*, Tate Britain, Λονδίνο (2014)· *Glos*, Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski, Βαρσοβία, Πολωνία (2014).

Recent solo exhibitions: *Children of Unquiet*, Villa Romana, Florence, Italy (2014)· *SeaWomen*, Arnolfini, Bristol, United Kingdom (2013). Recent group exhibitions: *Listening*, Hayward Touring Exhibition (2014-2015)· 19th Biennale of Sydney (2014)· *Mediacity Seoul*, Seoul Museum of Art, S. Korea (2014)· *Inside*, Palais de Tokyo, Paris (2014)· *Assembly*, Tate Britain, London (2014)· *Glos*, Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski, Warsaw, Poland (2014)

ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΚΟΥΜΙΑΝΑΚΗ / CHRYSANTHI KOUMIANAKI

γεν. Ηράκλειο Κρήτης, 1985. Ζει και εργάζεται στην Αθήνα.

b. Heraklion, Crete, Greece, 1985. Lives and works in Athens.

Είναι μέλος του artistic run space 3 137, το οποίο ιδρύθηκε στην Αθήνα από 3 Έλληνες καλλιτέχνες (Χρυσάνθη Κουμιάνακη, Πάκου Βλασσόπουλου, Κοσμάς Νικολάου). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *EIDOS: Idée-Modèle- Empreinte: Un art contemporain de Grèce*, Institut Supérieur des Beaux-Arts, Benançon, Γαλλία (2014)· *Εκ Νέου-Μια νέα γενιά Ελλήνων καλλιτεχνών*, Εθνικό Μουσείο

Σύγχρονης Τέχνης, Αθήνα (2013)· AGORA, 4η Μπιενάλε της Αθήνας (2013)

She is member of the artistic run space 3 137, which founded by 3 Greek artists (Chrysanthi Koumianaki, Paki Vlassopoulou, Kosmas Nikolaou). Recent group exhibitions: *EIDOS: Idée-Modèle- Empreinte: Un art contemporain de Grèce*, Institut Supérieur des Beaux-Arts, Benançon, France (2014)· *Afresh-A new generation of Greek artists*, National Museum of Contemporary Art, Athens (2013)· AGORA, 4th Athens Biennale (2013)

ERIK VAN LIESHOUT

γεν. Deurne, Ολλανδία, 1968. Ζει και εργάζεται στο Ρότερνταμ.

b. Deurne, The Netherlands, 1968. Lives and works in Rotterdam.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *After the Riot II*, Guido W. Baudach, Βερολίνο (2015)· *I am in heaven*, Anton Kern, Νέα Υόρκη (2015)· *Private View*, Maureen Paley, Λονδίνο (2014)· JANUS, Annet Gelink Gallery, Άμστερνταμ (2012)· *Commission*, MMK-Museum für Moderne Kunst, Φραγκφούρτη (2012). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: Manifesta 10, The European Biennial of Contemporary Art, Αγία Πετρούπολη, Ρωσία (2014)· Μπιενάλε της Μόσχας, NCCA, Μόσχα (2013)· *The Encyclopedic Palace*, Arsenale, Μπιενάλε της Βενετίας (2013)· International Film Festival, Ρότερνταμ (2013)

Recent solo exhibitions: *After the Riot II*, Guido W. Baudach, Berlin (2015)· *I am in heaven*, Anton Kern, New York (2015)· *Private View*, Maureen Paley, London (2014)· JANUS, Annet Gelink Gallery, Amsterdam (2012)· *Commission*, MMK-Museum für Moderne Kunst, Frankfurt (2012). Recent group exhibitions: Manifesta 10, The European Biennial of Contemporary Art, St. Petersburg, Russia (2014)· Moscow Biennale, NCCA, Moscow (2013)· *The Encyclopedic Palace*, Arsenale, La Biennale di Venezia (2013)· International Film Festival, Rotterdam (2013)

THOMAS LOCHER

γεν. Munderkingen, Γερμανία, 1956. Ζει και εργάζεται στο Βερολίνο.

b. Munderkingen, Germany, 1956. Lives and works in Berlin.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Homo Oeconomicus*, Secession, Βιέννη (2013)· *Parcours*, Kunstpalais, Erlangen, Γερμανία (2012)· *and in between*, (μαζί με την Katarina Zdijelar), Galerie Stadtpark, Krems, Αυστρία (2012)· *suspended*, Georg Kargl Fine Arts, Βιέννη (2010)· *x und noch etwas y dazu*, Kubus Lenbachhaus, Μόναχο (2010). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Former West*, Haus der Kulturen der

Welt, Βερολίνο (2013)· *Kubus, Sparda -Kunstpreis*, Kunstmuseum, Στουτγάρδη (2013)· *Newtopia: The State of Human Rights*, Cultuurcentrum Mechelen, LAMOT Heritage Centre Hof van Busleyden Municipal Museum, Dossin Barracks Memorial, Museum and Documentation Centre on the Holocaust and Human Rights, Academie voor Beeldende Kunst, Mechelen, Βέλγιο (2012)· *politics. ich-ichs-wir*, Kunsthalle, Ravensburg, Γερμανία (2011)

Recent solo exhibitions: *Homo Oeconomicus*, Secession, Vienna (2013)· *Parcours*, Kunstpalais, Erlangen, Germany (2012)· *and in between*, (with Katarina Zdijelar), Galerie Stadtpark, Krems, Austria (2012)· *suspended*, Georg Kargl Fine Arts, Vienna (2010)· *x und noch etwas y dazu*, Kubus Lenbachhaus, Munich (2010). Recent group exhibitions: *FORMER WEST*, Haus der Kulturen der Welt, Berlin (2013)· *Kubus, Sparda -Kunstpreis*, Kunstmuseum, Stuttgart (2013)· *Newtopia: The State of Human Rights*, Cultuurcentrum Mechelen, LAMOT Heritage Centre Hof van Busleyden Municipal Museum, Dossin Barracks Memorial, Museum and Documentation Centre on the Holocaust and Human Rights, Academie voor Beeldende Kunst, Mechelen, Belgium (2012)· *politics. ich-ichs-wir*, Kunsthalle, Ravensburg, Germany (2011)

ANGELA MELITOPOULOS & ANGELA OLGA ANDERSON

Angela Melitopoulos

γεν. Γερμανία, 1961. Ζει και εργάζεται στο Βερολίνο.

b. Germany, 1961. Lives and works in Berlin.

Από το 1986, τα βίντεό της παρουσιάζονται σε πολλά διεθνή φεστιβάλ (World Wide Video Festival, Άμστερνταμ· Videofestival, Λοκάρνο· EMAF Festival, Osnabrück, Γερμανία· Film and Videofestival, Μόντρεαλ· Berlinbeta, Βερολίνο, κ.ά.) καθώς και σε μουσεία όπως: Centre Georges Pompidou (Παρίσι), Whitney Museum (Νέα Υόρκη), Musée d'Art Moderne (Μόντρεαλ), Centro del Arte Contemporanea (Βαρκελώνη), Kunstmuseum (Ντίσελντορφ) κ.α.

Since 1986 her videos are regularly shown on many international video festivals (World Wide Video Festival, Amsterdam· Videofestival of Locarno· EMAF Festival, Osnabrück, Germany· Film and Videofestival, Montreal· Berlinbeta, Berlin, etc.) as well as in museums as Centre Georges Pompidou (Paris), Whitney Museum (New York), Musée d'Art Moderne (Montreal), Centro del Arte Contemporanea (Barcelona), Kunstmuseum (Düsseldorf) and others.

Angela Olga Anderson

γεν. ΗΠΑ, 1976. Ζει και εργάζεται στο Βερολίνο.

b. USA, 1976. Lives and works in Berlin.

Πρόσφατα βίντεο: *Corridor X: Postscript to an Unfinished Journey*, (σε συνεργασία με την Angela Melitopoulos), παραγωγή για το Berliner Herbstsalon, Gorki Theater, Βερολίνο (2013)· *Pasewalk, επίσημη συμμετοχή* στο Weidterstadt Open Air Film Festival, Weidterstadt, Γερμανία, και στο Mixed Messages Media Studies Graduate Showcase, The New School, Νέα Υόρκη· επίσης προβλήθηκε ως μέρος του μικρού φιλμ *Techniques of the Observer* στο Νέο Δελχί (2009).

Recent video works: *Corridor X: Postscript to an Unfinished Journey*, (in collaboration with Angela Melitopoulos), produced for the Berliner Herbstsalon, Gorki Theater, Berlin (2013)· *Pasewalk*, official selection of the Weidterstadt Open Air Film Festival, Weidterstadt, Germany, and the Mixed Messages Media Studies Graduate Showcase, The New School, New York, and was screened as part of the short film programme *Techniques of the Observer* in New Delhi (2009).

TOM MOLLOY

γεν. Ιρλανδία, 1964. Ζει και εργάζεται στη Ρουέν, Γαλλία.

b. Ireland, 1964. Lives and works in Rouen, France.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Native*, Lora Reynolds Gallery, Όστιν, Τέξας, ΗΠΑ (2014)· *Issue*, The Flag Art Foundation, Νέα Υόρκη (2013)· *CADRE/R*, Le 180, Ρουέν, Γαλλία (2013)· *New World*, Lora Reynolds Gallery, Όστιν, Τέξας (2012)· *Doubt*, Rubicon Gallery, Δουβλίνο, Ιρλανδία (2011). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Monument*, Musee des Beaux-Art de Calais, Καλαί, Γαλλία (2014)· 5η Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης της Μόσχας (2013)· *Lines of Control*, Nasher Museum, Duke University, Βόρεια Καρολίνα, ΗΠΑ (2013)· *personal, political, mysterious*, The Flag Art Foundation, Νέα Υόρκη και Lora Reynolds Gallery, Όστιν, Τέξας (2013)

Recent solo exhibitions: *Native*, Lora Reynolds Gallery, Austin, Texas, USA (2014)· *Issue*, The Flag Art Foundation, New York (2013)· *CADRE/R*, Le 180, Rouen, France (2013)· *New World*, Lora Reynolds Gallery, Austin, Texas (2012)· *Doubt*, Rubicon Gallery, Dublin, Ireland (2011). Recent group exhibitions: *Monument*, Musee des Beaux-Art de Calais, Calais, France (2014)· 5th Moscow Biennial of Contemporary Art (2013)· *Lines of Control*, Nasher Museum, Duke University, North Carolina, USA (2013)· *personal, political, mysterious*, The Flag Art Foundation, New York and Lora Reynolds Gallery, Austin, Texas, USA (2013)

ΝΙΚΟΣ ΝΑΥΡΙΔΗΣ / NIKOS NAVRIDIS

γεν. Αθήνα, 1958. Ζει και εργάζεται στην Αθήνα.
b. Athens, 1958. Lives and works in Athens.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: Bernier/Eliades Gallery, Αθήνα (2014, 2008, 2004)· Γκαλερί Ζήνα Αθανασιάδου, Θεσσαλονίκη (2012)· CaixaForum Madrid, Μαδρίτη (2004). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *A Thousand Doors*, Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών, Γεννάδιος Βιβλιοθήκη, Αθήνα (2014)· *No Country For Young Men*, BOZAR-Palais des Beaux-Arts, Βρυξέλλες (2014)· *Η μεσογειακή εμπειρία: Η Μεσόγειος ως χωροτάξικο παράδειγμα διακίνησης ιδεών και λόγου*, Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Θεσσαλονίκη (2013)· *Ιστορίες Σχεδίου (2)*, Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης Ιλεάνα Τούντα, Αθήνα (2011)· *Η πρώτη εικόνα*, Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Θεσσαλονίκη (2009)· *La première image*, Centre Régional d'Art Contemporain de Sète, Sète, Γαλλία (2011)

Recent solo exhibitions: Bernier/Eliades Gallery, Athens (2014, 2008, 2004)· Zina Athanassiadou Gallery, Thessaloniki (2012)· CaixaForum Madrid, Madrid (2004). Recent group exhibitions: *A Thousand Doors*, The American School of Classical Studies, Gennadius Library, Athens (2014)· *No Country For Young Men*, BOZAR-Palais des Beaux-Arts, Brussels (2014)· *The Mediterranean Experience: The Mediterranean as a spatial paradigm for the circulation of ideas and meaning*, Macedonian Museum of Contemporary Art, Thessaloniki (2013)· *Drawing Stories (2)*, Ileana Tounta Contemporary Art Centre, Athens (2011)· *The First Image*, Macedonian Museum of Contemporary Art, Thessaloniki (2009)· *La première image*, Centre Régional d'Art Contemporain de Sète, Sète, France (2011)

PAVEL PEPPERSTEIN

γεν. Μόσχα, Ρωσία, 1966. Δεν έχει μόνιμη διεύθυνση ή εργαστήριο.

b. Moscow, Russia, 1966. He has no permanent address or studio.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Holy Politics*, Regina Gallery, Μόσχα (2014)· *Debris of the Future*, Pace Gallery, Λονδίνο (2014)· *Murder, She said!*, Galería Kewenig, Πάλμα, Μαγιόρκα (2013)· *Studies of American Suprematism*, Galerie Kamm, Βερολίνο (2013)· *Ophelia*, Regina Gallery, Λονδίνο (2012)· *Landscapes of the Future*, Kewenig Galerie, Κολωνία (2011)· *Leviathan*, Campoli Presti Gallery, Παρίσι (2011). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Walk the Line-Neue Wege der Zeichnung*, Kunstmuseum, Wolfsburg, Γερμανία (2015)· *Manifesta 10*, European Biennial of Contemporary Art, Μουσείο Ερμιτάζ, Αγία Πετρούπολη, Ρωσία (2014)· *Flow*, 6η Μπιενάλε της Πράγας (2013)· *The Politics of Play*,

Μπιενάλε του Γκέτεμποργκ, Σουηδία (2013)

Recent solo exhibitions: *Holy Politics*, Regina Gallery, Moscow (2014)· *Debris of the Future*, Pace Gallery, London (2014)· *Murder, She said!*, Galería Kewenig, Palma de Mallorca (2013)· *Studies of American Suprematism*, Galerie Kamm, Berlin (2013)· *Ophelia*, Regina Gallery, London (2012)· *Landscapes of the Future*, Kewenig Galerie, Cologne (2011)· *Leviathan*, Campoli Presti Gallery, Paris (2011). Recent group exhibitions: *Walk the Line-Neue Wege der Zeichnung*, Kunstmuseum, Wolfsburg, Germany (2015)· *Manifesta 10*, European Biennial of Contemporary Art, State Hermitage Museum, St. Petersburg, Russia (2014)· *Flow*, 6th Prague Biennale, Prague (2013)· *The Politics of Play*, Gothenburg Biennale, Sweden (2013)

ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΙΤΤΑΣ / ANTONIS PITTAS

γεν. Αθήνα, 1973. Ζει και εργάζεται στο Άμστερνταμ.

b. Athens, 1973. Lives and works in Amsterdam.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: De Nederlandsche Bank, Άμστερνταμ (2013)· Hessel Museum of Art & CSS Bard Galleries, Annandale, Νέα Υόρκη (2012)· Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα (2011)· Van Abbe Museum, Αϊντχόφεν (2011)· The Central Museum, Ουτρέχτη (2002). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Agora*, 4η Μπιενάλε της Αθήνας (2013)· *Overlapping Biennial*, 5η Μπιενάλε Βουκουρεστίου (2012)· Kunsthall Charlottenborg, Κοπεγχάγη (2011)· Stedelijk Museum Bureau, Άμστερνταμ (2004)

Recent solo exhibitions: De Nederlandsche Bank, Amsterdam (2013)· Hessel Museum of Art & CSS Bard Galleries, Annandale, New York (2012)· Benaki Museum, Athens (2011)· Van Abbe Museum, Eindhoven (2011)· The Central Museum, Utrecht (2002). Recent group exhibitions: *Agora*, 4th Athens Biennale, Athens (2013)· *Overlapping Biennial*, 5th edition Biennial, Bucharest (2012)· Kunsthall Charlottenborg, Copenhagen (2011)· Stedelijk Museum Bureau, Amsterdam (2004)

ΘΟΔΩΡΗΣ ΠΡΟΔΡΟΜΙΔΗΣ / THEO PRODROMIDIS

γεν. Θεσσαλονίκη, 1979. Ζει και εργάζεται στην Αθήνα.

b. Thessaloniki, Greece, 1979. Lives and works in Athens.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *9 jours des affaires en cour*, με τον Πέτρο Νικόλτσο, six d.o.g.s. project space, Αθήνα (2011). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Hermeneutics of Perpetual Time*, REH-transformer, Βερολίνο (2014)· *Pre-Text*, Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης Ιλεάνα Τούντα, Αθήνα (2014)· *Agora*, 4η Μπιενάλε της Αθήνας (2013)· Εικαστικοί Διάλογοι

2013, Στέγη Γραμμάτων & Τεχνών, Ίδρυμα Ονάνση, Αθήνα (2013)· *Desk Issues*, Sluice Art Fair, Λονδίνο (2013)· 1.2.3.b4, Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης-Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Θεσσαλονίκη (2013)

Recent solo exhibitions: *9 jours des affaires en cour*, with Peter Nikoltso, six d.o.g.s. project space, Athens (2011). Recent group exhibitions: *Hermeneutics of Perpetual Time*, REH-transformer, Berlin (2014)· *Pre-Text*, Ileana Tounta Contemporary Art Center, Athens (2014)· *Agora*, 4th Biennale of Athens (2013)· *Visual Dialogues 2013*, Onassis Cultural Centre, Athens (2013)· *Desk Issues*, Sluice Art Fair, London (2013)· 1.2.3.b4, Thessaloniki Contemporary Art Center-State Museum of Contemporary Art, Thessaloniki (2013)

MERIC ALGÜN RINGBORG

γεν. Κωνσταντινούπολη, Τουρκία, 1983. Ζει και εργάζεται στη Στοκχόλμη, Σουηδία.

b. Istanbul, Turkey, 1983. Lives and works in Stockholm, Sweden.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Becoming European*, Moderna Museet, Στοκχόλμη (2014)· *A Work of Fiction (Revisited)*, Galerie Nordenhake, Βερολίνο (2014)· *Uprisings*, MOSTYN, Llandudno, Ουαλία (2014)· *Metatext*, Contemporary Art Gallery, Βανκούβερ, Καναδάς (2013)· *The Apparent Author*, Galeri NON, Κωνσταντινούπολη (2013)· *The Library of Unborrowed Books*, Art in General, Νέα Υόρκη (2013). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *A Thousand Doors*, Γεννάδιος Βιβλιοθήκη, Αθήνα (2014)· *Il para volver*, 12η Μπιενάλε της Cuenca, Ισημερινός (2014)· *You Imagine What You Desire*, 19η Μπιενάλε του Σίδνεϊ, Αυστραλία (2014)

Recent solo exhibitions: *Becoming European*, Moderna Museet, Stockholm (2014)· *A Work of Fiction (Revisited)*, Galerie Nordenhake, Berlin (2014)· *Uprisings*, MOSTYN, Llandudno, Wales (2014)· *Metatext*, Contemporary Art Gallery, Vancouver, Canada (2013)· *The Apparent Author*, Galeri NON, Istanbul (2013)· *The Library of Unborrowed Books*, Art in General, New York (2013). Recent group exhibitions: *A Thousand Doors*, The Gennadius Library of American School of Classical Studies, Athens (2014)· *Il para volver*, 12th Bienal de Cuenca, Ecuador (2014)· *You Imagine What You Desire*, 19th Biennale of Sydney, Australia (2014)

ANILA RUBIKU

γεν. Δυρράχιο, Αλβανία, 1970. Ζει και εργάζεται ανάμεσα στο Τορόντο, το Μιλάνο και τα Τίρανα.

b. Durres, Albania, 1970. Lives and works between Toronto, Milan and Tirana.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Fearful Intentions*,

Josza Gallery, Βρυξέλλες (2014)· *About translation* Galerie IG Bildende Kunst, Βιέννη (2011)· *Laws, Lies, Traditions & Convictions*, Josza Gallery, Βρυξέλλες (2010)· *Imagine the possibilities*, Gallery Alessandro Bagnai, Φλωρεντία (2009). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Drawing Biennial 2015*, The Drawing Room, Λονδίνο (2015)· *Under Erasure*, Tel Aviv Museum of Art, Τελ Αβίβ, Ισραήλ (2014)· *Histoires de je (part 1)*, Gallery Dix9, Παρίσι (2014)

Recent solo exhibitions: *Fearful Intentions*, Josza Gallery, Brussels (2014)· *About translation* Galerie IG Bildende Kunst, Vienna (2011)· *Laws, Lies, Traditions & Convictions*, Josza Gallery, Brussels (2010)· *Imagine the possibilities*, Gallery Alessandro Bagnai, Florence (2009). Recent group exhibitions: *Drawing Biennial 2015*, The Drawing Room, London (2015)· *Under Erasure*, Tel Aviv Museum of Art, Tel Aviv, Israel (2014)· *Histoires de je (part 1)*, Gallery Dix9, Paris (2014)

MARINELLA SENATORE

γεν. Ιταλία, 1977. Ζει και εργάζεται ανάμεσα στο Λονδίνο και το Παρίσι.

b. Italy, 1977. Lives and works between London and Paris.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Mot International*, Λονδίνο (2014)· *The School of Narrative Dance*, Petach Tikva Museum of Art, Ισραήλ (2014)· *Estman Radio*, INSITU, Βερολίνο (2014)· *Public Secrets*, Kunsthalle, St Gallen, Ελβετία (2014)· *Museum of Contemporary Art*, Σάντα Μπάρμπαρα, ΗΠΑ (2014). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Portrait of the Artist as a Young (Wo)Man*, Castello di Rivoli, Ρώμη (2014)· *Μπιενάλε του Λίβερπουλ* (2014)· *Set in Motion*, Petach Tikva Museum of Art, Τελ Αβίβ (2014)

Recent solo exhibitions: *Mot International*, London (2014)· *The School of Narrative Dance*, Petach Tikva Museum of Art, Israel (2014)· *Estman Radio*, INSITU, Berlin (2014)· *Public Secrets*, Kunsthalle, St Gallen, Switzerland (2014)· *Museum of Contemporary Art*, Santa Barbara, USA (2014). Recent group exhibitions: *Portrait of the Artist as a Young (Wo)Man*, Castello di Rivoli, Rome (2014)· *Liverpool Biennial (2014)*· *Set in Motion*, Petach Tikva Museum of Art, Tel Aviv (2014)

NEDKO SOLAKOV

γεν. Cherven Bryag, Βουλγαρία, 1957. Ζει και εργάζεται στη Σόφια.

b. Cherven Bryag, Bulgaria, 1957. Lives and works in Sofia.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *A Group Show #2*, Galleria Massimo Minini, Brescia, Ιταλία (2014)· *Mixed Media (in at least four directions and one*

centre), Galerie Bob Van Orsouw, Ζυρίχη (2014)· *Paintings with No Texts and I Want Back Home (said the big frog)*, Galleria Continua, San Gimignano, Ιταλία (2013)· *Protest Against the Protest*, One-Night Stand Gallery, Σόφια (2013). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: Galeria Casas Riegner, Μπογκοτά, Κολομβία (2014)· *The Empty Pedestal*, Museo Civico Archeologico di Bologna, Μπολόνια, Ιταλία (2014)· *Text in Art*, Georg Kargl Fine Arts & Georg Kargl Box, Βιέννη (2014)

Recent solo exhibitions: *A Group Show #2*, Galleria Massimo Minini, Brescia, Italy (2014)· *Mixed Media (in at least four directions and one centre)*, Galerie Bob Van Orsouw, Zurich (2014)· *Paintings with No Texts and I Want Back Home (said the big frog)*, Galleria Continua, San Gimignano, Italy (2013)· *Protest Against the Protest*, One-Night Stand Gallery, Sofia (2013). Recent group exhibitions: Galeria Casas Riegner, Bogota, Colombia (2014)· *The Empty Pedestal*, Museo Civico Archeologico di Bologna, Bologna, Italy (2014)· *Text in Art*, Georg Kargl Fine Arts & Georg Kargl Box, Vienna (2014)

ΝΙΚΟΣ ΤΡΑΝΟΣ / NIKOS TRANOS

γεν. Ζαρακές, Εύβοια, Ελλάδα, 1957. Ζει και εργάζεται στην Αθήνα.

b. Zarakes, Evia, Greece, 1957. Lives and works in Athens.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: Ένας μικρός Βασιλοκτόνος, ΑΔ γκαλερί, Αθήνα (2007)· *Ενδονοσοκομειακές Λοιμώσεις*, ΑΔ γκαλερί, Αθήνα (2005)· *Spell your name*, γκαλερί Άρτιο, Αθήνα (2002)· *Ταξιδιωτικές προειδοποιήσεις*, γκαλερί Άρτιο, Αθήνα (2000). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Greek Art*, Sem-Art Gallery, Μονακό (2011)· *Locked Time*, Donopoulos International Fine Arts, Θεσσαλονίκη (2009)· *Παγανισμός*, περφόρμανς, Art Athina (2009)

Recent solo exhibitions: *Crimen Majestatis*, AD Gallery, Athens (2007)· *In-hospital Infections*, AD Gallery, Athens (2005)· *Spell your name*, Artio Gallery, Athens (2002)· *Travel Warnings*, Artio Gallery, Athens (2000). Recent group exhibitions: *Greek Art*, Sem-Art Gallery, Monaco (2011)· *Locked Time*, Donopoulos International Fine Arts, Thessaloniki (2009)· *Paganism*, performance, Art Athina (2009)

THOMAS WEINBERGER

γεν. Μόναχο, 1964. Ζει και εργάζεται στο Βερολίνο και το Μόναχο.

b. Munich, 1964. Lives and works in Berlin and Munich.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: Galerie Robert Drees, Αννόβερο (2013)· *The Collection Nr 1*.

Thomas Weinberger & David Stjernholm, The Egg, Βρυξέλλες (2013)· *Schön*, Nusser & Baumgart Contemporary, Μόναχο (2012)· Bernhard Knaus Fine Art, Φραγκφούρτη (2012)· *von licht und zeit*, Martin Mertens Gallery, Βερολίνο (2011). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *les miniatures*, Codex-Berlin, Βερολίνο (2015)· *Ein Moment-ewig*, Kunstwerk-Sammlung Alison und Peter W. Klein, Eberdingen-Nussdorf, Γερμανία (2015)

Recent solo exhibitions: Galerie Robert Drees, Hannover (2013)· *The Collection Nr 1. Thomas Weinberger & David Stjernholm*, The Egg, Brussels (2013)· *Schön*, Nusser & Baumgart Contemporary, Munich (2012)· Bernhard Knaus Fine Art, Frankfurt (2012)· *von licht und zeit*, Martin Mertens Gallery, Berlin (2011). Recent group exhibitions: *les miniatures*, Codex-Berlin (2015)· *Ein Moment-ewig*, Kunstwerk-Sammlung Alison und Peter W. Klein, Eberdingen-Nussdorf, Germany (2015)

OLAV WESTPHALEN

γεν. Αμβούργο, Γερμανία, 1963. Ζει και εργάζεται στη Στοκχόλμη.

b. Hamburg, Germany, 1963. Lives and works in Stockholm.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Humor and the abject* (performance), BHQFU, Νέα Υόρκη (2014)· *Eine wesentlich andere Sprache* (performance), Casa do Povo, Σάο Πάολο, Βραζιλία (2014)· *Play, Recapturing the Radical Imagination*, Gothenburg Biennial, Γκέτεμποργκ, Σουηδία (2013)· *A Junkie in the forest : doing things the hard way*, Galerie GP & N Vallois (Project Room), Παρίσι (2012)· *Flip Flop Factory*, «*Vision Forum-Think Again*», Minsheng Art Museum, Σαγκάι, Κίνα (2012). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Olav Westphalen/Peter Rostovsky/PROW: Relative Coordinates*, Galerie Kristen Lorello, Νέα Υόρκη (2015)· *Destroy, she said*, The Boiler, Νέα Υόρκη (2015)· *Rattelschneck Retrospective*, *Caricatura*, Museum für Komische Kunst, Φραγκφούρτη (2013)· *Representation and the Body*, Wetterling Gallery, Στοκχόλμη (2012)

Recent solo exhibitions: *Humor and the abject* (performance), BHQFU, New York (2014)· *Eine wesentlich andere Sprache* (performance), Casa do Povo, São Paulo, Brazil (2014)· *Play, Recapturing the Radical Imagination*, Gothenburg Biennial, Gothenburg, Sweden (2013)· *A Junkie in the forest : doing things the hard way*, Galerie GP & N Vallois (Project Room), Paris (2012)· *Flip Flop Factory*, «*Vision Forum-Think Again*», Minsheng Art Museum, Shanghai, China (2012). Recent group exhibitions: *Olav Westphalen/Peter Rostovsky/PROW: Relative Coordinates*, Galerie Kristen Lorello, New York (2015)· *Destroy, she*

said, The Boiler, New York (2015)· *Rattelschneck Retrospective*, *Caricatura*, Museum für Komische Kunst, Frankfurt (2013)· *Representation and the Body*, Wetterling Gallery, Stockholm (2012)

QIU ZHIJIE

γεν. επαρχία Fujian, Κίνα, 1969. Ζει και εργάζεται στο Πεκίνο.

b. Fujian Province, China, 1969. Lives and works in Beijing.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Qiu Zhijie*, Hanart TZGallery, Art Basel, Ελβετία (2014)· *Everything has Its Soul*, Meilun Art Museum, Hunan Arts-Press, Changsha, Κίνα (2014)· *Homogeneity: The Nanjing Yangzi River Bridge Project*, Museum of Nanjing Art, Κίνα (2014)· *Playground*, Matthias Arndt Gallery, Σιγκαπούρη (2014). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Ancient Heritage-New Scenery a contemporary historical path by the west lake*, SanshangArt, Hangzhou, Κίνα (2015)· *Sudden Change of Idea- An Exhibition on Comparative Study between Chinese and German Conceptual Art*, United Art Museum, Hubei, Κίνα (2015)· Μπιενάλε της Βενετίας (2015)

Recent solo exhibitions: *Qiu Zhijie*, Hanart TZGallery, Art Basel, Switzerland (2014)· *Everything has Its Soul*, Meilun Art Museum, Hunan Arts-Press, Changsha, China (2014)· *Homogeneity: The Nanjing Yangzi River Bridge Project*, Museum of Nanjing Art, China (2014)· *Playground*, Matthias Arndt Gallery, Singapore (2014). Recent group exhibitions: *Ancient Heritage-New Scenery a contemporary historical path by the west lake*, SanshangArt, Hangzhou, China (2015)· *Sudden Change of Idea- An Exhibition on Comparative Study between Chinese and German Conceptual Art*, United Art Museum, Hubei, China (2015)· The Venice Biennale (2015)

ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΚΙΝΗΣΕΙΣ RELATIVE MOTIONS

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΚΡΑΝΙΩΤΗ / EVANGELIA KRANIOTI

γεν. Αθήνα, 1979. Ζει και εργάζεται στο Παρίσι.

b. Athens, 1979. Lives and works in Paris.

Πρόσφατες ατομικές και ομαδικές εκθέσεις: *Traverso* (ατομική), Galerie Sator, Μίνας Φωτογραφίας, Παρίσι (2014)· *Antidote*, Galeries Royales Saint-Hubert, Nuit Blanche, Bruxelles (2014)· La Biennale de Belleville-FIAC, Παρίσι (2014)· *Kyotographies presented by Agnès b.*, Κιότο,

Ιαπωνία (2014)· Panorama 15, Le Fresnoy Studio National des Arts Contemporains, Tourcoing, Γαλλία (2013)

Recent solo and group exhibitions : *Traverso* (solo), Galerie Sator, Month of Photography, Paris (2014)· *Antidote*, Galeries Royales Saint-Hubert, Nuit Blanche, Brussels (2014)· La Biennale de Belleville-FIAC, Paris (2014)· *Kyotographies presented by Agnès b.*, Kyoto, Japan (2014)· Panorama 15, Le Fresnoy Studio National des Arts Contemporains, Tourcoing, France (2013)

JULIEN PRÉVIEUX

γεν. Γκερνόμπλ, Γαλλία, 1974. Ζει και εργάζεται στο Παρίσι.

b. Grenoble, France, 1974. Lives and works in Paris.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: Έκθεση του νικητή του βραβείου Marcel Duchamp, Espace 315, Centre Pompidou, Παρίσι (2015)· *Le jeu idéal*, Galerie Showcase, Γκερνόμπλ (2013)· *10 puissance 120*, Frac Basse-Normandie, Caen, Γαλλία (2012)· *Stratagèmes et espaces clos*, Galerie de l'École des Beaux-arts de Rouen, Ρουέν, Γαλλία (2012). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Tapisserie - De Picasso à Messenger*, Musée Jean-Lurçat et de la Tapisserie Contemporaine, Angers, Γαλλία (2015)· *Invitation au voyage*, La Centrale, Βρυξέλλες (2015)· *Shortcuts*, Centre PasquArt, Bienne, Ελβετία (2015)

Recent solo shows: Exhibition of the winner of the prize Marcel Duchamp, Espace 315, Centre Pompidou, Paris (2015)· *Le jeu idéal*, Galerie Showcase, Grenoble (2013)· *10 puissance 120*, Frac Basse-Normandie, Caen, France (2012)· *Stratagèmes et espaces clos*, Galerie de l'École des Beaux-arts de Rouen, France, (2012). Recent group shows: *Tapisserie - De Picasso à Messenger*, Musée Jean-Lurçat et de la Tapisserie Contemporaine, Angers, France (2015)· *Invitation au voyage*, La Centrale, Brussels (2015)· *Shortcuts*, Centre PasquArt, Bienne, Switzerland (2015)

ΤΑΥΤΟΤΕΡΟΤΗΤΑ IDENTALTERITY

LYNDA BENGLIS

γεν. Lake Charles, Λουιζιάνα, ΗΠΑ, 1941. Ζει και εργάζεται μεταξύ Νέας Υόρκης, Σάντα Φε, Νέο Μεξικό, Καστελόνιζου και Αχμενταμπάντ, Ινδία.

b. Lake Charles, Louisiana, U.S.A., 1941. Lives and works between New York, Santa Fe, New Mexico, Kastelorizo, Greece and Ahmedabad, India.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Lynda Benglis: Water Source*, Storm King Art Center, New Windsor, Νέα Υόρκη (2015)· *Lynda Benglis*, Cheim & Read, Νέα Υόρκη (2014)· *Lynda Benglis: Everything Flows*, Locus Gallery, Φιλαδέλφεια, Πενσυλβάνια, Η.Π.Α. (2013). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Pretty Raw: After and Around Helen Frankenthaler*, Rose Art Museum, Brandeis University, Waltham, Μασαχουσέτη, Η.Π.Α. (2015)· *Venus Drawn Out: 20th Century works of great women artists*, The Armory Show at Pier 92, Νέα Υόρκη (2014)· *Lynda Benglis 73/74*, Sutton Projects, Neon Parc και TCB Art, Σίδνεϊ, Αυστραλία (2014).

Recent solo exhibitions: *Lynda Benglis: Water Source*, Storm King Art Center, New Windsor, New York (2015)· *Lynda Benglis*, Cheim and Read, New York (2014)· *Lynda Benglis: Everything Flows*, Locus Gallery, Philadelphia, Pennsylvania (2013). Recent group exhibitions: *Pretty Raw: After and Around Helen Frankenthaler*, Rose Art Museum, Brandeis University, Waltham, Massachusetts, U.S.A. (2015)· *Venus Drawn Out: 20th Century works of great women artists*, The Armory Show at Pier 92, New York (2014)· *Lynda Benglis 73/74*, Sutton Projects, Neon Parc and TCB Art, Sydney, Australia (2014).

URSULA BIEMANN

γεν. Ζυρίχη, Ελβετία, 1955. Ζει και εργάζεται στη Ζυρίχη.

b. Zurich, Switzerland, 1955. Lives and works in Zurich.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Egyptian Chemistry-Deep Weather-Sahara Chronicle*, Neuer Berliner Kunstverein, Βερολίνο (2013)· *Ursula Biemann Mission Reports*, Lentos Museum Linz, Αυστρία (2012)· *Ursula Biemann*, Bildmuseet, Umea, Σουηδία (2007-2008)· *Waterscapes - The Politics of Water*, Pohang City Museum of Art, Pohang, Νότια Κορέα (2015)· *Rights of Nature: Art and Ecology in the Americas*, Nottingham Contemporary, Νότινγκχαμ (2015)

Recent solo exhibitions: *Chemistry-Deep Weather-Sahara Chronicle*, Neuer Berliner Kunstverein, Berlin (2013), *Ursula Biemann Mission Reports*, Lentos Museum Linz, Austria (2012), *Ursula Biemann*, Bildmuseet, Umea, Sweden (2007-2008). Recent group exhibitions: *Waterscapes - The Politics of Water*, Pohang City Museum of Art, Pohang, Korea (2015)· *Rights of Nature: Art and Ecology in the Americas*, Nottingham Contemporary, Nottingham (2015)

PAULINE BOUDRY & RENATE LORENZ

Ζουν και εργάζονται στο Βερολίνο. Live and work in Berlin.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Loving, Repeating*, Kunsthalle Wien, Βιέννη (2015)· *Opaque*, La Bf15, Λυών, Γαλλία (2015)· *Opaque*, Ellen de Bruijne Projects, Άμστερνταμ (2015). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Doors Open*, Forum Expanded Berlinale, Akademie der Künste, Βερολίνο (2015)· *Feminine Futures - The Membrane of the Dream & The Membrane of the Real*, Museum Langmatt, Μπάντεν, Ελβετία (2015)· *Nascent States*, Waterside Contemporary, Λονδίνο (2015)

Recent solo exhibitions: *Loving, Repeating*, Kunsthalle Wien, Austria (2015)· *Opaque*, La Bf15, Lyon, France & *Opaque*, Ellen de Bruijne Projects, Amsterdam (2015). Recent group exhibitions: *Doors Open*, Forum Expanded Berlinale, Akademie der Künste, Berlin (2015)· *Feminine Futures - The Membrane of the Dream & The Membrane of the Real*, Museum Langmatt, Baden, Switzerland (2015)· *Nascent States*, Waterside Contemporary, London (2015)

MARIANNE DARLÉN SOLHAUGSTRAND

γεν. Tromsø, Νορβηγία, 1975. Ζει και εργάζεται στο Όσλο, Νορβηγία.

b. Tromsø, Norway, 1975. Lives and works in Oslo, Norway.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *All Artists are Hermaphrodites*, Visningsrom Drammen, Νορβηγία (2013)· *Watercolors*, Tromsø Gallery of Contemporary Art, Tromsø (2013)· *Juicier*, Window Box Gallery Pushwagner, Όσλο (2012). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: LOCUS exhibition at Studio 17, με τους T. Fastvold και T. Thorjussen, Stavanger, Νορβηγία (2015)· *Die Winterreise*, Galleri LNM, Όσλο (2015)

Recent solo exhibitions: *All Artists are Hermaphrodites*, Visningsrom Drammen, Norway (2013)· *Watercolors*, Tromsø Gallery of Contemporary Art, Tromsø (2013)· *Juicier*, Window Box Gallery Pushwagner, Oslo (2012). Recent group exhibitions: LOCUS exhibition at Studio 17, with T. Fastvold and T. Thorjussen, Stavanger, Norway (2015)· *Die Winterreise*, Galleri LNM, Oslo (2015)

YEVGENIY FIKS

γεν. Μόσχα, 1972. Ζει και εργάζεται στη Νέα Υόρκη.

b. Moscow, 1972. Lives and works in New York. Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *The Lenin Museum*, The James Gallery, The Graduate Center, CUNY, Νέα Υόρκη (2014)· *Homosexuality Is Stalin's Atom Bomb to Destroy America*, Winkleman Gallery, Νέα Υόρκη (2013)· *Tour of MoMA with Congressman Dondero*, Galeria HIT, Μπρατισλάβα, Σλοβακία (2012). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Et Autres*

Identites..., Pavillon Vendôme-Centre d' Art Contemporain, Clichy, Γαλλία (2015)· *Le dessin engagé, Committed drawing*, Le Carreau du Temple, Παρίσι (2015)· *Lenin: Icebreaker Revisited*, Austrian Cultural Forum New York, Νέα Υόρκη (2014).

Recent solo exhibitions: *The Lenin Museum*, The James Gallery, The Graduate Center, CUNY, New York (2014)· *Homosexuality Is Stalin's Atom Bomb to Destroy America*, Winkleman Gallery, New York (2013)· *Tour of MoMA with Congressman Dondero*, Galeria HIT, Bratislava, Slovakia (2012). Recent group exhibitions: *Et Autres Identites...*, Pavillon Vendôme-Centre d'Art Contemporain, Clichy, France (2015)· *Le dessin engagé, Committed drawing*, Le Carreau du Temple, Paris (2015)· *Lenin: Icebreaker Revisited*, Austrian Cultural Forum New York, New York (2014).

ΚΩΣΤΗΣ ΦΩΚΑΣ / KOSTIS FOKAS

γεν. Αθήνα, 1979. Ζει και εργάζεται στα Χανιά της Κρήτης.

b. Athens, 1979. Lives and works in Chania, Crete, Greece.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Relationships*, Atopos (Residency), Αθήνα (2015)· *I'm not malfunctioning, you are*, Dalston Superstore, Λονδίνο (2014). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *L'artfair*, Impact Hub, Γενεύη (2015)· *Pink Pistols*, Doomed Gallery Dalston, Λονδίνο (2015)· *Art Basel*, APT606, Φλόριντα, Η.Π.Α. (2014)· *Art is Dad*, Τορόντο (2014)

Recent solo exhibitions: *Relationships*, Atopos (Residency), Athens, Greece (2015)· *I'm not malfunctioning, you are*, Dalston Superstore, London (2014). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *L'artfair*, Impact Hub, Geneva, Switzerland (2015)· *Pink Pistols*, Doomed Gallery Dalston, London (2015)· *Art Basel*, APT606, Florida, U.S.A. (2014)· *Art is Dad*, Toronto (2014)

HECTOR DE GREGORIO

γεν. Ισπανία. Ζει και εργάζεται στο Λονδίνο.

b. Spain. Lives and works in London.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Marvels of Things Created and Miraculous Aspects of Existing Things*, Opus Gallery, Newcastle upon Tyne, Μεγάλη Βρετανία (2013)· *Hector de Gregorio: New Work*, Opus Gallery, Newcastle upon Tyne, Μεγάλη Βρετανία (2011) Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Summer Exhibition*, Opus Gallery, Newcastle upon Tyne, Μεγάλη Βρετανία (2011)· *Nine: An Exhibition of New Work by Nine Contemporary Artists*, Opus Gallery, Newcastle upon Tyne, Μεγάλη Βρετανία (2011)· *Happiness machines*, RISE Berlin, Βερολίνο (2010)

Recent solo exhibitions: *Marvels of Things Created and Miraculous Aspects of Existing Things*, Opus Gallery, Newcastle upon Tyne, United Kingdom (2013)· *Hector de Gregorio: New Work*, Opus Gallery, Newcastle upon Tyne, United Kingdom (2011) Recent group exhibitions: *Summer Exhibition*, Opus Gallery, Newcastle upon Tyne, United Kingdom (2011)· *Nine: An Exhibition of New Work by Nine Contemporary Artists*, Opus Gallery, Newcastle upon Tyne, United Kingdom (2011)· *Happiness machines*, RISE Berlin, Berlin (2010)

IGOR GRUBIC

γεν. Ζάγκρεμπ, Κροατία, 1969. Ζει και εργάζεται στο Ζάγκρεμπ.

b. Zagreb, Croatia, 1969. Lives and works in Zagreb.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Angels with dirty faces*, Laveronica Arte Contemporanea, Σικελία, Modica, Ιταλία (2014)· *Artefiera*, Μπολόνια, Ιταλία (2014)· *East Side Story*, Dock-aktuelle Kunst, Βασιλεία, Ελβετία (2013). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Sweet Dew - since 1980*, Gwangju Biennale 20th Anniversary Special Project, Νότια Κορέα (2014)· *Notes on Undoing*, Garis & Hahn, Νέα Υόρκη (2014)· *The Deep of the Modern*, Manifesta 9, Γάνδη, Βέλγιο (2012)

Recent solo exhibitions: *Angels with dirty faces*, Laveronica Arte Contemporanea, Modica, Italy (2014)· *Artefiera Bologna*, Bologna, Italy (2014)· *East Side Story*, Dock-aktuelle Kunst, Basel, Switzerland (2013). Recent group exhibitions: *Sweet Dew - since 1980*, Gwangju Biennale 20th Anniversary Special Project, South Korea (2014)· *Notes on Undoing*, Garis & Hahn, New York (2014)· *The Deep of the Modern*, Manifesta 9, Genk, Belgium (2012)

DAVID HOCKNEY

γεν. Bradford, Αγγλία, 1937. Ζει και εργάζεται στο Μπρίντλινγκτον, East Riding, Yorkshire και στο Κένσινγκτον του Λονδίνου.

b. Bradford, United Kingdom, 1937. Lives in Bridlington, East Riding of Yorkshire, and Kensington, London.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Louisiana on paper*, David Hockney, Louisiana Museum of Modern Art, Humlebaek, Δανία (2015)· *David Hockney: Some new paintings (and photography)*, Pace Gallery, Νέα Υόρκη (2015)· *David Hockney: The arrival of spring*, Pace Beijing, Πεκίνο (2015). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Reflections Refractions*, The National Portrait Gallery, Smithsonian Institution, Ουάσινγκτον (2009)· *Museum Islands, Masterworks From Japanese Art Museum Collections*, The Japan Association Of Art Museums 25th Anniversary

Exhibition, Tokyo Metropolitan Art Museum, Τόκυο, Ιαπωνία (2009)

Recent solo exhibitions: *Louisiana on paper*, David Hockney, Louisiana Museum of Modern Art, Humlebaek, Denmark (2015)· *David Hockney: Some new paintings (and photography)*, Pace Gallery, New York (2015)· *David Hockney: The arrival of spring*, Pace Beijing, Beijing, China (2015). Recent group exhibitions: *Reflections Refractions*, The National Portrait Gallery, Smithsonian Institution, Washington D.C. (2009)· *Museum Islands, Masterworks From Japanese Art Museum Collections*, The Japan Association Of Art Museums 25th Anniversary Exhibition, Tokyo Metropolitan Art Museum, Tokyo, Japan (2009).

DEBORAH KELLY & TINA FIVEASH

Deborah Kelly

γεν. Μελβούρνη, Αυστραλία, 1962. Ζει και εργάζεται στη Μελβούρνη και το Σίδνεϊ, Αυστραλία.

b. Melbourne, Australia, 1962. Lives and works in Melbourne and Sydney, Australia.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *The Miracles / Deborah Kelly*, Counihan Gallery, Μελβούρνη (2013)· *Deborah Kelly Awfully Beastly*, Gallery Barry Keldoulis, Σίδνεϊ (2011)· *Deborah Kelly - Tank man tango*, Contemporary Art Centre of South Australia, Αδελαΐδα, Αυστραλία (2009). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Zero Tolerance*, MoMA PS1, Νέα Υόρκη (2015)· *The TarraWarra Biennial 2014: Whisper in My Mask*, TarraWarra Museum of Art, Βικτώρια, Αυστραλία (2014)· *Zero Tolerance: Miami*, σε συνεργασία με το MoMA PS1, YoungArts Tower Building, Μαϊάμι, Φλόριντα (2014).

Recent solo exhibitions: *The Miracles / Deborah Kelly*, Counihan Gallery, Melbourne (2013)· *Deborah Kelly Awfully Beastly*, Gallery Barry Keldoulis, Sydney (2011)· *Deborah Kelly - Tank man tango*, Contemporary Art Centre of South Australia, Adelaide, Australia (2009). Recent group exhibitions: *Zero Tolerance*, MoMA PS1, New York (2015)· *The TarraWarra Biennial 2014: Whisper in My Mask*, TarraWarra Museum of Art, Victoria, Australia (2014)· *Zero Tolerance: Miami*, in partnership with MoMA PS1, YoungArts Tower Building, Miami, Florida (2014).

Tina Fiveash

γεν. Καμπέρα, Αυστραλία, 1970. Ζει και εργάζεται στο Enmore, Νέα Νότια Ουαλία, Αυστραλία.

b. Canberra, Australia, 1970. Lives and works in Enmore, NSW, Australia.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Tina Fiveash: Grace*, Queensland Centre for Photography,

Μπρίσμπεϊν, Αυστραλία (2012)· *Tina Fiveash: Selected Works*, Platform 72, Σίδνεϊ (2012)· *Tina Fiveash*, Plump Gallery, Σίδνεϊ (2011). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Got the Message? 50 Years of Political Posters*, Art Gallery of Ballarat, Ballarat, Αυστραλία (2013)· *Marrickville Contemporary Art Prize Finalists Exhibition*, Chrissie Cotter Gallery, Σίδνεϊ (2012)· *Emergence Quirk-ability Gallery*, Σίδνεϊ (2012).

Recent solo exhibitions: *Tina Fiveash: Grace*, Queensland Centre for Photography, Brisbane, Australia (2012)· *Tina Fiveash: Selected Works*, Platform 72, Sydney (2012)· *Tina Fiveash*, Plump Gallery, Sydney (2011). Recent group exhibitions: *Got the Message? 50 Years of Political Posters*, Art Gallery of Ballarat, Ballarat, Australia (2013)· *Marrickville Contemporary Art Prize Finalists Exhibition*, Chrissie Cotter Gallery, Sydney (2012)· *Emergence Quirk-ability Gallery*, Sydney (2012)

MAJIDA KHATTARI

γεν. Erfoud, Μαρόκο, 1966. Ζει και εργάζεται στο Παρίσι.

b. 1966 Erfoud, Morocco. Lives and works in Paris.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *a=r,β*, περφόρμανς, Βασιλεία, Ελβετία (2014)· *Voilé-Dévoilé (Καλύπτω-Αποκαλύπτω)*, εγκατάσταση, Αμφιθέατρο του Λούβρου, Παρίσι (2013)· *Libertés*, Institute of Islamic Culture, Παρίσι (2012). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *The Grass Grows*, The Form at Contemporary Culture Gallery/Art.Lab Gallery/Glenda Cinquegrana: the Studio, Βασιλεία, Ελβετία (2014)· *(One) Hope Map*, Cultuurcentrum Bruges, Μπρυζ, Βέλγιο (2013)

Recent solo exhibitions: *a=r,β*, performance, Basel, Switzerland (2014)· *Voilé-Dévoilé (Cover-Uncover)*, installation, The Louvre Auditorium, Paris (2013)· *Libertés*, Institute of Islamic Culture, Paris (2012). Recent group exhibitions: *The Grass Grows*, The Form at Contemporary Culture Gallery/Art.Lab Gallery/Glenda Cinquegrana: the Studio, Basel, Switzerland (2014)· *(One) Hope Map*, Cultuurcentrum Bruges, Bruges, Belgium (2013)

SLAVA MOGUTIN

γεν. Kemerovo, Σιβηρία, Ρωσία, 1974. Ζει και εργάζεται στη Νέα Υόρκη.

b. Kemerovo, Siberia, Russia, 1974. Lives and works in New York.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Amoresuperm*, La Fresh Gallery, Μαδρίτη (2014)· *Superm Fruit*, Please Do Not Enter, Λος Άντζελες (2014)· *De Rusia con Amor*, Asterisco Festival, casaBrandon Gallery, Μπουένος Άιρες (2014). Πρόσφατες

ομαδικές εκθέσεις: *Interface: Queer Artist Forming Communities through Social Media*, Leslie-Lohman Museum of Gay and Lesbian Art, Νέα Υόρκη (2015)· *Faceless*, De Markten, Βρυξέλλες (2015)

Recent solo exhibitions: *Amoresuperm*, La Fresh Gallery, Madrid (2014)· *Superm Fruit*, Please Do Not Enter, Los Angeles (2014)· *De Rusia con Amor*, Asterisco Festival, casaBrandon Gallery, Buenos Aires (2014). Recent group exhibitions: *Interface: Queer Artist Forming Communities through Social Media*, Leslie-Lohman Museum of Gay and Lesbian Art, New York (2015)· *Faceless*, De Markten, Brussels (2015)

CARLOS MOTTA

γεν. Μπογκοτά, Κολομβία, 1978. Ζει και εργάζεται στη Νέα Υόρκη.

b. Bogotá, Colombia, 1978. Lives and works in New York.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Carlos Motta: For Democracy There Must Be Love*, Röda Sten Konsthall, Γκέτεμποργκ, Σουηδία (2015)· *Nefandus Trilogy*, Galeria Filomena Soares, Solo Projects ARCO, Μαδρίτη (2014). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Resistance Performed*, Migros Museum, Zurích (2015)· *Rencontres Internationales*, Haus der Kulturen der Welt, Βερολίνο (2015)

Recent solo exhibitions: *Carlos Motta: For Democracy There Must Be Love*, Röda Sten Konsthall, Göteborg, Sweden (2015)· *Mor.Charpentier Galerie*, Paris (2015), *Nefandus Trilogy*, Galeria Filomena Soares, Solo Projects ARCO, Madrid, Spain (2014). Recent group exhibitions: *Resistance Performed*, Migros Museum für Gegenwartskunst, Zurich (2015)· *Rencontres Internationales*, Haus der Kulturen der Welt, Berlin (2015)

ΝΑΤΑΣΣΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ / NATASHA PAPADOPOULOU

γεν. Θεσσαλονίκη. Ζει και εργάζεται στην Αθήνα.

b. Thessaloniki. Lives and works in Athens.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Insecurity Guarantee*, Open Circuit Lab, Αθήνα (2014)· *Hungry for culture*, Remap 4, Αθήνα (2013)· *Naked Eggs*, Ivy Brown Gallery, Νέα Υόρκη (2007). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Aglimpseof*, Κυπριακή πρεσβεία της Αθήνας, Αθήνα (2015)· *Photoromance* Romanzo Athens, Αθήνα (2015)· *Miam festival*, Χάγν, Ολλανδία (2014)· *Civilization and Fall*, Metamatic Taf, Αθήνα (2013)

Selected solo exhibitions: *Insecurity Guarantee*, Open Circuit Lab, Athens, Greece (2014)· *Hungry for culture*, Remap 4, Athens, Greece (2013)· *Naked Eggs*, Ivy Brown Gallery, New York (2007). Selected group exhibitions: *Aglimpseof*, Cyprian Embassy

at Athens, Athens, Greece (2015)· *Photoromance* Romanzo Athens, Athens, Greece (2015)· *Miam festival*, The Hague, Holland (2014)· *Civilization and Fall*, Metamatic Taf, Athens, Greece (2013)

ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΡΩΤΟΠΑΤΣΗΣ (PAZZI) / ANTONIS PROTOPATSI (PAZZI)

γεν. Μυτιλήνη, 1897 - πέθανε Αθήνα, 1947

b. Mytilene, Greece, 1897 - died Athens, 1947

Επιλογή ατομικών εκθέσεων: Αίθουσα Τέχνης Υάκινθος, Αθήνα (1997)· Αρχαιολογικό Μουσείο Μυτιλήνης (1997). Επιλογή ομαδικών εκθέσεων: Σύνδεσμος Σκίτσογράφων, Αθήνα (1927, 1932), Πανελλήνια Καλλιτεχνική Έκθεση, Αθήνα (1939)

Selected solo exhibitions: Yakinthos Gallery, Athens (1997)· Archaeological Museum of Mytilene, Greece (1997). Selected group exhibitions: Cartoonist Association, Athens, Greece (1927, 1932)· Panellinia Art Exhibition, Athens (1939)

WOLFGANG TILLMANS

γεν. Remscheid, Γερμανία, 1968. Ζει και εργάζεται στο Βερολίνο και το Λονδίνο.

b. Remscheid, Germany, 1968. Lives and works in Berlin and London.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *In Dialogue: Wolfgang Tillmans*, Philadelphia Museum of Art, Φιλαδέλφεια, Πενσυλβάνια (2014)· *Wolfgang Tillmans*, Kunstsammlung Nordrhein-Westfalen, K21 Ständehaus, Ντίσελντορφ, Γερμανία (2013)· *Neue Welt*, Kunsthalle Zürich, Zurích (2012). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *New suite of Contemporary Displays*, Tate Britain, Λονδίνο (2012)· *Duplicate it!* (δράση στις 14 Ιουνίου), Stedelijk Museum, Άμστερνταμ (2012)· *After the Gold Rush: Contemporary Photography from the Collection*, The Metropolitan Museum of Art, Νέα Υόρκη (2011)

Recent solo exhibitions: *In Dialogue: Wolfgang Tillmans*, Philadelphia Museum of Art, Philadelphia, Pennsylvania (2014)· *Wolfgang Tillmans*, Kunstsammlung Nordrhein-Westfalen, K21 Ständehaus, Düsseldorf, Germany (2013)· *Neue Welt*, Kunsthalle Zürich, Zurich (2012). Recent group exhibitions: *New suite of Contemporary Displays*, Tate Britain, London (2012)· *Duplicate it!* (one-day event), Stedelijk Museum, Amsterdam (2012)· *After the Gold Rush: Contemporary Photography from the Collection*, The Metropolitan Museum of Art, New York (2011)

BORYANA ROSSA & OLEG MAVROMATTI

Boryana Rossa (Dragoeva)

γεν. Σόφια, Βουλγαρία, 1972. Ζει και εργάζεται στη Σόφια.

b. Sofia, Bulgaria, 1972. Lives and works in Sofia.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *After the Fall*, βίντεο εγκατάσταση, Experimental Music and Performance Art Center, EMPAC, Troy, Νέα Υόρκη (2012)· *After the Fall*, the fridge & Haspel, Σόφια (2012)· *Cosmic Rebel*, περφόρμανς με τους Angela Washko και Marina Galperina, Riverside Park, West Harlem, Νέα Υόρκη (2012)· *Rose Standard* (περφόρμανς), Institute of Contemporary Art, Σόφια, Βουλγαρία (2011). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Uchronia*, special project of the 5η Μπιενάλε της Μόσχας, Shchusev State Museum of Architecture, Μόσχα (2013)· *Feminist Workshop*, the fridge & Haspel, Σόφια (2013)

Recent solo exhibitions: *After the Fall*, video installation, Experimental Music and Performance Art Center, EMPAC, Troy, New York (2012)· *After the Fall*, the fridge & Haspel, Sofia (2012)· *Cosmic Rebel*, performance with Angela Washko and Marina Galperina, Riverside Park, West Harlem, New York (2012)· *Rose Standard*, performance, Institute of Contemporary Art, Sofia (2011). Recent group exhibitions: *Uchronia*, special project of the 5th Moscow Biennial, Shchusev State of Museum of Architecture, Moscow, Russia (2013)· *Feminist Workshop*, the fridge & Haspel, Sofia (2013)

Oleg Mavromati

γεν. Volgograd, Ρωσία, 1965. Ζει και εργάζεται στη Βουλγαρία και στις Η.Π.Α.

b. Volgograd, Russia, 1965. Lives and works in Bulgaria and U.S.A.

Πρόσφατες εκθέσεις και περφόρμανς: *The Cow of Desire*, περφόρμανς μαζί με την Boryana Rossa ως Ultrafuturo, Gallery Plastelin, Σόφια (2010)· *Blood Certificate*, μαζί με την Boryana Rossa, Exit Art, Νέα Υόρκη (2010)· *People's Servants*, μαζί με την Boryana Rossa, Stedelijk Museum, Άμστερνταμ (2009)· *Vitruvian Body*, μαζί με την Boryana Rossa, re.act.feminism, Akademie der Künste, Βερολίνο (2009)· *Rotte Armie Forever*, σε συνεργασία με bionihil και Boryana Rossa, Reichstag, Βερολίνο (2009)

Recent exhibitions and performances: *The Cow of Desire*, performance together with Boryana Rossa as Ultrafuturo, Gallery Plastelin, Sofia (2010)· *Blood Certificate*, together with Boryana Rossa, Exit Art, New York (2010)· *People's Servants*, with Boryana Rossa, Stedelijk Museum, Amsterdam (2009)· *Vitruvian Body*, with Boryana Rossa, re.act.feminism, Akademie der Künste, Berlin (2009)· *Rotte Armie Forever*, with bionihil and Boryana Rossa, Reichstag, Berlin (2009)

MILICA TOMIĆ

γεν. Βελιγράδι, Σερβία, 1960. Ζει και εργάζεται

στο Βελιγράδι.

b. Belgrade, Serbia, 1960. Lives and works in Belgrade.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Milica Tomić*, Museum of Contemporary Art Belgrade, Βελιγράδι (2010)· *Safety on the Road*, Charim Gallery, Βιέννη (2010). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *After Year Zero/Forensis*, Haus der Kulturen der Welt, Βερολίνο (2014)· Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης της Οδησσού, Ουκρανία (2013)· 10η Μπιενάλε του Sharjah, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα (2011)

Recent solo exhibitions: *Milica Tomić*, Museum of Contemporary Art Belgrade, Serbia (2010)· *Safety on the Road*, Charim Gallery, Vienna (2010). Recent group exhibitions: *After Year Zero/Forensis*, Haus der Kulturen der Welt, Berlin (2014)· Odessa Biennial of Contemporary Art, Odessa, Ukraine (2013)· 10th Sharjah Biennial, U.A.E. (2011)

ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΠΕΡΦΟΡΜΑΝΣ PERFORMANCE FESTIVAL

MÁRCIO CARVALHO

γεν. Λάγκος, Πορτογαλία, 1981. Ζει και εργάζεται στο Βερολίνο.

b. Lagos, Portugal, 1981. Lives and works in Berlin.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις και περφόρμανς: *Gemäldegalerie*, τμήμα του *Giving Contours to Shadows project*, NBK and Savvy Contemporary, Βερολίνο (2014)· *Giving Contours to Shadows*, Maxim Gorki Theater, Βερολίνο (2014)· *Accumulation project*, Boston University's 808 Gallery, Βοστώνη (2014)· Organization for Human Brain Mapping Annual Congress, CCH - Congress Center Hamburg, Αμβούργο (2014)

Recent solo exhibitions and Performances: *Gemäldegalerie*, part of *Giving Contours to Shadows project*, NBK and Savvy Contemporary, Berlin (2014)· *Giving Contours to Shadows*, Maxim Gorki Theater, Berlin (2014)· *Accumulation project*, Boston University's 808 Gallery, Boston (2014)· Organization for Human Brain Mapping Annual Congress, CCH - Congress Center Hamburg, Hamburg (2014)

ΧΑΡΗΣ ΕΛΕΚΤΡΟΝ & ΡΟΖΙΤΑ / CHARIS ELECTRON & ROSITA

Ζούνε και εργάζονται μεταξύ Ελλάδας, Ταϊλάνδης και Χιλής.

Live and work between Greece, Thailand and Chile.

Χάρης, ο Ανώνυμος με την Χρυσή Μάσκα:

«γεννήθηκε» στο μουσικό κέντρο των Λαδάδικων της Θεσσαλονίκης το καλοκαίρι του 1995.

Πρόσφατη κυκλοφορία είναι το *Είσαι Κεραία Στο Μαγαζί* από τους Χάρη Έλεκτρον & Υιοί (DEFKAZ records, Θεσσαλονίκη, 2015) ένα CD άλμπουμ που είναι κομμένο σε 99 κομμάτια ή 14 τραγούδια. Ροζίτα, η άγνωστη σε όλους Μεξικάνικης Πάλης Τραγουδίστρια: «εμφανίστηκε» για πρώτη φορά τον Απρίλιο του 2015.

Charis, the Unnamed with the Golden Mask: «born» in the music centre of the Ladadika-Thessaloniki, in the summer of 1995. Recently release the album *You're an antenna in the store*, by the Charis Electron & Sons (DEFKAZ records, Thessaloniki, 2015), a cd cut in 99 pieces or 14 songs. Rosita, the unknown to all Singer of Mexican Wrestling: she «appeared» for the first time in April, 2015.

VICTORIA GRAY

γεν. Newcastle Upon Tyne, H.B., 1985. Ζει και εργάζεται στο H.B.

b. Newcastle Upon Tyne, U.K., 1985. Lives and works in the U.K.

Πρόσφατες περφόρμανς και εκθέσεις: *Healing Sounds*, FEM FESTIVAL, Museum of History, Girona, Ισπανία (2014)· *Boll*, CARA CARA, La Bonne, Centre de Cultura de Dones Francesca Bonnemaison, FEM FESTIVAL 14, Βαρκελώνη (2014)· *Astral Body [Mέpn 1-5]*, Over Time Exhibition, Stephen Lawrence Gallery, University of Greenwich, Λονδίνο (2014)· *Anti-Clockwise Circles with the Left Hand*, Over Time Performance, Queen's House, Royal Maritime Museum, Λονδίνο (2014)· *Berthing Bone*, Bloc Projects, Σέφιλντ, Αγγλία (2014)

Recent performances and exhibitions: *Healing Sounds*, FEM FESTIVAL, Museum of History, Girona, Spain (2014)· *Boll*, CARA CARA, La Bonne, Centre de Cultura de Dones Francesca Bonnemaison, FEM FESTIVAL 14, Barcelona, Spain (2014)· *Astral Body [Parts 1-5]*, Over Time Exhibition, Stephen Lawrence Gallery, University of Greenwich, London (2014)· *Anti-Clockwise Circles with the Left Hand*, Over Time Performance, Queen's House, Royal Maritime Museum, London (2014)· *Berthing Bone*, Bloc Projects, Sheffield, United Kingdom (2014)

JONAS KOCHER

γεν. Ελβετία, 1977. Ζει και εργάζεται στην Ελβετία και την Ελλάδα.

b. Switzerland, 1977. Lives and works in Switzerland and Greece.

Έργα του έχουν παρουσιασθεί: Zentrum Paul Klee, Βέρνη, Ελβετία· Festival Encuentros, Μπουένος

Άιρες· Umlaut Festival, Βερολίνο· SMC Lausanne, Λοζάνη

His work has been played at: Zentrum Paul Klee Bern, Switzerland· Festival Encuentros Buenos Aires· Umlaut Festival Berlin· SMC Lausanne

MISCHA KUBALL

γεν. Ντίσελντορφ, Γερμανία, 1959. Ζει και εργάζεται στη Γερμανία.

b. Düsseldorf, Germany, 1959. Lives and works in Germany.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Think Tank*, St. Petri, Lübeck, Γερμανία (2015)· *playtime/domestic version*, Galerie Laurent Mueller, Παρίσι (2014)· *Dunkle Kammer*, The View Contemporary Art Space, Salenstein, Ελβετία (2014). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Lightopia*, Center for Arts and Technology, Λισαβόνα (2014)· *Substantieller Einfluss*, Bayer Kultur, Λεβερκούζεν, Γερμανία (2014)· *Die Grosse*, Museum Kunstpalast, Ντίσελντορφ (2014)

Recent solo exhibitions: *Think Tank*, St. Petri, Lübeck, Germany (2015)· *playtime/domestic version*, Galerie Laurent Mueller, Paris (2014)· *Dunkle Kammer*, The View Contemporary Art Space, Salenstein, Switzerland (2014). Recent group exhibitions: *Lightopia*, Center for Arts and Technology, Lisbon (2014)· *Substantieller Einfluss*, Bayer Kultur, Leverkusen, Germany (2014)· *Die Grosse*, Museum Kunstpalast, Düsseldorf (2014)

CARLOS MARTIEL

γεν. Αβάνα, Κούβα, 1990. Ζει και εργάζεται στη Νέα Υόρκη.

b. Havana, Cuba, 1990. Lives and works in New York.

Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: Houston International Performance Art Biennale, Houston, Τέξας, Η.Π.Α. (2014)· *La Otra Bienal*, Μπογκοτά, Κολομβία (2013)· Liverpool Biennial, Λίβερπουλ (2010)· Pontevedra Art Biennial, Ισπανία (2010)· Havana Biennial, Αβάνα (2009)

Recent group exhibitions: Houston International Performance Art Biennale, Houston, Texas, U.S.A. (2014)· *La Otra Bienal*, Bogotá, Colombia (2013)· Liverpool Biennial, Liverpool (2010)· Pontevedra Art Biennial, Ισπανία (2010)· Havana Biennial, Havana, Cuba (2009)

MENTH ΜΕΓΑ / MEDIE MEGAS

γεν. Μεγάλη Βρετανία, 1978

b. United Kingdom, 1978.

Είναι μέλος της καλλιτεχνικής ομάδας Fora, την οποία ίδρυσε το 2008 μαζί με τον συγγραφέα Μανώλη Ανδριωτάκη. Πρόσφατες παρουσιάσεις:

Transforming Me; ένα δίγλωσσο σόλο, MIRfestival, Αθήνα (2014)· *Μεταπολίτευση*, Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών, Ίδρυμα Ανάση, Αθήνα (2012)· *Το Μαντρόσκυλο, μια αλληγορία για τα Media*, Θέατρο Σοφούλη, Θεσσαλονίκη (2011) και Πολιτιστικό Κέντρο Ακαδημία, Αθήνα (2010)· *Ποιητικό Άσυλο*, Φεστιβάλ Αθηνών (2008)

She is member of the artistic group Φορά, which founded with the writer Manolis Andriotakis in 2008. Recent presentations: *Transforming Me: a bilingual solo*, MIRfestival, Athens, Greece (2014)· *Metapolitefsi*, Onasis Cultural Centre, Athens (2012)· *The Guard Dog, an allegory of the Media*, Sofouli Theater, Thessaloniki (2011) and Πολιτιστικό Κέντρο Ακαδημία, Αθήνα (2010) and Cultural Center Academeia, Athens (2010)· Poetic Asylum, Athens Festival (2008)

RIHANNON MORGAN

γεν. 1985. Ζει και εργάζεται στη Θεσσαλονίκη.

b. 1985. Lives and works in Thessaloniki.

Συνεργάστηκε ως χορεύτρια με το Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος, το Grand Theatre και το Theatre d' Esch στο Λουξεμβούργο, το Centre Culturel της Γάνδης (Βέλγιο), κ.ά. ενώ συμμετείχε στην τελετή έναρξης των Ολυμπιακών Αγώνων του Λονδίνου (2012)

As a dancer, she collaborated with: National Theater of Northern Greece (Thessaloniki), Grand Theatre du Luxembourg, Theatre d' Esch (Luxembourg), Centre Culturel Ghent (Belgium) etc. She participated to the Opening Ceremony of the London 2012 Olympics.

ΛΗΔΑ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ / LEDA PARACONSTANTINOU

γεν. Αμπελώνας, Λάρισα. Ζει και εργάζεται στην Αθήνα και τις Σπέτσες.

b. Ampelonas, Larissa, Greece. Lives and works in Athens and Spetses.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Επισκέπτες*, a.antoniopoulou.art, Αθήνα (2013)· *NAI+OXI*, Λουτρό των Αέρηδων, Αθήνα (2011)· *Για πάντα*, Παλαιό Ελαιουργείο της Ελευσίνας (2009)· *Η Barbie είναι νεκρή*, a.antoniopoulou.art, Αθήνα, και Γκαλερί Λόλα Νικολάου, Θεσσαλονίκη (2008)· *Εις το όνομα*, τιμώμενη καλλιτέχνης της 1ης Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης, Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης (2007)· *Λήδα Παπακωνσταντίνου: Περφόρμανς, Φιλμ, Βίντεο 1969-2004*, Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα (2006)

Recent solo exhibitions: *Visitors*, a.antoniopoulou.art, Athens (2013)· *YES+NO*, Bath the Winds, Athens (2011)· *Forever*, Old Oil and Soap Factory of Elefsina, Greece (2009)· *Barbie Is Dead*,

a.antoniopoulou.art, Athens, and Lola Nikolaou Gallery, Thessaloniki, (2008)· *In the Name Of*, honouring artist of the 1st Thessaloniki Biennale of Contemporary Art, Center of Contemporary Art, Thessaloniki (2007)· *Leda Papaconstantinou: Performance, Film, Video 1969-2004*, Benaki Museum, Athens (2006)

JANOSH PERLER

γεν. Fribourg, Ελβετία, 1991.

b. Fribourg, Switzerland, 1991.

Έχει εργαστεί ως βοηθός και έχει συνεργαστεί σε πλήθος φεστιβάλ τέχνης και περφόρμανς όπως: Belluard Bollwerk Festival, Fribourg· BONE Performance Festival, Βέρνη· Sculpture Festival Le Mouvement, Biel, Ελβετία.

He has assisted and cooperated in various art and performance festivals as: Belluard Bollwerk Festival, Fribourg· BONE Performance Festival, Bern· and the Sculpture Festival Le Mouvement, Biel, Switzerland.

SURABHI SARAF

γεν. Indore, Ινδία, 1983. Ζει και εργάζεται στο Σαν Φρανσίσκο.

b. Indore, India, 1983. Lives and works in San Francisco.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Remedies*, Hosfelt Gallery, Σαν Φρανσίσκο (2014)· *Illuminen*, Galerie Mirchandani + Steinruecke, Μουμπάι, Ινδία (2013)· *Grains*, Asian Art Museum, Σαν Φρανσίσκο (2013)· Yerba Buena Center for the Arts, Σαν Φρανσίσκο (2012). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *FOLD*, *Videos on Stage: An Epidemic of Amnesia*, (προβολή), Art International Fair, Κωνσταντινούπολη (2014)· *We Are Ours*, The Clark House Bombay, Μουμπάι, Ινδία (2013)

Recent solo exhibitions: *Remedies*, Hosfelt Gallery, San Francisco (2014)· *Illuminen*, Galerie Mirchandani + Steinruecke, Mumbai, India (2013)· *Grains*, Asian Art Museum, San Francisco (2013)· Yerba Buena Center for the Arts, San Francisco (2012). Recent group exhibitions: *FOLD*, *Videos on Stage: An Epidemic of Amnesia*, (screening), Art International Fair, Istanbul (2014)· *We Are Ours*, The Clark House Bombay, Mumbai (2013)

RUEDY SCHWYN

γεν. Ζυρίχη, Ελβετία, 1955. Ζει και εργάζεται στην Ελβετία και την Αλμερία, Ισπανία.

b. Zurich, Switzerland, 1955. Lives and works in Switzerland and Almeria, Spain.

Έχει διοργανώσει περισσότερες από 140 εκθέσεις, περφόρμανς και παρεμβάσεις στην Ελβετία και την Ελλάδα.

He has organised more than 140 exhibitions, performances and interventions in Switzerland and Europe.

ΔΑΦΝΗ ΣΤΕΦΑΝΟΥ / DAFNI STEFANOU

γεν. Αθήνα, 1976. Ζει και εργάζεται στην Ελβετία και την Ελλάδα.

b. Athens, 1976. Lives and works in Switzerland and Greece.

Έχει συνεργαστεί με τις εταιρείες: Ypsilon, Amorph, Ad Lib και Cie Eekupoize. Εργάστηκε ως βοηθός χορογράφος για την Τελετή Έναρξης των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας, Αθήνα (2004)

She has worked with companies: Ypsilon, Amorph, Ad Lib and Cie Eekupoize. She has been one of the assistant choreographers for the Opening Ceremony of the Athens Olympic Games, Athens (2004).

SUKA OFF

(Piotr Wegrzynski, Sylvia Lajbig)

Η κολεκτίβα SUKA OFF ιδρύθηκε στην Πολωνία, 1995.

A Poland based collective SUKA OFF founded in Poland, 1995.

Πρόσφατες περφόρμανς και εκθέσεις: *20 Years SUKA OFF: transSfera 1.8 + video*, Teatr Rawa, Katowice, Πολωνία (2015)· *Goth-Dissection and Suture* (ομαδική έκθεση), Vanilla Gallery, Τόκιο (2015)· *Ancient Games* (βίντεο προβολή), Nachtschatten Festival, Μόναχο (2015)· *Transfera*, έκθεση φωτογραφίας και live multimedia περφόρμανς, The Venice International Performance Week, Palazzo Bembo, Βενετία (2012)

Recent performances and exhibitions: *20 Years SUKA OFF: transSfera 1.8 + video*, Teatr Rawa, Katowice, Poland (2015)· *Goth-Dissection and Suture* (group exhibition), Vanilla Gallery, Tokyo (2015)· *Ancient Games* (video screening), Nachtschatten Festival, Munich (2015)· *Transfera*, photography exhibition and live multimedia performance, The Venice International Performance Week, Palazzo Bembo, Venice (2012)

ULAY (FRANK UWE LAYSIEPEN)

γεν. Solingen, Γερμανία, 1943. Ζει και εργάζεται στο Άμστερνταμ, τη Λιουμπλιάνα και το Βερολίνο.

b. Solingen, Germany, 1943. Lives and works in Amsterdam, Ljubljana and Berlin.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις και περφόρμανς: *A Skeleton in the Closet* (περφόρμανς), Room 1.15, Stedelijk Museum, Άμστερνταμ (2015)· *Irritation*, Neon Galéria, OFF-Μπιενάλε της Βουδαπέστης (2015)· *Project Cancer* (screening), Motovun Film Festival, Ζάγκρεμπ, Κροατία (2014)· *Da ist eine kriminelle Berührung in der Kunst* (προβολή), Venice International Performance Art Week,

Βενετία (2014)· *Ulay*, Motinternational, Λονδίνο (2014)· *Ich bin Ich: Ulay on Ulay*, Salon Dahlmann, Βερολίνο (2013)· *Whose Water is it?*, Maribor 2012, European Capital of Culture, Σλοβενία (2012)

Selected solo exhibitions and performances: *A Skeleton in the Closet* (performance), Room 1.15, Stedelijk Museum, Amsterdam (2015)· *Irritation*, Neon Galéria, OFF-Biennale Budapest (2015)· *Project Cancer* (screening), Motovun Film Festival, Zagreb, Croatia (2014)· *Da ist eine kriminelle Berührung in der Kunst* (screening), Venice International Performance Art Week, Venice (2014)· *Ulay*, Motinternational, London (2014)· *Ich bin Ich: Ulay on Ulay*, Salon Dahlmann, Berlin (2013)· *Whose Water is it?*, Maribor 2012, European Capital of Culture, Slovenia (2012)

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ARCHAEOLOGICAL MUSEUM OF THESSALONIKI

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΞΕΝΑΚΗΣ / CONSTANTIN XENAKIS

γεν. Κάιρο, Αίγυπτος, 1931. Ζει και εργάζεται στην Αθήνα και το Παρίσι.

b. Cairo, Egypt, 1931. Lives and works in Athens and Paris.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *No Way Out*, Γκαλερί Citronne, Πόρος (2014)· *Κώδικες, Μυστικά και Χαμένα Σύμβολα*, Δημοτική Πινακοθήκη Θεσσαλονίκης (2010)· Kalfayan Galleries, Αθήνα (2010)· *Κωνσταντίνος Ξενάκης: Διαδρομή*, Δημοτική Πινακοθήκη Χανίων, Κρήτη (2009)· Γκαλερί Λόλα Νικολάου, Θεσσαλονίκη (2007)· Galleria de Arte Contemporaneo Jorge Ontiveros, Μαδρίτη (2006). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: Artissima Art Fair, με τις Kalfayan Galleries, Μιλάνο, Ιταλία (2014)· 3η Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης (2011)

Recent solo exhibitions: *No Way Out*, Gallery Citronne, Poros, Greece (2014)· *Codes, Secrets and Lost Symbols*, Municipal Gallery of Thessaloniki (2010)· Kalfayan Galleries, Athens (2010)· *Constantin Xenakis: Parcours*, Municipal Gallery of Chania, Crete, Greece (2009)· Lola Nikolaou Gallery, Thessaloniki (2007)· Galleria de Arte Contemporaneo Jorge Ontiveros, Madrid (2006). Recent group exhibitions: Artissima Art Fair, with Kalfayan Galleries, Milano, Italy (2014)· 3rd Thessaloniki Biennale of Contemporary Art (2011)

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ WORKSHOP

ΑΚΗΣ ΚΑΡΑΝΟΣ / AKIS KARANOS

γεν. Θεσσαλονίκη, 1980. Ζει και εργάζεται στην Ολλανδία και την Ελλάδα.

b. Thessaloniki, 1980. Lives and works in The Netherlands and Greece.

Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *I thought you were the real thing*, Ρομάντζο-Bios, Αθήνα (2014)· *Videos without ideas*, Ellen de Bruijne Projects, Άμστερνταμ (2014)· Novas Artes Associadas 5, Barcelona, Πορτογαλία (2014)· *I need a Hero* (Πολύτιμες Ύλες σε Σπουδαίους Καιρούς), Πεδίο Δράσης Κόδρα, Θεσσαλονίκη (2014)· Rooms - Γκαλερί Καππάτος, Ξενοδοχείο St George Lycabettus, Αθήνα (2014)

Recent group exhibitions: *I thought you were the real thing*, Romantzo Bios, Athens (2014)· *Videos without ideas*, Ellen de Bruijne Projects, Amsterdam (2014)· Novas Artes Associadas 5, Barcelona, Portugal (2014)· *I need a Hero* (Valuable Matters in Valuable Times), Action Field Kodra, Thessaloniki (2014)· Rooms - Kappatos Gallery, St George Lycabettus Hotel, Athens 2014

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΚΑΦΕΤΖΗΣ / ADAMANTIOS KAFETZIS

γεν. Αθήνα, 1977. Ζει και εργάζεται στην Αθήνα.
b. Athens, Greece, 1977. Lives and works in Athens.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: Chez Marie-Joe, Biennale OFF Dak'Art, Ντακάρ, Σενεγάλη (2014)· Jeune Creation Gallery, Παρίσι (2012)· γκαλερί Καππάτος, Αθήνα (2008). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: Helen Day Art Centre-Migration, Vermont, ΗΠΑ (2012)· RAW Material Gallery, Ντακάρ, Σενεγάλη (2012)· Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης (2009).

Recent solo exhibitions: Chez Marie-Joe, Biennale OFF Dak'Art, Dakar, Senegal (2014)· Jeune Creation Gallery, Paris (2012)· Kappatos gallery, Athens (2008). Recent group exhibitions: Helen Day Art Centre-Migration, Vermont, USA (2012)· RAW Material Gallery, Dakar, Senegal (2012)· Biennale Thessaloniki of Contemporary Art, Thessaloniki (2009).

ΜΑΡΙΑ ΚΡΙΑΡΑ / MARIA KRIARA

γεν. Ηράκλειο, Κρήτη, 1982. Ζει και εργάζεται στη Θεσσαλονίκη.

b. Heraklion, Crete, 1982. Lives and works in Thessaloniki.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Cogito(.)* or

"I think therefore I am... a Rhinoceros", CAN Christina Androulidaki gallery, Αθήνα (2014)· *The Quarry and the Encyclopédistes*, DYNAMO Project Space, Θεσσαλονίκη (2011). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Εικόνα και Χρόνος - Εικόνες της Κρίσης*, Ταινιοθήκη της Ελλάδος - Μουσείο Κινηματογράφου, Αθήνα (2015)· *Nyctophilia*, CAN Christina Androulidaki gallery, Αθήνα (2014)· *IDEA MIAMI 2014*, Institute for the Development of Emerging Art (IDEA), Kowal+Odermatt Projects, Μαϊάμι, Φλόριντα, Η.Π.Α. (2014).

Recent solo exhibitions: *Cogito(.)* or *"I think therefore I am... a Rhinoceros"*, CAN Christina Androulidaki gallery, Athens (2014)· *The Quarry and the Encyclopédistes*, DYNAMO Project Space, Thessaloniki (2011). Recent group exhibitions: *Time and Image - Images of Crisis*, Greek Film Archive - Museum of Cinematography, Athens (2015)· *Nyctophilia*, CAN Christina Androulidaki gallery, Athens (2014)· *IDEA MIAMI 2014*, Institute for the Development of Emerging Art (IDEA), Kowal+Odermatt Projects, Miami, Florida, U.S.A. (2014).

ΗΛΙΑΣ ΜΑΜΑΛΙΟΓΚΑΣ / ILIAS MAMALIOGAS

γεν. Θεσσαλονίκη, 1979. Ζει και εργάζεται στην Αθήνα.

b. Thessaloniki, 1979. Lives and works in Athens. Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: Rooms - Γκαλερί Καππάτος, Ξενοδοχείο St George Lycabettus, Αθήνα (2013)· Γκαλερί Καππάτος, Αθήνα (2013)· Πεδίο Δράσης Κόδρα, Θεσσαλονίκη (2010)· *Why cinema now*, Μορφωτικό Ίδρυμα της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Θεσσαλονίκη (2009)

Recent group exhibitions: Rooms - Kappatos Gallery, St George Lycabettus Hotel, Athens (2013)· Action Field Kodra, Thessaloniki (2010)· *Why cinema now*, National Bank of Greece Cultural Foundation, Thessaloniki (2009)

ΒΙΡΓΙΝΙΑ ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΑΚΗ / VIRGINIA MASTROGIANNAKI

γεν. Θεσσαλονίκη, 1978. Ζει και εργάζεται στη Θεσσαλονίκη.

b. Thessaloniki, 1978. Lives and works in Thessaloniki.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Ανα-κτήσεις της ύλης*, μαζί με τον Ανδρέα Στυλιανούδη, Χώρος 18, Θεσσαλονίκη (2014). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Δίπολα*, Πινακοθήκη Δήμου Αθηναίων, (2015)· *Επί*, Antallaxima 1, Αρχοντικό Γεωργιάδη, Μυτιλήνη (2015)· *Στερεό*, Nitra Galalery, Θεσσαλονίκη (2013)· Rooms - Γκαλερί Καππάτος, Ξενοδοχείο St George Lycabettus, Αθήνα (2012)

Recent solo exhibitions: *Recoveries of matter*, with

Andreas Stylianoudis, Choros 18, Thessaloniki (2014). Recent group exhibitions: *Dipola*, Municipal Gallery of Athens (2015)· *Epi*, Antallaxima 1, Georgiadis Mansion, Mytilini, Greece (2015)· *Solid*, Nitra Galalery, Thessaloniki (2013)· Rooms - Kappatos Gallary, St George Lycabettus Hotel, Athens (2012)

NICOLAS PARADISELO

γεν. Αθήνα, 1992. Ζει και εργάζεται στην Αθήνα.
b. Athens, 1992. Lives and works in Athens.

Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Συνομιλίες*, The Loft, Αθήνα (2015)· *Art and the City 5*, City Link, Αθήνα (2015)· *Οι ήρωες πέθαναν. Ζήτω οι ήρωες*, Πεδίο Δράσης Κόδρα, Θεσσαλονίκη (2014)· *T.A.M.A. Superflow*, Μουσείο Άλεξ Μυλωνά - Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης (2014)· *Metamorphosis*, Inspire, Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Θεσσαλονίκη (2013)· Athens Video Art Festival, Αθήνα (2013)· Art Beyond Benefits Festival, Αθήνα (2013)

Recent group exhibitions: *Discussions*, The Loft, Athens (2015)· *Art and the City 5*, City Link, Athens (2015)· *Heroes are dead. Long live the Heroes*, Action Field Kodra, Thessaloniki (2014)· *T.A.M.A. Superflow*, Alex Mylona Museum - Macedonian Museum of Contemporary Art, Athens (2014)· *Metamorphosis*, Inspire, Macedonian Museum of Contemporary Art, Thessaloniki (2013)· Athens Video Art Festival (2013)· Art Beyond Benefits Festival, Athens (2013)

NURRIDIN RASULOV

γεν. Τασκένδη, Ουζμπεκιστάν, 1986. Ζει και εργάζεται στην Τασκένδη.

b. Tashkent, Uzbekistan, 1986. Lives and works in Tashkent.

Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Dimensions of the Unseen World*, 7η Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης της Τασκένδης, Gallery of Fine Arts of Uzbekistan, Τασκένδη (2013)· *Colouring of Uzbekistan*, Xos Sanat Gallery, Astana, Καζακιστάν (2013)· *Magni*, συμμετοχή με την καλλιτεχνική ομάδα 5+1, παρουσίαση του πρότζεκτ *Mechanism. Rupture*, Gallery of Fine Arts of Uzbekistan, Τασκένδη (2013)· *Aesthetics of Hedonism*, 6η Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης της Τασκένδης, Gallery of Fine Arts of Uzbekistan, Τασκένδη (2011)· *Silentium*, Ινστιτούτο Goethe, Τασκένδη (2010)

Recent group exhibitions: *Dimensions of the Unseen World*, 7th Tashkent Biennale of Contemporary Art, Gallery of Fine Arts of Uzbekistan, Tashkent (2013)· *Colouring of Uzbekistan*, Xos Sanat Gallery, Astana, Kazakhstan (2013)· *Magni*, participation with the

art group 5+1 presenting the project *Mechanism. Rupture*, Gallery of Fine Arts of Uzbekistan, Tashkent. (2013)· *Aesthetics of Hedonism*, 6th Tashkent Biennale of Contemporary Art, Gallery of Fine Arts of Uzbekistan, Tashkent (2011)· *Silentium*, Goethe Institut, Tashkent (2010)

ORIGINAL REPLICA

Η Original Replica είναι μια ανεξάρτητη δημιουργική ομάδα που εδρεύει στην Θεσσαλονίκη από το 2011. Ειδικεύεται στο γραφιστικό σχεδιασμό και στην χειροποίητη καλλιτεχνική μεταξοτυπία, δημιουργώντας περιορισμένου αριθμού εκδόσεις και αφίσες.

Original Replica is an independent creative team, based in Thessaloniki since 2011, specialized graphic design and handmade artistic silkscreen, creating limited editions of publications and posters.

ΣΠΥΡΟΣ ΣΤΑΒΕΡΗΣ / SPYROS STAVERIS

γεν. Αθήνα, 1952. Ζει και εργάζεται στην Αθήνα.
b. Athens, 1952. Lives and works in Athens.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Ένας κόσμος χωρίς περιθώρια*, αναδρομική, Μουσείο Φωτογραφίας Θεσσαλονίκης (2011)· γκαλερί Elika, Αθήνα (2011). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Το τηλεγράφημα*, Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού, Θεσσαλονίκη (2015)· *Depression era. Στην εποχή της ύφεσης*, Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα (2014) και Central Dupon Images, Παρίσι (2014)· *ΔΙΑ*, Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο, Αθήνα (2014)· *Ναυτίλος*, *Ταξιδεύοντας στην Ελλάδα*, BOZAR, Βρυξέλλες (2014)

Recent solo exhibitions: *A world without margins*, retrospective, Museum of Photography, Thessaloniki (2011)· Elika Gallery, Athens (2011). Recent group exhibitions: *The telegraph*, Museum of Byzantine Culture, Thessaloniki (2015)· *Depression era*, Benaki Museum (2014) and Central Dupon Images, Paris (2014)· *DIA*, Byzantine and Christian Museum, Athens (2014)· *Nautilus*, *Navigating Greece*, BOZAR, Brussels (2014)

ΑΝΤΙΓΟΝΗ ΘΕΟΔΩΡΟΥ / ANTIGONI THEODOROU

Ζει και εργάζεται στην Αθήνα.
Lives and works in Athens.

Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Erare ergo sum*, Art Athina, Αθήνα (2015)· PAS#39, Creaking Wooden Fish, Βενετία (2015)· *Photoreportage*, Ρομάντσο Bios, Αθήνα (2014)· *Re.Formance*, Booze Cooperativa, Αθήνα (2014)· *T.A.M.A. Superflow*, Μουσείο Άλεξ Μυλωνά - Μακεδονικό

Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Αθήνα (2014)

Recent group exhibitions: *Erare ergo sum*, Art Athina, Athens (2015)· PAS#39, Creaking Wooden Fish, Venice (2015)· *Photoreportage*, Romantso Bios, Athens (2014)· *Re.Formance*, Booze Cooperativa, Athens (2014)· *T.A.M.A. Superflow*, Alex Mylona Museum - Macedonian Museum of Contemporary Art, Athens (2014)

ΣΟΦΙΑ ΤΟΛΙΚΑ / SOPHIA TOLIKA

γεν. Θεσσαλονίκη, 1978. Ζει και εργάζεται στη Θεσσαλονίκη.

b. Thessaloniki, 1978. Lives and works in Thessaloniki.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Homes Sweet Homes*, Tabya, Θεσσαλονίκη (2015)· *Homes Sweet Homes*, Φωτογραφικές Συναντήσεις Κυθήρων, Κύθηρα (2014)· *Ephemeral +*, Depot Art View, Θεσσαλονίκη (2012). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Νέοι Έλληνες Φωτογράφοι*, Φωτογραφικές Συναντήσεις Κυθήρων, Κύθηρα (2013, 2008)· Second Cities Photo Project, Košice, Σλοβακία (2007)

Recent solo exhibitions: *Homes Sweet Homes*, Tabya, Thessaloniki (2015)· *Homes Sweet Homes*, Kythera Photographic Encounters, Kythera, Greece (2014)· *Ephemeral +*, Depot Art View, Thessaloniki (2012). Recent group exhibitions: *Young Greek Photographers*, Kythera Photographic Encounters, Kythera (2013, 2008)· Second Cities Photo Project, Košice, Slovakia (2007)

LOVE DIFFERENCE TABLE

MICHELANGELO PISTOLETTO

γεν. Μπιέλλα, Ιταλία, 1933. Ζει και εργάζεται στην Ιταλία.

b. Biella, Italy, 1933. Lives and works in Italy.

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '60, συμμετείχε στις σημαντικότερες εκθέσεις νεορεαλισμού και ποπ αρτ. Είναι μία από τις ηγετικές μορφές του κινήματος της Arte Povera. Συμμετείχε δώδεκα φορές στην Μπιενάλε της Βενετίας και πέντε φορές στην Documenta του Κάσελ. Τα έργα του εκτίθενται σε μερικά από τα πιο σημαντικά μουσεία του κόσμου. Από το 1967 και μετά δραστηριοποιήθηκε σε διάφορους τομείς όπως η περφόρμανς, το θέατρο, η αρχιτεκτονική, η επικοινωνία και η δημιουργική συμμετοχή. Από το 1991 διδάσκει στην Ακαδημία Καλών Τεχνών

της Βιέννης. Το 1998 δημιούργησε το ίδρυμα Cittadellarte-Fondazione Pistoletto στην Μπιέλλα, όπου αναπτύσσονται οι δραστηριότητες του Università delle UNIDEE Idee.

In the 60's he took part in the most important New Realism and Pop Art exhibitions. He is one of the leading figures of the Arte Povera. He participated to twelve editions of the Venice Biennial and five editions of the Kassel Documenta. His works are displayed in all the major museums of the world. He has been operating, since 1967, in various fields ranging from performance to theatre, architecture, communication and creative participation. Since 1991, he is professor at the Art Academy of Vienna. In 1998 he created Cittadellarte-Fondazione Pistoletto in Biella in which the activities of UNIDEE Università delle Idee are developed.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ PARALLEL PROGRAMME

ΧΡΟΝΗΣ ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ / CHRONIS PECHLIVANIDIS

Έχει σκηνοθετήσει ντοκιμαντέρ, ειδικά αφιερώματα και πολλές ταξιδιωτικές εκπομπές και έχει διακριθεί σε διεθνή φεστιβάλ. Συνεργάζεται με διεθνή τηλεοπτικά δίκτυα, όπως το SKY News, Aljazeera, BBCInternational, ZDF και CNNTurk. Το 2014 πραγματοποίησε στο Μουσείο Μπενάκη την έκθεση *Ένα ταξίδι στον κόσμο του σουφισμού*.

He has directed documentaries, special tributes and many travelling tv shows. He has also been honored in international festivals. He often collaborates with international television networks, such as the SKY News, Aljazeera, BBCInternational, ZDF, and CNNTurk. In 2014 he held his first solo exhibition at the Benaki Museum, entitled *A journey into the world of Sufism*.

ΕΦΗ ΣΑΒΒΙΔΗ / EFI SAVVIDES

γεν. 1958. Ζει και εργάζεται στη Λευκωσία, Κύπρος.

b. 1958. Lives and works in Nicosia, Cyprus.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Σύνορα σιωπής*, Φυτώριο Εικαστικής Καλλιέργειας-Σωματείο Εικαστικών Καλλιτεχνών, Λευκωσία (2014)· *Σύνορα σιωπής*, Γενί Τζαμί (Παλιό Αρχαιολογικό Μουσείο), Θεσσαλονίκη (2014)· *In Transit*, γκαλερί Αργώ,

Λευκωσία (2009). Πρόσφατες ομαδικές εκθέσεις: *Τέχνη και Δίκαιο*, Ινστιτούτο Goethe, Θεσσαλονίκη (2014)· *Απευθείας διάλογος*, Φυτώριο Εικαστικής Καλλιέργειας-Σωματείο Εικαστικών Καλλιτεχνών, Λευκωσία (2014)

Recent solo exhibitions: *Silent Barriers*, Phytorio-Visual Artists Association, Nicosia (2014)· *Silent Barriers*, Yeni Djami (Old Archaeological Museum), Thessaloniki (2014)· *In Transit*, Argo Galalery, Nicosia (2009). Recent group exhibitions: *Law and Art*, Goethe Institut, Thessaloniki (2014)· *Poetry In Dialogue*, Phytorio-Visual Artists Association, Nicosia (2014)

ΑΝΝΗ ΚΑΛΤΣΙΔΟΥ / ANNI KALTSIDOU

γεν. Θεσσαλονίκη. Ζει και εργάζεται στη Θεσσαλονίκη.

b. Thessaloniki. Lives and works in Thessaloniki.

Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις: *Επί των τύπων των ήλων*, γκαλερί Artis causa, Θεσσαλονίκη (2014)· *Ήλιος*, Πολιτιστικό Κέντρο Δήμου Νεάπολης, Θεσσαλονίκη (2011). Συμμετείχε σε ομαδικές εκθέσεις στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, όπως: *Τέχνη και Δίκαιο*, γκαλερί Artis causa και Χώρος 18, Θεσσαλονίκη (2015)· *Αγορά & Δώρον-Φαντάσματα της Φιλοξενίας* ΜΙΕΤ, Θεσσαλονίκη (2014)

Recent solo exhibitions: *On the marks of the nails*, Artis causa gallery, Thessaloniki (2014)· *Helios*, Cultural Center of Municipality of Neapoli, Thessaloniki (2011). She has participated in group exhibitions in Greece and abroad such as: *Art and Law*, Artis causa and Choros 18 galleries, Thessaloniki (2015)· *Market & Gift*, *Ghosts of Hospitality*, National Bank Cultural Foundation of Thessaloniki (2014)

ΝΙΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ / NIKOS PANAYOTOPOULOS

γεν. Αθήνα, 1945.

b. Athens, 1945.

Έχει δημοσιεύσει ένα σημαντικό αριθμό θεωρητικών και κριτικών κειμένων, έχει οργανώσει και επιμεληθεί φωτογραφικές εκθέσεις, σεμινάρια, εργαστήρια, και ερευνητικά προγράμματα κι έχει συμμετάσχει ως συνδιοργανωτής και εισηγητής σε συνέδρια-ημερίδες. Το φωτογραφικό του έργο έχει εκτεθεί και δημοσιευθεί στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

He wrote extensively on photographic theory and criticism and organized several photographic research projects, seminars, workshops, events & exhibitions. He has also been co-organizer and participant in several conferences. His photographic work has been exhibited and published in Greece and abroad.

ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΠΕΤΣΙΝΗ / PENELOPE PETSINI

γεν. Βουκουρέστι, 1973.

b. Bucharest, 1973.

Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα, τόσο ως προς τη θεωρία όσο και ως προς την πρακτική, εστιάζουν στη φωτογραφία και τη σχέση της με την ατομική και συλλογική μνήμη, την ιστορία και την πολιτική. Έχει εκθέσει και δημοσιεύσει εκτεταμένα στην Ελλάδα και διεθνώς.

Her research interests, both in terms of theory and practice, focus on photography and its relation to personal and collective memory, history and politics. She has exhibited and published extensively both in Greece and abroad.

ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΕΙΣ-ΠΑΡΑΓΩΓΕΣ ΕΡΓΩΝ &
ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ-ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΕΣ
COURTESIES-PRODUCTIONS OF THE WORKS
& CONTRIBUTORS-SUPPORTERS

KENTRIKO PROΓRAMMA MAIN PROGRAMME

KENTRIKH EKΘΕΣΗ MAIN EXHIBITION

CARLOS AIRES

SWEET DREAMS (ARE MADE OF THIS), 2015
Παραχώρηση της ADN gallery, Βαρκελώνης
Παραγωγή με την ευγενική υποστήριξη του Acció Cultural Española (AC/E)
Courtesy of ADN gallery, Barcelona
Produced with the kind support of Acció Cultural Española (AC/E)

CAN ALTAY & JEREMIAH DAY

YOU DON'T GO SLUMMING, 2009-2015
Παραχώρηση των καλλιτεχνών και της Arcade, Λονδίνο
Συμπαράγωγή της 5ης Μπιενάλε Θεσσαλονίκης
Courtesy of the artists and Arcade, London
Co-produced by the 5th Thessaloniki Biennale

IVÁN ARGOTE

ACTIVISSIME, 2015 (έκδοση Θεσσαλονίκης)
Παραχώρηση του καλλιτέχνη και των D+T Project, Βρυξέλλες, Galeria Vermelho, Σάο Παόλο, Galerie Perrotin, Παρίσι
Παραγωγή της 5ης Μπιενάλε Θεσσαλονίκης
Σχολείο που συμμετείχε: 8ο ολοήμερο νηπιαγωγείο Αμπελοκήπων Θεσσαλονίκης
Μαθητές: Αγγελίδης Αργύρης, Μέμα-Παπαδόπουλος Μάρκος, Περεζίδης Ιωάννης Αντώνιος, Πογιάνη Τεοντόρ, Καλέκνης Νικόλαος, Ζιζιασβίλι Αλεξάντρε, Ζιλίν Αλέξανδρος, Κνάβα Χρύσα, Καρατζά Ζωή, Αμανατίδου Δάφνη, Κούλογλου Μαρία, Σπάχο Αντέλα, Ίμπρο Αναστασία, Καμάμι Αουρόρα, Λίπο Άντζελα, Καρατζίβα Σταυρούλα
Εθελοντές, Σχολή Καλών Τεχνών ΑΠΘ: Άννα Χοχόλη & Νίκος Τσικούρας
Φωνητικά: Ελεάννα Καρβούνη
Ηχογράφηση και μισάζ: Bruno Ehlinger - Anna Sander Studios

ACTIVISSIME, 2015 (Thessaloniki version)
Performance, installation, single channel video, colour, sound, 19' 50"
Courtesy of the artist, D+T Project, Brussels, Galeria Vermelho, São Paulo and Galerie Perrotin, Paris
Produced by the 5th Thessaloniki Biennale
Participating school: 8th all-day Ampelokipi

Kindergarten of Thessaloniki
Kids: Agelidis Argiris, Mema-Papadopoulos Markos, Perezidis Ioanis-Antonios
Pogiani Teodor, Kaltekis Nikolaos, Ziziasvili Alexandre, Zilin Alexandros, Knava Chrysa, Karatza Zoe, Amanatidou Dafne, Kouloglou Maria, Spacho Adela, Imbro Anastasia, Kamami Aurora, Lipo Angela, Karatziva Stavroula
Volunteers, Faculty of Fine Arts AUTH: Anna Hoholi & Nikos Tsikouras
Voice over: Eleanne Karvouni
Sound recording and mixing: Bruno Ehlinger - Anna Sander Studios

MARWA ARSANIOS

META TON ΔΟΞΙΑΔΗ, ΠΡΟΤΑΣΗ ΓΙΑ ΕΝΑ ΝΕΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΟΙΚΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ, 2013 - ΣΕ ΕΞΕΛΙΞΗ
Παραχώρηση του καλλιτέχνη και της Mor Charpentier, Παρίσι
AFTER DOXIADIS, A PROPOSAL FOR A NEW SOCIAL HOUSING PROJECT, 2013 - ONGOING
Courtesy of the artist and Mor Charpentier, Paris

BERTILLE BAK

FAIRE LE MUR, 2008
Παραγωγή: Le Fresnoy, Studio National des Arts Contemporains, Tourcoing, Γαλλία
Παραχώρηση του καλλιτέχνη και της Galerie Xippas, Παρίσι
Production: Le Fresnoy, Studio National des Arts Contemporains, Tourcoing, France
Courtesy of the artist and Galerie Xippas, Paris

TAYSIR BATNIJI

OYK EP' APTΩ MONΩ ZΗΣΕΤΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΣ #2, 2012
Παραχώρηση των Gallery Eric Dupont, Παρίσι και Sfeir-Semler Gallery, Αμβούργο/Βυρπητός
MAN DOES NOT LIVE ON BREAD ALONE #2, 2012
Courtesy of Galerie Eric Dupont, Paris and Sfeir-Semler Gallery, Hamburg/Beirut

JAMES BECKETT

ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΒΟΥΝΤΟΥ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ, 2013
Παραχώρηση του καλλιτέχνη
VOODOO JUSTICE FOR PEOPLE OF FINANCE, 2013
Courtesy of the artist

ADELITA HUSNI BEY

ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ ΓΙΑ ΕΝΑΝ ΚΟΣΜΟ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΑΠΟ ΦΤΩΧΕΙΑ, 2014
Ed 3/5

Συλλογή Taurisano, Νάπολη
WORKING FOR A WORLD FREE OF POVERTY, 2014
Ed 3/5
Collection Taurisano, Napoli

DAVID BROGNON & STÉPHANIE ROLLIN

8TM MONAΪΙΑΣ, 2013
Παραχώρηση της Galerie Albert Baronian, Βρυξέλλες
8M² LONELINESS, 2013
Courtesy of Galerie Albert Baronian, Brussels

MARIANNA ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΟΥ / MARIANNA CHRISTOFIDES

ΟΙ ΜΕΡΕΣ ΕΝΔΙΑΜΕΣΑ, 2015
Κείμενο: Μαριάννα Χριστοφίδου, Bernd Bräunlich
Μουσική: Γιώργος Γεωργίου Βασιλειάδης
Παραχώρηση του καλλιτέχνη και της Laveronica arte contemporanea, Μόντρεαλ
Παραγωγή με την υποστήριξη των Kunststiftung NRW, 5ης Μπιενάλε Θεσσαλονίκης, Together FSS, Atelier 105 / Light Cone
Days in Between, 2015
Text: Marianna Christofides, Bernd Bräunlich
Music: George Georgiou Vasileiades
Courtesy of the artist and Laveronica arte contemporanea, Modica
Produced with the kind support of Kunststiftung NRW, 5th Thessaloniki Biennale, Together FSS, Atelier 105 / Light Cone

DEPRESSION ERA

Παραχώρηση των καλλιτεχνών
Παραγωγή της 5ης Μπιενάλε Θεσσαλονίκης
Courtesy of the artists
Produced by the 5th Thessaloniki Biennale

NINAR ESBER

Η ΠΥΛΗ ΤΗΣ ΑΝΥΠΑΚΟΗΣ, 2014
Παραχώρηση του καλλιτέχνη και της Imane Farès, Παρίσι
THE GATE OF DISOBEDIENCE, 2014
Courtesy of the artist and Imane Farès, Paris

MOUNIR FATMI

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΔΙΚΗ ΜΟΥ, 2013
Παραχώρηση της ADN Galeria, Βαρκελώνης
HISTORY IS NOT MINE, 2013-2014
Courtesy ADN Galeria, Barcelona

PETER FRIEDL

ΧΩΡΙΣ ΤΙΤΛΟ, 1995/2015
Παραχώρηση του καλλιτέχνη
Με την υποστήριξη του IFA
UNTITLED, 1999/2015

Courtesy of the artist
With the support of IFA

GANZEER

4 ΧΡΟΝΙΑ ΝΑ ΟΝΕΙΡΕΥΕΣΑΙ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΑ, 2011-2014
Παραχώρηση του καλλιτέχνη
Παραγωγή της 5ης Μπιενάλε Θεσσαλονίκης
4 YEARS OF DREAMING DANGEROUSLY, 2011-2014
Courtesy of the artist
Produced by the 5th Thessaloniki Biennale

MEKHITAR GARABEDIAN

ΕΝΑ ΟΜΟΡΦΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ ΑΚΟΜΑ, 2014-2015
Παραχώρηση του καλλιτέχνη και της Albert Baronian Gallery, Βρυξέλλες
UN BEL ÉTÉ QUAND MÊME, 2014-2015
Courtesy of the artist and Albert Baronian Gallery, Brussels

PIERO GILARDI

6 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΦΙΣΣΕΣ 1969-1981 ΚΑΙ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΓΙΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΕΝΗ ΤΕΧΝΗ 1972-1981
Παραχώρηση του καλλιτέχνη και του Fondazione Centro Studio Piero Gilardi, Τορίνο
6 POLITICAL POSTERS 1969-1981 AND SELECTED DOCUMENTATION ABOUT MILITANT ART 1972-1981
Courtesy of the artist and Fondazione Centro Studi Piero Gilardi, Turin

MARINA ΓΙΩΤΗ / MARINA GIOTI

AS TO POSTERITY, 2014
Παραχώρηση του καλλιτέχνη
Courtesy of the artist

HAMZA HALLOUBI

ΑΡΓΑ, 2015
Παραχώρηση του καλλιτέχνη
Παραγωγή της 5ης Μπιενάλε Θεσσαλονίκης
LATE, 2015
Courtesy of the artist
Produced by the 5th Thessaloniki Biennale

NICK HANNES

ΓΑΜΟΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΟ ΡΙΟ, ΕΛΛΑΔΑ (ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ. Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ), 2012
Παραχώρηση του καλλιτέχνη
CRISIS WEDDING IN RIO, GREECE (FROM THE SERIES MEDITERRANEAN. THE CONTINUITY OF MAN), 2012
Courtesy of the artist

SVEN JOHNE

ΣΚΟΥΡΙΕΣ-ΣΤΡΑΤΩΝΙ (ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ Ο ΚΥΚΛΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ), 2013
Παραχώρηση του καλλιτέχνη και της Klemm's, Βερολίνο
Με την υποστήριξη του IFA
SKOURIES-STRATONI (FROM THE SERIES GRIECHENLAND ZYKLUS), 2013
Courtesy of the artist and Klemm's, Berlin
With the support of IFA

HAYV KAHRAMAN

ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΗΣ ΕΙΝΑΙ GUN, 2015
Παραχώρηση του καλλιτέχνη και της The Third Line, Ντουμπάι
HER NAME IS GUN, 2015
Courtesy of the artist and The Third Line, Dubai

ANNIKA KAHRS

ΠΑΙΖΟΝΤΑΣ ΣΤΑ ΠΟΥΛΙΑ, 2013
Παραχώρηση του καλλιτέχνη και της Produzentengalerie, Αμβούργο
Με την υποστήριξη του IFA
PLAYING TO THE BIRDS, 2013
Courtesy of the artist and Produzentengalerie, Hamburg
With the support of IFA

ELENI KAMMA / ELENI KAMMA

ΠΑΡΗΣΙΑ: ΚΟΥΡΑΓΙΟ / ΑΝΑΠΝΟΗ / ΛΟΓΟΣ, 2015
Παραχώρηση του καλλιτέχνη και της Galerie Nadja Vilenne, Λιέγη
Παραγωγή με την υποστήριξη του Mondriaan Fund, Ολλανδία και συμπαραγωγή της 5ης Μπιενάλε Θεσσαλονίκης
PARRHESIA: COURAGE / BREATH / SPEECH, 2015
Courtesy of the artist and Galerie Nadja Vilenne, Liège
The work was produced with the support of the Mondriaan Fund, the Netherlands, and co-produced by the 5th Thessaloniki Biennale

ΜΙΧΑΗΛ ΚΑΡΙΚΗΣ / MIKHAIL KARIKIS

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΗΣ ΑΝΗΣΥΧΙΑΣ, 2013-2014
Παραχώρηση του καλλιτέχνη
CHILDREN OF UNQUIET, 2013-2014
Courtesy of the artist

ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΚΟΥΜΙΑΝΑΚΗ / CHRYSANTHI KOUMIANAKI

«ΘΕΕ, ΥΠΟΨΙΑΖΟΜΑΙ ΕΙΣΤΕ ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΟΣ...», 2014- 2015
Παραχώρηση του καλλιτέχνη
“GOD, I SUSPECT YOU OF BEING A LEFTIST

INTELLECTUAL...”, 2014- 2015
Courtesy of the artist

ERIK VAN LIESHOUT

ΤΟ ΥΠΟΓΕΙΟ, 2014
Παραχώρηση της Annet Gelink Gallery, Άμστερνταμ
Παραγωγή Manifesta 10, Αγία Πετρούπολη
THE BASEMENT, 2014
Courtesy Annet Gelink Gallery, Amsterdam
Commissioned by Manifesta 10, St. Petersburg

THOMAS LOCHER

SMALL GIFT. TO GIVE. GIVING. GIVEN. GIFT, IF THERE IS ANY ... (J.D.)' # 1 - # 15, 2006-2013
Παραχώρηση του καλλιτέχνη και της Georg Kargl Fine Arts, Βιέννη
Με την υποστήριξη του IFA
Courtesy of the artist and Georg Kargl Fine Arts, Vienna
With the support of IFA

ANGELA MELITOPOULOS & ANGELA OLGA ANDERSON

ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ I (ΔΙΑΔΡΟΜΟΣ Χ - ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΟ ΣΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΧΩΡΙΣ ΤΕΛΟΣ), 2013
Παραχώρηση των καλλιτεχνών
Με την υποστήριξη του IFA
UNEARTHING DISASTER I (CORRIDOR X - POSTSCRIPT TO AN UNFINISHED JOURNEY), 2013
Courtesy of the artists
With the support of IFA

TOM MOLLOY

ΧΩΡΙΣ ΤΙΤΛΟ, 2014
Παραχώρηση του καλλιτέχνη και της Rubicon Projects, Δουβλίνο
UNTITLED, 2014
Courtesy of the artist and Rubicon Projects, Dublin

ΝΙΚΟΣ ΝΑΥΡΙΔΗΣ / NIKOS NAVRIDIS

ΠΕΡΙΣΤΡΕΦΟΜΕΝΗ ΠΟΡΤΑ (Η ΤΟ ΠΕΡΙΣΤΡΟΦΟΝ), 2015
Παραχώρηση του καλλιτέχνη και της Bernier Eliades Gallery, Αθήνα
Συμπαραγωγή της 5ης Μπιενάλε Θεσσαλονίκης και της Bernier Eliades Gallery, Αθήνα
Κατασκευή, επιμέλεια: Μάνος Βορδοναράκης
Ιδιαίτερες ευχαριστίες στους αρχιτέκτονες: Μ. Κοκκίνου, Α. Κούρκουλα, Κ. Μάνθο, Μ. Δημητρώγλου και Γ. Μαρκόκη
REVOLVING DOOR (OR THE PERISTROPHON), 2015
Courtesy the artist and Galerie Bernier Eliades, Athens

Produced with the support of the 5th Thessaloniki Biennale and Galerie Bernier Eliades, Athens
Construction, supervision: Manos Vordonarakis
Special credit to the architects: M. Kokkinou, A. Kourkoulas, K. Manthos, M. Dimitroglou and I. Markakis

PAVEL PEPPERSTEIN

Η ΕΥΡΩΠΗ ΣΕ ΜΠΕΛΑΔΕΣ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΓΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ (Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ), 2013
Παραχώρηση του a/political Art Foundation
EUROPE IN TROUBLE
FROM THE SERIES HOLY POLITICS (POLITICS OF PLAY), 2013
Courtesy a/political Art Foundation

ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΙΤΤΑΣ / ANTONIS PITTAS

THROW HANDS, 2015
Παραχώρηση του καλλιτέχνη και της Annet Gelink Gallery, Άμστερνταμ
Courtesy of the artist and Annet Gelink Gallery, Amsterdam

ΘΩΔΩΡΗΣ ΠΡΟΔΡΟΜΙΔΗΣ / THEO PRODROMIDIS

ΑΝΤΙΟ... ΚΤΛ, ΚΑΙ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΝΕΩΝ ΔΟΜΩΝ, 2013/2014
Παραχώρηση του καλλιτέχνη
GOODBYE...ETC, AND ELEMENT FOR THE SUPPORT OF NEW STRUCTURES, 2013/2014
Courtesy of the artist

MERIC ALGÜN RINGBORG

ΧΩΡΙΣ ΤΙΤΛΟ (ΕΒΡΟΣ, ΜΑΡΙΤΣΑ, ΜΕΡΙΤΣ)
ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ ΓΑΝΤΖΟΣ Ή ΟΥΡΑ, 2013
Παραχώρηση του καλλιτέχνη και της Galerie Nordenhake, Στοκχόλμη
UNTITLED (EVROS, MARITSA, MERİÇ)
FROM THE SERIES A HOOK OR A TAIL, 2013
Courtesy of the artist and Galerie Nordenhake, Stockholm

ANILA RUBIKU

DEFIANTS PORTRAITS #1-12, 2014
Παραχώρηση του καλλιτέχνη
Courtesy of the artist

MARINELLA SENATORE

ROSAS (MOVIE SET), 2012
Παραχώρηση της Peres Projects, Βερολίνο
Φωτογραφία: Hans-Georg Gaul
Courtesy of Peres Projects, Berlin
Photo: Hans-Georg Gaul

NEDKO SOLAKOV

ΨΕΥΔΑΙΣΘΗΣΕΙΣ, 2014
Παραχώρηση του καλλιτέχνη
ILLUSIONS, 2014
Courtesy of the artist

ΝΙΚΟΣ ΤΡΑΝΟΣ / NIKOS TRANOS

ΕΝΑΣ ΠΑΓΕΤΩΝΑΣ ΣΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙ ΜΑΣ, 2013
Παραχώρηση του καλλιτέχνη
A GLACIER AT OUR TABLE, 2013
Courtesy of the artist

THOMAS WEINBERGER

09° 18' 53,77" +48°53' 27,39" (ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ "SCHÖN" 99 ΗΛΙΟΒΑΣΙΛΕΜΑΤΑ), 2012
Παραχώρηση της Gallery Nusser & Baumgart, Μόναχο
Με την υποστήριξη του IFA
09° 18' 53,77" +48°53' 27,39" (FROM THE SERIES "SCHÖN" 99 SUNSETS), 2012
Courtesy of Gallery Nusser & Baumgart, Munich
With the support of IFA

OLAV WESTPHALEN

ΤΑ ΤΟΥΝΕΛ, 2014-15
Παραχώρηση του καλλιτέχνη
THE TUNNELS, 2014-15
Courtesy of the artist

QIU ZHIJIE

ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ, 2012
Παραχώρηση του καλλιτέχνη
MAP OF REVOLUTIONARY CIRCULATION, 2012
Courtesy of the artist

**ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΣΤΑ 5Μ
EXHIBITIONS AT 5M****ΚΡΑΤΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ**

Ο ΚΑΖΙΜΙΡ ΜΑΛΕΒΙΤΣ ΚΑΙ ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ ΤΟΥ. 100 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΟ «ΜΑΥΡΟ ΤΕΤΡΑΓΩΝΟ». ΈΡΓΑ ΡΩΣΙΚΗΣ ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΚΩΣΤΑΚΗ ΤΟΥ ΚΜΣΤ
STATE MUSEUM OF CONTEMPORARY ART
KAZIMIR MALEVICH AND HIS STUDENTS. 100 YEARS AFTER THE "BLACK SQUARE". RUSSIAN AVANT GARDE WORKS FROM THE COSTAKIS COLLECTION OF THE SMCA

1. KAZIMIR MALEBITZ, ΜΑΥΡΟ ΟΡΘΟΓΩΝΙΟ, ΠΕΡ. 1915

ΚΜΣΤ-Συλλογή Κωστάκη

KAZIMIR MALEVICH, BLACK QUADRILATERAL, C. 1915

SMCA-Costakis Collection, Thessaloniki

2. ΟΨΗ ΤΗΣ Ο,ΙΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΣ ΦΟΥΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΣΟΥΠΡΕΜΑΤΙΣΤΙΚΟΥΣ ΠΙΝΑΚΕΣ ΤΟΥ ΚΑΖΙΜΙΡ ΜΑΛΕΒΙΤΣ, ΑΓΙΑ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΗ, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1915

ΚΜΣΤ-Συλλογή Κωστάκη

VIEW OF THE SUPREMATIST PAINTINGS BY KASIMIR MALEVICH AT THE O,IO LAST FUTURIST EXHIBITION OF PAINTINGS, ST. PETERSBURG, DECEMBER 1915

SMCA-Costakis Collection, Thessaloniki

3. KAZIMIR MALEBITZ, ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΗ ΣΕΛΙΔΑ, 1916

ΚΜΣΤ-Συλλογή Κωστάκη

KAZIMIR MALEVICH, HANDWRITTEN PAGE, 1916

SMCA-Costakis collection, Thessaloniki

MISCHA KUBALL

UTOPIE BLACK SQUARE, 2001

(c) Photo Archive Mischa Kuball, Ντίσελντορφ, Γερμανία 2015

Παραχώρηση του καλλιτέχνη και της Collection Dr. Axel Feldkamp, Duisburg/Γερμανία

Με την υποστήριξη του IFA και του Ινστιτούτου Γκαίτε της Θεσσαλονίκης

(c) Photo Archive Mischa Kuball, Düsseldorf/ Germany 2015

Courtesy the artist and Collection Dr. Axel Feldkamp, Duisburg/Germany

With the support of IFA and the Goethe Institute of Thessaloniki

ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΙΤΤΑΣ / ANTONIS PITTAS

HANDLE THEM, 2015

Παραχώρηση του καλλιτέχνη

HANDLE THEM, 2015

Courtesy the artist

ΚΡΑΤΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΚΙΝΗΣΕΙΣ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΚΡΑΝΙΩΤΗ - JULIEN PRÉVIEUX

STATE MUSEUM OF CONTEMPORARY ART

RELATIVE MOTIONS. EVANGELIA KRANIOTI - JULIEN PRÉVIEUX

1. ΑΝΤΙΔΟΤΟ, 2014

Παραχώρηση του καλλιτέχνη

ANTIDOTE, 2014

Courtesy of the artist

2. ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΑΛΗΘΙΝΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

(ΠΡΙΝ), 2009

Παραχώρηση της Galerie Jousse Entreprise, Παρίσι
THE TOTALITY OF TRUE PROPOSITIONS (BEFORE), 2009

Courtesy of Galerie Jousse Entreprise, Paris

3. ΑΠΟ ΤΟΝ ΟΚΤΩΒΡΙΟ ΣΤΟΝ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟ, 2010

Παραχώρηση της Galerie Jousse Entreprise, Παρίσι
FROM OCTOBER TO FEBRUARY, 2010

Courtesy of Galerie Jousse Entreprise, Paris

ΚΡΑΤΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

ΤΑΥΤΟΕΤΕΡΟΤΗΤΑ

STATE MUSEUM OF CONTEMPORARY ART

IDENTALTERITY

CARLOS MOTTA

ΕΜΦΥΛΑ ΤΑΛΕΝΤΑ, 2014

Παραχώρηση των γκαλερί Filomena Soares, Λισσαβόνα, του Instituto

de Visión, Μπογκοτά, και της γκαλερί Mor. Charpentier Galerie, Παρίσι

GENDER TALENTS, 2014

Courtesy of Galeria Filomena Soares, Lisbon; Instituto

de Visión, Bogotá; Mor.Charpentier Galerie, Paris

DAVID HOCKNEY

ΔΕΚΑΤΕΣΣΕΡΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΟΥ Κ.Π.ΚΑΒΑΦΗ, 1966

Τα ποιήματα σε μετάφραση των Νίκου Στάγκου και Stephen Spender

Ιδιωτική συλλογή

FOURTEEN POEMS BY C.P. CAVAFY, 1966

Poems translated by Nikos Stangos and Stephen Spender

Private collection

BORYANNA ROSSA & OLEG MAVROMATTI

ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ: HAMMER AND SICKLE (1994), 2008-12

Παραχώρηση των καλλιτεχνών

RE-ENACTMENT: HAMMER AND SICKLE (1994), 2008-12

Courtesy of the artists

WOLFGANG TILLMANS

ΚΑΡΛ, ΠΙΣΩ ΑΠΟ ΤΙΣ ΜΠΑΡΕΣ (ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΝΕΥΡΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ), 2008

Παραχώρηση του καλλιτέχνη και της Maureen Paley, Λονδίνο

Με την υποστήριξη του IFA

KARL, BEHIND BARS (FROM THE SERIES CENTRAL NERVOUS SYSTEM), 2008

Courtesy of the artist and Maureen Paley, London
With the support of IFA

SLAVA MOGUTIN

ΠΑΡΕΛΑΣΗ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ (ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ LOST BOYS), 2004

Παραχώρηση του καλλιτέχνη

INDEPENDENCE DAY PARADE (FROM THE SERIES LOST BOYS), 2004

Courtesy of the artist

MILICA TOMIĆ

ΕΙΜΑΙ Η MILICA ΤΟΜΙĆ, 1999

Παραχώρηση του καλλιτέχνη

I AM MILICA TOMIĆ, 1999

Courtesy of the artist

IGOR GRUBIĆ

EAST SIDE STORY, 2006-2008

Παραχώρηση του καλλιτέχνη

Courtesy of the artist

YEVGENIY FIKS

ΜΟΣΧΑ, 2008

Παραχώρηση του καλλιτέχνη

MOSCOW, 2008

Courtesy of the artist

ΚΩΣΤΗΣ ΦΩΚΑΣ / KOSTIS FOKAS

ΔΕΝ ΕΙΜΑΙ ΔΥΣΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΣ, ΕΣΥ ΕΙΣΑΙ, 2014

Παραχώρηση του καλλιτέχνη

I'M NOT MALFUNCTIONING, YOU ARE!, 2014

Courtesy of the artist

MARIANNE DARLEN SOLHAUGSTRAND

ΟΛΟΙ ΟΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ ΕΙΝΑΙ ΕΡΜΑΦΡΟΔΙΤΟΙ, 2012-13

Παραχώρηση του καλλιτέχνη

ALL ARTISTS ARE HERMAPHRODITES, 2012-13

Courtesy of the artist

DEBORAH KELLY & TINA FIVEASH

Ε, ΕΣΥ ΣΤΡΕΙΤΙ!, 2001-15

Παραχώρηση των καλλιτεχνών

HEY HETERO!, 2001-15

Courtesy of the artists

PAULINE BOUDRY & RENATE LORENZ

ΤΟΞΙΚΟ, 2012

Παίζουν οι: Ginger Brooks Takahashi and Werner Hirsch

Παραχώρηση της γκαλερί Marcelle Alix, Παρίσι
TOXIC, 2012

Με την υποστήριξη του IFA

Performance by: Ginger Brooks Takahashi and Werner Hirsch

Courtesy of Marcelle Alix Galerie, Paris
With the support of IFA

MAJIDA KHATTARI

ΟΔΑΛΙΣΚΗ ΜΕ ΜΠΟΥΚΕΤΟ, 2009-10

Συλλογή: Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Θεσσαλονίκη

ODALISQUE AU BOUQUET, 2009-10

Collection: State Museum of Contemporary Art, Thessaloniki

LYNDA BENGLIS

ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ, 1973

Ιδιωτική συλλογή

Με την ευγενική παραχώρηση των Kalfayan Galleries, Αθήνα - Θεσσαλονίκη

FEMALE SENSIBILITY, 1973

Private Collection

Courtesy of Kalfayan Galleries, Athens - Thessaloniki

ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΡΩΤΟΠΑΤΣΗΣ / ANTONIS PROTOPATSI

ΓΥΜΝΟ, 1912-5

Ιδιωτική συλλογή

Παραχώρηση της Σοφίας Χατζάκη

NUDE, 1912-5

Private collection

Courtesy of Sophia Hatzaki

ΝΑΤΑΣΣΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ / NATASHA PARADOPOULOU

CAROTID 2, 2012

Παραχώρηση του καλλιτέχνη

Courtesy of the artist

HECTOR DE GREGORIO

ΤΟ ΠΕΠΛΟ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΥ, 2014

Παραχώρηση του καλλιτέχνη

PARADISE VEIL, 2014

Courtesy of the artist

URSULA BIEMANN

ΕΠΙΤΕΛΩΝΤΑΣ ΤΟ ΣΥΝΟΡΟ, 1999

Παραχώρηση του καλλιτέχνη

PERFORMING THE BORDER, 1999

Courtesy of the artist

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ HEL(L)AS! ΠΑΝΤΟΥ!

ARCHAEOLOGICAL MUSEUM OF THESSALONIKI

HEL(L)AS! EVERYWHERE!

Γενικός συντονισμός: Πολυξένη Αδάμ-Βελένη, αρχαιολόγος-θεατρολόγος, διευθύντρια

Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης

Μουσειολογική επιμέλεια: Ευαγγελία Τσαγκαράκη,

αρχαιολόγος, προϊσταμένη Τμήματος Συλλογών Μεταλλοτεχνίας, Λίθινων και Μικροτεχνίας ΑΜΘ και Στυλιάννα Γκαλινίκη, αρχαιολόγος ΑΜΘ
Μουσειογραφικός σχεδιασμός-γραφιστική επιμέλεια: Ioopo STUDIO, ομάδα αρχιτεκτόνων-μηχανικών

General coordination: Polyxeni Adam-Veleni, archaeologist-theatologist, director of the Archaeological Museum of Thessaloniki

Curators: Evangelia Tsangaraki, archaeologist, head of the Department of the Collections of Metalwork, Sculpture & Minor Artifacts, Archaeological Museum of Thessaloniki and Styliana Galiniki, archaeologist, Archaeological Museum of Thessaloniki.

Architectural design-graphic design: Ioopo STUDIO, team of architects engineers

1. ΙΘΑΚΗ, 2013
Παραχώρηση του καλλιτέχνη
ΙΘΑΚΑ, 2013
Courtesy of the artist
2. 14 ΜΟΝΟΛΟΓΟΙ, 1989-2006
Παραχώρηση του καλλιτέχνη
14 MONOLOGUES, 1989-2006
Courtesy of the artist

ΜΟΥΣΕΙΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΑΞΙΔΕΥΟΝΤΑΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ
ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟ ΨΗΦΙΑΚΟ ΑΡΧΕΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΟΥ Θ. ΚΟΡΡΕ (Α.Π.Θ.)
MUSEUM OF BYZANTINE CULTURE
TRAVELLING IN THE EASTERN MEDITERRANEAN
THROUGH THE DIGITAL ARCHIVE OF GREEK
CULTURE OF TH.KORRES (A.U.TH.)

Επιμέλεια έκθεσης: Αγαθονίκη Τσιλιπάκου, δρ. αρχαιολόγος, διευθύντρια Μουσείου Βυζαντινού Πολιτισμού

Επιστημονικός σύμβουλος: Θεόδωρος Κορρές, ομότιμος καθηγητής Α.Π.Θ.

Curator: Agathoniki Tsilipakou, dr. archaeologist, director of the Museum of Byzantine Culture

Scientific advisor: Theodoros Korres, professor emeritus A.U.TH.

ΤΕΛΛΟΓΛΕΙΟ ΙΔΡΥΜΑ ΤΕΧΝΩΝ Α.Π.Θ.
ΔΩΡΑ ΤΗΣ ΓΗΣ ΜΕ ΑΝΤΟΧΗ ΣΤΟ ΧΡΟΝΟ
TEOLOGLION FOUNDATION OF ART, AUTH
EARTH'S ENDURING GIFTS

Επιμέλεια: Παναγιώτης Κουρνιακός, Χριστίνα Τσαγκάλη
Καλλιτεχνική επιμέλεια: Αναστασία Σταμάτη

Συνεργαζόμενοι φορείς: Τελλογλείο Ίδρυμα Τεχνών του ΑΠΘ, Μουσείο Βασιλικών Τάφων Αιγών, Αρχαιολογικό Μουσείο Βέροιας, Ινστιτούτο Εφαρμοσμένων Βιοεπιστημών (INEB) του Εθνικού Κέντρου έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (ΕΚΕΤΑ).

Συνεργάζονται τα μουσεία: Αρχαιολογικό Πέλλας, Αρχαιολογικό Θεσσαλονίκης, Μουσείο Προϊστορικής Θήρας, Μουσείο Εκμαγείων ΑΠΘ, Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού, Μουσείο Οίνου Γεροβασιλείου και το Μουσείο Λούλη. Επίσης, συνεργάζεται το Ινστιτούτο Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΙΠΤΗΛ) του ΕΚΕΤΑ.

Curators: Panagiotis Kourniakos, Christina Tsagkalia

Artistic curator: Anastassia Stamati

Co-organization: Teloglion Foundation of Art AUTH, Museum of the Royal Tombs of Aigai, Archaeological Museum of Veria, Institute for Applied Biosciences (INAB) of the Center of Research and Technology Hellas (CERTH).

Collaboration: Archaeological Museum of Pella, Archaeological Museum of Thessaloniki, Museum of Prehistoric Thera, Casts and Antiquities Museum AUTH, Museum of Byzantine Culture, Wine Museum Gerovassiliou, Loulis Museum. Also collaborates the Information Technologies Institute (ITI) of CERTH.

4ο ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΠΕΡΦΟΡΜΑΝΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ 4th THESSALONIKI PERFORMANCE FESTIVAL

Τα έργα του Mischa Kuball και του Ulay πραγματοποιήθηκαν με την υποστήριξη του IFA και του Ινστιτούτου Γκαίτε της Θεσσαλονίκης.

Επιστημονικός συντονισμός ημερίδας: Αλεξάνδρα Αντωνιάδου, ιστορικός της τέχνης

Συμμετέχοντες ημερίδας: Αλεξάνδρα Αντωνιάδου, Χριστιάννα Γαλανοπούλου, Ειρήνη Γερογιάννη, Γλαύκη Γκότση, Φωτεινή Καλλέ, Αρετή Λεοπούλου, Κωστής Σταφυλάκης

Άλλες συμμετοχές και συνεργασίες:

Cyprus International Performance Art Festival, Videoplay (προβολές)
Sofia Underground International Performance Art Festival (προβολές)

The works of Mischa Kuball and Ulay were supported by the IFA and the Goethe Institute of Thessaloniki.

Scientific coordination of one-day conference:

Alexandra Antoniadou, art historian

Keynote speakers of one-day conference:

Alexandra Antoniadou, Christiana Galanopoulou, Glafki Gkotsi, Fotini Kalle, Areti Leopoulou, Costis Stafylakis, Irini Yerogianni

Other participants and contributors:

Cyprus International Performance Art Festival, Videoplay (screenings)
Sofia Underground International Performance Art Festival (screenings)

5ο ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΝΕΩΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ: ROMANCE 5th YOUNG ARTISTS' WORKSHOP: ROMANCE

ΣΠΥΡΟΣ ΣΤΑΒΕΡΗΣ / SPYROS STAVERIS

1. ΒΕΝΕΤΣΙΑΝΙΚΟ ΜΠΑΛ ΜΑΣΚΕ ΤΟΥ ΚΟΣΜΗΜΑΤΟΠΩΛΗ ΚΑΙΣΑΡΗ ΣΤΟ ΕΚΑΛΙ CLUB, 2000

2. Ο ΓΙΑΝΝΗΣ ΦΛΩΡΙΝΙΩΤΗΣ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ, 1995
Παραχώρηση του καλλιτέχνη

1. JEWELER KESSARIS' VENETIAN BALL MASKE AT EKALI CLUB, 2000

2. GIANNIS FLORINIOTIS AT HOME, 1995
Courtesy of the artist

**ΑΝΤΙΓΟΝΗ ΘΕΟΔΩΡΟΥ /
ANTIGONI THEODOROU**

WATERMELLON, 2014

Παραχώρηση του καλλιτέχνη
WATERMELLON, 2014
Courtesy of the artist

ΑΚΗΣ ΚΑΡΑΝΟΣ / AKIS KARANOS

ΑΤΙΤΛΟ, 2014-15

Παραχώρηση του καλλιτέχνη
UNTITLED, 2014-15
Courtesy of the artist

**ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΚΑΦΕΤΖΗΣ /
ADAMANTIOS KAFETZIS**

ΧΩΡΙΣ ΤΙΤΛΟ, 2014

Παραχώρηση του καλλιτέχνη
UNTITLED, 2014
Courtesy of the artist

ΜΑΡΙΑ ΚΡΙΑΡΑ / MARIA KRIARA

ΑΤΙΤΛΟ, 2013

Παραχώρηση του καλλιτέχνη και της CAN Christina Androulidaki gallery

UNTITLED, 2013

Courtesy of the artist and CAN Christina Androulidaki gallery

ΗΛΙΑΣ ΜΑΜΑΛΙΟΓΚΑΣ / ILIAS MAMALIOGAS

ΕΝΑ ΚΟΜΜΑΤΙ ΑΠΕΙΡΟ, 2013

Παραχώρηση του καλλιτέχνη
A PIECE OF, 2013
Courtesy of the artist

**BIRGINIA ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΑΚΗ /
VIRGINIA MASTROGIANNAKI**

SAVOIR VIVRE, 2014

Παραχώρηση του καλλιτέχνη
Courtesy of the artist

NICOLAS PARADISELO

AND FINALLY HE WAS THE WATER, 2014

Παραχώρηση του καλλιτέχνη
Courtesy of the artist

ΣΟΦΙΑ ΤΟΛΙΚΑ / SOFIA TOLIKA

ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΙΡΑ HOMES SWEET HOMES, 2008-14
FROM THE SERIES HOMES SWEET HOMES, 2008-14

Παραχώρηση του καλλιτέχνη
Courtesy of the artist

ORIGINAL REPLICA

MOONLIGHTING #2, 2014

Παραχώρηση του καλλιτέχνη
Courtesy of the artist

NURIDDIN RASULOV

ΕΛΞΗ, 2013

Παραχώρηση του καλλιτέχνη
ATTRACTION, 2013
Courtesy of the artist

ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ PARALLEL PROGRAMME

ΧΡΟΝΗΣ ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ - ΕΝΑ ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΟΥ ΣΟΥΦΙΣΜΟΥ CHRONIS PECHLIVANIDIS - A JOURNEY INTO THE WORLD OF SUFISM

Την επιμέλεια της έκθεσης έχει η Μίνα Μωραΐτου, υπεύθυνη του Μουσείου Μπενάκη Ισλαμικής Τέχνης. Τα εισαγωγικά κείμενα έγιναν με συμβολή της Αγγελικής Ζιάκα, επίκουρης καθηγήτριας της Θεολογικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και του Γεράσιμου Μακρή, αναπληρωτή καθηγητή του Τμήματος Κοινωνικής Ανθρωπολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου.

The exhibition was curated by Mina Moraitou, head of the Benaki Museum of Islamic Art. Angeliki Ziaka, assistant professor at the Faculty of Theology, Aristotle University of Thessaloniki, and Gerasimos Makris, associate professor of Social Anthropology at the Panteion University, Athens, contributed in the introductory texts.

ΕΦΗ ΣΑΒΒΙΔΗ: TRANSPLANTATION EFI SAVVIDES: TRANSPLANTATION

Ευχαριστίες στις Πολιτιστικές Υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού της Κύπρου, καθώς και στους: Έλλη Χρυσίδου, Αλεξία Ξαφοπούλου και Νίκο Μυκωνιάτη.

Special thanks to the Cultural Services of the Ministry of Education and Culture, Cyprus, as well as to: Elli Chrysidou, Alexia Xafofoulou, and Nikos Mykoniatis

ΑΝΝΗ ΚΑΛΤΣΙΔΟΥ: ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΥΡΩΣΕΙΣ ΣΤΗ ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΓΟΡΑ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ANNI KALTSIDOU: VISUAL INTERSECTIONS AT THESSALONIKI'S ROMAN AGORA

Στις εγκαταστάσεις της έκθεσης συνεργάστηκαν οι καλλιτέχνες: Γιώργος Λαζαρίδης, Δημήτρης Παλάντζας, Έλενα Πετρίκη, Έλιο Σαμαρά, Ευστράτιος Στεριανός, Φίλιππος Τατάκης, Κωνσταντίνος Τσακίρης

Περφόρμανς: Άννη Καλτσίδου

Ερμηνείες τραγουδιών: Δωροθέα Μιχαήλ (μικρασιάτικα, νησιώτικα), Βαλασία Ντόντουλου (τούρκικα, ποντιακά), Δάφνη Παπαστρατή (βουλγάρικα, ηπειρώτικα), Ελίνα Σαββουλίδη (αρμένικα, ποντιακά), Σιμώνη Τιάνο (σεφαραδίτικα, εβραϊκά)

Γραφιστική επιμέλεια εντύπων: Γιάννης Βογιατζόπουλος

Φωτογράφοι: Θωμάς Τσιμπρής, Χρήστος Βουλγαράκης

Εφορεία Αρχαιοτήτων Πόλης Θεσσαλονίκης
Γενικός συντονισμός: Σταμάτιος Θ. Χονδρογιάννης, δρ. αρχαιολόγος, προϊστάμενος ΕΦΑΠΟΘ
Επιμέλεια έκθεσης: Μαρία Δ. Καγιαδάκη, δρ. ιστορικός τέχνης
Συντελεστές: Ζωή Μπίλη, αρχαιολόγος
Μαρία Μίτζα, αρχιτέκτων-μηχανικός
Ηλίας Κίτσας, δρ. ηλεκτρολόγος μηχαν. & μηχαν. υπολογιστών
Ηλίας Καμπάς, ηλεκτρολόγος
Προσωπικό φύλαξης Ρωμαϊκής Αγοράς

For the installations of the exhibition we would like to mention the collaborating artists: Yiorgos Lazaridis, Dimitris Palantzas, Elena Petriki, Elio Samara, Efstratios Sterianos, Filippos Tatakis, Konstantinos Tsakiris

Performance: Anni Kaltsidou

Songs' performances: Dorothea Michael (Asia Minor and island songs), Valassia Ntontoulou (Turkish, Pontian), Daphne Papastratou (Bulgarian, Epirotic), Elina Savvoulidi (Armenian, Pontian), Simon Tiano (Sephardic, Hebrew)

Graphic design: Yiannis Vogiatzopoulos

Photographers: Thomas Tsimpris, Christos Voulgarakis

Ephorate of Antiquities, Thessaloniki

General coordination: Stamatis Th.

Chondrogiannis, dr. archaeologist, head of Ephorate of Antiquities, Thessaloniki

Curator: Maria D. Kagiadaki, dr. art historian

Contributors: Zoe Billi, archaeologist

Maria Miza, architect engineer

Ilias Kitsas, dr. of electr. eng. & comp. eng.

Ilias Kabas, electrician

Roman Agora personnel

ΝΙΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΠΕΤΣΙΝΗ NIKOS PANAYOTOPOULOS PENELOPE PETSINI AUFARBEITUNG: THE WALL

Φωτογραφίες: παραχώρηση των καλλιτεχνών
Photos: courtesy of the artists

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΑ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ CREATIVE STEREOTYPES

Επιμέλεια: Βασίλης Ζωγράφος

Οργάνωση: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης

Συμμετέχοντες:

Ομάδα μαθητών του 1ου ΕΕΕΕΚ Πυλαίας

Χορηγία: Το Εργαστήριο Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης στο Πανόραμα είναι ένα σχολείο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, στο οποίο φοιτούν έφηβοι με ειδικές δεξιότητες. Παρέχει τεχνική εκπαίδευση μέσω των δύο εργαστηρίων του, κηπουρικής και κεραμικής/χειροτεχνίας. Κύριος στόχος του είναι η κοινωνικοποίηση των παιδιών. Συμμετείχαν οι μαθητές: Σταύρος Αναστασιάδης, Βασίλης Γιακουμής, Ηλίας Κιουρτζίδης, Δήμητρα Κολοκοτρώνη, Λωξάνδρα Λούκας, Γιώργος Παντζαρτζής, Ντίνος Φαφούτης, Χαρούλα Χαϊδοπούλου

Εικαστικοί: Δημήτρης Αμελαδιώτης, Πόπη Βουλγαρούδη, Ευαγγελία Παπαδοπούλου, Ιωάννα Στρατόγλου

Curator: Vasilis Zografos

Organisation: National Bank of Greece Cultural Foundation

Participating members:

Students from the 1st Special Vocational

Education & Training Workshop of the

municipality of Pylaia-Chortiatis: The Special

Vocational Education & Training Workshop at Panorama is a secondary education school for teenagers with special abilities. Its two workshops provide technical training in gardening and pottery/handcrafting. The main goal of the school is to support the socialisation of students. Participating students: Stavros Anastasiadis, Charoula Chaidopoulou, Dinos Fafoutis, Vasilis Giakoumis, Elias Kiourtzidis, Dimitra Kolokotroni, Loxandra Loukas, Giorgos Pantartzis

Artists: Dimitris Ameladiotis, Evangelia Papadopoulou, Ioanna Stratoglou, Popi Voulgaroudi

ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΑΙΣΙΟΔΟΞΙΑ ΤΗΣ ΝΟΗΣΗΣ ΣΤΗΝ
ΑΙΣΙΟΔΟΞΙΑ ΤΗΣ ΠΡΑΞΗΣ

23.06.15 - 30.09.15

Περίπτερο 6 (εντός ΔΕΘ-HELEXPO)

ΚΡΑΤΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ
Ο ΚΑΖΙΜΙΡ ΜΑΛΕΒΙΤΣ ΚΑΙ ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ ΤΟΥ. 100
ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΟ «ΜΑΥΡΟ ΤΕΤΡΑΓΩΝΟ». ΈΡΓΑ
ΡΩΣΙΚΗΣ ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ
ΚΩΣΤΑΚΗ ΤΟΥ ΚΜΣΤ

19.05.15 - 10.10.15

Μονή Λαζαριστών

ΚΡΑΤΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ
ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΚΙΝΗΣΕΙΣ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΚΡΑΝΙΩΤΗ -
JULIEN PRÉVIEUX

23.06.15 - 30.09.15

Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης

ΚΡΑΤΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ
ΤΑΥΤΟΤΕΡΟΤΗΤΑ

17.06.15 - 31.07.2015

Δημαρχείο Θεσσαλονίκης

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
HEL(L)AS! ΠΑΝΤΟΥ!

23.06.15 - 30.09.15

ΜΟΥΣΕΙΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΑΞΙΔΕΥΟΝΤΑΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ
ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟ ΨΗΦΙΑΚΟ ΑΡΧΕΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΟΥ Θ. ΚΟΡΡΕ (Α.Π.Θ.)

23.06.15 - 13.09.15

ΤΕΛΛΟΓΛΕΙΟ ΙΔΡΥΜΑ ΤΕΧΝΩΝ Α.Π.Θ.
ΔΩΡΑ ΤΗΣ ΓΗΣ ΜΕ ΑΝΤΟΧΗ ΣΤΟ ΧΡΟΝΟ

18.05.15 - 30.09.15

4ο ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΠΕΡΦΟΡΜΑΝΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

29.06.15 - 9.07.15

5ο ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΝΕΩΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ: ROMANCE

10.09.15 - 30.09.15

Γενί Τζαμί

ΣΥΜΠΟΣΙΟ

25.09.2015

Περίπτερο 6 (εντός ΔΕΘ-HELEXPO)

LOVE DIFFERENCE TABLE

23.06.15 - 30.09.15

Περίπτερο 6 (εντός ΔΕΘ-HELEXPO)

ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΧΡΟΝΗΣ ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ - ΕΝΑ ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΟΝ
ΚΟΣΜΟ ΤΟΥ ΣΟΥΦΙΣΜΟΥ

22.05.15 - 20.09.15

Αλατζά Ιμαρέτ

ΕΦΗ ΣΑΒΒΙΔΗ: TRANSPLANTATION

23.06.15 - 31.08.15

Δημοτική Πινακοθήκη Θεσσαλονίκης (Κάζα
Μπιάνκα)

ΑΝΝΗ ΚΑΛΤΣΙΔΟΥ: ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΥΡΩΣΕΙΣ
ΣΤΗ ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΓΟΡΑ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

24.06.15 - 30.09.15

Ρωμαϊκή Αγορά

1ο ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΘΕΡΑΠΕΙΩΝ ΜΕΣΩ
ΤΕΧΝΗΣ

«ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ»

17.09.15 - 19.09.15

Περίπτερο 6 (εντός ΔΕΘ-HELEXPO)

ΝΙΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΠΕΤΣΙΝΗ

AUFARBEITUNG: THE WALL

24.09.15 - 17.10.15

Γκαλερί Ειρμός

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΑ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ

27.05.15 - 11.09.15

ΜΙΕΤ-Πολιτιστικό Κέντρο Θεσσαλονίκης

Βίλα Καπαντζή

*οι παραπάνω πληροφορίες
ανταποκρίνονται στην ημερομηνία
έκδοσης του καταλόγου

MAIN PROGRAMME

BETWEEN THE PESSIMISM OF THE INTELLECT
AND THE OPTIMISM OF THE WILL

23.06.15 - 30.09.15

Pavilion 6 (TIF-HELEXPO premises)

STATE MUSEUM OF CONTEMPORARY ART
KAZIMIR MALEVICH AND HIS STUDENTS. 100
YEARS AFTER THE "BLACK SQUARE". RUSSIAN
AVANT GARDE WORKS FROM THE COSTAKIS
COLLECTION OF THE SMCA

19.05.15 - 10.10.15

Moni Lazariston

STATE MUSEUM OF CONTEMPORARY ART
RELATIVE MOTIONS. EVANGELIA KRANIOTI -
JULIEN PRÉVIEUX

23.06.15 - 30.09.15

Contemporary Art Center of Thessaloniki

STATE MUSEUM OF CONTEMPORARY ART
IDENTALTERITY

17.06.15 - 31.07.2015

Thessaloniki City Hall

ARCHAEOLOGICAL MUSEUM OF
THESSALONIKI
HEL(L)AS! EVERYWHERE!

23.06.15 - 30.09.15

MUSEUM OF BYZANTINE CULTURE
TRAVELLING IN THE EASTERN MEDITERRANEAN
THROUGH THE DIGITAL ARCHIVE OF GREEK
CULTURE OF TH.KORRES (A.U.TH.)

23.06.15 - 13.09.15

TELOGLION FOUNDATION OF ART, AUTH
EARTH'S ENDURING GIFTS

18.05.15 - 30.09.15

4th THESSALONIKI PERFORMANCE FESTIVAL

29.06.15 - 9.07.15

5th YOUNG ARTISTS' WORKSHOP: ROMANCE

10.09.15 - 30.09.15

Yeni Djami

SYMPOSIUM

25.09.2015

Pavilion 6 (TIF-HELEXPO premises)

LOVE DIFFERENCE TABLE

23.06.15 - 30.09.15

Pavilion 6 (TIF-HELEXPO premises)

PARALLEL PROGRAMME

CHRONIS PECHLIVANIDIS - A JOURNEY INTO THE
WORLD OF SUFISM

22.05.15 - 20.09.15

Alatza Imaret

EFI SAVVIDES: TRANSPLANTATION

23.06.15 - 31.08.15

Municipal Gallery of Thessaloniki (Casa Bianca)

ANNI KALTSIDOU: VISUAL INTERSECTIONS AT
THESSALONIKI'S ROMAN AGORA

24.06.15 - 30.09.15

Roman Agora

1st INTERNATIONAL SYMPOSIUM OF ART
THERAPIES

"LIFE AND ART AS ONE"

17.09.15 - 19.09.15

Pavilion 6 (TIF-HELEXPO premises)

NIKOS PANAYOTOPOULOS
PENELOPE PETSINI
AUFARBEITUNG: THE WALL

24.09.15 - 17.10.15

Eirmos Gallery

CREATIVE STEREOTYPES

27.05.15 - 11.09.15

Thessaloniki Centre of MIET

Villa Kapandji

*the above information
corresponds to the publishing
date of the catalogue

Thessaloniki
biennále: 5
of Contemporary Art
ΜΠΙΕΝΑΛΕ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Μακεδονίας - Θράκης 2007-2013
Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης

 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
Ενδιάμεση
Διοχειριστική
Αρχή

 ΕΣΠΑ
2007-2013
Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Operational Programme Macedonia - Thrace 2007-2013
Thessaloniki Biennale of Contemporary Art

 REGION OF CENTRAL MACEDONIA
Intermediary
Managing
Authority

 NSRF
2007-2013
Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης

The project is co-financed by Greece and the European Union

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων
HELLENIC REPUBLIC
Ministry of Culture, Education and Religious Affairs

ΚΡΑΤΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ
ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ
STATE MUSEUM
OF CONTEMPORARY ART

ΜΕ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ / WITH THE SUPPORT

ΔΗΜΟΣ **ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**
CITY OF **THESSALONIKI**

ΜΕ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ / WITH THE PARTICIPATION

Κίνηση 5 Μουσείων Θεσσαλονίκης
5 Museums' Movement in Thessaloniki

ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΕΣ - ΙΔΡΥΜΑΤΑ / SUPPORTERS - INSTITUTIONS

AC/E

Spain's Public Agency
for Cultural Action

Culture Ireland
Cultúr Éireann

GOETHE
INSTITUT

ife Institut für
Auslandsbeziehungen

AMBASSADE DE FRANCE
EN GRECE

INSTITUT
FRANÇAIS

Institut
Français de
Thessalonique
www.ift.gr

M
mondriaan
fund

outset.

swiss arts council
prohelvetia

SWISSLOS

Culture
Canton de Berne

TROIS
CENTRE DE CRÉATION
CHOREGRAPHIQUE
LUXEMBOURGEOIS

ΧΟΡΗΓΟΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ / MEDIA SPONSORS

KATHIMERINI

εξώστης
www.exostispress.gr

***culture**
now.gr

Ο ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΤΟ 2015 ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΣΕ 2500 ΑΝΤΙΤΥΠΑ ΣΕ ΧΑΡΤΙ VELVET 150
ΓΡΑΜΜΑΡΙΩΝ ΣΕ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΤΗΣ PAD ADVERTISING
ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΗΣ CAT ADVERTISING ΚΑΙ
ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ ΤΗΣ THESSPRINT Α.Ε.

ISBN 978-960-9409-27-8